T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

İSTİSMAR VE İHMALE UĞRAYAN ÇOCUKLARIN PSİKO-SOSYAL ÖZELLİKLERİ

Diğdem PİŞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI

Danışman
Prof. Dr. Aliye MAVİLİ AKTAŞ

KONYA-2013

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

İSTİSMAR VE İHMALE UĞRAYAN ÇOCUKLARIN PSİKO-SOSYAL ÖZELLİKLERİ

Diğdem PİŞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI

Danışman
Prof. Dr. Aliye MAVİLİ AKTAŞ

KONYA-2013

ÖNSÖZ

İstismar ve ihmale maruz kalmaları nedeni ile Ankara Atatürk Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezinde kalan çocukların eğitimleri, aileleri, psiko-sosyal ve ekonomik durumları ile kuruluşa gelme süreçleri hakkında bilgiler elde etmeyi amaçlayan bu araştırma, kuruluşta fiilen kalan yetmiş çocuğun hazırlanan anket formunu doldurmaları ve Beier Cümle Tamamlama Testini tamamlamaları sağlanarak yapılmıştır. Ayrıca gönüllü onbir çocukla grup çalışması yapılmıştır.

Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğüne bağlı olarak faaliyet gösteren Ankara Atatürk Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi, 633 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile 31.12.2011 tarihine kadar mülga olarak hizmet vermiş olup, 01.01.2012 tarihiden itibaren Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü çatısı altında hizmetlerini sürdürmektedir.

Bu alanda araştırma yapmama imkan sağlayan, danışmanlığımı kabul eden, bilgisini, tecrübesini güler yüzü ve güzel yüreğiyle benimle paylaşan, çalışmamın her aşamasında yanımda olan, beni yönlendiren, bana BSRM'ler de mutlaka grup çalışması yapılması gerektiğini gösteren çok değerli hocam Prof. Dr. Aliye MAVİLİ AKTAŞ'a teşekkürlerimi sunarak minnettarlığımı ifade ederim. Yüksek lisans derslerime giren ve yol gösteren bölüm hocalarımın hepsine ayrı ayrı teşekkür ederim. Destekleri ve yönlendirmesi sonucunda yüksek lisans yapmaya karar verdiğim, başaracağıma dair sürekli beni yüreklendiren biricik eşim Bülent PİŞİ'ye; "anne ne zaman bitecek diyen" ve tezimi onlara armağan ettiğim Firdevs'im, Furkan'ım ve Ahmed'ime, Konya'ya gittiğim sürelerde ve her zaman, çocuklarımla ilgilenen anneme, babama; otogardan üniversiteye ulaşmamızı sağlayan tez ve yol arkadaşlarım Bülent KAYA, Hasan TEKİN, Bilal ERDOĞAN ve Hacer BAŞER'e; araştırmanın istatistiksel işlemlerinde bana yardımcı olan Hanife IŞIK ve Zerrin KOCATEPE'ye; BSRM'de grup oturumlarını rahat bir ortamda gerçekleştirmemizi sağlayan ve yardımlarını esirgemeyen Psikolog Gülay ÖZSU, Sosyal Çalışmacı Seda ÖZCAN ve Öğretmen Hacer Gül ÇİFTÇİ'ye; grup çalışmasına katılmayı kabul ederek deneyimlerini bizimle paylaşan ve gerçekten desteğe ihtiyaçları olan onbir çiçeğime ve emeği geçen tüm arkadaşlarıma teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ ii
İÇİNDEKİLER iii
SİMGELER VE KISALTMALAR vii
1. GİRİŞ 1
1.1 Çocuk ve Aile 2
1.2. Şiddet ve Aile İçi Şiddet 5
1.3. Aile İçi Şiddetin Çocuk Üzerinde Etkileri 5
1.4. Çocuk İstismar ve İhmalinin Tanım ve Kapsamı 6
1.4.1. Çocuk İstismar ve İhmalinin Nedenleri 9
Aileye yönelik nedenler 10
Çocuğa yönelik nedenler 11
1.4.2. Çocuk İstismarını Açıklamaya Yönelik Kuramlar 13
Psikiyatrik model 13
Sosyolojik model 14
Sosyal durumsal model 14
Sosyal öğrenme modeli 15
1.4.3. Çocuk İstismar ve İhmalinin Hukuki Boyutu 15
1.4.4. Çocuk İstismar ve İhmal Çeşitleri 21
Fiziksel istismar ve ihmal 21
Fiziksel istismar ve ihmalin sonuçları 23
Cinsel istismar ve ihmal 24
Cinsel istismar ve ihmalin sonuçları 30
Duygusal istismar ve ihmal 30
Duygusal istismar ve ihmalin sonuçları 33
Ekonomik istismar ve ihmal 35
Ekonomik istismar ve ihmalin sonuçları 35
1.4.5. Çocuk İstismar ve İhmalinin Önlenmesi 36

1.5. Türkiye'de Çocuk Koruma Sistemi 38
2. GEREÇ ve YÖNTEM 43
2.1. Araştırmanın Önemi 43
2.2. Araştırmanın Amacı 43
2.3. Araştırmanın Modeli 45
2.4. Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Özellikleri 45
2.5. Evren ve Örneklem 46
2.6. Veri Toplanma Tekniği ve Araçlar 46
2.6.1. Anket Formu 46
2.6.2. Beier Cümle Tamamlama Testi (CTT) 46
2.6.3. Psikososyal Grup Çalışması 48
2.7. Verilerin Toplanması 49
2.8. Verilerin Analizi 49
3. BULGULAR 50
3.1. Anket Bulguları 50
3.1.1. Kuruluşa İlişkin Bilgiler 50
3.1.2. Çocuklara İlişkin Bilgiler 50
3.1.3.Çocuğun Ailesi ve Yaşadığı Yere İlişkin Bilgiler 57
3.1.4. Çocuğun Kuruluş Bakımına Alınması Süreci ve Yaşadıkları Hakkında Bilgiler 68
3.2. Beier Cümle Tamamlama Testi (CTT) Bulguları 78
3.2.1. Geçmişe Karşı Tavırlar 79
3.2.2. Geleceğe Karşı Tavırlar 81
3.2.3. Benlik Duygusu ve Kendi Kabiliyetine Karşı Tavırlar 83
3.2.4. Anneye Karşı Tavırlar 85
3.2.5. Babaya Karşı Tavırlar 87
3.2.6. Ev ve Aile İlişkilerine Karşı Tavırlar 89

3.2.7. Arkadaşlara Karşı Tavırlar 91
3.2.8. Otoriteye Karşı Tavırlar 93
3.2.9. Korku ve Endişeler 95
3.2.10. Suçluluk Hisleri 97
3.2.11. Okul ve İşe Karşı Tavırlar 99
3.2.12. Karşı Cinse Karşı Tavırlar 101
3.3. Grup Çalışması Bulguları 103
3.3.1. Tanışma ve Isınma 107
3.3.2. Empati Kurma 109
3.3.3. Geçmişten Bir Fotograf 112
3.3.4. Geleceği Yaşama 114
3.3.5. Bir Hediye Ver 117
3.3.6. Bitmemiş İşler 120
3.3.7. Grup Ağacı 122
3.3.8. Zıtlıklar 137
3.3.9. Kendini Tanı 138
3.3.10. Nasılsınız 141
3.3.11. Sonlandırma 144
4. TARTIŞMA 147
5. SONUÇ ve ÖNERİLER 169
5.1. Sonuçlar 169
5.2. Öneriler 173
6. ÖZET 177
7. SUMMARY 178
8. KAYNAKLAR 179
9. EKLER 183
EK A. Anket Formu 183

EK B. Beier Cümle Tamamlama Testi 193
EK C. Bilimsel Araştırma Komisyon Kurulu Kararı 196
EK D. Yönetim Kurul Kararı 197
10. ÖZGEÇMİŞ 198

SİMGELER VE KISALTMALAR

ASPB: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı

AMATEM: Alkol ve Madde Bağımlılığı Tedavi ve Eğitim Merkezi

BSRM: Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi

ÇİM: Çocuk İzlem Merkezleri

CTT: Beier Cümle Tamamlama Testi

ÇKK: Çocuk Koruma Kanunu

KBRM: Korunma Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

NCCAN: Amerikan Ulusal Çocuk İstismarı ve İhmali Merkezi

SHÇEK: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu

SPSS: Scientific Packages for Social Sciences

TCK: Türk Ceza Kanunu

TED: Toplumsal Ekonomik Düzey

TMK: Türk Medeni Kanunu

UMATEM: Uyuşturucu Madde Tedavi Merkezi

UNICEF: United Nations Children's Emergency Fund; United Nations Children'sFund (Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu)

1.GİRİŞ

Geçmişte olduğu kadar günümüzün de önemli sorunlarından birisi kuşkusuz şiddettir. İnsanlık tarihi boyunca var olduğu düşünülen şiddet, içinde yaşadığımız yüzyılda üzerinde durulan ve araştırmalara konu olan toplumsal sorunlardan biridir. Dünyada olduğu gibi ülkemizde de kültürel, sosyal ve ekonomik yapıda meydana gelen değişikliklere bağlı olarak şiddet, istismar ve ihmal olaylarında da artışlar yaşanmaktadır. Hayatın her alanında ortaya çıkan şiddet kavramı toplumun temel taşını oluşturan ve en küçük birimi olan aile içinde de meydana gelmektedir. Aile içinde meydana gelen şiddetin büyük bir kısmının kadına yönelik olduğu bilinmekle birlikte kadının yanında en fazla şiddete maruz kalan grup ise çocuklardan oluşmaktadır.

Toplumların sağlam temeller üzerinde ileriye yönelik gelişimi, toplumun özünü oluşturan ailelerin, özelliklede çocukların kendilerini güvende hissedecekleri sağlıklı bir ortamda eğitim almaları ve korunmaları ile ilgilidir. Ailelerin ve toplumların geleceğinin garantisi olan çocukların özellikle de aile içi şiddete maruz kalan çocukların topluma yeniden kazandırılabilmesi için bu çocuklara daha fazla özen gösterilmesi gerekmektedir. Çocuğun yararı göz önünde tutularak alınan her karar çocuğun yaşadığı olumsuz durumdan bir an önce kurtulmasını ve yaşadığı travmayı en hafif şekilde atlatmasını sağlayacaktır.

Aile içi şiddetin bir suç sayılması, son yıllara değin göz ardı edilmiştir. Kadına ve çocuklara yönelik şiddete bir suç unsuru olarak bakmayı engelleyen bazı koşullar bugün bile pek çok toplumsal yapıda mevcuttur. Ancak ülkemiz hukuk sisteminde, uluslararası müktesebata (çocuk hakları, kadın hakları vb.) uygun bir şekilde düzenlemeler ve değişiklikler yapılmıştır ve yapılmaya devam edilmektedir. (Aktaş 2006).

Çocuklar için koruyucu nitelikte olan, en özel ve bağlayıcı uluslar arası hukuki metin, Birleşmiş Milletler tarafından 1989 yılında kabul edilen "Çocuk Haklarına Dair Sözleşme"dir. Bu Sözleşme'nin 18. maddesi çocuğun yetiştirilmesi ve geliştirilmesi sorumluluğunu öncelikli olarak anne babaya vermektedir. Bu madde anne baba ve yasal vasinin herşeyden önce çocuğun yüksek yararını gözetme zorunluluğuna değinmektedir. Sözleşme'nin 19. maddesi ile bu anlaşmayla taraf

devletler çocuk istismar ve ihmalinin önlenmesini taahüt etmektedir. 19. madde Sözleşme'ye taraf devletlerin, çocuğun ana-babasının, yasal vasisinin, bakımını üstlenen herhangi bir kişinin yanında iken bedensel veya zihinsel saldırı, şiddet veya istismara, ihmal ya da ihmalkâr muameleye, ırza geçme dâhil her türlü istismar ve kötü muameleye karşı korunması için; yasal, idari, toplumsal, eğitsel bütün önlemleri almasını zorunlu kılmaktadır.

Çocuk Koruma Kanunu'nun (ÇKK) 3. maddesi, bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen çocukları "korunma ihtiyacı olan çocuk" olarak kabul etmektedir. Ülkemizde korunma ihtiyacı olan çocuklar ÇKK kapsamında değerlendirilerek kurum bakımına alınmaktadır. Bu çocuklardan duygusal, fiziksel, cinsel şiddete maruz kalıp suç mağduru olan çocuklar, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne bağlı olarak hizmet veren Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezlerine yerleştirilmektedir. 2012 yılı Aralık ayı istatistiklerine göre Türkiye genelinde 832 kapasite ile hizmet veren 34 BSRM bulunmaktadır. Kuruluşlarda kayıtlı 1003 çocuktan 528'i fiilen kuruluşta kalmaktadır (cocukhizmetleri.gov.tr 2013).

Araştırmanın konusunu; aile içi/dışı istismar veya ihmale maruz kalarak haklarında korunma/bakım tedbiri olan, Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne bağlı olarak hizmet veren, Ankara Atatürk Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi'ne yerleştirilen çocukların ne tür istismar veya ihmale, kimler tarafından maruz kaldıklarının tespit edilmesi, aile özellikleri ve psiko-sosyal durumlarının yapılan anket ve görüşmeler aracılığı ile belirlenmesi oluşturmaktadır.

1.1. Çocuk ve Aile

"Çocuk" kavramı tarihte toplumun yapılarına, kültürlerine, inançlarına, ekonomilerine göre degişen bir kavramdır. Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne göre ise "Ulusal yasalarca daha genç bir yaşta reşit sayılma hariç, 18 yaşın altındaki her insan çocuk sayılır" (Kurtay 2004). Türk Ceza Kanunu'nda (TCK) "Çocuk" kavramı 6. ve 31. maddelerde düzenlenmiştir. TCK 6. maddesinin (b) bendinde çocuk "henüz on sekiz yaşını doldurmamış kişi" olarak tanımlanmaktadır. TCK Madde 31; 0-12, 12-15 ve 15-18 olmak üzere çocukluğu üç gruba ayırmıştır.

Çocuk Koruma Kanunu'nun 3. Maddesine göre çocuk; "daha erken yaşta ergin olsa bile onsekiz yaşını doldurmamış kişi" olarak tanımlanmıştır. Türk Medeni Kanunu'nun (TMK) 11. Maddesinde "erginlik onsekiz yaşın doldurulması ile başlar", "evlenme kişiyi ergin kılar" ifadeleri yer almaktadır. 12. Maddesinde ise "onyedi yaşını dolduran küçük kendi isteği ve velisinin rızasıyla mahkemece ergin kılınabilir" hükmüne yer verilmiştir.

Çocuk ana babaya yalnızca bakım ve beslenme açısından değil aynı zamanda ilgi ve sevgi bakımından da muhtaçtır. Çocuk sevgi dolu ve huzurlu bir aile ortamında kurduğu temellerle davranışlarını, sosyal ilişkilerini ve topluma uyumunu düzenler. Nesillerin iyi yetişmesi, anne ve babaların tutumlarına bağlıdır ve onların eseridir. Bu nedenle anne babaların çocuklarına karşı gösterdikleri tutum ve davranışlar, çocuğun yetiştiği ortam, çevresindeki diğer yetişkinlerin davranışları çocuğun sağlıklı bir kişilik geliştirmesi açısından önemlidir (Özdoğan 1997).

Aile içindeki ilişkilerin temelini anne ve babanın birbirine karşı tutumu oluşturur. Gergin ve sürtüşmeli bir karı-koca ilişkisi, çocuklar için güvensiz ve tedirgin bir ortam yaratır. Toplumun temel taşı olarak görülen aile kurumu, toplumları biçimlendirmedeki gücünü, toplumların geleceği olan çocukların eğitimindeki yadsınamaz etkisinden almaktadır. Yavuzer (1986), ailenin çocuğun gelişimindeki etkisini şu şekilde ifade etmektedir:

- Aile grup içinde dengeli bir birey olması için çocuğa güven duygusu aşılar.
- Çocuğun sosyal kabul görmesi için gerekli ortamı hazırlar.
- Aile, çocuğun toplumsallaşmayı öğrene bilmesi için, kabul edilmiş uygun davranış biçimlerini sergileyen modeller oluşturur.
- Çocukta sosyal açıdan kabul edilmiş davranış biçimlerinin gelişmesi için rehberlik eder.
- Çocuğun yaşamında rastladığı sorunlara rehberlik eder.
- İçinde bulunduğu ortamlara uyum sağlaması için gerekli davranışları kazanması için yardımcı olur.
- Çocuğun başarılı olması için yeteneklerini uyarır ve geliştirmesine yardımcı olur.
- Çocuğun ilgi ve yeteneklerine uygun aktivitelere katılmasına yardımcı olur.

Çocuk dünyaya geldiğinde, ilk olarak iletişim kurduğu kimseler anne ve babasıdır. Ailenin diğer bireyleri çocuğun hayatına çok daha sonraları girer. Çocuğun doğumundan itibaren ilk iki yıl içinde anne-çocuk arasındaki duygusal ilişkiler, gelişmenin temelini oluşturur. Özellikle ilk on sekiz ay içindeki eğitim biçimi, çocuğu yetiştirme şekli ve onunla kurulan duygusal etkileşim, çocukta güven veya güvensizlik duygularının oluşumuna neden olur. Hayatının ilk yılında bebeğin psiko-sosyal görevi, güvenmeyi öğrenmektir. Bebekle annesi arasındaki ilişkiden doğan güven duygusu, insanın ileride kuracağı kişiler arası ilişkilerin de temelini oluşturur (Yavuzer 1999).

Yapılan araştırmalar, baba çocuk ilişkisinin çocuğun bilişsel gelişimi ve okul başarısını büyük ölçüde etkilediğini vurgulamakta, babasıyla yakın ve nitelikli bir ilişkiye sahip olan çocukların okul başarılarıyla, bilişsel gelişimlerinin olumlu açıdan etkilendiği belirtilmektedir. Bütün bunların ötesinde baba, çocuğun kişiliğinin gelişiminde özdeşim modeli olması sebebiyle büyük bir önem taşır. Babanın yokluğu, pasifliği yada ilgisizliği çocuğun kişilik yapısını, ruh ve beden sağlığını büyük ölçüde etkileyebilir ve bazı uyum ve davranış bozukluklarının nedeni olabilir (Yavuzer 1999).

Aile içi ilişkiler bağlamında bir diğer önemli sorun da çocukların evden kaçmasıdır. Evden kaçma, çocuğun yetersiz toplumsallaşmasına yol açan ana baba davranışlarına karşı anti sosyal olarak nitelendirilebilecek bir tepkidir. Araştırmalarda, reddeden, ihmal eden, aşırı kısıtlayan, ilgisiz ana baba davranışlarıyla evden kaçma arasında ilişkiler bulunmuştur (Uluğtekin 1991).

Aile içi sağlıksız ilişkiler, suç davranışının dışında çocuklarda “akut psikiyatrik bozukluklar, düşük okul başarısı, cinsel rolü oynamada yetersizlik, düşük özsaygı, ana-babaların yaptığı olumsuz değerlendirmeler, arkadaşsızlık, gerilim, depresyon ve olgunlaşamama” gibi daha birçok soruna da neden olabilmektedir (Attar 1993). Ölüm, boşanma, ayrılık ya da terk gibi nedenlerle aile bütünlüğünün bozularak ana babadan birinin ya da her ikisinin birden olmaması durumu “parçalanmış aile” olarak tanımlanır. Buna karşılık öz anne ve babanın birlikte yaşadığı aile “bütünlüğünü koruyan aile” olarak adlandırılır (Uluğtekin 1991).

1.2. Şiddet ve Aile İçi Şiddet

Şiddet, bireyin bedensel ve ruhsal açıdan zarar görmesine, yaralanmasına ve sakat kalmasına neden olan bireysel ve toplu hareketlerin tamamıdır (Aktaş 2006). Sosyolog H. L. Nieburg şiddeti: "Kişileri yaralamaya veya malları yok etmeye yönelik doğrudan veya dolaylı eylemdir." şeklinde tanımlamaktadır. H. D. Graham ve T. R. Gurr ise: "Dar anlamda şiddet, insanı yaralamaya, mala zarar vermeye yönelik bir davranıştır" şeklinde tanımlamaktadır (Polat 2001).

Dünya Saglık Örgütü ise şiddeti: "Kişinin kendisine, bir başkasına veya bir gruba karşı, yaralanma, ölüm, psikolojik zarar, yoksunlukla sonuçlanan (veya sonuçlanma ihtimali olan) kasıtlı kuvvet kullanımı veya kuvvet kullanma tehdididir." şeklinde tanımlamaktadır (Ünal ve Bilge 2004). İnsanların bakım, beslenme ve güven duygusu gibi temel ihtiyaçlarının karşılandığı, beden ve akıl sağlığını koruyan ve geliştiren bir birim olan aile, bazen şiddetin beslendiği ve uygulandığı bir alan olmaktadır (Aktaş 2006).

Şiddet kavramının bir alt başlığı olan aile içinde görülen siddet için birçok tanımlama yapmak mümkündür. Aile içi şiddet, bir kişinin eşine, çocuklarına, anne babasına, kardeşlerine ve/veya yakın akrabalarına uyguladığı, her türlü saldırgan davranıştır (Dölek ve Özdemir 2005). Aile içi siddet, toplumun en küçük birimini oluşturan bir ikili ilişki içinde, eşlerden birinin diğerine zarar verecek davranışlarda bulunmasıdır. Tarih boyunca aile içi şiddet, önemsiz, ailenin özel bir sorunu olarak görülmüş ve dışarıdan yardım edilmesinin mümkün olamayacağı savunulmuştur (Polat 2001).

Aile içi şiddete, çoğunlukla kadın olmak üzere eşler, çocuklar, kardeşler, yaşlılar, bakıma gereksinimi olan özürlüler hedef alınabilmektedir (Vahip 2002). Aile içi şiddet kendine özgü dinamik ve riskleri ile, diğer suçlardan farklıdır. Çünkü; kadın ilk şiddet işaretini fark ettiğinde ilişkiyi sonlandırsa bile, kendini devamlı bir tedirginliğin kurbanı olmaktan kurtaramaz (Polat 2001).

1.3. Aile İçi Şiddetin Çocuk Üzerine Etkileri

Çocuk, insan ilişkilerini belirleyen anlaşma, uzlaşma, bağlılık işbirliği gibi olumlu nitelikleri evde kazanır. Anlaşmazlık, çekişme ve çatışma gibi olumsuz

durumlarda takınacağı tutumları da evde öğrenir (Yörükoğlu 2000). Çocuğa uygulanan aile içi şiddetin kısa süreli etkileri arasında; yaralanmalar ve emosyonel hasarlar yer alırken, uzun süreli etkileri arasında; kendini ihmal, kendine zarar verme, depresyon, anksiyete, panik atak, uyku bozuklukları, alkol-madde kullanımı, saldırgan kişilik yapısı, yeme bozuklukları, intihar eğilimleri yer almaktadır (Ünal 2005).

Eşler arası çatışma ve boşanmanın çocukların davranış ve uyum problemleri üzerindeki yaş ve cinsiyete bağlı etkilerini bir Türk örnekleminde belirlemek amacıyla 196'sı erkek 225'i kız toplam 421 denek üzerinde çalışma yapılmıştır. Bu çalışmanın sonucunda çatışmalı ve boşanmış anne-babaların çocuklarının psikolojik problem düzeylerinin, çatışmasızlara oranla daha yüksek olduğu ve anne-baba arasındaki evlilik uyumunun azalmasıyla çocuklardaki uyum problemlerinin arttığı saptanmıştır (Şirvanlı 1999).

Şiddet içeren davranışların yaşandığı evlerde büyüyen çocuklar, anne karnından erişkinliklerine kadar, duygusal olarak etkilenmektedirler. Annelerinin maruz kaldığı şiddete tanıklık eden çocuklar, iki-üç kat daha fazla istismar riski altındadırlar. Küçük çocuklar çoğu zaman fırlatılan veya devrilen eşyalar sonucu yaralanmaktadırlar. Yapılan bir çalışmaya göre, 14 yaş üstündeki erkek çocukların % 62'si, annelerine şiddet uygulanırken onu korumak amacıyla araya girmektedirler. Bu durum çogu zaman çocuğun yaralanmasıyla sonuçlanmaktadır. Ayrıca, eşlerinin şiddetine maruz kalan kadınların çocuklarına daha sert cezalandırma metodları kullandıkları da düşünülmektedir (Polat 2001).

1.4. Çocuk İstismar ve İhmalinin Tanım ve Kapsamı

Çocuk istismarı ve ihmali kavramı disiplinler arası bir olgudur. Farklı alanlardan farklı araştırmacılar tarafından, farklı şekillerde tanımlanmaktadır. Bu kavrama sağlık alanında çalışan araştırmacılar tıbbi açıdan yaklaşmakta ve bedende oluşan bozuklukları ele almaktadırlar. Sosyal alanlarda çalışan araştırmacılar ise çocuk istismar ve ihmaline, çocuğun bakımından sorumlu olan sistemler, kişiler ve bunların tutumları açısından yaklaşmaktadır. Hukuk ve güvenlik mensupları içinse istismar olgusunda suç ya da masumiyet delilleri ön planda gelmektedir. Çocuk

istismar ve ihmali olgusunun tanımı ortaya çıkış nedenlerine, yöntemlerine ve sonucunda gözlenen klinik bulgulara göre değişiklikler göstermektedir (Polat 2001).

Çocuk istismar ve ihmali kavramı Zeytinoğlu (1999) tarafından şu şekilde tanımlanmaktadır: "18 yaşın altında bulunan çocuklara karşı aktif olarak girişilen ve onların fiziksel, duygusal, zihinsel ve toplumsal gelişimlerini zedeleyen her türlü eylemler psiko-sosyal açıdan çocuk istismarı; onların beslenme, bakım gözetim, eğitim gibi gereksinimlerinin karşılanmaması da çocuk ihmalidir". Kozcu (1988) istismar ve ihmal kavramlarını aynı tanımda şöyle açıklamaktadır: "18 yaşın altındaki çocuğun, ondan sorumlu kişi ya da kurumlar tarafından, gelişimini her yönden zedeleyici biçimde fiziksel, cinsel veya mental zarar görmesidir".

Polat'a (2001) göre çocuk istismarı, çocuğun bakımından sorumlu yetişkin bireylerin, çocuğun fiziksel, gelişimsel ve psikolojik açıdan iyi olma halini olumsuz yönde etkileyen tutum ve davranışlarıdır. İhmal olgusu istismar türleri içinde sayılmaktadır. 0-18 yaş grubundaki çocuğun kendisine bakmakla yükümlü kişi veya kişiler tarafından zarar verici olan, kaza-dışı ve önlenebilir bir davranışa maraz kalması çocuk istismarıdır. Bunun çocuğun fiziksel, psikososyal gelişimini engelleyen, gerçekleştiği toplumun kültür değerleri dışında kalan ve uzman tarafından da istismar olarak kabul edilen bir davranış olması gerekmektedir (Cüceloğlu 2003). Çocuğu istismar etmedeki amaç, çocuğun davranışını düzeltme, onu daha iyiye götürme değildir. Sanki çocuk yaşadığı, bu dünyaya geldiği ve var olduğu için suçludur bu yüzdende cezalandırılmaktadır (Cüceloğlu 2003).

Çocuk istismarı annenin, babanın ya da bakıcının çocuğa zarar vermesi, sonucu oluşmaktadır. Çocuk istismarı kasıtlı olarak fiziksel zarar verme, çocuğun kötü beslenmesine yol açma, cinsel istismar, çıkar için kullanma, bundan da öte çocuğun normal fiziksel ve zihinsel gelisimini kısıtlayıcı her türlü faaliyette bulunmayı kapsamaktadır (Aral ve Gürsoy 2001). Çocuk istismarında temel faktör insan eyleminden kaynaklanan bir olaya bağlı olarak meydana gelmesi gerektiğidir. Eylemin zarar verici olmasından, öte yasaklanmış olması da önemlidir (Polat 2001).

Çocuk ihmali, ailenin, ilgili kurumların ya da devletin çocuğa karşı en temel sorumluluklarının yerine getirmemesi şeklinde tanımlanabilir. Bir bütün olarak toplum, kurumlar ve bireyler tarafından geliştirilen ihmal davranışı, çocukların eşit

hak ve özgürlüklerinden yoksun bırakılması sonucunda onların gelisimlerini engelleyici davranışlar olarak ortaya çıkmaktadır. İhmal ve istismarı birbirinden ayıran en temel nokta istismarın aktif ihmalin ise pasif bir olgu olmasıdır. Çocuk ihmal ve istismarı çocuğun normal fiziksel ve zihinsel gelişimini kısıtlayıcı olan fiziksel, duygusal, cinsel, ekonomik ihmal ve istismarı içermektedir. Ancak bunları birbirinden ayırmak oldukça zordur (Aral ve Gürsoy 2001).

Elde edilen bilgiler doğrultusunda; fiziksel, cinsel, duygusal ve ekonomik olarak bir çocuğa yapılmaması gerekenlerin yapılıyor olması istismar, çocuğun sağlıklı gelişimi için yapılması gereken barınma, beslenme, giyinme, eğitim, sağlığının korunması gibi bedensel ihtiyaçlarının karşılanmaması, yeterince ilgi ve sevgi görmemesi, baskıya, korkuya, şiddete dayalı bir eğitim ortamı içerisinde yetiştirilmesi ise ihmal anlamına gelmektedir.

Çocuk istismarının boyutları ise şu şekilde değerlendirilmektedir (Polat 2001).

- ***Kasıtlılık:*** Çocuk istismarına yol açan insan eylemleri, yapılış ve oluşlarına göre farklılıklar göstermektedir. Temel ölçüt kasıt öğesidir. Kasıt, bu eylemlerin çocuğa acı verme, incitme ya da zarar verme amacını taşıması biçiminde derecelendirilir. Bir anne hırsızlık yapması nedeniyle cezalandırmak amacıyla çocuğun parmaklarını yakarsa, burada zarar verme kastı vardır ve dolayısıyla bu eylem çocuk istismarı olarak değerlendirilmektedir.

- ***Toplumsal onaylama-toplumsal eleştiri:*** Çocuk istismarını ilgilendiren eylemler genel olarak toplumdan topluma, yöresel standart ve normlara göre değişiklik gösterebilmektedir. Örneğin gelişmiş ülkelerde çocuğun cezalandırılması amacıyla yaralanması kültürel normlara göre büyük tepkilere yol açacak bir davranış modeliyken, bazı ilkel kabile topluluklarında, örneğin çocukluktan erişkinliğe geçişin bir göstergesi olarak yüzde ya da gövdede yara izi oluşturma son derece önemli olabilir ve bu izleri oluşturmayı ihmal eden anne babalar istismarcı veya ihmalkâr olarak damgalanabilir. Ancak çocuk istismarının basitçe "kültürel olarak göreceli" bir konu şeklinde görülmemesini gerektiren durumlar da vardır. Bu duruma İran'da mayın tarlalarının temizlenmesi amacıyla çocukların kullanılması örnek gösterilebilir.

• ***Uluslararası uzlaşma:*** Toplumsal onay ve eleştirinin tartışılması sırasında, istismar olduğu uluslararası düzeyde kabul görmüş olan eylemlerin istismar olarak herkes tarafından kabul edildiği, değerlendirildiği görülmüştür. Yukarıda değinilen, İran'daki çocukların gördüğü muamele bu duruma örnektir. Buradan, çocuk istismarının uluslar arası tanımlanması konusunda uluslar arası uzlaşmanın en önemli ölçüt olduğu sonucuna varılabilir. Ancak çocuk istismar ve ihmali konusundaki bilimsel ve profesyonel bilgi de önemli katkı sağlamaktadır.

• ***Toplumsal–bireysel neden:*** Çocuk istismarı hem bireysel hem de toplumsal nedenler içermektedir. Ancak genel olarak bireylerin yol açtığı eylemler toplumların veya kurumların yol açtığı eylemlere göre daha fazla istismar olarak kabul edilmektedir. Bu tür eylemler her ne kadar bireysel olarak değerlendiriliyor olsa da, toplumsal etkilerin söz konusu olduğu unutulmamalıdır.

1.4.1. Çocuk İstismar ve İhmalinin Nedenleri

Zeytinoğlu (1999) yaptığı çalışmada sağlık, sosyal hizmet, hukuk ve eğitim alanında meslek uzmanlarının çocuk istismarı ve ihmalinin nedenleri konusunda görüşlerini almıştır. Bu araştırmaya göre; eğitim eksikliği (%71.66), ekonomik yetersizlikler (%71.66), bireysel özellikler (%49.16), geleneksel değer yargıları (% 40.00), sağlık ve sosyal hizmet kurumlarının yetersizliği (%7.50), toplumsal değişme (% 5.83), yasal eksiklikler (%5.00) ve yasaların uygulanmaması (%5.00) çocuk istismarı ve ihmaline neden olmaktadır.

Çocuk istismar ve ihmali ailenin yaşam stresiyle ilgili olup ailedeki ekonomik ve sosyal stresler, istismar ve ihmale yol açabilmektedir. Çocuğun istismar ve ihmal edilmesine neden olan faktörleri genel olarak iç ve dış stres faktörler olarak gruplanmaktadır (Cüceloğlu 2003). Bulut'a göre dış stres faktörleri; bazı ekonomik, sosyal, çevresel ve kültürel özellikler ailede sıkıntı yaratarak çocuğun ihmal ve istismarına yol açabilir. İç stres faktörleri ise anne-babanın kişilik yapısı, çocuğun özellikleri ve çevreye bağlı olarak çocuktan gereğinden fazla istekte bulunulması şeklinde gruplandırılabilir (Kurtay 2004).

Aileye yönelik nedenler

Ailede "sevgisizlik, iletişim kopukluğu, eşler arası çatışma" gibi nedenler ebeveynde depresyon ve mental hastalıklara sebep olmaktadır. Bu da çocuk istismar ve ihmalinin tetikleyicileri arasındadır. Eşinden fiziksel şiddet gören annenin fiziksel bakımını üstlenme durumu çocuğa düşmektedir, şiddet gören anne, annelik yeteneklerini kaybettiğinden çocuk ihmale maruz kalacaktır (Ünal 2005). Anne babanın yaşının çok genç olması, işsizlik, ekonomik sıkıntılar, aile içi geçimsizlik, alkol ya da uyuşturucu kullanımı, çok çocuklu aile, anne babada ruhsal bozukluk ve anne babanın eğitimsizliği gibi etmenler aile içinde çocuğun istismar ve ihmale maruz kalmasını artırmaktadır (Beyazova ve Şahin 2001).

Yapılan araştırmalara göre, çocuğunu istismar eden annelerin çoğu çok genç yaştadır. Anne babaların kendi geçmişlerinde de örselenme ve reddedilme deneyimleri vardır, ayrıca kardeşinin örselendiğine şahit olmuştur. Benlik saygıları düşüktür, kişilik bozuklukları vardır. Çocuk sahibi olmak istemelerinin sebebi kendisini sevecek birisine ihtiyaç duymaları olabilmektedir. Bazı psikologlara göre, anne babaların genellikle çocuklarından yüksek beklentileri olduğunu ve çocukların bu yüksek beklentileri karşılayamamaları durumunda çocuklarını istismar etmektedirler. Bunun yanında çocuklarından yüksek beklentisi olan anne babaların tümü çocuklarına kötü davranmaz (Cüceloğlu 2003).

Ölüm, boşanma veya ayrı bir yerde çalışma nedeniyle parçalanmış aileler, çocuk istismarında önemli bir risk grubunu oluşturmaktadır. Anne tarafından ihmal ve istismar edilme, anne baba arasındaki şiddete tanık olma parçalamış aileden gelme gibi sorunlar çocuğun yaşam biçimini ve ilişkilerini etkilemektedir (Aral ve Gürsoy 2001). Anne babalarda görülen eziyetçi davranış kalıpları, baskı yaratan durumlar ve güçsüzlük duygularıyla baş edebilmek için geliştirilmiş tepkiler olduğu düşünülmektedir. Yakın zamanda pediatrik ve psikiyatrik araştırmalar çocuklarını istismar eden ve insanlık dışı davranan ana babaların büyük bölümünün, kendi çocukluklarında fiziksel ve zihinsel açıdan istismara maruz kaldıklarını ortaya koymaktadır (Cüceloğlu 2003).

Aile ortamı, bunalım ve stresi arttırdığı oranda çocuğun istismara maruz kalma olasılığı artmaktadır. Yaşamından memnun olmayan anne veya baba, gücünün

kolaylıkla yettiği çocuğu döverek bir ölçüde rahatlar. Anne babanın böyle bilinçsiz duygusal boşalımının bedelini ise, gelişmekte olan çocuk yaşamı boyunca ödemektedir (Cüceloğlu 2003).Yurdakök (1999) çocuk istismarı ve ihmalinin aile ve çocukta risk faktörleri olması halinde daha sık görülebileceğini belirtmektedir. Aileye ait faktörler aşağıdaki şekilde ifade edilebilir:

Aileye ilişkin risk faktörleri;

- Ailede akut veya kronik stres
- Anne-babanın uyuşturucu madde bağımlısı olması
- Sosyo-ekonomik düzey düşüklüğü
- Anne-babadan birinin olmaması
- Anne-babanın çok genç olması
- Annede kronik depresyon veya başka psikiyatrik hastalık olması.

Çocuğa yönelik nedenler

Ailedeki bütün çocuklar istismara maruz kalmazlar. Ancak bazı çocuklar istismar açısından risk altındadır. Araştırmalar; erken doğum, öğrenme yetersizliği, fiziksel engeli olan ya da konuşmada problem yaşayan çocuklar ile duygusal, davranışsal bozuklukları olan çocukların istismar için daha çok risk altında olduklarını göstermektedir. Çocuklar için diğer risk faktörleri; düşük doğum kilosu, kronik hastalık, hiperaktivite ve saldırganlıktır (Kocaer 2006).

İstismar edilen çocuklarla istismar edilmeyen çocuklar karşılaştırıldığında bazı özellikler göze çarpar: Kötü davranılan çocukların doğum ağırlığı normalden düsüktür, kötü davranılan çocukların çoğunun yaşı 3 yaşından küçüktür, kötü davranılan çocukların çoğunluğu erkektir, huysuz sürekli ağlayan ve yeme, uyuma düzenleri bozuk olan çocuklara kötü davranılma olasılığı artar, bedensel sakatlığı olan çocuklara istismar edilme olasılığı daha yüksek olmaktadır (Cüceloğlu 2003).

Yurdakök'e (1999) göre;

- Akut veya kronik, fiziksel veya mental hastalığı olan
- Anneye bağımlılığı veya hiperaktivitesi olan
- Yeni doğan döneminde tedavisini için anneden ayrılan
- Üvey anne veya baba tarafından büyütülen çocuklar yüksek riskli çocuklar olarak

kabul edilmektedi.

Dünya Şiddet ve Sağlık Raporu'nda belirtildiği üzere, şiddet için tanımlanmış risk faktörlerine bakıldığında, çocuklar için belirleyici olan faktörlerin öncelikle yaş ve cinsiyet olduğu belirtilmektedir. Yapılan araştırmalar, aile içinde çocuğun istismara uğrama olasılığı ile yaşı arasında bir ilişki olduğunu göstermektedir. Dünya Şiddet ve Sağlık Raporun'da belirtildiği üzere; küçük çocuklar fiziksel istismara, daha büyük olan, özellikle kız çocukları da cinsel istismara maruz kalmaktadır (Mian 2004).

Çocukların aile içinde şiddete uğramaları ile ilgili araştırmalardan elde edilen veriler, bu süreçte çocuğun cinsiyetinin de etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Bir başka deyişle, çocuğun cinsiyeti aile içinde hem şiddete uğrama oranını ve hem de uğrayacağı şiddetin türünü belirleyen bir risk faktörü olarak karşımıza çıkmaktadır. Kızlar ve erkeklerin eşit olarak risk altında olduğunu düşünenlerin yanında genelde çalışmalar fiziksel istismar açısından kızlarla erkek çocuklar arasında farklılık olduğunu ortaya koymaktadır. Bu durum kişisel ve kültürel nedenlerden aynaklanabilmektedir (Polat 2001). Bazı araştırmalarda, özellikle cinsel istismara kızlarda erkeklerden üç kat daha fazla rastlandığı belirtilmektedir (Kara ve Ark 2004).

Yapılan araştırmalar göre ailedeki bazı çocukların istismar edilmesi nedeni çocukların kisisel özellikleridir. Bu özelliklerin başında, kendisiyle konuşulduğunda çoğu kez cevap vermemesi ve kendisine söylenenlere pek dikkat etmemesidir. Yavaş öğrenen ve kendisine öğretilen şeylere ilgi göstermeyen çocuklar istismara daha fazla maruz kalmaktadır (Cüceloğlu 2003). "Söz dinlememe, saygısızlık" gibi davranışlarla çocuk istismar ve ihmali davet etmektedir. Bunun yanında çocukların bitmek tükenmek bilmeyen ve karşılanamayan yüksek istekleri çocuk istismarının nedenleri arasındadır (Ünal 2005).

Sonuç olarak, aile içinde çocuğa yönelik şiddete kaynaklık ettiği düşünülen risk faktörleri, ana-babanın sosyo-kültürel, ekonomik ve psikolojik özelliklerinden, çocuğun yaşı, cinsiyeti, aile yapısı, kardeş sayısı, kır ya da kent kökenli olması, içinde bulunduğu gelişim aşaması ve psikolojik özellikleri, anne ve babasına karşı

tutum ve davranışları, nasıl sosyalleştiği ve benzeri şeklinde sıralanabilir. Konuya ilişkin incelemeler, aile içinde çocuğa yönelik şiddet olaylarının yaşanmasında, risk oluşturduğu düşünülen bu faktörlerin birbirinden bağımsız olarak belirleyici olmadığını, bu etkenlerin birbirini belirler ve etkiler şekilde hareket ettiğini göstermektedir.

1.4.2. Çocuk İstismarını Açıklamaya Yönelik Kuramlar

Tüm dünyada görülen çocuk istismar ve ihmalinin nedenlerini anlamak için pek çok araştırma yapılmış ve teorik modeller geliştirilmiştir. Çocuk istismarı ve ihmali konusundaki modeller istismar tiplerine özgü olmayıp, tüm istismar ve ihmal tiplerini bir bütün olarak ele almakta ve açıklamaya çalışmaktadır. Farklı bilim dallarında yapılan araştırmalar, istismara neden olan etkenleri, kendi iç disiplinleri çerçevesinde açıklama yollarına gitmişlerdir. Çocuklara uygulanan istismar ve ihmalin açıklanmasına yönelik yapılan her araştırma, elde edilen verilerin farklı yönlerden açıklanmasına neden olmaktadır. Literatürde çocuk istismarı ve ihmalini açıklamaya çalışan modeller genellikle dört gruba ayrılmaktadır. Aşağıda bu modeller kısaca özetlenmektedir.

Psikiyatrik model

Çocuklarını istismar eden ebeveynler üzerinde yapılan araştırmalarda bu ailelerin çocuklarına karşı kırgınlık, kızgınlık, kıskançlık gibi duygular besledikleri ortaya çıkmıştır. Bu ebeveynlerin %10'u ruhsal problemler yaşamaktadır. Ayrıca yapılan çalışmalarda istismarcı ebeveynlerin narsistik eğilimler, kaygı, depresyon, empati kuramama gibi özelliklere sahip oldukları saptanmıştır.

İstismarcı ebeveynler psikopatolojik açıdan incelendiğinde; istismarcı bireylerin çoğunluğunun zeka düzeylerinin normal olduğu, kendine saygı duymama, güven duygusu eksikliği gibi ego zayıflıklarının olduğu, yetersizlik duyguları, ebeveyn görevini yerine getirememe duygusu, bağlanma gereksinimleri, aklına estiği gibi davranma ve ben-merkezcilik gibi karakter bozukluklarının görüldügü, saldırganlık, özel ve toplumsal hayatta başarısızlık, yaşamada düzensizlik gibi özelliklere sahip olduğu saptanmıştır. Bunun yanında istismarcı ebeveynin depresif tepkilerinin, istismarın siddetinin öldürmeye vardığı boyutlarda sıklıkla görülmektedir.

Bir çalışmaya göre çocuklarını öldürmüş babaların 1/3'nin depresif olduğu belirtilmektedir. Psikiyatrik model bireysel psikopatolojilerinin yanı sıra ebeveynin kendi aralarındaki ilişkileri de incelemiştir. Buna göre; çocuğuna kötü davranan anne-babaların hem kendilerine hem de başkalarına güvenleri olmadığı gibi, birbirlerine karşı saygı ve sevgileri de çok düsüktür. Birçok çocuk istismar olgusunda anne babanın ayrılmış olduğu, ailenin tek ebeveynli aile olduğu ve bu ebeveynin genellikle anne olduğu saptanmıştır. Bunun dışında eğer anne-baba birlikteyse çoğunlukla anne-baba arasındaki ilişkinin problemli olduğu, sık sık kavga ettikleri ve birbirlerini dövdükleri görülmektedir (Polat 2001).

Sosyolojik model

Sosyolojik modelde toplumsal değerler, örgütler, kültür ve aile kurumu istismara yol açan nedenler arasında kabul edilmiştir. Kültürler arası çalışmalar aile içi şiddetin, gerek kitle iletişim araçlarından gerekse insanlar arası ilişkilerde onaylanan şiddet oranında çocuk yetiştirme yöntemleri ve fiziksel cezanın kullanım sıklığı açısından etkilendiğini göstermiştir. Çocuk istismarı çoğunlukla standartların altında evlerde yaşayan, düşük gelir düzeyine sahip, çocuk fazlalığı olan ailelerde yaşanmaktadır ancak; ekonomik düzeyi orta ve yüksek ailelerde de çocuk istismarı görülmektedir.

Sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan ailelerde aile içi geçimsizlikler ya da aileye yeni bir bebeğin gelmesi istismar olasılığını etkileyen çevresel faktörlerdir. Ailede birinin uzun süren, yatak istirahatı gerektiren kronik bir hastalığının olması, aile bireylerinden birinin ölmesi, ailede özürlü bir bireyin olması gibi özel durumlar çocuğu istismara yol açan nedenler arasında sayılabilir. Sosyal bakımdan izole yaşayan, çevreleri ile ilişkileri kısıtlı, toplumsal iletişim kaynaklarından yararlanmayan anne babalar bu durumlara yönelik kızgınlık ve öfkelerini çocuklarını döverek boşaltma yolunu seçmektedirler (Polat 2001).

Sosyal-durumsal model

Sosyal-Durumsal modelde çocuğun yetiştirilme ortamı, çocuğa uygulanan cezalar ve disiplin yöntemi ele alınmıştır. Çoğu kez anne babanın çocuktan beklentileri çocuğun verebileceklerinin üzerinde olabilir. Bu da anne babanın hayal kırıklığına uğramasına ve bunun sonunda istedikleri gibi davranmaya zorlamak için

fiziksel ceza uygulayabilirler. Çocuk istismarının bir boyutunu oluşturan disiplin etme çabası amacıyla anne babalar fiziksel ceza ve dayağa başvurabilirler. Sosyal-Durumsal modele göre tutarsız bir disiplin yöntemi istismarı arttıran bir etkendir. Yapılan çalışmalar istismar eden ailelerin fiziksel ve sözel saldırgan davranışlar kullandıklarını, fiziksel cezanın daha çok uygulandığını ve disiplin yöntemlerinin tutarsız ve çelişkili olduğunu göstermektedir (Polat 2001).

Sosyal öğrenme modeli

İstismar sorununun can alıcı noktalarından biri, kuşaktan kuşağa aktarılma özelliğidir. Aile içinde şiddete maruz kalan çocukların çoğunun büyüdüklerinde siddet uygulayan eşlere ya da ana babalara dönüşeceği kesinlik kazanmamış olsa da, şiddet uygulayan yetişkinlerin çoğunun şiddete maruz kalma geçmişleri bulunmaktadır (Ünal 2005).

Sosyal öğrenme kuramının günümüzdeki en önemli temsilcilerinden olan Albert Bandura, çocukların başkalarının davranışlarını gözleyerek, taklit ederek ve model alarak öğrendiklerini belirmektedir (İnanç ve ark 2004). Anne baba tarafından istismar ve ihmal edilme, anne baba arasındaki siddete tanık olma, parçalamış aileden gelme, ve gözlemlediği çeşitli aile sorunlarının yarattığı duygular çocuğun yaşam biçimini ve ilişkilerini önemli ölçüde etkiler ve çocuğun bunları taklit ederek istismarcı bir kişilik kazanmasına neden olur (Aral ve Gürsoy 2001).

1.4.3. Çocuk İstismar ve İhmalinin Hukuki Boyutu

Toplumların genel olarak çocuğa bakış açısı, kültürler arasında farklılıklar gösterdiği kadar zaman içinde de değişime uğramıştır. Artık çocuk sadece velinin veya kendisine bakmakla yükümlü vasisinin ellerine körü körüne teslim edilmemektedir. Kültürel farklılıklara rağmen dünya genelinde çocuğun zarar görmesini engelleyecek ortak yaklaşımlar şekillenmeye başlamıştır. Devletler birçok ulusal ve uluslar arası dayanaklarla çocuğu koruma görevini üstlenmiştir. Türkiye'de bu yasal dayanaklardan bazıları şunlardır:

- Çocuk Haklarına Dair Sözleşme
- Çocuk Haklarının Kullanımına İlişkin Avrupa Sözleşmesi
- Türk Ceza Kanunu

- Türk Medeni Kanunu
- Çocuk Koruma Kanunu
- Sosyal Hizmetler Kanunu
- İş Kanunu
- Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun
- 2012/20 Sayılı Başbakanlık Genelgesi

Ulusal Hukuk Sistemi (TCK, ÇKK v.b.) uluslararası sözleşmeleri onayladığımız tarihten itibaren ek düzenlemelere ve kurumsal hizmetlere muhatap olmuştur. Ancak bütün toplumlarda olduğu gibi geleneksel kültürün çocuk yetiştirmeye ilişkin yaklaşımları bu alanlarda yaşanan ihmal ve istismarın gizli kalmasının devamında etkili olabilir.

Çocuklar için koruyucu nitelikte ve bağlayıcı olan uluslar arası hukuki metin, Birleşmiş Milletler tarafından 1989 yılında kabul edilen "Çocuk Haklarına Dair Sözleşme" dir. Bu Sözleşme'nin 18. maddesi çocuğun yetiştirilmesi ve geliştirilmesi sorumluluğunu öncelikli olarak anne babaya vermektedir. Bu madde anne baba ve yasal vasinin herşeyden önce çocuğun yüksek yararını gözetme zorunluluğuna değinmektedir.

Sözleşmenin 19. maddesi ile bu anlaşmaya taraf devletler çocuk istismar ve ihmalinin önlenmesini taahüt etmektedir. 19. Madde Sözleşme'ye taraf devletlerin, çocuğun ana-babasının, yasal vasisinin, bakımını üstlenen herhangi bir kişinin yanında iken bedensel veya zihinsel saldırı, şiddet veya istismara, ihmal ya da ihmalkâr muameleye, ırza geçme dâhil her türlü istismar ve kötü muameleye karşı korunması için; yasal, idari, toplumsal, eğitsel bütün önlemleri almasını zorunlu kılmaktadır.

Çocuk Hakları Sözleşmesi Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nca 20 Kasım 1989 tarihli toplantıda kabul edilmiş, 28 Ocak 1990 tarihinde 61 ülke tarafından imzalanmıştır. 2 Eylül 1990 tarihinde 20 ülkede uluslar arası bir yasa gücüyle yürürlüğe girmiştir. 14 Şubat 1990 tarihinde Türkiye tarafından imzalanan sözleşme, Büyük Millet Meclisi tarafından 1994 yılı sonunda onaylanmış ve 1995 yılı Ocak ayı Resmi Gazete'de yayınlanarak Türkiye'de de uygulanmaya başlanmıştır.

Çocuk Hakları Sözlesmesi'nde, çocuğun sağlığı, gelişimi, eğitimi ve katılımı temel konular olarak ele alınmaktadır. Temel konular çerçevesinde çocuk ihmal ve istismarı önemli yer tutmaktadır (Aral ve Gürsoy 2001). 18 yaşına kadar herkesi çocuk sayan sözleşme, temelde dünya üzerindeki tüm çocukları ve haklarını korumayı amaçlamaktadır. Bütün çocuklar ırk, cinsiyet, dil, düşünce, ulus ve etnik köken, sakatlık, doğum ve diğer başka statüler açısından eşittir. Sözleşmede çocukların sosyal yaşamları ile ilgili; dinlenme, boş zaman, kültürel ve sosyal etkinliklere katılma vb. konular yer almaktadır. Çocuk istismarının önlenmesi, özel eğitime ihtiyaç duyan çocukların güvence altına alınması konuları da sözleşme içersindedir (Oktay 2004).

Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 19, 34 ve 39. maddeleri çocuk istismarı, ihmali ve önlenmesi ile ilgilidir. Sözleşmenin 19. maddesine göre çocuğun yetiştirilmesinden sorumlu olanlar, bu haklarını çocuklara zarar verecek şekilde kullanamazlar. Bu madde ile ilgili olarak devlet çocuğu anne babanın ya da diğer bakıcı konumundaki kişilerin her türlü kötü muamelesinden korumak, çocuk istismarını önlemek ve bu tür davranışlar sonucunda sağlık problemleri yaşayan çocukların tedavisini amaçlayan sosyal programlar hazırlamakla yükümlüdür.

Sözleşmenin 39. maddesinde silahlı çatışmalarda mağdur olan çocukların beden ve ruh sağlıklarının korunup onarılması topluma kazanımlarının sağlanması konusunda da taraf olan devletlerin önlemler alması gerektiği sözleşmede belirtilmektedir. Şiddete uğramış çocukların rehabilitasyonu bu maddede açık olarak belirtilmektedir. Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 34. maddesi ise cinsel istismar ile ilgilidir. Bu maddede fuhuş, pornografi dahil, çocuğu cinsel istismar ve sömürüden kurtarmak ile ilgili konular bulunmaktadır (Aral ve Gürsoy 2001).

Çocuk Hakları Sözleşmesinin 32. maddesine göre ise, çocuğun, ekonomik sömürüden; tehlikeli olabilecek, çocuğun eğitimine zarar verebilecek, çocuğun sağlığı ya da bedensel, zihinsel, ahlaksal ve toplumsal gelismesi için zararlı islerden korunması önerilmektedir (Oral ve Inanıcı 2004). Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin amaçlarını daha fazla gerçekleştirmek ve Sözleşme hükümlerinin, özellikle 1., 11., 21., 32., 33., 34., 35. ve 36. maddelerinin daha iyi uygulamasını sağlayabilmek amacıyla, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye Ek Çocuk Satışı, Çocuk Fahişeliği ve Çocuk Pornografisi İle İlgili İhtiyari Protokol hazırlanmıştır. Protokol

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 25 Mayıs 2000 tarih ve A/RES/54/263 Sayılı Kararıyla kabul edilen protokolü Türkiye 9 Eylül 2000 tarihinde imzalamıştır.

Çocuk Haklarının Kullanımına İlişkin Avrupa Sözleşmesi'nde (2001), çocuğun istismar ve ihmal gibi zarar göreceği bir durumun gerçekleşmesinden sonraki adli süreçte de korunması amaçlanmaktadır. Bu sözleşmede çocukların birey ve insan olarak haklarının korunması için, adli bir makam önünde kendilerini ilgilendiren davalarda bazı usuli haklar tanınması, bu hakların bizzat kendileri veya diğer şahıslar ya da kurumlar aracılığı ile kullanılmasının kolaylaştırılması konularında hükümler yer almaktadır. Bu sözleşmenin 6. maddesi, adli makamları karar verme sürecinde çocuğun ifade ettiği görüşe gereken önemi verme hususunda bağlamaktadır. 7. madde ile davanın sonuçlanması beklenmeden çocuğun salahiyeti için gereken acil önlemlerin alınması gereği belirtilmektedir.

Çocuk istismar ve ihmalinin en ileri derecedeki boyutu çocuğun kasten öldürülmesidir. Bu konuda başta anayasa olmak üzere birçok yasa çocuğu korumaktadır. Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 27. maddesinde, kişinin yaşama hakkı düzenlenmiştir. Bu madde, en temel anlamda çocuğu koruyan en önemli hukuki dayanaktır. Türk Ceza Kanununun (TCK 2004) çeşitli hükümleri çocuk istismar ve ihmalini önlemeye yöneliktir.

Türk Ceza Kanunu çocukların cinsel istismarını, insanlığa karşı işlenen suçlardan biri olarak değerlendirmekte ve 77. maddeyle bu suçu işleyenlerin sekiz yıldan az olmamak koşuluyla hapsini öngörmektedir. Öyle ki bu suç için zaman aşımı ilkesinin işlememesi hükmolunmuştur. 90. maddenin 3. fıkrası, çocukların hiçbir suretle bilimsel deneylerde kullanılamayacağını hükme bağlamıştır. Türk Ceza Kanunun Dördüncü Bölümünde yer alan "Koruma, Gözetim, Yardım veya Bildirim Yükümlülüğünün İhlali" başlığı altında çocuk ihmali durumu cezai hükümlere bağlanmıştır.

Türk Ceza Kanununun Altıncı Bölümünde yer alan "Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlar" başlığı altında çocukların cinsel istismarı ile ilgili olarak 103. maddesinde, "… çocuğu cinsel yönden istismar eden kişi, üç yıldan sekiz yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır…" ifadesiyle çocukların cinsel istismarı açıkça suç olarak belirtilmektedir. 105. madde ise "… Bir kimseyi cinsel amaçlı olarak taciz

eden kişi hakkında, mağdurun şikâyeti üzerine, üç aydan iki yıla kadar hapis cezasına veya adli para cezasına hükmolunur…" demektedir. 226. madde ile çocuğa müstehcen görüntü, yazı veya sözleri içeren ürünlerin verilmesi, gösterilmesi, okutulması ve dinletilmesi iki aydan iki yıla kadar hapis cezasına bağlanmıştır.

Türk Ceza Kanununun 227. maddesi, çocuğu fuhşa teşvik eden, bunun yolunu kolaylaştıran, bu maksatla tedarik eden veya barındıran ya da çocuğun fuhşuna aracılık etmeyi çocuğu karşı işlenmiş bir suç olarak hükme bağlamıştır. Türk Ceza Kanununun 233. maddesine göre, aile hukukundan doğan bakım, eğitim veya destek olma yükümlülüğünü yerine getirmemek, maddi ve manevi özen noksanlığı nedeniyle çocuklarının ahlak, güvenlik ve sağlığını ağır şekilde tehlikeye sokmak suç sayılmaktadır.

Türk Medeni Kanunu (TMK 2001) evliliğin genel hükümlerini belirleyen üçüncü bölümünün 185. maddesinde, çocukların bakımı, eğitim ve gözetiminin anne ve babanın ortak sorumluluğu olduğu belirtilmektedir. Aynı kanunun 340. maddesi, anne babayı çocuğun bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlâkî ve toplumsal gelişimini sağlamak ve çocuğu korumakla yükümlü kılmaktadır.

Türk Medeni Kanununun 346. ve 347. maddeleriyle çocuğun menfaatinin, bedensel ve zihinsel gelişiminin tehlikede bulunduğu veya çocuğun manen terk edilmesi durumlarında gerekli önlemlerin alınacağını belirtmektedir. 348. madde ile anne ve babanın deneyimsizliği, hastalığı, başka bir yerde bulunması veya benzeri sebeplerden biriyle velayet görevini gereği gibi yerine getirememesi, çocuğa yeterli ilgiyi göstermemesi veya ona karşı yükümlülüklerini ağır biçimde savsaklaması durumunda kanun anne babadan çocuğun velayet hakkını alabilmektedir.

Türk Medeni Kanununu ile ana babaya çocuğunu eğitirken onu takip etme hakkı verilmektedir. Ancak bu hak sınırsız olmayıp, gerekli ölçüde kullanılacağı da belirtilmektedir. Ama babanın çocuğun eğitimi için kullanacağı disiplin şekillerini belirlerken, çocuğun beden ve ruhsal gelişimine zarar vermemesine özen göstermesi gerekmektedir (Akyüz 1991).

Çocuk Koruma Kanununun (ÇKK 2005) 3. maddesi, bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen çocukları "Korunma ihtiyacı olan çocuk" olarak kabul etmektedir.

Sosyal Hizmetler Kanununun 21. maddesinde korunmaya, bakıma ve yardıma muhtaç çocukları bildirme yükümlülüğü vali, kaymakam, köy muhtarı ve polise verilmiştir. İstismar ve ihmal edilen çocuklar korunmaya bakıma ve yardıma muhtaç çocuklar olduklarından, bu bildirme yükümlülüğü onlar için de geçerlidir. 3. maddesi de beden, ruh ve ahlak gelişimleri veya şahsi güvenlikleri tehlikede olup; ana veya babasız, ana veya babası veya her ikisi de belli olmayan, ana ve babası veya her ikisi tarafından terk edilen, ana veya babası tarafından ihmal edilip; fuhuş, dilencilik, alkollü içki veya uyuşturucu madde kullanma gibi her türlü sosyal tehlikelere ve kötü alışkanlıklara karşı savunmasız bırakılan ve başıboşluğa sürüklenen çocuğu, korunmaya muhtaç olarak belirlemekte ve gerekli düzenlemeleri içermektedir.

İş Kanunu (2003) çocukların çalışma yoluyla istismarını önlemeye yönelik bazı hükümler içermektedir. Bu kanunun 71. maddesiyle, 15 yaşını doldurmamış çocukların çalıştırılmasını yasaklanmıştır. Ancak, 14 yaşını doldurmuş çocukların sağlık ve gelişmelerine, okul veya mesleki eğitim ve mesleğe yönelme programlarına devamlarına veya öğrenimden faydalanma kabiliyetlerine zarar vermeyecek nitelikteki hafif işlerde çalıştırılabilmektedirler.

Okula devam eden çocukların eğitim dönemindeki çalışma süreleri, eğitim saatleri dışında olmak üzere, en fazla günde iki saat ve haftada on saat ile sınırlandırılmıştır. İş kanununun 72. maddesi çocukların, maden ocakları ile kablo döşemesi, kanalizasyon ve tünel inşaatı gibi yeraltında veya su altında çalışılacak işlerde çalışmalarını yasaklamaktadır. Kanunun 73. maddesi ile onsekiz yaşını doldurmamış çocuk ve genç işçilerin sanayiye ait işlerde gece çalıştırılmasıda yasaklanmıştır.

Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi Kanunu (2012) TBMM tarafından 8 Mart Dünya Kadınlar Günü'nde kabul edilmiştir. Kanun 6284 Sayı ile 20.03.2012 tarihli ve 28239 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. 6284 Sayılı Kanunun yürürlüğe girmesiyle 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun yürürlükten kalkmıştır. Bu Kanunun amacı; şiddete

uğrayan veya şiddete uğrama tehlikesi bulunan kadınların, çocukların, aile bireylerinin ve tek taraflı ısrarlı takip mağduru olan kişilerin korunması ve bu kişilere yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla alınacak tedbirlere ilişkin usul ve esasları düzenlemektir.

Çocuk istismarının önlenmesi ve istismara uğrayan çocuklara bilinçli ve etkin bir şekilde müdahale edilmesi amacıyla, öncelikli olarak cinsel istismara uğramış çocukların ikincil örselenmesini asgariye indirmek, adli ve tıbbi işlemlerin bu alanda eğitimli kişilerden oluşan bir merkezde ve tek seferde gerçekleştirilmesini temin etmek üzere; Sağlık Bakanlığına bağlı hastaneler/kurumlar bünyesinde Çocuk İzlem Merkezlerinin (ÇİM) kurulması ve bu merkezlerin işleyişinin Sağlık Bakanlığınca koordine edilmesi gerekli görülmüştür.

Pilot uygulama olarak ilk defa Ankara'da açılmış bulunan ÇİM, ilgili kurumların da katılımı ile faaliyetlerini sürdürmektedir. Öte yandan; ÇİM'lerin çalışma ve yaygınlaşma sürecinin sağlıklı ve amacına uygun bir şekilde yürütülmesi için gerekli tedbirleri görüşüp karara bağlamak ve bu konuda kurumlar arası işbirliği ve koordinasyonu sağlamak üzere; Sağlık Bakanlığı Müsteşarı ya da yardımcısının başkanlığında; Adalet Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Diyanet İşleri Başkanlığı ve Adli Tıp Kurumu Başkanlığı temsilcilerinin (bakanlıklardan müsteşar yardımcısı, başkanlıklardan başkan yardımcısı düzeyinde) katılımıyla ÇİM Yönetim ve Koordinasyon Kurulu (Kurul) oluşturulmuştur.

1.4.4. Çocuk İstismar ve İhmal Çeşitleri

Fiziksel istismar ve ihmal

Fiziksel istismar, istismar türleri içinde en sık rastlananıdır. En geniş anlamıyla fiziksel istismar, çocuğun kaza dışı yaralanmalarıdır. En sık rastlanan fiziksel istismar çocuğun dövülmesidir. Bir tokattan çeşitli objeler kullanmaya kadar uzanan cezalandırma yöntemlerini kapsamaktadır. Fiziksel istismar sonucunda, durumun şiddetine göre yumuşak doku hasarları, yanıklar, kemik, eklem, beyin ve göz hastalıkları, iç organ hasarları, zehirlenmeler ve gelişme gerilikleri ortaya çıkmaktadır (Polat 2001).

Fiziksel istismar, çocuğun ve gencin anne- babası tarafından bedensel olarak zarar görmesidir. Fiziksel istismar yetişkin tarafından yapılan sürekli ve sistemli bir davranıştır. Kötü muamele devamlı yapılırsa fiziksel istismardır (Kulaksızoğlu 2005).

Fiziksel istismar sonuçlarının açıkça görülebilmesi nedeniyle, üzerinde ilk durulan ve çalışılan istismar türüdür. UNICEF fiziksel istismarı şu şekilde tanımlamaktadır: "Kaza sonucu olmayan, yasaklanmış, çocuğu acı veren gelişme ve işlevselliğinde sürekli zarara yol açabilecek her türlü şiddet hareketidir." Bu tanıma göre tokatlama, ısırma, itme, tekmeleme, boğazına sarılma, kemik kırma, evden kovma fiziksel istismar olarak kabul edilmektedir. Yargıtay tarafından verilmiş bir kararda, çocuğun kapının kilitlenerek soğuk bir havada evin dışında bırakılması merhamet ve şefkatle bağdaşmayan bir hareket olarak kabul edilmiştir. Yargıtayın bir başka kararıyla, ağlayan iki yaşındaki çocuğuna kızarak ısıran bir baba mahkûm edilmiştir (Akyüz 2000).

Bedensel kötüye kullanmanın sık sık yer alması, sağlıksız ailelerde gözlenen en belirgin özelliklerden biridir. Hatta bu özellik ailelerde bir tür norm haline gelmiştir. Anası babası tarafından dövülen çocuk, dayak yiyen kendisi olmasa dahi bedensel kötüye kullanma davranışına maruz kalmaktadır (Cüceloğlu 1995). Tezcan (1974)'e göre; gözlemler sonucunda ulaşılan sonuçlar, Türk toplumunda çocukların başarısızlık gösterme, boyun eğmeme ve söz dinlememe gibi durumlar karşısında cezalandırma biçiminin genellikle dayak olduğunu ortaya çıkarmıştır. Çocuğun fiziksel bakımdan istismar edilmesi onun duygusal bakımdan hasara uğramasına neden olmaktadır (Kulaksızoğlu 2005).

Yakın kişilerin çocuğun gelisimine sürekli zarar veren hareketleri sonucu çocuğa sosyal olarak mevcut kaynakların sağlanmaması, bunlardan yoksun bırakılması sonucu zarar görmesi fiziksel ihmal olarak ifade edilebilir (Aral ve Gürsoy 2001). Polat (2001) fiziksel ihmali, çocuğun zarar görme ihtimalinin biliniyor olmasına rağmen gerekli önlemlerin alınmaması olarak tanımlamaktadır. Hijyen koşullarının yeterince sağlanmaması, çocuğun zararlı maddelerle karşı karşıya bırakılması, korunmaması, tıbbi bakım eksikliği, kötü beslenme ve beslenmenin aile tarafından kontrol edilmemesi fiziksel ihmal örnekleridir.

Erermiş (2001) çocukların aileleri tarafından fiziksel ihmali kavramını yedi alt gruba ayırarak açıklamaktadır. Bu gruplar aşağıdaki şekildedir;

- Sağlık yardımının reddi: Fiziksel yaralanma, hastalık gibi durumlarda, uzman sağlık hizmetinin alınması ve sürdürülmesinde yetersiz kalınması.
- Sağlık yardımının gecikmesi: Ciddi sağlık sorunlarında gerekli olan uzman tıbbi yardımın, zamanında ve yeterli olarak alınmasında gecikilmesi.
- Terk: Uygun bakım ve gözetim ortamı ayarlanmadan çocuğun bırakılması.
- Kovma: Sürekli yada belirsiz zamanlarda çocuğu bakılacağı başka bir ortam hazırlamadan kovulması yada geri dönmesinin reddedilmesi.
- Koruma güçlükleri: Çocuğun bir aile üyesi tarafından sürekli dışlanması yada çocuğun tekrarlayıcı bir biçimde bakımı için başkalarına bırakılması.
- Uygun olmayan bakım ve gözetim ortamı: Anne babanın haberi olmaksızın çocuğun bir geceden fazla dışarıda kalması bu duruma örnek olarak verilebilir.
- Diğer fiziksel ihmaller: Çocuğun beslenmesinin, giyiminin ve temizliğinin ihmal edilmesi, çocuğun güvenliğine gereken önemin verilmemesi.

Polat (2001)'a göre, fiziksel istismarın daha çok anneler tarafından aynı cinsiyetteki çocuğa, babalar tarafından ise daha çok okul çağı çocuklarına uygulandığını belirtmektedir. İstismar ve ihmal sergileyen ebeveynlerin yaşlarının genç olduğu vurgulanmaktadır. Çocuğunu istismar ve ihmal eden ailelerin alt sosyo-ekonomik sınıfta olmaları kanısının; araştırmaların daha çok bu sınıf ailelerle yapılıyor olması ve diğer ailelerin bu sorunlarını ekonomik güçlerini kullanarak gizli yollarla çözümleyebiliyor olmalarından kaynaklanabileceğine değinilmektedir. Fiziksel istismar ve ihmalin görüldüğü aileler toplumdan izole yaşamaktadır. Parçalanmış aileler ve düzensiz aile yaşantısı istismar ve ihmal riskini yükselten etkenler arasında bulunmaktadır.

Fiziksel istismar ve ihmalin sonuçları

Yurdakök (1999)'e göre fiziksel istismarın başlıca klinik bulguları; ekimozlar (en sık görülen klinik bulgudur), kırıklar (vakaların %10-20'sinde görülmekte olup, iki yaş altındaki çocuklarda görülen kırıkların ¼'ünü çocuk istismarı vakaları oluşturmaktadır), yanıklar (vakaların %10'da görülmektedir), kafa travması (en sık ölüm nedenidir, vakaların %30'unda görülür) ve karın travmalarıdır (istismar vakaları arasında ikinci sıklıkta görülen ölüm nedenidir).

Fiziksel istismarın sonuçlarına baktığımızda çocuklarda, çeşitli sakatlıklar, kırıklar, beyin kanamaları, iç organ yaralanmaları sonucu ortopedik sakatlıklar, felçler, havale, zeka özürü, çeşitli organ yetersizlikleri, bu hasarların çok ağır olması durumunda ise ölümle sonuçlandığı görülmektedir (Özmen 2004).

Kafatasının altında dövülme sonrası oluşan iç kanamalar, sigaradan oluşan yanık izleri, kısmen kapanmış kırıklar, çürükler, morarmalar ve buna benzer kazara olmayan yaralanmalar fiziksel istismar vakaları olarak saptanmaktadır. Bunun yanında çocuk ölümlerine neden olan hamilelikte annenin aşırı alkol ve uyuşturucu madde kullanması çocukların kasten öldürülmeleri, yakılmaları ve zehirlenmeleri tespit edilen fiziksel vakalar arasında görülmektedir (Aral ve Gürsoy 2001).

Literatürde fiziksel çocuk istismarı ve ihmali kavramı incelendiğinde sıklıkla karşılaşılan bir kavram olan "sarsılmış bebek (shaken baby) sendromu", Yurdakök (1999) tarafından; başın nispeten daha büyük ve boyun kontrolünün zayıf olduğu dönemde, sıklıkla altı aydan küçük bebeklerin şiddetli sarsılmasıyla beyin ve nörolojik hasarların oluşması şeklinde tanımlanmaktadır.

Fiziksel istismara uğrayan çocuklarda bazı davranışsal belirtiler de gözlenmektedir. Bu çocuklar düşük özsaygıya sahiptirler. Okulda başansızdırlar. Okul aktivitelerine katılımları daha azdır. Bu çocuklar sıklıkla bir yetişkinin ona dokunmasından, yaklaşmasından, anne babasından veya eve gitmekten aşın derecede korkarlar. Ağrı verici uygulamalar yapıldığında tepki göstermez, kolay kolay ağlamazlar. Gerileme (regresyon) bu çocuklarda sık görülen bir davranıştır. Tuvalet eğitimini tamamlamış olsalar bile tekrar altım ıslatmaya başlaması bu çocuklarda çok sık görülmektedir. Ayrıca ileri yaşlarda evden kaçma, hırsızlık, yalan söyleme, ilaç, alkol bağımlılığı gibi durumlar sık görülen davranış bozukluklarındandır (Bahçecik 1993).

Cinsel istismar ve ihmal

Cinsel istismar, çocuk istismarı türleri içinde saptanması en zor olan ve en son incelenmeye başlamış istismar türüdür. Topçu (1997)'ya göre, cinsel istismar çocukların fiziksel istismarına gösterilen ilgi üzerinden 15 yıl geçtikten sonra çocuk istismarının bir biçimi olarak ele alınmaya başlamıştır. Bu nedenle çocuk cinsel istismarı ile ilgili bilgilerimiz 1980'li yıllardan itibaren toplanmaya başlanmıştır.

Dünyada ilk kez 1966 yılında Stockholm'de çocuk fuhşu ile mücadele amacıyla uluslar arası bir kongre toplanmış ve bu konudaki çalışmalara öncülük etmiştir.

Amerikan Ulusal Çocuk İstismarı ve İhmali Merkezi (NCCAN), çocuk ve yetişkin arasındaki temas ve ilişkinin, o erişkin veya başka bir kişinin cinsel uyarım için kullanılmasını cinsel istismar olarak belirtmektedir. Cinsel istismar diğeri üzerinde belirgin bir güç veya kontrol üstünlüğü ya da bariz bir yaş farkının olması halinde bir çocuk tarafından da gerçekleştirilebilir (Polat 2001).

Çocukların cinsel gelişimine yeterli düzeyde önem verilmemesi, çocukların cinsel sömürüye karşı korunmaması ve ilgisiz kalınması 'cinsel ihmal' olarak ifade edilmektedir (Aral ve Gürsoy 2001). Toplum tarafından kabul edilmeyen ve duygusal açıdan en fazla hasara sebep olan cinsel istismar türü, aile içinde veya kan bağı olan kisiler tarafından gerçekleştirilendir. Fakat bu tür vakaların belirlenmesi son derece zordur. Cinsel istismar cinsel doyumu çocuklarda arayan cinsel açıdan yetersiz kişilerce başvurulan bir suç çeşidi sayılmaktadır (Aral ve Gürsoy 2001).

Günçe (1991)'ye göre cinsel istismarı, bir yetişkinin cinsel doyum sağlamak amacı ile bir çocuğa yaklaşması ve onu kullanmasıdır. Kempe ve Kempe (1978) cinsel istismarı, bağımlı ve gelişimsel olarak olgunlaşmamış çocukların ve adolesanların bilinçli olarak onay vermeye muktedir olmadıkları, bütünüyle algılayamadıkları veya ailevi rollerle ilgili sosyal tabulara ters düşen cinsel aktivitelerde taraf olmaları şeklinde tanımlamaktadır. Russel (1986) da yakın yaştaki çocuklar arasındaki baskı, sıkıntı ve acı vermeyen cinsel oyunların masum kimlik arayışları olduğu ve doğal merakın bu yolla tatmininin doğal ve sağlıklı olduğuna dikkat çekmektedir. Bu nedenle bu gruba giren olguların dikkatli bir şekilde sınıflandırılması gereğini vurgulamaktadır (Polat 2001).

Günçe (1991) cinsel istismarı üç boyutta incelemektedir. Bunlar:

- Dokunma olmaksızın yapılan istismarlar,
- Dokunmanın yer aldığı istismar olguları,
- Şiddet kullanılarak yapılan istismarlardır.

Polat (2001) dokunma olmaksızın yapılan istismar türlerini sözel yolla yapılan sataşmalar, teşhir ve voyerizm (röntgencilik) olarak belirtmektedir.

İstismarcının çocuğun cinsel özelliklerine yönelik veya çocuk üzerinde gerçekleştirmeyi istediği cinsel faaliyetleri anlatması, öneri ve yorumlarda bulunması sözel yolla yapılan sataşmalardır. Teşhir grubuna özellikle yetişkin bireylerin kendilerini çocuklar önünde teşhir etmeleri, çocukların yetişkin bireylerin cinsellikle ilgili eylemlerine tanık olmaları gibi durumlar girmektedir (Günçe 1991).

Polat (2001) röntgencilik olarak, istismarcının açıkça veya gizlice çocukları soyunukken veya cinsel eylemleri esmasında gözetlenmesi durumunu ifade etmektedir. Günçe (1991) dokunmanın yer aldığı istismar olgularını, müstehçen ve fuhuş, ırza geçme, vahşet ve öldürme, fücur (incest, ensest) olarak gruplandırmaktadır. Bu durumlar çocuğa şiddet uygulanarak da gerçekleşebilir. Topçu (1997) çocuğun cinsel istismarı olan ensest (fücur) kavramını; eşler dışında aile bireylerinden birinin, cinsel doyum amacıyla ailenin diğer bir üyesiyle cinsel temasa kadar giden ilişkilerde bulunması olarak ifade etmektedir.

Topçu (1997) ensestin toplumdaki yaygınlığı konusunda genel bir kanıya varmamızı sağlayacak verilerin bulunmadığını ifade etmektedir. En nadir bildirilen istismar olaylarının ensest olduğu, hatta çoğu zaman bu durumun kurban tarafından yaşam boyu gizlendiği düşünülmektedir. Bu duruma karşın batıdaki ülkelerde yapılan bazı araştırmalar ensestin tüm cinsel istismar olaylarının %10-32'si arasında bir orada olduğunu göstermektedir. Bu araştırmalar tekrarlayan evliliklerin olduğu ailelerde bu riskin daha yüksek olduğunu, bu ailelerden gelen kadınların %20'ye yakınının 14 yaşından önce üvey baba ile bir cinsel ilişki öyküsünün olduğunu ortaya koymaktadır. Ensestin çocukların %80'inde 12 yaş öncesi başlayıp, ortalama 4 yıl sürdüğü belirtilmektedir. Ensest olaylarında babalar ile babalar yerine geçen kişilerin cinsel istismarda bulunan en büyük grup oldukları bilinmektedir.

Cinsel istismarın çocuklara ne gibi zararlar verdiği konusunda yapılan araştırmalara göre, cinsel istismar çocukta dört önemli etkiyi aynı anda yaratmaktadır (Akyüz 2000).

- Cinsel istismara uğramış olan çocukta hem cinsel duygular hem de cinsel tutumlar normal düzeyde gelişmemekte, çocuğun cinsel zedelenmesi söz konusu olmaktadır. Çocuğa yaklaşan kişi onun sevgisinden yararlanarak bu olaya girişmişse, bu, çocukta cinsel davranış karmaşası yaratır. Çocuk böyle bir eyleme hırpalanarak itilirse

cinsellik onda yaşam boyu korku yaratır.

- Çocuğa yönelik cinsel istismarın çocuğun bir yakını tarafından gerçekleştirildiği durumlarda çocuk, ihanete uğramışlık duygusuna kapılmaktadır. En ciddi ve kalıcı etkiler uzun süreli fücur mağdurlarında görülmektedir. Özellikle istismar çocuk küçükken başlayıp uzun süre sürmüşse ve suçlu baba ise sonuçlar daha ciddi olmaktadır. Çocuk bu durumlarda aşırı duyarlılık, düşük öz saygı, depresyon ve kendine zarar verici davranışlar gösterir.

- Çocuk isteği ve iradesi dışında cinsellik amacıyla kullanıldığı ve bunu engelleyemediği için kendini aciz ve çaresiz hissetmektedir. Bu duygular öğrenme zorluklarına ve eğitimde devamlılığa engel olmaktadır. Böyle çocukların acizlik duygusunu yenmek için saldırgan davranışlara ve suça yönelebildikleri görülmektedir.

- Cinsel istismar olayına eşlik eden kötülük, utanç, suçluluk gibi duygular zamanla çocuğun benlik algısına karışarak kendini böyle algılamasına sebep olmaktadı. Günçe (1991)'ye göre, bu olumsuz kavramların kimi zaman çocuğa saldırgan tarafından yöneltildiği bilinmektedir. Saldırgan sergilediği eylemin ortaya çıkmasını çocuğun susmasıyla sağlamayı hedeflemektedir. Cinsel istismar sonucu damgalanmış kişilerin kendilerine saygıları kalmaz ve kişi çoğu defa kendini yok etme isteği duyabilir.

Cinsel istismarın herhangi bir sosyo-demografik grupla bağlantısı saptanmamış olup ve her sosyo-ekonomik düzeyde görülebileceği belirtilmektedir. Tacizde bulunan kişilerin çoğunluğu erkeklerdir. Bu kişilerin özellikleri konusunda çeşitli görüşler öne sürülmektedir. Kimi uzmanlar tacizci olmayan ana babaların belli koşullar altında istismar uygulayabileceğini vurgularken, kimi uzmanlar tacizcilerin temel özelliğinin mağduru kıymetsiz bir varlık olarak görmek olduğunu savunmaktadır. İstismarda bulunanların bir kısmının çocuğa yönelik davranışından çocuğun yarar göreceğine ve olay anında çocuğun eğlendiğine inandığı gözlenmiştir. Boşanma, şiddet, alkol ve madde kullanımı olan ailelerde cinsel istismar daha sık görülmektedir. Çocuğun bakımıyla doğrudan ilgilenen babaların daha az istismar uyguladığı saptanmıştır (Gökler ve Taner 2004).

Topçu (1997), cinsel istismar olaylarında istismarcının ya da faillerin genellikle çocuğun tanıdığı ve güvendiği kişiler arasından çıktığını belirtmektedir. İstismara uğrayan çocukların ise genellikle sorunlu ailelerin çocukları olduğu kanısı vurgulanmaktadır. Cinsel istismarın sık görüldüğü aileler genel olarak işlevselliği bozuk aileler olarak tanımlanmakta ve bu ailelerde olaya yol açtığı düşünülen çeşitli patolojiler bulunmaktadır. Gökler ve Taner (2004) cinsel istismarın nedenlerini aşağıdaki şekilde gruplamaktadır:

- Baskın ve koşulsuz söz tutma isteyen ana baba modeli: En sık gözlenen katı babanın güç ve kararlarda baskın olduğu aile modelidir. Aile sistemi kapalıdır. Babaların bir kısmı güç ve kontrol sağlamak için şiddete başvurmaktadır.
- Cinsel sorunlar: Cinsel istismarın gözlendiği ailelerde, ana babalarda cinsel sorunlar daha sık görülmektedir.
- Sosyal izolasyon: Ana babaların çoğunda aile dışı sosyal ilişkilerde kısıtlılık ve zorlanma gözlemlenmektedir.
- Rol çatışması: Cinsel istismar uygulanan ailelerde rol çatışmalarına sık rastlanmaktadır. Yaşanan bu rol çatışmasında örneğin, anne genellikle eşlik ve ev kadınlığı rollerini kızına bırakmaktadır.
- Çocuk istismar ve ihmalinin yaşandığı ailelerde alkol ve madde kullanımına rastlanmaktadır.
- Yadsıma: Aile üyelerinde en sık kullanılan savunmadır. Baba, olayı "cinsel eğitim" olarak savunabilir, anne ise kocası ile ilişkisini bozabileceği için reddedip görmezlikten gelebilir. Çocuk utanma ve suçluluk duygularını bastırmak ve aile düzeninin bozulmasını önlemek amacıyla durumu yadsıyabilir.

Polat (2001) tarafından çocuğun cinsel istismar ve ihmalin söz konusu olduğu ailelerin, izole ve işlevsiz, çatışmaların sık yaşandığı, ebeveynlerin sorunlarla başa çıkmada yetersiz kaldığı, ekonomik sorunları olan aileler olabileceğini belirtilmektedir. Bunlar dışında çocuğa karşı istismar ve ihmalin nedenleri olarak da şu durumlar vurgulanmaktadır:

- Annenin şehir dışında bir işi olması
- Düşük sosyo-ekonomik sınıfta bulunmak
- Ailede alkol ve uyuşturucu kullanımı
- Annenin eşi ya da erkek arkadaşının genç olması

- Annenin gece çalışmak zorunda olması
- Stres altında olan bireylerin benlik algılarının düşük olması
- Düşük zekâ ve eğitim düzeyi
- Çocuğun anne ve baba ile yakın duygusal ilişki kuramaması
- Çocuğun uzun süreli anneden ayrı yaşaması
- Annenin cinsel eğitimi çocuğa cezacı bir tutumla vermesi
- Ebeveynlerin özel hayatlarında mutsuz olmaları
- Ebeveynlerin geçmişinde suç ya da intihara girişimlerinin olması, depresyon ve kişilik bozukluklarının olması
- Çocuğun sık bakıcı değiştirmesi, evde yabancıların bulunması
- Kalabalık ve az odalı evlerde yaşanmasından dolayı çocuğun odasını başkalarıyla paylaşmak zorunda kalması.

Yurdakök (1999) cinsel istismara uğramış çocuklarda görülebilecek davranış değişikliklerini şu şekilde sıralamaktadır:

- Ani kişilik değişikliği, aşırı ağlama, çok az veya fazla uyuma
- Evden kaçma, intihar girişimi, depresyon
- Gece korkuları, yeme bozuklukları
- Belli bir kişi veya yerden korkma
- Kat kat giyinme
- Aşırı mastürbasyon, yaşından daha ileri cinsel bilgiye sahip olma
- Diğer çocukları istismara eğilimli olma

Kepenekci (2001)'e göre cinsel istismar ve ihmale uğramış çocuklara çevrelerindeki bireylerin aşağıdaki davranışları göstermesi gerekmektedir:

- Çocuğu dinleme ve ona inanma.
- Çocuğu ayıplamama ve ayıplanacak olanın yetişkin olduğunu çocuğa hissettirme.
- Çocuğa güven verme fakat aşırı koruyucu olmama.
- İyi yönleri söylemesine izin verme.
- Çocuğa eskiden olduğu gibi davranma.

Cinsel istismar ve ihmalin sonuçları

Istismara karşı çocuğun tepkisi ise, depresyon, dikkat eksikliği, davranış problemleri, okul problemleri, cinsel problemler gibi şekillerde olabilmektedir. Davis ve Petretic-Jackson (2000)'e göre; çocuk cinsel istismara uğradığı ve yetişkin ona kasıtlı olarak ceza verdiği andan itibaren, çocuğun güvenlik ve emniyet hissi kırılır, çocuk kendine ihanet edildiği düşüncesine kapılır. Bu ihanet edilmişlik ve kayıp hissi, çocuk gelişimi devam ettiği süreçte diğer ilişkilerine de yansıyarak büyür (Keskin 2005).

Cinsel istismar gören çocuğun yaşadığı diğer bir güçlük, devam eden istismar sürecine uyum sağlamasıdır. Bu uyum tepkileri, çekingenlik, pasiflik veya cinselliğe aşırı yönelim şeklinde gerçekleşebilmektedir. Bu süreç çocuğun yaşamla uyum yeteneğini bozmakta, aile içi ilişkilerinde sorunlar yaşamasına neden olmaktadır (Vahip 2002). Cinsel istismar, çocukta duygusal bozukluklara neden olur, gelişimi bozar (Canat 1994).Yates (1982)'ye göre; cinsel istismara maruz kalan çocuklarda cinsel farkındalık erken yaşlarda başlamış olur. Bu deneyim erotik davranışlar sergilemesine ve diğer çocuklarla cinsel içerikli oyunlar oynamaya yöneltir (Keskin 2005).

Duygusal istismar ve ihmal

Duygusal istismar kavramı, 1983 yılında toplanan Uluslar arası Duygusal İstismar Toplantısında "çocuk ve gençlerin psikolojik olarak kötüye kullanılması, yapılan veya yapılması gerekli olup da ihmal edilen toplumsal ve bilimsel standartlara göre psikolojik açıdan zarar verici oldukları saptanan davranışlardır" şeklindeki ortak tanımla açıklanmıştır. Bu davranışlar yaş, bilgi ve konum gibi özellikler ile çocuk veya gencin üzerinde güç sahibi olan kişi ya da kişilerce gerçekleştirilmektedir. Bu tür davranışlara maruz kalan çocuklar fiziksel, bilişsel veya fiziksel açıdan hemen veya gelecekte zarar görmektedir (Polat 2001).

Çocuğun çevresindeki yetişkinlerin, çocuğun kişiliğini zedeleyici, duygusal gelişimini engelleyici eylemleri ya da eylemsizlikleri duygusal istismar ve ihmal olarak nitelendirilmektedir. UNICEF, duygusal istismar ve ihmal olarak kabul edilen davranışlara şu örnekleri vermektedir; nitelik, kapasite ve arzularının sürekli kötülenmesi, sosyal ilişkilerden yoksun bırakılması, sürekli insanüstü güçlerle ya da sosyal bakımdan ağır zararlar vermek veya terk etmekle tehdit edilmesi, yaşına ve

gücüne uygun olmayan isteklerde bulunulması, topluma aykırı düşen yöntemlerle yetiştirilmesi (Akyüz 2000). Yavuzer (2003)'e göre duygusal istismar olarak değerlendirilen aile tutumları; aşağılama, korkutma, duygularını ifadesini engelleme, yalnız bırakma, sindirme, görmezden gelmedir.

Akyüz (1979)'e göre, çocukların televizyon dizileri ve reklamlarda oynatılması, çocukların para karşılığında hizmet aracı olarak kullanılmaları anlamına gelmektedir. Burada anne babanın rızası söz konusu olduğu için çocuk aile tarafından hem fiziksel hem de duygusal olarak istismar ve ihmal edilmiş sayılmaktadır. Çocuk bu durumdan şikayetçi olmayıp, bu işi bir oyun gibi görerek eğlense de, çocuğun bir aldatmaca içinde sömürülmesi tehlike unsuru olarak değerlendirilmelidir.

Polat (2001)'a göre, duygusal istismar iki özelliği ile diğer istismar türlerinden ayrılmaktadır. Bunlardan ilki, fiziksel ve cinsel istismarda olduğu gibi somut fiziksel bulguların olmayışıdır. Diğeri bir çocuğun sadece duygusal istismara uğrayabileceği gibi fiziksel ve cinsel istismarın bir uzantısı olarak da duygusal istismara maruz kalabileceğidir.

Gökler ve Taner (2004)'e göre, duygusal istismar ve ihmal oldukça sık olmakla birlikte, fark edilmesinde, tanımlanmasında, anlaşılmasında ve yasal olarak kanıtlanmasında güçlük yaşanan bir ihmal türüdür. Fiziksel ve cinsel istismar türlerinin çoğunda duygusal istismar ve ihmal de yer almaktadır. Fiziksel istismar ve ihmal olgularının %90'ında duygusal istismar ve ihmal olduğu saptanmıştır. Fiziksel ve cinsel istismarın olmadığı durumlarda da duygusal istismar ve ihmal gerçekleşebilir. Bu şekliyle, duygusal istismar ve ihmalin çocuğun yaşadığı en sık görülen istismar ve ihmal tipi olduğu söylenebilir. Ancak fiziksel ve cinsel istismardan daha zararsız gibi yorumlandığından uzun süre konuyla ilgili çalışmalar sınırlı kalmıştır.

Polat (2001) çocuğun temel gereksinimlerinin karşılanmamasının duygusal ihmale yol açtığını belirtmektedir. Bu gereksinimler şunlardır;

- Dokunulma; çocuğa karşı yeterli ilginin ve geri bildirimin verilmesi, tutmak, kucaklamak, yüreklendirmek, övmek ve ona sıcaklık gösterilmesi,
- Güven; çocuğun sağlığıyla ve beslenmesiyle yakından ilgilenilmesi, tehlikeli

durumlardan korunması,

- Düzen ve yapı; çocuğa yön gösterilmesi, doğru şekilde örnek olunması, yapabileceği ve yapamayacağı davranışların belirtilmesi,
- Sosyalleşme; çocuğun duygularının olduğu gibi tanımlanması, yeterli zaman ayrıması, yakınında dış dünya ile arasında köprü görevi gören, özdeşim kurabileceği bir kişinin bulunması,
- Uyarılma; çeşitli yollar ve araçlarla çocuğun dünyasına girilerek neşe, haz, acı gibi duygularının uyarılması,
- Kendini değerli görme; çocuğa değerli bir birey olduğunu hissettirecek davranışlarda bulunulması.

Duygusal istismar ve ihmalde tek bir nedenden çok, çocuk, ana baba ve çevrenin etkileri üzerinde durulmaktadır. Bu tür istismarı gerçekleştirenler, çocuğa birinci derecede bakım veren ve bağlanma nesnesi olan kişilerdir. Duygusal istismar ve ihmal, annede duygu-durum bozukluğu ve madde kötüye kullanımı, çocuğa karşı artmış sözel öfke ve azalmış duygusal beslenmeyle ilişkili bulunmuştur (Gökler ve Taner 2004).

Johnson (1990) duygusal istismara etken olan nedenleri şu şekilde sıralamaktadır:

- Doğum sonrası anne ile çocuk arasındaki sıcak bağın kurulamaması: Annenin doğum sonrası post-partum depresyonuna girmesi, bebeğin kuvöze alınması, bebeğin istenmemiş olması, özel bakım gerektiren bebek olması, cinsiyetin beklenilenden farklı olması bu ilişkinin kurulamamasının nedenlerindendir.
- Bozuk iletişim: Anne ve çocuk arasındaki yetersiz iletişim çocuğun anne tarafından ihtiyaçlarının karşılanmaması ve sevgi ve duygu eksikliğine yol açabilmektedir.
- Olgunlaşmama: Ebeveynlerin çocuğun bakım ve sorumluluğunu üstlenebilecek olgunluğa ulaşmamış olması temel nedenlerdendir.
- Geniş aileler: Kalabalık aileler çocuk istismar ve ihmalinin yaşanma riskinin yüksek olduğu ailelerdir. Bunun nedeni olarak iletişim kurulmasında güçlük yaşanması ve ekonomik sıkıntıların olması gösterilebilir.
- Psikolojik sorunlar: Ebeveynlerin rollerini üstlenmedeki yetersizlikleri, karşılanmayan bağımlılık ihtiyaçları, benmerkezcilik gibi psikolojik sorunlar istismar ve ihmal riskini yükseltmektedir (Polat 2001).

Duygusal istismara neden olan davranışlar bir başka yönüylede şu şekilde tanımlanabilir:

- Reddetme; çocuğun ayrı bir birey olarak kabul edilmemesi, isteklerinin ve ihtiyaçlarının yerine getirilmemesi ve taptıklarının onaylanmaması şeklinde gerçekleşir. Reddeden aileler çocuklarını beğenmezler, önemsemezler, olumlu yönlerini motive etmezler, çünkü evdeki her hatadan onu sorumlu tutup işe yaramadığını düşünürler.
- Aşağılama; çocuğa değer verilmemesi, toplum karşısında küçümsenmesi, küçük düşürülmesi ve utandırılmasıdır. Çocuğa yüksek sesle bağırma, lakap takarak alay etme şeklinde gerçekleşir.
- Yalnız Bırakma; çocuk tek başına bırakılarak cezalandırılmasıdır. Ebeveyn bunu çocuğu, toplumsal ilişkilerden uzak tutarak, arkadaş gruplarına katılmasına izin vermeyerek ve bu tip ilişkilere girmesini sağlayacak ortamlar yaratmayarak gerçekleştirir (Polat 2001).
- Korkutma, Usandırma ve Tehdit Etme; çocuğun korkutulması, ona baskı yapılması, dövüleceğine ilişkin gözdağı verilmesi, sürekli suçlanması şeklinde gerçekleşir. Yıldırma ise, çocuğu dövmek, sürekli her yaptığına karışmak, çocuğun sırlarını söylemekle tehdit etmek şeklinde gerçekleştirilir (Yavuzer ve ark 1999).
- Suça Yöneltme; çocuğun sosyal olmayan davranışlarına izin vermek ve bu tür davranışlara yöneltmek, çocuğa toplumsal açıdan kötü örnek olmak ve kötü örnekler göstererek o yola yöneltme olarak tanımlanabilir (Polat 2001).

Gökler ve Taner (2004)'e göre duygusal istismar ve ihmal çok kolay fark edilebilen bir sorun olmadığından görülme oranı da kesin olarak bilinmemektedir. Kız ve erkek çocuklarda rastlanma sıklığı eşittir. Bu tür istismar en çok altı-sekiz yaş arası çocuklara yöneltilmekte ve ergenliğe kadar benzer düzeylerde kalmaktadır.

Duygusal istismar ve ihmalin sonuçları

Erkman (1991)'a göre duygusal istismar ve ihmalin sonuçları uzun bir liste oluşturmaktadır. Bu listede şu durumlar sayılabilir; parmak emme, ısırma, sallanma, altını ıslatma, yeme bozuklukları, hiperaktivite, aşırı içe dönüklük, güçsüzlük duygusu, dış kontrol odaklı olma, saldırganlık, aşırı pasiflik, hırsızlık yalan söyleme gibi antisosyal davranışlar, olumsuz benlik kavramı, depresyon, uyku bozuklukları,

aşırı kaygı, fobiler, opsesyon gibi nevrotik reaksiyonlar, intihar girişimi, bilişsel ve duygusal gelişmede duraklama, hafıza ve konsantrasyon bozukluğu, oryantasyon bozukluğu, güdü azlığı, aşırı bağımlılık, başarısızlık, yapay olgunluk, psikososyal cücelik v.b.

Anne babası tarafından sürekli olarak eleştirilen, sevgi ve ilgi ihtiyacı yeterince karşılanmayan çocuklar, pasif ve kendine güvenmeyen bir kisilik geliştirmenin yanında anti sosyal davranışlar sergileyebilmektedir. Ayrıca duygusal istismar çocukların fiziksel ve zihinsel gelisimlerini olumsuz etkimektedir. Bu çocukların zihinsel kapasitesi normal olmasına rağmen, dikkat dağınıklığı ve öğrenme güçlügü gibi sorunlar yaşarlar. Bu da çocukların başarısını olumsuz etkilemektedir (Aral ve Gürsoy 2001).

Yetişkinlerin duygusal istismar yaratan davranışları sonucunda ergenler huzursuz ve kaygılı olmakta, kendilerini olumsuz algılamakta, bagımlı kişilik geliştirmekte, aileden uzaklaşmakta, değersizlik duygusuna kapılmakta ve uyumsuz ve saldırganca davranışlarla tepki vermektedir. Kendilerine yakın olan ailelerinden bu tür olumsuz tutumları beklemeyen ergenler, onlara yönelik öfke ve kızgınlık duyguları beslerken, aynı zamanda pasif saldırganlık geliştirmeleri de olasıdır (Kulaksızoğlu 2005).

Anne baba kendi beklentisine uygun davranmayan ergenler yaptırım aracı olarak soğuk davranma, ilgi ve sevgiden yoksun bırakma, sürekli eleştirme gibi ergenin duygularını rencide edici biçimde davranması durumunda ergenler anne babalarının isteklerine rıza göstererek beklentilerine uyan ve bagımlı bir kişilik oluşturabilir (Kulaksızoğlu 2005).

Altını ıslatma, kakasını kaçırma, iştahsızlık, yalan söyleme, hırsızlık, bağımlılık, başarısızlık, duygusal açıdan tutarsızlık ve uyumsuzluk, organik neden olmayan büyüme geriliği, güvensizlik, saldırganlık, depresyon, içe dönüklük ve düşük benlik saygısı duygusal istismara maruz kalan çocuklarda ortaya çıkan bulgular arasındadır (Polat 2001).

Ekonomik istismar ve ihmal

Çocuğun gelisimini engelleyici, haklarını ihlal edici işlerde ya da düşük ücretli işgücü olarak çalışması ve çalıştırılması "Ekonomik İstismar"dır. Yasalar göre, 18 yaşına kadar çocuk kabul edilen bireylerin özellikle 15-18 yaş grubunda, sadece % 50'si eğitimden yararlanmakta %50'si ise okul dışında kalmaktadır. Bunun yanında okul dışında kalan ve yasal olmaması nedeniyle resmi istatistiklere girmeyen zorunlu eğitim çağındaki pek çok çocuk değişik iş alanlarında çalışmaktadır (Senemoğlu 2001).

Baştaymaz (1990) tarafından yapılan bir araştırmada çalışma yaşına girmemiş, zorunlu eğitimlerini tamamlamamış çocukların çeşitli iş sektörlerinde yasal ve yasadışı faaliyetlerinde bulundurulduğu, bu çocukların emeklerinin sömürülmesi, kaçma-saklanma gibi fiziksel ve kolay kandırma gibi psikolojik özellikleri nedeniyle yasa dışı faaliyetlere kolayca itildiği gözlenmiştir (Senemoğlu 2001).

Ülkemizde çocukların çalışmaya başlama nedenleri arasında hızlı nüfus artışı ve buna bağlı olarak yaşanan ekonomik zorluklar yer almaktadır. Aileler, ekonomik zorluklar nedeniyle göçe yönelmektedir. Göç sonucunda yaşanan; düşük ekonomik düzey, sağlıksız yerleşim alanları, aile içinde yaşanan şiddet ve eğitimsizlik ise, çocuğun aile kontrolünden çıkıp sokağa itilmelerine neden olabilmektedir (Oral ve İnanıcı 2004).

Ekonomik istismar ve ihmalin sonuçları

Çocuk gelişiminde en temel ilke olan "her çocuk o yaşın rolünü yaşamalıdır" ilkesi ile çatışan en önemli olgulardan birisi çalışan çocuklardır. Çocukların zor işlerde çalışması sonucunda ruhsal dengesinde ve kişilik yapısında onarılmaz problemler çıkabilmektedir (Yavuz ve ark 2000).

Çalışan çocuklar kapsamında bir çok çocuk işçi, kimyasal ve biyolojik tehlikelerle dolu islerde ve koşullarda çalışmaktadırlar. Çalışan çocukların fiziksel gelişimi, okula giden çocuklarla karşılaştırıldığında, önemli derecede geri kaldığı görülmüştür. Bunun yanında bazı işlerde çalışanların diğer istismar tiplerine maruz kaldıkları saptanmıştır. Örneğin, ev işlerinde çalışan çocuklar sözel, cinsel ve fiziksel kötü muamele ile karşılaştıkları ve aç bırakıldıkları belirlenmiştir (Oral ve İnanıcı

2004). Çocukların maddi katkıları (ev işlerine yardım etmeleri de dahil olmak üzere) az gelismiş ülkelerde ve kırsal kesimlerde yaşayanlar için oldukça önemli iken gelismiş ülkelerde ve kent ortamında yaşayanlar için buna daha az önem verilmektedir (Kagıtçıbaşı 2000).

Türkiye'de yapılan Çocuğun Değeri Araştırmasında elde edilen sonuçlar ise (Kagıçıbaşı 1982), ana-baba eğitiminin artmasıyla çocuğun ev islerine yardım etmesinin öneminin azaldığını göstermektedir (eğitimsiz düzeyde %82, ilkokul düzeyde %22, lise düzeyinde %1, üniversite düzeyinde %0). Aynı zamanda çocukların aileye yaptığı maddi yardımının (genç yaşlarda tarlada/ aile işinde/ marjinal ekonomide vb. çalışarak aile ekonomisine katkıda bulunmaları)da önemi ana-baba eğitiminin artmasıyla azalmaktadır (eğitimsiz düzeyde %56, ilkokul düzeyinde %54, lise düzeyinde %15 ve üniversite düzeyinde % 20). Bu çalışmadan da anlaşılacağı üzere, çocuğa verilen değer ve çocuğun aile ve toplumdaki yeri çeşitlilik göstermektedir. Bu çeşitlilikteki en önemli boyutlardan biri, kırsal-kentsel kesim, sosyo-ekonomik konum farklılıkları, başka bir deyişle sosyal ve sosyo-ekonomik açıdan gelişme düzeyidir (Kagıtçıbaşı 2000).

Sokakta çalışan çocukların öz kavramlarını incelemek üzere yapılan çalışmada, 9-16 yaşları arasında 66'sı sokakta çalışan, 66'sı çalışmayan toplam 132 çocuk kullanılmıştır. Bu çalışmaya göre; çalışan çocukların benlik tasarım puanları çalışmayanlara göre daha düşük olduğu saptanmıştır. Bu durumun sokakta çalışıyor olmasından kaynaklanabileceği düşünülmektedir (Aktaş 2004).

1.4.5. Çocuk İstismar ve İhmalinin Önlenmesi

Toplumların çocuk algısındaki değişim, devletlerin çocuk haklarının koruyucusu olma görevini üstlenmesi gibi olumlu gelişmeler olmaktayken, tüm dünyada çocuk istismarı ve ihmali gibi konuların tartışılması engellenememektedir. Çocuk kadar korunmaya, sevilmeye ve özene muhtaç bir varlığın büyüklerin dünyasında çektiği sıkıntılar artarak sürmektedir.

Kara ve ark (2004)'a göre çocuk istismar ve ihmaline bağlı ölümlerin %61'i engellenebilir bulunmuştur. Korunmadaki yaklaşımlardan biri istismar açısından risk faktörlerini tarayıp, bu çocuklarda daha ileri değerlendirme yapılmasıdır. Eğitim ve danışmanlık koruyucu sağlık hizmetlerinin bir bileşeni olmalıdır. Ev ziyaretlerini bu

hizmetin bir parçası olarak istismar ve ihmal olaylarında azalma sağladığı görülmüştür. Ailede çocuk istismarı olayları çoğunlukla annenin de istismarı ile birliktelik gösterdiğinden, aile içi şiddetin taranmasının gelişmesi muhtemel istismar ve ihmal olaylarının önlenmesini sağlayacağı düşünülmektedir.

Çocuk istismar ve ihmalini toplumlar ve bireyler üzerindeki olumsuz etkilerini ortadan kaldırmanın en iyi yolu, çocuk istismar ve ihmalini önlemektir. Bu durum çocuk istismar ve ihmaline insancıl yaklaşımın bir gereğidir. Ayrıca istismar ve ihmalin önlenmesi, istismar ve ihmale maruz kalmış çocukların sağaltılmasına kıyasla daha ekonomiktir. Byers (1991)'e göre, fiziksel, cinsel ve duygusal istismar ve ihmal aşağıda belirtilen şekillerde önlenebilir:

- Fiziksel istismar ve ihmal: Ana baba ile çocuk arasındaki duygusal bağın sağlıklı kurulması gerekmektedir. Bu amaçla ana baba eğitimleri verilmeli, telefonla yardım hatları kurulmalı, stres altındaki ana babalar için krize müdahale hizmetleri ve çocuk bakımıyla ilgili destek sağlanmalıdır. Çok genç annelere bebek doğmadan önce eğitim verilmeli ve sonrasındaki bir yıl boyunca profesyonel destek ve gözetim sürdürülmelidir.

- Cinsel istismar ve ihmal: Çocuklara kendilerini nasıl koruyacakları konusunda eğitilmeleri gerekmektedir. Bu çocukların sağaltılması için her çeşit tedbirin alınması, yetişkin olduklarında birer istismarcı olmalarını engellemektedir. Çocuklarla beraber olan tüm uzmanların konu ile ilgili hizmet içi eğitimlere alınmaları, kurumların daha güvenli yerler haline getirilmeleri gerekmektedir. Ana babaların eğitimi için de özel ve nitelikli programlar oluşturulmalıdır.

- Duygusal istismar ve ihmal: Ana baba ve çocuk için yoğun erken çocukluk eğitimi ve desteği sağlayacak, iş programları, gündüz bakımevleri destek programları ve mesken koşullarının geliştirilmesi gerekmektedir. Bu konuda kamuoyunun bilinçlendirilmesi ve önleme çalışmalarının öneminin kavranması da önemlidir.

Çocukların aileleri tarafından istismar ve ihmal edilmelerinin önlenmesi çeşitli disiplinlerden uzmanların uğraşısını gerektirmektedir. Ancak unutulmamalıdır ki, çocuklarla her gün ilişki halinde olduğu için özellikle okul yöneticileri ve öğretmenlere, aileleri tarafından istismar edilen çocukları belirlemede ve bu

çocuklarla ilgili koruyucu önlemleri almada önemli roller düşmektedir (Kepenekçi 2004).

1.5.Türkiye'de Çocuk Koruma Sistemi

Çocuğun yararının gözetilemediği durumlarda devreye Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü girmektedir. Korunmaya muhtaç çocukların bakım ve korunmasına ilişkin işlemler, 2828 Sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu ve 03.07.2005 tarihinde kabul edilen 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu'na bağlı olarak yürütülmektedir.

Sosyal Hizmetler Kanunu'nun 3. maddesinin b bendine göre, korunmaya muhtaç çocuk, beden, ruh ve ahlak gelişimleri veya şahsi güvenlikleri tehlikede olup; ana veya babasız, ana ve babasız, ana veya babası veya her ikisi de belli olmayan, ana veya babası veya her ikisi tarafından terk edilen, ana veya babası tarafından ihmal edilip; fuhuş, dilencilik, alkollü içkileri veya uyuşturucu maddeleri kullanma gibi her türlü sosyal tehlikelere ve kötü alışkanlıklara karşı savunmasız bırakılan ve başıboşluğa sürüklenen çocuğu ifade etmektedir (cocukhizmetleri.gov.tr.2013a).

ÇKK'nın 3.maddesinin 1. bendine göre ise, bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru olan çocuk korunmaya muhtaç çocuk sayılmaktadır (cocukhizmetleri.gov.tr.2013b).

Belirtilen tanımlardan anlaşılacağı üzere çocuklar çeşitli nedenlerle korunmaya muhtaç duruma gelebilmektedir. Öncelikle çocuğu yetiştirecek ve sorumluluğunu alacak kişi veya kişiler hayatta olmayabilir veya çocuğu terk etmiş olabilir. Bunun yanında, anne ve/veya baba hayatta olabilir ancak çocuklara karşı sorumluluklarını bilinçli veya bilinçsiz yerine getirmeyebilir. Bu tür durumlarda, korunmaya muhtaç çocuklara yönelik çeşitli hizmet modelleri oluşturulmuştur. 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nda çocuk;

- Korunma ihtiyacı olan çocuk: Bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru çocuk,

• Suça sürüklenen çocuk: Kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiası ile hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen çocuk şeklinde tanımlanmıştır.

Çocuk hakkında verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbirler ve uygulamakla yükümlü kurumlar şunlardır:

- Danışmanlık tedbiri (MEB, SHÇEK, Yerel Yönetimler)
- Sağlık tedbiri (Sağlık Bakanlığı)
- Eğitim tedbiri (MEB, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı)
- Bakım tedbiri (SHÇEK)
- Barınma tedbiri (MEB, SHÇEK, Yerel Yönetimler)

633 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile SHÇEK, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı çatısı altında birleştirilmiştir. Çocuk Koruma Kanunu ile hakkında bakım, barınma ve danışmanlık tedbiri verilen çocuklar SHÇEK'in görev alanına girdiği için 31.12.2011 tarihine kadar mülga olarak bu hizmetlerine devam etmiştir. Bakım, barınma ve danışmanlık tedbiri vermiş olan çocuklar 01.01.2012 tarihiden itibaren Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü görev alanı içerisinde yer almaktadır. (ÇKK'da SHÇEK ifadesi değiştirilmediği için bilgiler bu doğrultuda hazırlanmıştır.)

Çocuk Koruma Kanunu çerçevesinde Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü görev alanına giren suça sürüklenen ve suç mağduru çocuklarla ilgili olarak, psiko-sosyal durumları göz önünde bulundurularak; sosyal uyumları, rehabilite edilebilmeleri ve toplumla yeniden bütünleşebilmeleri için çocuk yuvası ve yetiştirme yurtlarından farklı, bakım ve barınma birimlerinin oluşturulması gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bu amaçla rehabilitasyon amaçlı merkezler açılmıştır. Bunlar; koruma bakım ve rehabilitasyon merkezleri ile bakım ve sosyal rehabilitasyon merkezleridir.

Koruma Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri (KBRM): Suça yöneldikleri tespit edilen çocukların rehabilitasyon süreci tamamlanıncaya kadar geçici süre bakım ve korunmalarının sağlandığı bu süre içerisinde aile, yakın çevre ve toplum ile ilişkilerinin düzenlenmesine yönelik çalışmaların yürütüldüğü, 7-18 yaş kız ve erkek

çocuklara yönelik ayrı ayrı yapılandırılan yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır. Aralık 2012 tarihi itibariyle Türkiye genelinde 10 merkezde 480 kayıtlı çocuk bulunmaktadır. Bu çocuklardan 150'si fiilen kuruluşta kalmaktadır (cocukhizmetleri.gov.tr.2013c).

Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezleri (BSRM): Duygusal, cinsel ve/veya fiziksel istismara uğramış çocukların olumsuz yaşam deneyimlerinden kaynaklanan travma yaşantısına ve/veya davranış bozukluklarına yönelik çalışmalar yapılması amacıyla rehabilitasyon süreci tamamlanıncaya kadar geçici süre bakım ve korunmalarının sağlandığı; bu süre içerisinde aile, yakın çevre ve toplum ile ilişkilerinin düzenlenmesine yönelik çalışmaların yürütüldüğü kız ve erkek çocuklara yönelik ayrı ayrı yapılandırılan yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır. Aralık 2012 tarihi itibariyle 34 merkezde 1003 kayıtlı çocuk bulunmaktadır. Bu çocuklardan 528'i fiilen kuruluşta kalmaktadır (cocukhizmetleri.gov.tr.2013d). Ülke genelinde yaygınlaştırmaya yönelik çalışmalar sürdürülmektedir. Bu merkezler;

- Üniversite hastanesinin bulunduğu illerde açılmaktadır.
- Merkezlerde mesleki çalışma gerçekleştirilmekte ve üniversite veya devlet hastanelerinin psikiyatri servislerinden destek alınarak çocukların rehabilitasyonunun sağlanması amaçlanmaktadır.

Çocuk istismarının önlenmesi ve istismara uğrayan çocuklara bilinçli ve etkin bir şekilde müdahale edilmesi amacıyla, öncelikli olarak cinsel istismara uğramış çocukların ikincil örselenmesini asgariye indirmek, adli ve tıbbi işlemlerin bu alanda eğitimli kişilerden oluşan bir merkezde ve tek seferde gerçekleştirilmesini temin etmek üzere; Sağlık Bakanlığına bağlı hastaneler/kurumlar bünyesinde Çocuk İzlem Merkezlerinin (ÇİM) kurulması ve bu merkezlerin işleyişinin Sağlık Bakanlığınca koordine edilmesi gerekli görülmüştür.

Cinsel, duygusal, fiziksel istismara maruz kalmış çocukların, söz konusu kuruluşlarda rehabilitasyonlarının sağlanarak ailesine (ailesi tarafından istismar edilmemişse) veya diğer sosyal hizmet kuruluşlarına yerleştirilmesi öngörülmektedir. Çocuk ihmal ve istismarı ülkemizde giderek artan bir olgudur. Ülkemizde bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile, kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru olan korunmaya ihtiyacı olan çocuklar

alternatif olarak kurum bakımına alınmakta, Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğüne bağlı olarak hizmet veren Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezlerine yerleştirilmektedir. Bu uygulama ülkemizde yeni bir uygulamadır.

Bireyin ruh sağlığının yerinde olması, diğer insanlarla sağlıklı ilişkiler kurabilmesi için psiko-sosyal ihtiyaçlarının karşılanması gerekir. Abraham H. Maslow, insan ihtiyaçlarını beş temel kategoride incelemiş, ihtiyaçları hiyerarşik olarak ele almış ve insanın en alttaki ihtiyaçların karşılanmasının ardından, bir üstteki ihtiyaçlar kategorisine doğru yöneldiğini söylemiştir. Bu kategoriler en alttan başlayarak şu şekilde açıklanmıştır.

- Fizyolojik ihtiyaçlar: Yemek, içmek, uyumak, solumak gibi temel içgüdüsel ihtiyaçlardır.
- Güvenlik ihtiyaçları: İnsanlar can ve mal varlıklarının korunmasına ihtiyaç duyarlar.
- Sevgi ve ait olma ihtiyacı: Sevme, sevilme, bir gruba ait olma, yardım severlik, şefkat türündeki ihtiyaçlardır.
- Saygı ihtiyacı: İnsanlar sevme sevilme dışında kendilerine saygı duyulmasını da isterler. Tanınma, sosyal statü sahibi olma, başarı elde etme, takdir edilme gibi ihtiyaçlardır.
- Kendini gerçekleştirme ihtiyacı: Alt kategorilerdeki ihtiyaçlarını karşılamış olan birey son aşamada ideallerini ve yeteneklerini gerçekleştirme ihtiyacı duyar. İstismar veya ihmale uğraması nedeni ile psiko-sosyal ihtiyaçlar zamanında ve yeterli olarak karşılanamayan bireyde olumsuz davranışlar görülebilmektedir.

Bu araştırmada temel problem; istismar veya ihmale uğramaları nedeni ile haklarında tedbir alınarak BSRM'lere yerleştirilen çocukların kuruluşa yerleşmelerine neden olan süreçler, sosyo-demoğrafik ve psiko-sosyal özellikleri, eğitimleri, ailelerin sosyo-kültürel yapısı, arkadaşları, geçmiş ve geleceğe karşı tutumları vb konulara ilişkin temel bir bilgi tabanının olmayışıdır.

Araştırmanın amacı; Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezinde kalan çocukların hazırlanan anketi doldurmaları sağlanarak çocukların eğitimleri, aileleri, psiko-sosyal ve ekonomik durumları ile kuruluşa gelme süreçleri hakkında bilgiler elde etmek, ayrıca çocuklara Beier Cümle Tamamlama Testi uygulayarak belirlenen

konular hakkında bilgi toplamak ve gönüllü çocuklardan grup oluşturarak grup çalışması yapmaktır. Araştırmadan elde edilen bilgilerin, bu alanda daha sonra yapılacak olan çalışmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

2. GEREÇ VE YÖNTEM

Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitisü Müdürlüğü Yönetim Kurulunun 13.04.2011tarih ve 9/16 sayılı karar no ile "Ankara Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezinde Korunma Altındaki Çocukların Psiko-Sosyal Özellikleri" adlı yüksek lisans tezine başlanabilmesi için gerekli izin alınmıştır. Alınan bu onaya istinaden 23.05.2011 tarih ve 103 sayılı olur ile Ankara Atatürk Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezinde anket uygulaması ve grup çalışması yapılabilmesi için gerekli izin alınarak çalışmalara başlanmıştır. Araştırmanın adı "İstismar ve İhmale Uğrayan Çocukların Psiko-Sosyal Özellikleri" olarak değiştirilmiştir.

2.1. Araştırmanın Önemi

Bu araştırmada temel problem; istismar veya ihmale (cinsel, fiziksel, duygusal, ekonomik) maruz kalmaları nedeni ile 5395 sayılı ÇKK gereği haklarında tedbir alınarak Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne bağlı olarak hizmet veren Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezlerine yerleştirilen çocukların kuruluşa yerleşmelerine neden olan süreçler, sosyo-demoğrafik ve psiko-sosyal özellikleri, eğitimleri, ailelerin sosyo-kültürel yapısı, hakkında temel bir bilgi tabanı bulunmayışıdır.

İstismar veya ihmale uğrayan, psiko-sosyal ihtiyaçları zamanında karşılanamayan ve BSRM'ne yerleştirilen çocukların; yaşadıkları olumsuzluklardan dolayı, geçmişe, geleceğe, benlik duygusu ve kendi kabiliyetlerine, anneye, babaya, ev ve aile ilişkilerine, arkadaşlara, otoriteye, okul ve işe, cinselliğe karşı tavırlarının nasıl olduğunun, korku, endişe ve suçluluk hissi olup olmadığına ilişkin herhangi bir bilimsel çalışmanın yapılmadığı görülmüştür. Yapılacak bu çalışma ile bahse konu alandaki bilgi eksikliğinin giderilmesi hedeflenmektedir. Ayrıca elde edilecek bilgilerin uygulamadaki eksikliklerin tespit edilmesinde ve hizmet sunumunun daha etkin bir şekilde yerine getirilmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

2.2. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı; Ankara Atatürk Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezinde kalan 70 çocuğun hazırlanan anketi doldurmalarını sağlayarak çocukların eğitimleri, aileleri, psiko-sosyal ve ekonomik durumları ile kuruluşa

gelme süreçleri hakkında bilgiler elde etmek, ayrıca çocuklara Beier Cümle Tamamlama Testi uygulayarak belirlenen konular hakkında bilgi toplamak,

Toplanan bilgiler doğrultusunda; çocukların anneleri, babaları, aile üyeleri, arkadaşları, yaşadıkları, yarım kalan işleri, geçmiş ve geleceğe karşı düşünceleri ile ilgili daha detaylı bilgilere ulaşmak ve gönüllü çocukların benlik algıları, empati geliştirmeleri, kendisini ifade edebilmeleri, farkındalık düzeylerini geliştirmeleri amacı ile psikososyal grup çalışması yapmaktır.

Amaç çerçevesinde, Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezinde kalan çocukların;

- Sosyo-demografik özellikleri nedir?
- Korunma altına alınma nedenleri nedir?
- Ailelerinin ortak özellikleri var mıdır?
- Süreç içerisinde neler yaşamaktadır?
- Kurum bakımı hizmeti ile ilgili görüşleri ve beklentileri nasıldır?
- Personel ile ilgili görüşleri nasıldır?
- Herhangi bir psikolojik rahatsızlığı varmıdır?
- Geçmişe karşı tavırları nasıldır?
- Geleceğe karşı tavırları nasıldır?
- Benlik duygusu ve kendi kabiliyetlerine karşı düşünceleri nasıldır?
- Anneye karşı tavırları nasıldır?
- Babaya karşı tavırları nasıldır?
- Ev ve aile ilişkilerine karşı tavırları nasıldır?.
- Arkadaşlara karşı tavırları nasıldır?
- Otoriteye karşı tavırları nasıldır?
- Korku ve endişeleri nelerdir?
- Suçluluk hisleri var mıdır?
- Okul ve işe karşı tavırları nasıldır?
- Cinselliğe karşı tavırları nasıldır?

sorularına cevap aranmıştır.

2.3. Araştırmanın Modeli

Araştırmanın amacı doğrultusunda araştırma modeli olarak 'tarama modeli' kullanılmıştır. Tarama modelleri, geçmişte ya da halen varolan bir durumu varolduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne kendi koşulları içerisinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez. Bilmek istenen şey vardır ve oradadır. Önemli olan, onu uygun bir şekilde gözleyip belirleyebilmektir (Karasar 2009).

Bu bağlamda; araştırma tanımlayıcı özellikler taşımaktadır. Tanımlayıcı araştırmalar bir durumu tanımlamak üzere kullanılırlar. Tanımlayıcı araştırmaların en belirleyici özelliği, araştırma sonuçlarının bir durumu tanımlaması, ancak bu durumu açıklamak üzere karşılaştırmalar yapmıyor olmasıdır. Dolayısı ile tanımlayıcı araştırmalarda karşılaştırma grubu bulunmaz. Bu araştırmaların bir diğer özelliği ise elde edilen sonuçların belli bir popülasyona genellenememesidir (Kurtuluş 2004).

2.4. Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Özellikleri

Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü, bakım tedbirini yasal olarak yürütmekle görevli kurumdur. Çocuklara sunulan bakım hizmetleri, Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlükleri aracılığı ile yapılmaktadır. İl Müdürlüklerinde çocukların bakım tedbirleri işlemleri ile Çocuk Hizmetleri Şubesi ilgilenmektedir. Çocuk Hizmetleri Şubesinde işlemi yapılan çocuklar, yaş ve cinsiyet durumlarına uygun olarak çocuk evleri, çocuk yuvası, sevgi evleri, kız veya erkek yetiştirme yurtlarına yerleştirilmektedirler. Cinsel, fiziksel, duygusal veya ekonomik istismara maruz kalmaları nedeni ile 5395 sayılı ÇKK gereği haklarında tedbir alınarak kuruluşa yerleştirilmesi uygun bulunana kız çocukları ise Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğürlüklerine bağlı olarak faaliyet gösteren Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezlerine yerleştirilmektedir.

Ankara adli makamlarınca haklarında bakım tedbirini verilen ve kuruluşa yerleştirilmesi uygun bulunana kız çocukları, Atatürk Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezine Yerleştirilmektedir. 54 kapasiteli olan kuruluşta 114 kayıtlı çocuk bulunmaktadır. Kayıtlı olan çocuklardan 70'i fiilen kuruluşta kalmaktadır. Atatürk BSRM iki bloktan oluşmakta olup, kuruluşa ilk kabulü yapılan

çocuklar İlk Müdehale Birimine kabul edilmektedir. İlk müdehale birimide; çocuğun kendisi, ailesi ve yaşadığı süreç hakkında gerekli bilgiler toplanmakta, ilk mesleki çalışma ve gözlemler yapılmaktadır.

2.5. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Ankara ilinde ihmal ve istismara uğraması nedeni ile hakkında bakım tedbir kararı verilen ve Atatürk Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezine yerleştirilen kız çocukları oluşturmaktadır. Buna göre Ankara Atatürk Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi ve merkeze bağlı İlk Müdahale Biriminde kayıtlı olan 114 kız çocuğu bulunmaktadır. Kuruluştaki çocukların yaş aralığı 12-18 arasında değişmektedir. Evrenin küçük olması nedeni ile tam sayım yapılarak, evrenin tamamı araştırmaya dahil edilmiştir. Kayıtlı 114 çocuk içerisinden fiilen kuruluşta kalan 70 kız çocuğuna ulaşılmıştır.

2.6. Veri Toplama Tekniği ve Araçları

Araştırma verileri , çocukların sosyo-demografik özellikleri ile bakım tedbiri altına alınmalarına neden olan sürecin öyküsünü değerlendirmek için bir anket formu, Beier Cümle Tamamlama Testi ve onbir çocuğun katılımı ile gerçekleşen psikososyal grup çalışması sonucunda elde edilmiştir. Çocuklara ilişkin veriler, hazırlanan kodlama yönergesi ve Baier Cümle Tamamlama Testi doğrultusunda çocuklarla teke tek görüşülerek toplanmıştır.

2.6.1. Anket Formu; Aile ve çocuğa ilişkin sosyo-demografik özellikler (yaş, cinsiyet, kardeş sayısı, eğitim durumu, yaşadığı yer, aile yapısı, v.b.) bakım tedbiri alınması süreci, çocukların beklentileri ve sorunları ile ilgili sorulardan oluşmaktadır. Araştırma materyali ve grup çalışması araştırmacının kendisi tarafından uygulanmıştır.

2.6.2. Beier Cümle Tamamlama Testi (CTT); Araştırmanın amacında yer alan bazı bilgilere ulaşılabilmesi amacı ile çocuklara Beier Cümle Tamamlama Testi (CTT) uygulanmıştır. CTT kelime çağrışım testlerinin doğal ve mantıki bir sonucudur ve projektif bir testtir. İndianaUniverstesi profesörlerinden Delton C.Beier (1960) tarafından, Ankara Gazi Eğitim Enstitüsünde psikoloji öğretmeni iken geliştirlmiştir. Test ve Araştırma Bürosu tarafından Türkçe kopyası çoğaltılmıştır. Gazi-Beier

Cümle Tamamlama Testinin puanlayıcılar arası güvenirliliği (+) ifadeler için yaklaşık 0.80, (-) ifadeler için 0.70 ve nötr (0) ifadeler için ise 0.50 civarında bulunmuştur (Akkoyun 1993).

Bireyin duygu, düşünce, davranış, kendini ve çevreyi algılama ve yorumlama biçimleri ile sorun alanlarını araştırmaya yönelik olarak hazırlanmış yarı yapılandırılmış bir testtir. Bireyin iç dünyasını, duygu ve düşüncelerini tanımaya, anlamaya yönelik çok yönlü bakış özelliğinin yanı sıra sorulduğunda söylenemeyen ya da doğrudan ifade edilemeyen sorunlar ya da sorun alanları ile bugüne, geçmişe ya da geleceğe yönelik bilgi edinilebilen, projektif yöntemlerin içinde güvenilirliği ve geçerliği en yüksek olan testlerden biridir.

Birey ve grupların problemleri, duygu ve tavırlarını araştırmaya yaramakta, psikoloji kliniklerinde, çeşitli gruplarda bazı problemlere ne kadar sık rastlandığının tespit edilmesi için kullanılmaktadır. CTT den çıkan sonuçlar teşhis edici olarak değil, bazı ipuçları verici olarak değerlendirilmeli, sonuçlar kesin olarak değil deneme şeklinde yorumlanmalıdır. CTT bir araştırma tekniği olarak birçok yerde kullanılabilmektedir.

CTT'nin diğer projektif testlerde olduğu gibi kişinin uyarıcı karşısında kendi duygularını, tavırlarını, ilgilerini, arzularını, üzüntülerini ve kişiliğinin diğer önemli taraflarını aksettireceği temel varsayımına dayanmaktadır. Birey eksik cümlelere genel, özel veya iç durumunu yansıtacak şekilde tepkide bulunmaktadır. Testin A ve B olmak üzere iki adet formu bulunmaktadır. A formu 56 eksik cümleyle 8 ile 16 yaşlar arasındaki çocuklara uygulanmaktadır. B formu ise, 67 eksik cümle ile daha ileri yaşlardaki çocuklara ve yetişkinlere uygulanmaktadır. Formlar bireysel olarak yada belli bir gruba uygulanabilir.

Cevapların (tepkilerin) değerlendirilmesinde de aşağıda belirtilmiş olan metotlar tavsiye edilmektedir:

- Uygun, psikolojik yönden sağlıklı, duygu, tavır, ilgi vb. ifade eden cevaplara (tepkilere) (+) işareti konulması.
- Olumsuz ve sağlıklı olmayan tavır, ilgi, duygu vb. ifade eden cevaplara (tepkilere) (-) işareti konulması. Ergen ve genç yetişkinlerin otoriteyi temsil eden kişilere karşı

olumsuz tavırları sık görüldüğü için bunu her zaman bir ruh sağlığı bozukluğu olarak ele alınmaması.

- Uygun görünen fakat ne sağlıklı ne de bozuk bir ruh sağlığının işareti olmayan tepkilere (0) verilmesi. Bu tip tepkilerin büyük çoğunluğu tarafsız olarak ele alınabilmesi.

Yönerge okunarak, bireyin eksik cümleleri tamamlaması istenir. Test, analiz formuna işlenerek değerlendirilir. Cümlelerin pozitif, negatif ve nötr olduğu belirlenerek (+), (-), (0) şeklinde forma işlenir. Cümle Tamamlama Testinin yorumlama tarzı ve yorumlamanın dayandığı teorik esaslar konusunda henüz ortak anlayışlar bulunmamaktadır.

CTT bazı duygu ve tavırları değerlendirebilecek şekilde de düzenlenmiştir. Çözümleme ile ilgili temel başlıklar şu konuları içine almaktadır:

1. Geçmişe karşı tavırları, 2. Geleceğe karşı tavır, 3. Kendine güven ve kabiliyetlerine karşı tavrı, 4. Annesine karşı tavrı, 5. Babasına karşı tavrı, 6. Ev ve ailesine karşı tavrı, 7. Arkadaşlarına karşı tavrı, 8. Otoriteye karşı davranışı, 9. Korku ve kaygıları, 10. Suçluluk duygusu, 11. İş veya okula karşı takındığı tavır, 12. Karşı cinse karşı tavrı, 13. Çeşitli durumlara karşı takındığı tavırlar. Çocuklar için hazırlanmış olan formda karşı cinsle olan ilişkilere ve genel tavırlarla ilgili kısma yer verilmemiştir. Her bir temel başlıkla ilgili olan soru maddeleri bellidir (Aydın 1998).

Araştırmada çocuklar için hazırlanmış olan Form A kullanılmış olup, karşı cinse karşı tavırlarının belirlenebilmesi için Form B'de yer alan 12, 25, 39, 46 ve 60 numaralı sorularda bütün çocuklara sorulmuştur.

2.6.3. Psikososyal Grup Çalışması; Bakım ve Sosyal Rehablitasyon Merkezinde bakım altında olan çocuklara uygulanan Cümle Tamamlama Testinden elde edilen bilgiler doğrultusunda, çocukların anneleri, babaları, aile üyeleri, arkadaşları, yaşadıkları, yarım kalan işleri, geçmiş ve geleceğe karşı düşünceleri ile ilgili daha detaylı bilgilere ulaşmak için grup çalışması yapılmıştır. Psikososyal grup çalışması ile çocukların benlik algıları, empati geliştirmeleri, kendisini ifade edebilmeleri, farkındalık geliştirmeleri amaçlanmıştır.

Çalışma, Ankara Atatürk Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezinde korunma ve bakım altında olan yaşları 15-16 arasında değişen, onbir kız çocuğu ile gerçekleştirilmiştir. Atatürk BSRM'de kalmakta olan ve ankete katılan 70 çocuk içinden meslek elemanları ile birlikte yapılan mesleki çalışmalar ve çocuklarla yapılan görüşmeler sonucunda çalışma grubu oluşturulmuştur. Bu süreçte araştırmacı tarafından çocukların kişisel dosyaları taranarak sosyal inceleme raporlarından kuruluşa gelme süreçleri hakkında gerekli bilgiler elde edilmiştir. Her oturumun yaklaşık olarak bir saat sürdüğü haftada bir düzenlenen psikososyal grup çalışması onbir oturumdan oluşmaktadır.

2.7. Verilerin Toplanması

Veriler araştırmacı tarafından kuruluş ziyaretleri ile yüz yüze görüşmede uygulanan anket, kişisel dosya bilgileri ve BEİRE Cümle Tamamlama Testi ile toplanmıştır.

2.8.Verilerin Analizi

Araştırma sonucunda elde edilecen verilerin analizinde SPSS For Windows 13.0 paket programı kullanılmıştır. Verilerin işlenmesi ve çözülmesi sonucu ortaya çıkan bulgular yorumlanarak sonuca ulaşılmıştır.

3. BULGULAR

Bulgular bölümünde anket soruları, Beier Cümle Tamamlama Testi ve grup çalışması sonucunda elde edilen bilgiler ve çalışmalar yer almaktadır.

3.1. Anket Bulguları

Anket bulguları bölümünde Atatürk Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezinde kalan ve araştırma kapsamında yer alan kız çocukları ve ailelerine ilişkin bilgiler ile çocuğun koruma altına alınmasına neden olan süreçlere ilişkin veriler yer almaktadır.

3.1.1. Kuruluşa İlişkin Bilgiler

Çizelge 3.1. Çocukların Bakım Altında Bulundukları Kuruluşların Dağılımı.

Kuruluşun Adı	**Sayı (n)**	**Yüzde (%)**
Atatürk Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi	39	55,7
Atatürk Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi İlk Müdahale Birimi	31	44,3
Toplam	70	100

Araştırma kapsamında; Ankara Atatürk Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezinde fiilen kalmakta olan 39 (%55,7) çocuk ile Atatürk Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezine bağlı, çocukların kuruluşa geldiğinde ilk yerleştikleri yer olan, İlk Müdahale Biriminde kalan 31 (%44,3) çocuk ile yüz yüze görüşme yapılarak anket formlarını doldurmaları sağlanmıştır.

3.1.2. Çocuklara İlişkin Bilgiler

Bu başlık altında araştırmaya konu olan çocukların yaşı, korunma altına alınma yaşı, öğrenim durumu, okul başarısı, kuruluşa gelmeden önce okula devam durumu, özür durumu, kişilik özelliği, kuruluşa gelmeden önce evden kaçma davranışı, boş zamanlarını nasıl değerlendirdiği, çalışıp çalışmadığı, alkol, sigara, madde kullanımı ve kendine kesi atarak zarar verme alışkanlığı olup olmadığına yönelik bilgiler yer almaktadır.

Çizelge 3.2. Çocukların Doğum Tarihi ve Korunma Altına Alınma/Tedbir Kararı Verilme Yaşı.

Doğum Tarihi	**Sayı (n)**	**Yüzde (%)**
1992	1	1,4
1993	11	15,7
1994	19	27,1
1995	11	15,7
1996	19	27,1
1997	7	10
1998	1	1,4
1999	1	1,4
Toplam	70	100
Korunma Altına Alınma /Tedbir Kararı Verilme Yaşı	**Sayı (n)**	**Yüzde (%)**
12 Yaş Altı	7	10,1
12	2	2,9
13	6	8,7
14	13	18,8
15	10	14,5
16	13	18,8
17	18	26,1
Toplam	69	100

Bakım ve sosyal rehabilitasyon merkezinde bakım altında bulunan çocuklardan 14 yaşında olan 7 (%10), 15 yaşında olan 19 (% 27,1) 16 yaşında olan 11 (%15,7), 17 yaşında olan 19 (%27,1), 18 yaşında olan 11(%15,7) çocuk olduğu ve çocukların yaş aralığının 15-18 yaş grubunda yoğunlaştığı görülmektedir.

Veriler incelendiğinde, BSRM'de bakım altında bulunan çocukların korunma altına alınma/hakkında tedbir kararı verilme yaşlarının 14-17 yaş arasında yoğunlaştığı, bu çocukların 53kişi (%78,2) olduğu görülmektedir. Dağılım oranının 14-17 yaş arasında yoğunlaşmasına rağmen 12 yaş altı, 12 yaş ve 13 yaş arasındaki çocukların 15 (%21,7) gibi küçümsenmeyecek bir sayı olarak karşımıza çıktığı görülmektedir. Çocukların 23'ü (%33,3) 15-16 yaş aralığında yer almaktadır.

Çizelge 3.3. Çocukların Eğitim Durumları.

Eğitim Durumu	**Sayı (n)**	**Yüzde (%)**
Okur Yazar	5	7,1
İlköğretim Terk	11	15,7
İlköğretim Mezunu	16	22,9
Ortaöğretim Terk	21	30
Ortaöğretim Mezunu	6	8,6
Diğer	11	15,7
Toplam	70	100
Kuruluşa Gelmeden Önceki Okul Başarı Durumu	**Sayı (n)**	**Yüzde (%)**
Çok İyi	7	10
İyi	24	34,3
Normal	32	45,7
Başarısız	7	10
Toplam	70	100
Kuruluşa Gelmeden Önceki Okul Devamsızlığı	**Sayı (n)**	**Yüzde (%)**
Var	42	60
Yok	25	35,7
Bilgi yok	1	1,4
Diğer	2	2,9
Toplam	70	100

Araştırmaya konu olan çocukların öğrenim durumlarına ilişkin veriler incelendiğinde; 11'inin (%15,7) ilköğretim terk olduğu, 16'sının (%22,9) ilköğretim mezunu, 5'inin (%7,1) okur-yazar, 21'inin (%30) ortaöğretim terk ve 6'sının (%8,6) ortaöğretim mezunu olduğu görülmüştür. İlköğretimin zorunlu olmasına rağmen çocukların 5'inin (%7,1) yalnızca okur yazar olması, 11'i (%15,7) gibi küçümsenmeyecek bir oranını ise ilköğretimi yarıda bırakmaları dikkat çeken bir noktadır.

Veriler incelendiğinde araştırmaya konu olan çocukların 32'si (%45,79 gibi yarıya yakın bir oranının kuruluşa gelmeden önce okul başarılarının normal, 24'ünün (%34,3) iyi olduğunu göstermektedir. Bu bulgunun bütünü değerlendirildiğinde çocukların eğitim başarısı açısından 7'sinin (%10) başarısız olması olumlu

algılanabilir. Ancak çocukların eğitim durumları verileri değerlendirildiğinde eğitimin düşük kaldığı, kesildiği veya bırakılmış olduğu görülmektedir.

Araştırmaya konu olan çocukların 42'si (%60) gibi yüksek bir oranının korunma altına alınmadan önce okul devamsızlığı olduğu görülmektedir. Çocukların 25'inin (%35,7) okul devamsızlığı bulunmamaktadır. Okul başarısı ve devamsızlığı verilerine birlikte bakıldığında çocukların okul başarılarının normal olması yanında okul devamsızlığı oranının yüksek olmasında başarı durumunun çocukların beyanından ziyade karne gibi resmi belgelerle değerlendirilmemesinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Çizelge 3.4. Çocukların Özürlülük Durumu.

Özürlülük Durumu	**Sayı (n)**	**Yüzde (%)**
Özürlü/ Zihinsel	9	12,9
Özürlü Değil	61	87,1
Toplam	70	100

Araştırmaya konu olan çocukların 61'inin (%87,1) özürlü olmadığı görülmektedir. Özürlü olan 9 (%12,9) çocuk ise dikkat çekicidir. Bir başka çarpıcı sonuç ise özürlü olan çocukların tümünün zihinsel özürlü olmasıdır.

Çizelge 3.5. Çocukların Kişilik Özellikleri.

Kişilik Özellikleri	**Sayı (n)**	**Yüzde (%)**
İçe Dönük	35	54,7
Dışa Dönük	18	28,1
Saldırgan	5	7,8
Diğer	6	9,4
Toplam	64	100

Araştırmada kendini savunan, soruları ve söylenenleri algılayan ve yanıtlayan, tavır ve davranışlarıyla dışa açık olduğu gözlenen çocuklar "dışa dönük", dış dünya ile iletişimi az olan, sorulanı ve söyleneni anlasa bile tepki vermeyen veya az tepki veren, yaşadıklarını ifade etmede güçlük çeken çocuklar "içe dönük", dış dünyadan gelen tüm etkilere saldırarak yanıt veren çocuklar ise "saldırgan" olarak

tanımlanmıştır. Suç mağduru olan çocukların kişilik olarak kendilerini nasıl ifade ettiklerinin öğrenilebilmesi amacı ile sorulan soruya 64 çocuk cevap vermiştir. Cevap veren çocuklardan 35'i (%54,7) içe dönük, 18'i (%28,1) dışa dönük, 5'i (%7,8) ise kendisini saldırgan kişilik özelliğine sahip olarak tanımlamıştır.

Çizelge 3.6. Çocukların Kuruluşa Gelmeden Önce Evden Kaçma Davranışı.

Kuruluşa Gelmeden Önce Evden Kaçma Davranışı	**Sayı (n)**	**Yüzde (%)**
Var	36	52,2
Yok	33	47,8
Toplam	69	100

Veriler incelendiğinde araştırmaya konu olan çocukların 36'sının (%52,2) korunma altına alınmadan önce evden kaçma davranışı gösterdiği, 33'nün (%47,8) ise evden kaçma davranışı göstermediği görülmektedir.

Çizelge 3.7. Çocuğun Kuruluşa Gelmeden Önce Boş Zamanlarını Değerlendirme Biçimi.

Kuruluşa Gelmeden Önce Boş Zamanın Değerlendirilmesi	**Sayı (n)**	**Yüzde (%)**
Sosyal Kültürel ve Sportif Faaliyetler	14	20,3
Televizyon ve İnternet	28	40,6
Kitap Okuma	7	10,1
Diğer	20	29
Toplam	69	100

Araştırmadan elde edilen veriler incelendiğinde; çocukların 14'ünün (%20,3) kuruluşa gelmeden önce boş zamanlarında sosyal, kültürel ve sportif etkinliklerde bulunduğu, 28'inin (%40,6) televizyon seyrederek veya internete girerek vakit geçirdiği görülmektedir. Çocukların 7'sinin (%10,1) kitap okuma alışkanlığının olduğu belirlenmiştir. Diğer cevabını veren çocuklardan 7'sinin (%35) gezerek, 6'sının (%30)çalışarak, 3'nün (%15)ev işleri yaparak, 1'nin (%5) annesinin mezarını ziyaret ederek, 1'nin (%5) hırsızlık yaparak, 1'nin (%5) müzik dinleyerek, 1'nin (%5) ise arkadaşları ile birlikte dışarıda vakit geçirdiği öğrenilmiştir.

Çizelge 3.8. Çocuğun Kuruluşa Gelmeden Önce TV de İzlediği Programların Dağılımı.

Kuruluşa Gelmeden Önce İzlediği Programlar	**Sayı (n)**	**Yüzde (%)**
Şiddet İçerikli	11	15,9
Sosyal-Kültürel ve Spor İçerikli	3	4,3
Belgesel Programları	9	13
Komedi ve Eğlence Programları	41	59,4
Diğer	5	7,2
Toplam	69	100

Araştırmadan elde edilen veriler değerlendirildiğinde çocukların 41'i (%59,4) gibi büyük bir çoğunluğunun komedi ve eğlence programları izledikleri görülmektedir. Fakat 11kişi (%15,9) gibi azımsanmayacak bir bölümünün de şiddet içerikli programlar izledikleri göz ardı edilmemelidir. Televizyon programlarının eğitim işlevini yerine getirmesi önemli bir toplumsal sorumluluktur. Komedi ve eğlence programlarının bilgi verici, beceri kazanmayı, uyumu v.b. şeyler öğrenmeyi motive eden unsurları içermesi önem arz etmektedir.

Çizelge 3.9. Çocuğun Kuruluşa Gelmeden Önce Çalışma Durumu.

Çalışma Durumu	**Sayı (n)**	**Yüzde (%)**
Çalışmış	37	52,9
Çalışmamış	33	47,1
Toplam	70	100
Yapılan İş veya Çalışılan Yer	**Sayı (n)**	**Yüzde (%)**
Kuaför	10	27
Tezgahtar	3	8,1
Terzi, konfeksiyon	3	8,1
Fırın	1	2,7
Garsonluk , kafeterya	8	21,6
Sekreterlik	1	2,7
Satış Elemanı	9	24,3
Hurdacılık	2	5,4
Toplam	37	100

Veriler incelendiğinde; çocukların 33'nün (%47,1) korunma altına alınmadan önce çalışmadığı, 37'sinin (%52,9) ise çalıştığı belirlenmiştir. Eğitim çağında olan çocukların okul yerine çalışma hayatına atılması çocukların ekonomik istismarla karşı karşıya olduklarının göstergesidir. Çalışan çocukların 10'u (%27) kuruluşa gelmeden önce kuaförde, 9'u (%24,3) satış elemanı olarak, 8'i (%21,6) garsonluk ve kafeterya gibi işlerde, 3'ü (%8,1) tezgahtar olarak, 3'ü (%8,1) terzi veya konfeksiyonda, 1'i (%2,7) fırında, 1'i (%2,7) sekreter olarak, 2'si (%5,4) de hurdacılık yaparak çalışmıştır.

Çizelge 3.10. Çocuğun Alkol, Sigara ve Uyuşturucu Madde Kullanma Alışkanlığı.

Alkol Kullanma Alışkanlığı	**Sayı (n)**	**Yüzde (%)**
Var	22	31,4
Yok	48	68,6
Toplam	70	100
Sigara Kullanma Alışkanlığı	**Sayı (n)**	**Yüzde (%)**
Var	41	58,6
Yok	29	41,4
Toplam	70	100
Uyuşturucu Madde Bağımlılığı	**Sayı (n)**	**Yüzde (%)**
Var	10	14,3
Yok	60	85,7
Toplam	70	100

Veriler incelendiğinde çocukların 48'inin (%68,6) alkol kullanma alışkanlığı olmadığı, 22'si (%31,4) gibi azımsanmayacak bir bölümünün de yaşlarının küçük olmasına rağmen alkol kullanma alışkanlığı olduğu dikkat çekicidir. Çocukların 41'i (%58,6) gibi yüksek bir oranının sigara kullanma alışkanlığının olduğu görülmektedir. Bu oran çocukların yaşlarının küçük olması nedeni ile oldukça yüksektir.

Çocukların; 60'ının (%85,7) uyuşturucu madde bağımlılığının olmadığı, 10'unun (%14,3) ise uyuşturucu madde bağımlılığının olduğu görülmektedir. Madde bağımlılığı olan çocuklar da suç mağduru olan çocuklarla aynı merkezde

kalmaktadır. Madde bağımlısı olan çocuklara bakım tedbiri yanında sağlık tedbiride uygulanmaktadır. Sağlık tedbiri uygulanan çocukların Bakanlıklar arasında koordinasyon sağlanarak özel birimlerde tedavisini ve rehabilitasyon hizmetlerinin eş zamanlı olarak sürdürülmesi önem taşımaktadır.

Çizelge 3.11. Çocuğun Kendine Kesi Atarak Zarar Verme Davranışı.

Kendini Kesme Davranışı	**Sayı (n)**	**Yüzde (%)**
Var	33	47,1
Yok	37	52,9
Toplam	70	100

Çocukların; 33'ünün (%47,1) yani yarıya yakınının kendine kesi atarak zarar verme davranışının olduğu, 37'sinin (%52,9) ise kendisine kesi atarak zarar verme alışkanlığının olmadığı görülmüştür. Çocuklarla yapılan görüşmelerde çocukların kızgınlık anında öfkelerini kendilerine yönlendirdiği ve kızgınlıklarını yön değiştirerek kendilerinden çıkardığı bilgileri elde edilmiştir.

3.1.3. Çocuğun Ailesi ve Yaşadığı Yere İlişkin Bilgiler

Bu bölümde; araştırmaya konu olan çocukların aile yapıları, anne ve babaları hakkında demografik bilgiler, ailenin yaşadığı sosyo-kültürel çevre, yaşam koşulları hakkında elde edilen veriler bulunmaktadır.

Çizelge 3.12. Çocuğun Aile Ortamında Sosyal İnceleme Yapılma Durumu.

Aile Ortamında Sosyal İnceleme	**Sayı (n)**	**Yüzde (%)**
Gerçekleştirilmiş	44	62,9
Gerçekleştirilmemiş	26	37,1
Toplam	70	100

Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezlerinde bakım altına alınan çocuklar çoğu zaman Acil Valilik Oluru/Acil Korunma Kararı alınarak kuruluşa yerleştirilmektedirler. Çocuklar hakkında alınacak tedbir ile ilgili en doğru kararın verilebilmesi amacı ile ailelerinin ikamet adreslerinde sosyal inceleme yapılıp yapılmadığı değerlendirilmiştir. Veriler incelendiğinde araştırmaya konu olan, kuruluşta kalan çocukların 44'ü (%62,9) gibi büyük çoğunluğunun aile ortamında

sosyal incelemesinin yapıldığı, 26'sının (%37,1) ise aile ortamında sosyal incelemesinin yapılmadığı görülmektedir. Sosyal incelemesi yapılmayan çocukların 10'unun (%38,5) son bir ay içerisinde kuruluşa geldiği yapılan görüşmelerle belirlenmiştir. Çocukların bazılarının ailelerinin il dışında olması nedeni ile ailenin ikamet ettiği ilden sosyal inceleme raporu istendiği belirtilmiştir.

Çizelge 3.13. Çocuğun Aile Yapısı.

Aile Yapısı	**Sayı (n)**	**Yüzde (%)**
Çekirdek Aile	28	40
Geniş Aile	9	12,9
Parçalanmış Aile	30	42,9
Bilgi Yok	3	4,3
Toplam	70	100
Anne ve Babanın Hayatta Olma Durumu	**Sayı (n)**	**Yüzde (%)**
Her İkisi de Sağ	51	73
Anne Ölü Baba Sağ	8	11,4
Baba Ölü Anne Sağ	10	14,2
Bilgi yok	1	1,4
Toplam	70	100
Anne ve Babanın Birlikte Yaşama Durumu	**Sayı (n)**	**Yüzde (%)**
Birlikte Yaşıyorlar	19	37,3
Ayrı Yaşıyorlar	32	62,7
Toplam	51	100
Anne-Baba Ayrı Yaşıyorlarsa / Ebeveynlerden Biri veya İkisi de Ölüyse Kimin Yanında Kaldığı	**Sayı (n)**	**Yüzde (%)**
Annenin	22	44
Babanın	15	30
Ağabey/Abla	5	10
Büyükanne/Büyükbaba	4	8
Yakın Akraba	3	6
Diğer	1	2
Toplam	50	100

Çizelge 3.13 (Devam). Çocuğun Aile Yapısı.

Evlilik Şekli	**Sayı (n)**	**Yüzde (%)**
Resmi Nikah	59	85,5
Dini Nikah	8	11,6
Diğer	2	2,9
Toplam	69	100
Ebeveynlerinin İlk Evliklerinden Dünyaya Gelme Durumu	**Sayı (n)**	**Yüzde (%)**
İlk Evlilikten Dünyaya Gelmiş	55	82,1
İlk Evlilikten Dünyaya Gelmemiş	9	13,4
Diğer	3	4,5
Toplam	67	100
Anne Baba Boşanmışsa/Biri Ölmüşse Yeni Evlilik Yapma Durumu	**Sayı (n)**	**Yüzde (%)**
Her İkiside Yeniden Evlenmiş	7	12,3
Her İkiside Yeniden Evlenmemiş	12	21,1
Anne Evlenmiş Baba Evlenmemiş	7	12,3
Baba Evlenmiş Anne Evlenmemiş	12	21,1
Diğer	19	33,3
Toplam	57	100
Kardeş Sayısı	**Sayı (n)**	**Yüzde (%)**
Tek çocuk	2	2,9
1	9	12,9
2	16	22,9
3 ve daha fazla	43	61,5
Toplam	70	100
TED	**Sayı (n)**	**Yüzde (%)**
Alt TED	17	24,3
Orta TED	50	71,4
Üst TED	3	4,3
Toplam	70	100

Veriler incelendiğinde BSRM'de kalan çocukların, 30'unun (%42,9) yani yarıya yakın bir oranının parçalanmış aile, 28'inin (%40) çekirdek aile, 9'unun

(%12,9) ise geniş aile yapısına sahip olduğu görülmektedir. Türkiye genelinde hanelerin % 80,7'si çekirdek aile, %13'ü geniş aileden oluşmaktadır (TUİK 2006). Ölüm, boşanma, ayrılık ya da terk gibi nedenlerle aile bütünlüğünün bozularak ana babadan birinin ya da her ikisinin birden olmaması durumu "parçalanmış aile" olarak tanımlanır (Uluğtekin 1991). Parçalanmış aileler çocuğun suç mağduru olmasına neden olan etkenlerden biridir. Boşanma ya da terk nedeniyle oluşan parçalanmalarda karşılıklı düşmanca duyguların yaşanması ölüm nedeniyle parçalanmalara göre çocuğu daha çok etkilemektedir.

Araştırmaya konu olan çocukların 51'nin (%73) hem annesi hem de babası hayattadır. Çocuklardan 10'unun (%14,2) babası ölü annesi sağ, 8'inin (%11,4) ise annesi ölü babası sağdır. Çocukların sağlıklı olarak yetişmelerinde aile bütünlüğü içinde olmak ve anne babanın her ikisinin de hayatta olması önemlidir. Çizelgeye bakıldığında 32 (%62,7) çocuğun anne ve babasının ayrı yaşadığı, 19 (%37,3) çocuğun anne ve babasının ise birlikte yaşadığı görülmektedir. Çocukların sağlıklı psiko-sosyal gelişim için anne ve babanın birlikte yaşamasının önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır.

Anne ve/veya babalarının ölü veya ayrı olmaları durumunda çocukların, 22'si (%44) anne yanında, 15'i (%30) baba yanında, 5'i (%10) ağabey/abla yanında, 4'dü (%8) büyükanne/büyükbaba yanında kaldığını belirtmiştir. Anne-babası boşanmış çocuklar psikolojik sorunlar açısından diğer çocuklardan daha fazla risk altındadırlar. Veriler incelendiğinde anne babaların 59'unun (%85,5) resmi nikahla, 8'inin (%11,6) ise dini nikah ile evli olduğu görülmektedir. Çocukların, 55'inin (%82,1) yani büyük bir çoğunluğunun ebeveynlerin ilk evliliğinden dünyaya geldikleri, 9'unun (%13,4) ise ilk evliliklerinden dünyaya gelmedikleri görülmektedir.

Ebeveynlerden anne evlenmiş, baba evlenmemiş olanların sayısı ile her ikisi de yeniden evlenmiş olanların sayısı 12 (%12,3), her ikisinin de yeniden evlenmemiş olmaları sayısı ile baba evlenmiş, anne evlenmemiş olanların sayısı ise 7'dir (%12,3). Anne ve ya babanın yeniden evlenmesi ile üvey anne ve ya üvey baba arasında yaşanan sıkıntıların artması nedeni ile ihmal edilme oranının arttığı bilinmektedir. Ebeveynlerden birinin ölmüş olması çocuklar tarafından diğer olarak belirtilmiş olup bu sayı ise 19'dur (%33,3). Veriler kardeş sayısı açısından incelendiğinde;

çocukların 43'nün (%61,5) üç ve daha fazla, 16'sının (%22,9) iki, 9'unun (%12,9) bir kardeşi olduğu, 2'sinin (%2,9) ise kardeşi olmadığı görülmektedir.

Ailenin ekonomik durumunun alt, orta ve üst TED olması çocukların kuruluş bakımına alınmalarını doğrudan doğruya etkilememekle birlikte, ekonomik durumun orta ve düşük seviyede olması nedeni ile çocukların yaşam alanlarının uygun koşullarda olmaması, çalışmak zorunda kalması veya aile dışındaki yaşantının çocuklarda özentiye neden olması sonucunda evden kaçma davranışlarının gerçekleştiği ve bu durumların istismara neden olduğu düşünülmektedir. Kendilerine ait gayrimenkulleri ve düzenli gelir getiren işi olmayan aileler alt TED, gayrimenkulleri ve düzenli gelir getiren işi olan aileler ise orta TED sayılmıştır.

Çocukların bilgilerine dayanarak elde edilen verilere göre, çocuklardan 17'sinin (%24,3) ailesinin alt, 50'sinin (%71,4) orta, 3'ünün (%4,3) ise üst TED'e sahip olduğu görülmektedir. Geçmişte alt TED'e sahip ailelerin çocuklarının risk grubunda olduğu ve ekonomik yetersizlikler nedeni ile kuruluşlara yerleştirildiği bilinmektedir. Ancak değişen toplumsal şartlar ve sosyal sorunlarla birlikte orta TED'e sahip ailelerin çocuklarının daha fazla risk grubunda yer aldığı verilerden anlaşılmaktadır.

Çizelge 3.14. Ailenin Yaşadığı Yer ve Göç Olgusu.

Yaşanılan Yer	**Sayı (n)**	**Yüzde (%)**
Köy	5	7,1
İlçe	22	31,4
İl	43	61,4
Toplam	70	100
Ailenin Yerleşim Birimine Göç Etme Durumu	**Sayı (n)**	**Yüzde (%)**
Var	17	24,3
Yok	53	75,7
Toplam	70	100

Çizelge 3.14 (Devam). Ailenin Yaşadığı Yer ve Göç Olgusu.

Göç Edilen Yer	**Sayı (n)**	**Yüzde (%)**
Aynı İl İçinde Köyden İl/İlçe Merkezine	6	35,3
Karadeniz Bölgesinden	6	35,3
Doğu Anadolu Bölgesinden	4	23,5
Güneydoğu Anadolu Bölgesinden	1	5,9
Toplam	17	100
Göçün Ne Kadar Süre Önce Gerçekleşti	**Sayı (n)**	**Yüzde (%)**
Bir Yıldan Az	7	41,1
1-3 Yıl Arası	2	11,8
3 Yıl ve fazla	8	47,1
Toplam	17	100

Araştırmaya konu olan çocukların ailelerinin 43'nün (%61,4) illerde, 22'sinin (%31,4) ilçelerde, 5'inin (%7,1) ise köylerde yaşadığı görülmektedir. İl ve köy nüfusları göz önünde bulundurularak araştırmadaki veriler değerlendirildiğinde köylerde yaşayan ve suç mağduru olarak kuruluşa yerleştirilen çocukların da olması dikkat çekicidir.

Veriler araştırmaya konu olan ailelerin 53'nün (%75,7) yaşadığı yerleşim birimine göç etmediğini, 17'sinin (%24,3) ise göç ettiğini göstermektedir. Göç etme sonucunda uyum zorluğu yaşayan ailelerin çocukları da bu süreçten olumsuz etkilenebilmektedir. Göç eden ailelerin; 6'sının (%35,3) Karadeniz Bölgesinden 6'sının (%35,3) köyden il merkezine, 4'nün (%23,5) ise Doğu Anadolu Bölgesinden göç ettiği görülmektedir. Ailelerin 8'inin (%47,1) ikamet adreslerine göç edeli üç yıl ve daha fazla zaman olduğu, 7 (%41,1) ailenin ise bir yıldan az süre önce göç ettiği görülmektedir. Göç nedeni ile uyum sorunu yaşayan ailelerin çocuklarının bu süreçten olumsuz etkilendikleri düşünülmektedir.

Çizelge 3.15. Ailenin Yaşadığı Konut Tipi ve Özellikleri.

Konut Tipi	**Sayı (n)**	**Yüzde (%)**
Köy Evi	6	8,6
Gecekondu	18	25,7
Apartman	45	64,3
Diğer	1	1,4
Toplam	70	100
Konutu Paylaşan Kişi Sayısı	**Sayı (n)**	**Yüzde (%)**
2	13	18,6
3	15	21,4
4	17	24,3
5	8	11,2
6	6	8,6
7 ve üzeri	6	8,8
Boş	5	7,1
Toplam	70	100
Kişi Başına Düşen Oda Sayısı	**Sayı (n)**	**Yüzde (%)**
Bir Kişiye Bir Oda	32	45,7
İki Kişiye Bir Oda	19	27,1
Üç Kişiye Bir Oda	11	15,7
Dört Kişiye Bir Oda	5	7,1
Dörtten Fazla Kişiye Bir Oda	1	1,5
Boş	2	2,9
Toplam	70	100

Veriler incelendiğinde; çocukların ailelerinin 18'inin (%25,7) gecekonduda, 45'inin (%64,3) apartmanda, 6'sının (%8,6) ise müstakil köy evinde yaşadığı belirlenmiştir. Çocukların, 52'sinin (%72,6) ailelerinin üç ve daha fazla kişiden oluştuğu belirlenmiştir. Bu arada yedi ve daha fazla (11'e kadar) kişiden oluşan aileye mensup olan 6 (%8,8) çocuğun, dikkat ve ilgi eksikliği ve yeteri kadar önemsenmemesi gerçeği kadar, ikinci derecedeki yakınların varlığıyla istismara maruz kalmaya ve bunun gizli kalmasına neden olabilecek koşullarda yaşadığı söylenebilir.

Araştırmaya konu olan çocukların yaşadıkları konutta kişi başına düşen oda sayısı verileri incelendiğinde, 32 (%45,7) ailede bir kişiye bir oda, 19 (%27,1) ailede iki kişiye bir oda, 11(%15,7) ailede üç kişiye bir oda, 6 (%8,6) ailede ise dört ve daha fazla kişiye bir oda düştüğü şeklinde görülmektedir. Ailenin yaşadığı konutu paylaşan kişi sayısına bakıldığında evde iki kişinin yaşadığı aile sayısı 13(%18,6), üç kişinin yaşadığı aile 15 (%21,4), dört kişinin yaşadığı aile oranı ise 17'dir (%24,3). Ailede yaşayan birey sayısı azaldıkça çocukların kendilerine ait odasının olma oranı artış göstermektedir.

Çizelge 3.16. Çocukların Annelerinin Özellikleri.

Annenin Yaşı	**Sayı (n)**	**Yüzde (%)**
35- 44 yaş	10	14,3
45-54 yaş	40	57,1
55+ yaş üstü	16	22,9
Bilinmiyor	4	5,7
Toplam	70	100
Anne Öğrenim Düzeyi	**Sayı (n)**	**Yüzde (%)**
Okur Yazar Değil	9	12,9
Okur Yazar	5	7,1
İlkokul Mezunu	24	34,3
İlkokul Terk	12	17,1
Ortaokul Mezunu	3	4,3
Ortaokul Terk	3	4,3
Lise Mezunu	3	4,3
Lise Terk	6	8,6
Yüksekokul	3	4,3
Bilinmiyor	2	2,9
Toplam	70	100
Annenin Çalışıp/Çalışmadığı	**Sayı (n)**	**Yüzde (%)**
Çalışıyor	24	34,3
Çalışmıyor	37	52,8
Emekli	1	1,5
Anne ölü	8	11,4
Toplam	70	100

Çizelge 3.16 (Devam). Çocukların Annelerinin Özellikleri.

Annenin İşi	**Sayı (n)**	**Yüzde (%)**
Ev temizliği, tarım işçiliği gibi marjinal işler	6	25
Sigortasız sürekli işlerde	2	8,3
Sigortasız geçici işlerde	7	29,2
Sigortalı ve sürekli işlerde	5	20,8
Diğer	4	16,7
Toplam	24	100
Annenin Alkol ve Madde Kullanma Alışkanlığı	**Sayı (n)**	**Yüzde (%)**
Alkol, uyuşturucu madde kullanımı yok	56	81,2
Alkol kullanımı var	11	15,9
Uyuşturucu madde kullanımı var	2	2,9
Toplam	69	100

Veriler incelendiğinde, araştırmaya konu olan çocukların annelerinin 10'unun (%14,3) 35-44 yaş arasında, 40'ının (%57,1) 45-54 yaş aralığında, 16'sının (%22,9) 55 yaş ve üstünde olduğu görülmektedir. Annelerin büyük bir oranının 45 yaş ve üzeri yetişkin yaşlarda, yani Eric Erikson'un psiko-sosyal kuramında orta yetişkinlik dönemine denk gelen yaşlarda oldukları belirlenmiştir. Annelerin 56'sının (%80), 45 yaş ve üzerinde olmaları nedeni ile çocukları ile aralarında yaklaşık 30-35 yaş farkı olduğu görülmektedir.

Araştırmada sonucunda; annelerin 9'unun (%12,9) okur yazar olmadığı, 24'ünün (%34,3) ilkokul mezunu olduğu, 12'sinin (%17,1) ilkokul terk, 20'sinin (%21,5) ortaokul ve lise mezun/terk olduğu görülmektedir. Annelerin 3'ünün (% 4,3) ise yüksekokul mezunu olduğu görülmektedir. BSRM'de kalmakta olan çocukların annelerinin eğitim profilinin çeşitlilik göstermesi dikkat çekmekte olup yüksekokul mezunu olan ailelerin çocuklarının da kuruluşa yerleştirilmesi önemli ve üzerinde durulması gereken bir veri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Araştırmaya konu olan çocukların annelerinin 24'ünün (%34,3) çalıştığı, 37'sinin (%52,8) ise çalışmadığı görülmektedir. Çalışan annelerinin sadece 5'inin (%20,8) sigortalı ve sürekli işlerde çalıştığı, 6'sının (%25'inin) ev temizliği, tarım işçiliği gibi marjinal işlerde, 2'sinin (%8,3'ünün) sigortasız sürekli işlerde, 7'sinin

(%29,2) sigortasız geçici işlerde çalıştığı görülmektedir. Çocuklardan 4'dü (%16,7) ise annesinin nerede çalıştığını bilmemektedir. Çizelgeye bakıldığında, annelerin 56'sının (%81,2) alkol ve uyuşturucu madde kullanma alışkanlığının olmadığı, 11'inin (%15,9) alkol kullanma alışkanlığının olduğu görülmektedir. Annelerin 2'sinin (%2,9) ise uyuşturucu madde kullanma alışkanlığı olduğu görülmektedir. Genel olarak annelerin alkol bağımlısı olmadıkları görülmektedir.

Çizelge 3.17. Çocukların Babalarının Özellikleri.

Babanın Yaşı	**Sayı (n)**	**Yüzde (%)**
35- 44 yaş	0	0
45-54yaş	37	52,9
55+ yaş üstü	24	34,3
Bilinmiyor	9	12,9
Toplam	70	100
Babanın Öğrenim Düzeyi	**Sayı (n)**	**Yüzde (%)**
Okur Yazar Değil	6	8,6
Okur Yazar	3	4,3
İlkokul Mezunu	38	54,3
İlkokul Terk	2	2,9
Ortaokul Mezunu	6	8,6
Ortaokul Terk	1	1,4
Lise Mezunu	1	1,4
Lise Terk	4	5,7
Yüksekokul	3	4,3
Bilinmiyor	6	8,6
Toplam	70	100
Babanın Çalışıp/Çalışmadığı	**Sayı (n)**	**Yüzde (%)**
Çalışıyor	36	51,4
Çalışmıyor	21	30
Emekli	3	4,3
Baba ölü	10	14,3
Toplam	70	100

Çizelge 3.17 (Devam). Çocukların Babalarının Özellikleri.

Babanın İşi	**Sayı (n)**	**Yüzde (%)**
Marjinal işlerde	2	5,5
Sigortasız sürekli işlerde	6	16,7
Sigortasız geçici işlerde	6	16,7
Sigortalı ve sürekli işlerde	19	52,8
Memur	3	8,3
Toplam	36	100
Babanın Alkol ve Madde Kullanma Alışkanlığı	**Sayı (n)**	**Yüzde (%)**
Alkol, uyuşturucu madde kullanımı yok	50	80,6
Alkol kullanımı var	9	14,5
Uyuşturucu madde kullanımı var	3	4,8
Toplam	62	100

Veriler incelendiğinde; araştırmaya konu olan çocukların babalarının 37'sinin (%52,9) 45-54 yaş aralığında, 24'ünün (%34,3) 55 yaş ve üstünde olduğu görülmektedir. Babalarının yaşını bilmeyen çocukların anneleri ile birlikte yaşadığı için babalarını tanımadığı veya babalarını küçük yaşta kaybettikleri için yaşını bilmedikleri bilgisi elde edilmiştir. Babaların 6'sının (%8,6) okur yazar olmadığı, 38'inin (%54,3) ilkokul mezunu, 2'sinin (%2,9) ilkokul terk olduğu, 24'ünün (%34,3) ise ortaokul terk ve üstü eğitim düzeyinde olduğu görülmektedir.

Veriler incelendiğinde, babaların 21'inin (%30) çalışmadığı, 36'sının (%51,4) ise çalıştığı görülmektedir. Araştırmaya konu olan çocukların çalışan babalarının çalıştıkları işlerin niteliğine ilişkin verilere bakıldığında 2'sinin (%5,5) marjinal işlerde, 6'sının (%16,7) sigortasız sürekli işlerde, 6'sının (%16,7) sigortasız geçici işlerde, 19'unun (%52,8) sigortalı ve sürekli işlerde çalıştığı görülmektedir. Çocuklardan 3'ünün (%8,3) babasının ise memur olarak çalıştığı öğrenilmiştir.

Veriler incelendiğinde babaların 50'sinin (%80,6) alkol alışkanlığının olmadığı, 11'inin (%14,5) alkol kullanma alışkanlığının, 3'ünün (%4,8) ise uyuşturucu madde kullanma alışkanlığının olduğu görülmektedir. Genel olarak babaların alkol bağımlısı olmadıkları görülmektedir. Veriler incelendiğinde anneler

ile babaların alkol ve uyuşturucu madde kullanma alışkanlığı karşılaştırıldığında oranların birbirine paralel olduğu görülmektedir.

Çizelge 3.18. Çocuğun Ailesinde Suç Davranışı Gösteren Bireylerin Varlığı.

Ailede Suç Davranışı Gösteren Birey	**Sayı (n)**	**Yüzde (%)**
Var	20	28,6
Yok	50	71,4
Toplam	70	100

Veriler incelendiğinde; çocukların 20'sinin (%28,6) ailesinde suç işleyen bireyler olduğu görülmektedir. Çocukların 50'sinin (%71,4) ailesinde suç işleyen bireyler olmadığı belirlenmiştir. Veriler genel olarak değerlendirildiğinde ailenin özelliklerinin çocuğun suç mağduru olmasında etkili olduğu görülmektedir.

3.1.4. Çocuğun Kuruluş Bakımına Alınması Süreci ve Yaşadıkları Hakkında Bilgiler

Bu bölümde; araştırmaya konu olan çocukların korunma altına alınma süreci, yaşadığı sorunları, çocukların özelliklerine ilişkin bilgiler ile çocuk ve aile açısından son duruma ilişkin veriler aktarılmaktadır.

Çizelge 3.19. Çocuğun İstismar Bilgileri.

İstismar Türü	**Sayı (n)**	**Yüzde (%)**
Duygusal İstismar	16	22,9
Duygusal-Fiziksel İstismar	9	12,9
Cinsel İstismar	34	48,5
Ekonomik İstismar	11	15,7
Toplam	70	100
İstismar Eden Kişi	**Sayı (n)**	**Yüzde (%)**
Üvey anne, üvey baba	5	13,9
Anne, Baba	30	83,3
Koruyucu Aile	1	2,8
Toplam	36	100

Çizelge 3.19 (Devam). Çocuğun İstismar Bilgileri.

Cinsel İstismar Eden Kişi	Sayı (n)	Yüzde (%)
Baba	3	8,8
Ağabey	3	8,8
Amca	2	5,9
Komşu	1	2,9
Teyze oğlu	1	2,9
Arkadaş	17	50
Tanımadığı kişi	7	20,7
Toplam	34	100

Veriler incelendiğinde; araştırmaya konu olan çocukların 34'ünün (%48,5) cinsel istismara, 16'sının (%22,9) duygusal istismara, 11'inin (%15,7) ekonomik istismara 9'unun (%12,9) hem duygusal hem de fiziksel istismara maruz kaldıkları görülmektedir.

BSRM'de kalan korunma ihtiyacı olan çocuklar; bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru olan çocuklar olup, korunma altına alınmalarında istismar türü önemli olmamaktadır. Çocuklar yetkili makamlara vermiş oldukları ifadeleri doğrultusunda kuruluşa yerleştirilmektedirler. Bu süreç içerisinde de suç mağduru çocukların, psiko-sosyal durumları göz önünde bulundurularak; sosyal uyumları, rehabilite edilebilmeleri ve toplumla yeniden bütünleşebilmeleri için merkezlerde mesleki çalışmalar gerçekleştirilmekte ve üniversite veya devlet hastanelerinin psikiyatri servislerinden destek alınarak çocukların rehabilitasyonunun sağlanması amaçlanmaktadır.

Duygusal, fiziksel ve ekonomik istismara maruz kalan çocukların 30'unun (%83,3) anne veya babası tarafından istismara edildiği görülmüştür. Üvey anne ve üvey baba istismarına uğrayan çocukların sayısı 5'dir (%13,9). Ailede "sevgisizlik, iletişim kopukluğu, eşler arası çatışma" gibi nedenler ebeveynde depresyon ve mental hastalıklara sebep olmaktadır. Bu da çocuk istismar ve ihmalinin tetikleyicileri arasındadır.

Cinsel istismara maruz kalan çocukların 17'si (%50) arkadaş olarak tanımladığı, 7'si (%20,7) tanımadığı veya tanımasına rağmen arkadaş olarak görmediği kişilerin istismarına maruz kalmışlardır. Çocukların 8 (%23,5) gibi azımsanmayacak bir bölümünü de baba, ağabey, amca gibi birinci derecede akrabası olan kişiler tarafından ensest istismara maruz kalmışlardır.

Çizelge 3.20. Çocuğun Korunma Altına Alınma Süreci.

Korunma Altına Alınma Süreci	**Sayı (n)**	**Yüzde (%)**
Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlükleri	22	31,4
İl Emniyet Müdürlüğü	14	20
Küçükleri Koruma Şubesi	4	5,7
Cumhuriyet Başsavcılığı	28	40
Diğer	2	2,9
Toplam	70	100
Korunma Altına Alınma Şekli	**Sayı (n)**	**Yüzde (%)**
Acil Valilik Onayı	3	4,3
Acil Korunma Kararı	26	37,1
Tedbir Kararı	4	5,7
Korunma Kararı	33	47,1
Diğer	4	5,7
Toplam	70	100
Uygun Kuruluşa Yerleştirilinceye Kadar Çocuğun Kaldığı Birim ve Kuruluşlar	**Sayı (n)**	**Yüzde (%)**
Karakol	32	45,7
Çocuk Yuvası	25	35,7
Aile Yanı	8	11,4
Aile Danışma Merkezi	1	1,5
Yetiştirme Yurdu	4	5,7
Toplam	70	100

Çizelge 3.20 (Devam). Çocuğun Korunma Altına Alınma Süreci.

İlk Kabulün Yapıldığı Kuruluş	**Sayı (n)**	**Yüzde (%)**
Çocuk Yuvası	9	12,9
Yetiştirme Yurdu	13	18,6
BSRM	47	67,1
Diğer	1	1,4
Toplam	70	100
Çocuğun Ailesi ile Aynı İlde Olma Durumu	**Sayı (n)**	**Yüzde (%)**
Aynı İlde	57	81,4
Aynı İlde Değil	13	18,6
Toplam	70	100

Veriler incelendiğinde, suç mağduru olan çocukların 28'inin (%40) Savcı talimatı ile kuruluşa yerleştirildiği, Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüklerinin 22 (%31,4) çocuk için ilk işlem başlatan kurum olduğu görülmektedir. İl Emniyet Müdürlüğü tarafından 14 (%20), Küçükleri Koruma Şubesi tarafından 4 (%5,7) çocuğun işleminin yapıldığı belirlenmiştir.

Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğünün işlem başlattığı çocuklar; ÇKK'dan önce kuruluş bakımına alınarak çocuk yuvasına veya yetiştirme yurduna yerleştirilen, kuruluş bakımında bulunduğu süre içerisinde, aile yanına izinli verildiği süre içerisinde veya kuruluş dışında istismara maruz kalarak BSRM'ye nakil edilen çocuklardan oluşmaktadır. Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlükleri 2828 sayılı Kanuna istinaden çocukların korunma altına alınmasında birinci sırada yer alırken, 5395 sayılı ÇKK ile birlikte ilk işlemi başlatan kurum olarak yarıdan fazlasının adli makamlar ile kolluk kuvvetleri olduğu görülmektedir.

Araştırmaya konu olan çocuklara ilişkin veriler incelendiğinde çocukların 33'ünün (%47,1) korunma kararı ile 26'sının (%37,1) acil korunma kararı ile 4'ünün (%5,7) tedbir kararı ile kuruluşa yerleştirildikleri görülmektedir. Korunmaya muhtaç çocuklar 2828 sayılı Kanunun 22. maddesine göre öncelikle çocuk mahkemeleri, bu mahkemelerin olmadığı yerlerde yetkili mahkemelerce verilen korunma kararı, acil önlem alınması gereken durumlarda ise daha sonra korunma kararı alınmak üzere

acil valilik onayı ile korunma altına alınmaktaydılar. Çocuk Koruma Kanununun yürürlüğe girmesiyle, çocuk hakkında Kanun'un 5. maddesi gereği koruyucu ve destekleyici tedbirler (bakım, sağlık, eğitim, barınma, danışmanlık) verilmekte, acil durumlarda ise sonradan uygun tedbir verilmek üzere 9. maddede acil korunma kararı alınmakta ve yapılan sosyal inceleme raporuna göre uygun tedbir kararı verilmektedir.

Veriler incelendiğinde çocukların 25'inin (%35,7) çocuk yuvasına yerleştirildiği, 32'sinin (%45,7) ise işlemleri tamamlanıncaya kadar karakolda kaldığı görülmektedir. Çocuklar yaş ve durumuna uygun bir kuruluşa yerleştirilinceye kadar geçici olarak var olan kuruluşlara yerleştirilebilmekte, uygun kuruluş olmaması durumunda karakolda tutulabilmektedir.

Veriler incelendiğinde çocukların 47'sinin (%67,1) ilk kabul yeri olarak Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezlerine, 13'ünün (%18,6) Yetiştirme Yurduna, 9'unun (%12,9) Çocuk Yuvasına yerleştirildiği görülmektedir. Çocuklar yaş, cinsiyet ve diğer özelliklerine uygun kuruluşlar varsa aynı il içinde İl Müdürlüğünce, aynı ilde uygun kuruluşun bulunmaması halinde İl Müdürlüğünün teklifi ve Genel Müdürlüğün kararı ile uygun olan yakın bir ile kabul edilmektedirler. Çizelgede görüldüğü üzere, çocukların 57'si (%81,4) ailesinin ikamet ettiği ilde kurum bakımında bulunduğu, 13'ünün (%18,6) ailesinin çocuğun kurum bakımında bulunduğu ilin dışında bir ilde ikamet ettikleri görülmektedir.

Çocukların aile bağlarının sürdürülebilmesi ve rehabilitasyon sürecinin başarıyla sonuçlanması için çocuğun ailesinin bulunduğu ilde yaşaması sağlanmalı, bu çocuklar için oluşturulan hizmet modeli ülke genelinde yaygınlaştırılmalıdır. Çocukların rehabilitasyon sürecinin tek taraflı olmasından ziyade ailenin de içinde yer aldığı bir rehabilitasyon sürecinde ailenin de desteklenmesi çocuğun içinde bulunduğu rehabilitasyon sürecinin daha hızlı tamamlanmasına neden olmaktadır. Bu bağlamda; aile, kuruluş ve meslek elemanları tarafından mesleki olarak yönlendirilmekte, gerekli psikolojik desteğin alınmasına yardımcı olunmakta ve aile çocuk odaklı görüşmelerin yapıldığı süreç takip edilmektedir.

Çizelge 3.21. Çocuğun Kuruluştaki Yaşam Süreci.

Kuruluştaki Çocuklarla İlişki Düzeyi	**Sayı (n)**	**Yüzde (%)**
Oldukça sağlıklı ilişkiler içinde	22	31,4
Zaman zaman uyum sorunları yaşıyor	33	47,1
Sık sık uyum sorunları yaşıyor	11	15,7
Diğer	4	5,7
Toplam	70	100
Kuruluşta Çalışanlarla İlişki Düzeyi	**Sayı (n)**	**Yüzde (%)**
Oldukça sağlıklı ilişkiler içinde	35	50
Zaman zaman uyum sorunları yaşıyor	32	45,7
Sık sık uyum sorunları yaşıyor	1	1,4
Diğer	2	2,9
Toplam	70	100
Kuruluşta Eğitime Devam Durumu	**Sayı (n)**	**Yüzde (%)**
Devam Ediyor Başarılı	1	1,4
Devam Ediyor Başarısız	42	60
Devamsız	22	31,4
Bilgi Yok	1	1,4
Diğer	4	5,7
Toplam	70	100

Çocuklar, istismar veye ihmale maruz kalmaları nedeni ile yaşamlarında meydana gelen köklü değişim ve yer değişikliği sonucunda ortaya çıkan stres kaynağıyla başa çıkamadığı zaman arkadaşlarına, bulunduğu ortama, yapılan etkinliklere uyum sağlamada zorlanır. Araştırmaya konu olan çocuklara ilişkin veriler incelendiğinde; çocuklardan 11'inin (%15,7) sık sık, 33'ünün (%47,1) ise zaman zaman kuruluştaki diğer çocuklarla uyum sorunları yaşadığı görülmektedir. Çocukların 22'si (%31,4) diğer çocuklarla oldukça sağlıklı ilişkiler kurmuştur. Kuruluşa yerleştirilen çocukların genel özelliği suç mağduru olmalarıdır.

Çocukların yaşadıkları olayların boyutları farklı olduğu için olaylar sonucunda yaşadıkları travmalara göre farklı tepkiler göstermekte, farklı kişiler ve farklı bir ortamda yaşam kurmaya ve ortama alışmaya çalışmaktadırlar. Bu nedenle yeni ortamda yaşadıkları ve öğrendiklerinden dolayı, intihar girişimleri, kesi atma

gibi kendilerine zarar verebilecek davranışlar sergileyebilmekte, diğer çocuklara saldırmakta, onları olumsuz davranışları yönünde etkilemekte veya diğer çocukların olumsuz davranışlarından etkilenmektedirler.

Veriler incelendiğinde çocukların 35'inin (%50) kuruluş personeli ile olumlu ilişkiler içinde olduğu, 32'sinin (%45,7) ise zaman zaman kuruluştaki personelle kuruluş kurallarına uyma konusunda sorunlar yaşandığı belirlenmiştir. Kuruluştan izinsiz olarak ayrılma eğilimi olan, alkol ve madde kullanma alışkanlığı bulunan, kendine kesi atan, intihar eğilimi olan, eğitimine devam ve başarı gibi konularda sıkıntı yaşayan ve yaşadıkları olumsuzluklar ve olumsuz alışkanlıklarını sürdürme isteği çocuklar ile kuruluşta çalışan personel ilişkilerine de yansımaktadır. Araştırmaya konu olan çocuklardan 1'inin (%1,4) bir eğitim ve öğretim kurumuna devam ettiği ve başarılı olduğu, 42'sinin (%60) eğitimine devam ettiği halde başarısız olduğu, 22'sinin (%31,4) ise devamsız olduğu görülmektedir.

Çizelge 3.22. Çocukların Kuruluştan İzinsiz Ayrılma Girişimi.

Kuruluştan İzinsiz Ayrılma Durumu	**Sayı (n)**	**Yüzde (%)**
İzinsiz Ayrılmış	30	42,9
İzinsiz Ayrılmamış	40	57,1
Toplam	70	100
Kuruluştan İzinsiz Ayrılma Sayısı	**Sayı (n)**	**Yüzde (%)**
Sıfır	40	57,1
Bir	14	20
İki	2	2,9
Üç	4	5,7
Dört ve daha fazla	10	14,3
Toplam	70	100
İzinsiz Ayrıldığında Gittiği Yer	**Sayı (n)**	**Yüzde (%)**
Ailesinin Yanı	15	50
Tanıdığı Kişilerin Yanı	11	36,7
Tanımadığı Kişilerin Yanı	1	3,3
Diğer	3	10
Toplam	70	100

Çocukların 30'unun (%42,9) kuruluştan izinsiz olarak ayrıldığı, 40'ının (%57,1) ise izinsiz ayrılmadığı görülmektedir. Veriler incelendiğinde, çocukların 14'ünün (%20) bir, 2'sinin (%2,9) iki, 14'ünün (%20) üç ve daha fazla olmak üzere kuruluştan izinsiz ayrıldığı belirlenmiştir. Çocukların kuruluştan izinsiz ayrıldığında; 15'inin (%50) ailesinin, 11'inin (%36,7) tanıdığı kişilerin, 1'inin (%3,3) tanımadığı kişilerin yanına gittiği belirlenmiştir. Kuruluştan izinsiz olarak ayrılan çocuklar hakkında mevzuat doğrultusunda kolluk güçlerine bilgi verilmektedir. Çocukların izinsiz ayrılma durumunda %50 gibi büyük bir bölümünün ailesinin yanına gitmesi çok anlamlı olup aile ile yapılacak çalışmaların önemini artırmaktadır. Aile her birey için en değerli ve önemli bir ortamdır.

Çizelge 3.23. Çocuğun Naklinin İstenme Duru ve Yapılan Mesleki Çalışmalar.

Nakil Durumu	**Sayı (n)**	**Yüzde (%)**
Nakli işlemi devam ediyor	3	4,3
Nakli istenmiş ama yapılmamış	1	1,4
Nakli istenmemiş	66	94,3
Toplam	70	100
Uyum Sorunları Nedeniyle Çocukla Yapılan Mesleki Çalışmalar	**Sayı (n)**	**Yüzde (%)**
Kuruluş meslek elemanlarınca mesleki çalışmalar yapılmış	47	67,1
Mesleki çalışmalara ek olarak devlet ve üniversite hastaneleri psikiyatri bölümünden yardım alınmış	20	28,6
AMATEM kliniklerinden yardım alınmış	3	4,3
Toplam	70	100
Psikiyatrik Teşhis	**Sayı (n)**	**Yüzde (%)**
Davranış bozukluğu	8	34,8
Davranış bozukluğu, dürtü kontrol bozukluğu	7	30,4
Travma sonrası stres bozukluğu	2	8,7
Orta MR	2	8,7
Depresyon	1	4,3
Madde Bağımlılığı	3	13
Toplam	23	100

Çocukların 3'ü (%4,3) ile ilgili nakil işleminin devam ettiği, 66'sının (%94,3) naklinin istenmediği belirlenmiştir. Çocuk eğitim, sağlık, aile durumu v.b. nedenlerle başka ile nakil edilebilmektedir. Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezlerinde kalmakta olan çocuklar ise kuruluşa uyum sağlayamama, sık sık kuruluştan izinsiz ayrılarak olumsuz arkadaş çevresi yanına gitme, kuruluştaki diğer çocuklar ile sorun yaşama gibi nedenlerle başka kuruluşlara gönderilebilmektedir.

Nakil çoğu zaman çözüm olmamaktadır. Çocuklar çoğu zaman yeni nakil yapılan kuruluşlarında da aynı sorunları yaşamaktadır. Yaşanan sorunlar nedeni ile çocuklar ya kuruluştan izinsiz ayrılarak olumsuz arkadaş çevresine dönebilmekte ya da başka kuruluşlara nakil yapılabilmektedir. Ayrıca kuruluşlarda yeterli meslek elemanının olmaması mesleki uygulamaları azaltmaktadır. Uyum sorunları nedeni ile 47 (%67,1) çocukla kuruluş meslek elemanlarınca mesleki çalışmalar yapıldığı, 20 (%28,6) çocuğun ise mesleki çalışmaların yanı sıra devlet ve üniversite hastaneleri ile işbirliği içerisinde tedavi süreçlerinin devam ettiği, 3 (%4,3) çocuğun ise AMATEM kliniklerine yönlendirildiği görülmektedir.

Kurum bakımına gelen çocuklar yeni ortamlarına alışma sürecinde uyum sorunu yaşamaktadır. Kuruluşta çalışan sosyal hizmet uzmanı, psikolog ve çocuk gelişimci gibi meslek elemanları yaşanan sorunların çözümüne yardımcı olmaktadırlar. Ancak her kuruluşta meslek elemanlarının hepsinin bir arada olması mümkün olamamaktadır. BSRM mevzuatında; çocukların kuruluşa ilk kabulünde uyum çalışmaları yapılması ve süreç içinde uyum sorunu yaşayan çocuklara yönelik öncelikle sosyal servis elemanlarınca mesleki müdahalelerin gerçekleştirilmesi öngörülmektedir. Bu meslek gruplarının müdahalelerinin yetersiz kalması durumunda öncelikle ildeki devlet ve üniversite hastanelerinin psikiyatri bölümleri ile madde bağımlılığı olan çocuklar için ise UMATEM ve AMATEM klinikleriyle işbirliği içinde çalışılması öngörülmektedir.

Araştırmadan elde edilen bulgular incelendiğinde mesleki çalışmalara ek olarak devlet ve üniversite hastaneleri psikiyatri bölümünden yardım alınan çocukların 8'inde (%34,8) davranış bozukluğu, 7'sinde (%30,4) davranış ve dürtü kontrol bozukluğu, 2'sinde (%8,7) travma sonrası stres bozukluğu, 2'sidne (%8,7) orta MR ve 1'inde (%4,3) depresyon teşhisi bulunmaktadır.

Çizelge 3.24. Çocuğun Ailesiyle İlişkilerinde Son Durum.

Çocuğun Ailesiyle İlişkilerinde Son Durum	**Sayı (n)**	**Yüzde (%)**
Ailesi ile sağlıklı sosyal ilişkileri var	30	42,9
Ailesi ile nadiren görüşüyor	28	40
Ailesi ile görüşmüyor	8	11,4
Diğer	4	5,7
Toplam	70	100
Ailelerin Desteklenme Durumu	**Sayı (n)**	**Yüzde (%)**
Veriliyor	44	62,9
Verilmiyor	26	37,1
Toplam	70	100
Resmi İşlemlerde Son Durumu	**Sayı (n)**	**Yüzde (%)**
Aileye Döndürme İşlemleri Devam Ediyor	20	25,7
Nakil Süreci Devam Ediyor	1	1,4
Kuruluşta Kalması Uygun	49	72,9
Toplam	70	100

Veriler incelendiğinde çocukların 30'unun (%42,9) ailesi ile sağlıklı sosyal ilişkileri olduğu, 28'inin (%40) ailesi ile nadiren görüştüğü, 8'inin (%11,4) ailesi ile görüşmediği görülmektedir. Suç mağduru olan çocukların aileleri ile görüşmeleri yasaklanmamışsa yaşadığı olumsuzluklardan bir an önce kurtulabilmesi için ailesinin desteğine ihtiyaç bulunmaktadır. Çocuğun ailesi ile ilişkileri çocuğun duygusal ve sosyal gelişimi için son derece önemlidir. Bu nedenle aile destekli çalışmalara önem verilmelidir. BSRM'de kalmakta olan çocukların ailelerinin 44'üne (%62,9) destek hizmeti verildiği, 26'sına (%37,1) ise hizmet verilmediği görülmektedir. Verilen danışmanlık hizmetinin yanında ailelere ayni ve nakdi yardımla ekonomik destekte sağlanmaktadır. Çocukların 49'unun (%72,9) kuruluşta kalması uygun görülürken, 20'sinin (%25,7) aile yanına döndürülebilmesi için başlatılan sürecin devam ettiği görülmektedir. Kuruluşta kalması uygun görülen çocukların 19'u (%38,8) parçalanmış aile olması nedeni ile ailesi yanına dönmek istememekte, 9'u (%18,3) kendi rızası ile cinsel birliktelik yaşadığından dolayı ailesi tarafından kabul edilmemektedir. Çocukların 14'dü (%28,6) gibi büyük bir çoğunuğu ise aile üyeleri (baba, amca, ağabey vb) tarafından cinsel istismara maruz kaldıkları için kuruluşta kalmaya devam etmektedir.

3.2. Beier Cümle Tamamlama Testi (CTT) Bulguları

Araştırmaya katılan çocukların geçmişe, geleceğe, benlik duygusu ve kendi kabiliyetlerine, anneye, babaya, ev ve aile ilişkilerine, arkadaşlara, otoriteye, okul ve işe, cinselliğe karşı tavırlarının nasıl olduğunun, korku, endişe ve suçluluk hissi olup olmadığının belirlenebilmesi amacı ile Beier Cümle Tamamlama Testi uygulanmıştır.

CTT kelime çağrışım testlerinin doğal ve mantıki bir sonucudur ve projektif bir testtir. Birey ve grupların problemleri, duygu ve tavırlarını araştırmaya yaramakta, psikoloji kliniklerinde, çeşitli gruplarda bazı problemlere ne kadar sık rastlandığının tespit edilmesi için kullanılmaktadır. CTT den çıkan sonuçlar teşhis edici olarak değil, bazı ipuçları verici olarak değerlendirilmeli, sonuçlar kesin olarak değil deneme şeklinde yorumlanmalıdır. CTT bir araştırma tekniği olarak birçok yerde kullanılabilmektedir.

Testin A ve B olmak üzere 2 adet formu bulunmaktadır. A formu 56 eksik cümleyle 8 ile 16 yaşlar arasındaki çocuklara uygulanmaktadır. B formu ise, 67 eksik cümle ile daha ileri yaşlardaki çocuklara ve yetişkinlere uygulanmaktadır. Araştırma yapılan çocukların büyük bir kısmı 16 yaş ve altı olduğu için Form A kullanılmıştır. Araştırmada ayrıca çocukların cinsellikle ilgili tavırlarının belirlenebilmesi için Form B'de yer alan 12, 25, 39, 46 ve 60 numaralı sorular da tüm çocuklara sorulmuştur.

Yönerge okunarak, bireyin eksik cümleleri tamamlaması istenmiştir. Cümlelerin pozitif, negatif ve nötr olduğu belirlenerek (+), (-), (0) şeklinde forma işlenmiştir. Duruma ilişkin olumlu duygusal pozitif, duruma ilişkin olumsuz duygusal ifadeler negatif, cümle ile alakasız pozitif yada negatif duygu ifade etmeyen cümlelerde nötr olarak değerlendirilmiştir. CTT bazı duygu ve tavırları değerlendirebilecek şekilde de düzenlenmiştir. Çözümleme ile ilgili temel başlıklar şu konuları içine almaktadır.

3.2.1. Geçmişe Karşı Tavırlar: Testteki 9, 20, 31, 40 ve 48. sorular çocukların geçmişe karşı tavırlarının değerlendirildiği sorulardır.

Çizelge 3. 25 Geçmişe Karşı Tavırlar.

9.Geçen sene…….	**n**	**%**
Nötr	7	10,0
Eksi	27	38,6
Artı	29	41,4
Boş	7	10,0
Toplam	70	100,0
20.Eskiden……..		
Nötr	5	7,1
Eksi	18	25,7
Artı	40	57,1
Boş	7	10,0
Toplam	70	100,0
31.Hayatın en kötü tarafı……..		
Nötr	3	4,3
Eksi	52	74,3
Artı	7	10,0
Boş	8	11,4
Toplam	70	100,0
40. Hatırımda kalan Ben……		
Nötr	11	15,7
Eksi	19	27,1
Artı	16	22,9
Boş	24	34,3
Toplam	70	100,0
48.Ben küçükken……..		
Nötr	7	10,0
Eksi	33	47,1
Artı	26	37,1
Boş	4	5,7
Geçmişe Karşı Tavırlar (9, 20, 31, 40 ve 48. Sorular)		
Nötr	33	9,4
Eksi	149	42,6
Artı	118	33,7
Boş	50	14,3
Genel Toplam	350	100,0

Araştırmaya katılan çocukların 29'u (%41,4) "Geçen sene" diye başlayan cümle tamamlama sorusuna karşı olumlu, 27'si (%38,6) olumsuz, 7'si (%10) nötr cevap vermiştir. Çocuklardan 7'si (%10) ise soruya cevap vermemiştir. Veriler değerlendirildiğinde çocukların 40'i (%57,1) "Eskiden" diye başlayan cümle tamamlama sorusuna olumlu, 18'i (%25,7) olumsuz, 5'i (%7,1) nötr cevap vermiştir. Çocuklardan 7'si (%10) soruya cevap vermemiştir.

Araştırmaya katılan çocukların 52'si (%74,3) "Hayatın en kötü tarafı" diye başlayan cümle tamamlama sorusuna olumsuz, 7'si (%10) olumlu, 3'ü (%4,3) nötr cevap vermiştir. Çocuklardan 8'i (%11,4) ise soruya cevap vermemiştir. Çizelge 3.2.1. incelendiğinde araştırmaya katılan çocukların 24'ü (%34,3) "Hatırımda kalan ben" diye başlayan cümle tamamlama sorusuna cevap vermemiştir. Soruyu cevaplayan çocuklardan 19'u (%27,1) olumsuz, 16'sı (%22,9) olumlu, 11'i (%15,7) ise nötr cevap vermiştir.

Araştırmaya katılan çocukların 33'ü (%47,1) "Ben küçükken" diye başlayan cümle tamamlama sorusuna olumsuz, 26'sı (%37,1) olumlu, 7'si (%10) nötr cevap vermiştir. Çocuklardan 4'dü (%5,7) soruya cevap vermemiştir. Çocuklar "Geçmişe Karşı Tavırları"nın belirlenmesi amacı ile sorulan testteki 9, 20, 31, 40 ve 48. soruların toplamına, 149 (%42,6) olumsuz, 118 (%33,7) olumlu, 33 (%9,4) nötr cevap vermişlerdir. Çocuklar tarafından 50 (%14,3) soru boş bırakılmıştır. Çocukların "Eskiden çok güzeldi.", "Geçen seneden nefret ediyorum.", "Geçen sene yılbaşı vardı." ifadeleri olumlu, olumsuz ve nötr düşüncelerini yansıtan örneklerdir.

Çocukların geçmişe karşı tavırlarının belirlendiği soruların geneli değerlendirildiğinde çocukların küçüklüklerini yaramaz olarak hatırladığı, bir çoğunun geçen sene kuruluş ortamında olmadıkları için daha mutlu olduğu, anne ve ya babası ölen çocukların anne ve babalarına özlem duymaları nedeni ile eskiden daha mutlu olduklarını ifade ettikleri, yurda gelmelerini hayatın en kötü tarafı olarak değerlendirdikleri, hatırımda kalan ben sorusuna ise cevap vermeyenlerin oranının yüksek olduğu görülmektedir.

3.2.2.Geleceğe Karşı Tavırlar: Testteki 1, 10, 29, 43 ve 56. sorular çocukların geleceğe karşı tavırlarının değerlendirildiği sorulardır.

Çizelge 3.26. Geleceğe Karşı Tavırlar.

1. Büyüdüğüm zaman ……..	**n**	**%**
Nötr	2	2,9
Eksi	10	14,3
Artı	57	81,4
Boş	1	1,4
Toplam	70	100,0
10. Elimden gelseydi……..		
Nötr	2	2,9
Eksi	33	47,1
Artı	32	45,7
Boş	3	4,3
Toplam	70	100,0
29. En çok istediğim……..		
Nötr	3	4,3
Eksi	5	7,1
Artı	60	85,7
Boş	2	2,9
Toplam	70	100,0
43. Dileğim……..		
Nötr	1	1,4
Eksi	12	17,1
Artı	54	77,1
Boş	3	4,3
Toplam	70	100,0
56. Hayatta olmak istediğim şey……..		
Nötr	5	7,1
Eksi	7	10,0
Artı	55	78,6
Boş	3	4,3
Toplam	70	100,0
Geleceğe Karşı Tavırlar (1, 10, 29, 43 ve 56. Sorular)		
Nötr	13	3,7
Eksi	67	19,2
Artı	258	73,7
Boş	12	3,4
Genel Toplam	350	100,0

Araştırmaya katılan çocukların 57'si (%81,4) "Büyüdüğüm zaman" diye başlayan cümle tamamlama sorusuna olumlu, 10'u (%14,3) olumsuz, 2'si (%2,9) nötr cevap vermiştir. Çocuklardan 1'i (%1,4) soruya cevap vermemiştir. Çocukların 33'ü (%47,1) "Elimden gelseydi" diye başlayan cümle tamamlama sorusuna olumsuz, 32'si (%45,7) olumlu, 2'si (%2,9) nötr cevap vermiştir. Çocuklardan 3'ü (%4,3) soruya cevap vermemiştir.

Araştırmaya katılan çocukların 60'i (%85,7) "En çok istediğim" diye başlayan cümle tamamlama sorusuna olumlu, 5'i (%7,1) olumsuz, 3'ü (%4,3) nötr cevap vermiştir. Çocuklardan 2'si (%2,9) soruya cevap vermemiştir. Çocukların 54'dü (%77,1) "Dileğim" diye başlayan cümle tamamlama sorusuna olumlu, 12'si (%17,1) olumsuz, 1'i (%1,4) nötr cevap vermiştir. Çocuklardan 3'ü (%4,3) soruya cevap vermemiştir.

Araştırmaya katılan çocukların 55'i (%78,6) "Hayatta olmak istediğim şey" diye başlayan cümle tamamlama sorusuna olumlu, 7'si (%10) olumsuz, 5'i (%7,1) nötr cevap vermiştir. Çocuklardan 3'ü (%4,3) soruya cevap vermemiştir. Araştırmaya katılan çocuklar "Geleceğe Karşı Tavırları"nın belirlenmesi amacı ile sorulan testteki 1, 10, 29, 43 ve 56 soruların toplamına, 258 (%73,7) olumlu, 67 (%19,2) olumsuz, 13 (%3,7) nötr cevap vermişlerdir. Sorulardan 13 tanesi (%3,4) çocuklar tarafından boş bırakılmıştır. Çocukların "Büyüdüğüm zaman düzgün bir aile kuracağım.", "Elimden gelseydi kendimi öldürürdüm.", "Hayatta olmak istediğim şey güzel bir hayat." ifadeleri olumlu, olumsuz ve nötr düşüncelerini yansıtan örneklerdir.

Çocukların geleceğe karşı tavırlarının belirlendiği soruların geneli değerlendirildiğinde; çocukların büyüdükleri zaman hayatlarını yeniden düzenlemeyi düşündükleri, bir meslek sahibi olmak istedikleri, ellerinden gelseydi kuruluşa gelmemek için çaba sarfedecekleri, kuruluştan en kısa sürede ayrılmayı diledikleri ve aileleri ile bir arada olmayı istedikleri bilgisi elde edilmiştir.

3.2.3. Benlik Duygusu ve Kendi Kabiliyetine Karşı Tavırlar: Testteki 11, 21, 30, 41, 52, ve 55. sorular çocukların benlik duygusu ve kendi kabiliyetlerine karşı tavırlarının değerlendirildiği sorulardır.

Çizelge 3.27. Benlik Duygusu ve Kendi Kabiliyetine Karşı Tavırlar.

11.Benim en iyi…….	**n**	**%**
Nötr	5	7,1
Eksi	6	8,6
Artı	48	68,6
Boş	11	15,7
Toplam	70	100,0
21.Başkalarına göre…….		
Nötr	7	10,0
Eksi	37	52,9
Artı	21	30,0
Boş	5	7,1
Toplam	70	100,0
30. Beceremediğim şey…….		
Nötr	8	11,4
Eksi	39	55,7
Artı	14	20,0
Boş	9	12,9
Toplam	70	100,0
41.Ben…….		
Nötr	6	8,6
Eksi	24	34,3
Artı	29	41,4
Boş	11	15,7
Toplam	70	100,0
52. Kendi evim olunca…….		
Nötr	2	2,9
Eksi	15	21,4
Artı	34	48,6
Boş	19	27,1
Toplam	70	100,0
55.Yalnız kalınca..……..		
Nötr	2	2,9
Eksi	43	61,4
Artı	22	31,4
Boş	3	4,3
Toplam	70	100,0
Benlik Duygusu ve Kendi Kabiliyetine Karşı Tavırlar (11, 21, 30, 41, 52, ve 55. Sorular)		
Nötr	30	7,2
Eksi	164	39
Artı	168	40
Boş	58	13,8
Genel Toplam	420	100,0

Araştırmaya katılan çocukların 48'i (%68,8) "Benim en iyi" diye başlayan cümle tamamlama sorusuna olumlu, 6'sı (%8,6) olumsuz, 5'i (%7,1) nötr cevap vermiştir. Çocuklardan 11'i (% 15,7) soruya cevap vermemiştir. Çocukların 37'si (%52,9) "Başkalarına göre" diye başlayan cümle tamamlama sorusuna olumsuz, 21'i (%30) olumlu, 7'si (%10)'u nötr cevap vermiştir. Çocuklardan 5'i (%7,1) soruya cevap vermemiştir.

Çocukların 39'u (%55,7) "Beceremediğim şey" diye başlayan cümle tamamlama sorusuna olumsuz, 14'ü (%20) olumlu, 8'i (%11,4)'ü nötr cevap vermiştir. Çocuklardan 9'u (%12,9) soruya cevap vermemiştir. Çocukların 29'u (%41,4) "Ben" diye başlayan cümle tamamlama sorusuna olumlu, 24'ü (%34,3) olumsuz, 6'sı (%8,6) nötr cevap vermiştir. Çocuklardan 11'i (%15,7) soruya cevap vermemiştir.

Araştırmaya katılan çocukların 34'ü (%48,6) "Kendi evim olunca" diye başlayan cümle tamamlama sorusuna olumlu, 15'i (%21,4) olumsuz, 2'si (%2,9) nötr cevap vermiştir. Çocuklardan 19'u (%27,1) soruya cevap vermemiştir. Çocukların 43'ü (%61,4) "Yalnız kalınca" diye başlayan cümle tamamlama sorusuna olumsuz, 22'si (%31,4) olumlu, 2'si (%2,9) nötr cevap vermiştir. Çocuklardan 3'ü (%4,3) soruya cevap vermemiştir. Çocukların "Başkalarına göre iyiyim.", "Vücudum kirlenmiş bir halde.", "Beceremediğim şey gerçekler." ifadeleri olumlu, olumsuz ve nötr düşüncelerini yansıtan örneklerdir.

Araştırmaya katılan çocuklar "Benlik Duygusu ve Kendi Kabiliyetine Karşı Tavırları" nın belirlenmesi amacı ile sorulan testteki 11, 21, 30, 41, 52 ve 55. soruların toplamına 168 (%40) olumlu, 164 (%39) olumsuz, 30 (%7,2) nötr cevap vermişlerdir. Soruların çocuklar tarafından boş bırakılma sayısı ise 58'dir (%13,8). Çocukların benlik duygusu ve kendi kabiliyetine karşı tavırlarının belirlendiği soruların geneli değerlendirildiğinde; çocukların yarısından fazlası başkalarının kendisi hakkında olumsuz duygulara sahip olduğunu düşünmelerine rağmen, kendilerinin iyi özelliklerinin olduğunu ve kendileri hakkında iyi düşüncelere sahip olduklarını belirtmektedirler. Çocukların çoğunluğu kendi evi olunca hayatlarının daha düzenli ve iyi olacağını düşünmektedirler. Araştırmaya katılan çocukların yarısından fazlası ise yalnız kaldıklarında olumsuz şeyler düşündüklerini ve korktuklarını belirtmektedirler.

3.2.4. Anneye Karşı Tavırlar: Testteki 8, 13, 22, 32 ve 44. sorular çocukların annelerine karşı tavırlarının değerlendirildiği sorulardır.

Çizelge 3.28. Anneye Karşı Tavırlar.

8.Annelerin en iyisi…….	**n**	**%**
Nötr	9	12,9
Eksi	15	21,4
Artı	41	58,6
Boş	5	7,1
Toplam	70	100,0
13.Annemi severim ama…….		
Nötr	2	2,9
Eksi	35	50,0
Artı	27	38,6
Boş	6	8,6
Toplam	70	100,0
22. Keşke annem…….		
Nötr		
Eksi	28	40,0
Artı	39	55,7
Boş	3	4,3
Toplam	70	100,0
32. Eğer annem…….		
Nötr	2	2,9
Eksi	20	28,6
Artı	39	55,7
Boş	9	12,9
Toplam	70	100,0
44. Annem…….		
Nötr	2	2,9
Eksi	13	18,6
Artı	49	70,0
Boş	6	8,6
Toplam	70	100,0
Anneye Karşı Tavırlar (8, 13, 22, 32 ve 44. Sorular)		
Nötr	15	4,3
Eksi	111	31,7
Artı	195	55,7
Boş	29	8,3
Genel Toplam	350	100,0

Araştırmaya katılan çocukların 41'i (%58,6) "Annelerin en iyisi" diye başlayan cümle tamamlama sorusuna olumlu, 15'i (%21,4) olumsuz, 9'u (%12,9) nötr cevap vermiştir. Çocuklardan 5'i (%7,1) soruya cevap vermemiştir. Çocukların 35'i (%50) "Annemi severim ama" diye başlayan cümle tamamlama sorusuna olumsuz, 27'si (%38,6) olumlu, 2'si (%2,9) nötr cevap vermiştir. Çocuklardan 6'sı (%8,6) soruya cevap vermemiştir.

Araştırmaya katılan çocukların 39'u (%55,7) "Keşke annem" diye başlayan cümle tamamlama sorusuna olumlu, 28'i (%40) olumsuz cevap vermiştir. Çocuklardan 3'ü (%4,3) soruya cevap vermemiştir. Çocukların 39'u (%55,7) "Eğer annem" diye başlayan cümle tamamlama sorusuna olumlu, 20'si (%28,6) olumsuz, 2'si (%2,9) nötr cevap vermiştir. Çocuklardan 9'u (%12,9) soruya cevap vermemiştir.

Araştırmaya katılan çocukların 49'u (%70) "Annem" diye başlayan cümle tamamlama sorusuna olumlu, 13'ü (%18,6) olumsuz, 2'si (%2,9) nötr cevap vermiştir. Çocuklardan 6'sı (%8,6) soruya cevap vermemiştir. Araştırmaya katılan çocuklar "Anneye Karşı Tavırları"nın belirlenmesi amacı ile sorulan testteki 8,13, 22, 32 ve 44. soruların toplamına, 195 (%55,7) olumlu, 111 (%31,7) olumsuz, 15 (%4,3) nötr cevap vermişlerdir. Soruların çocuklar tarafından boş bırakılma sayısı ise 29'dur (%8,3). Çocukların "Annem çok fedakar.", "Annemi severim ama çok kırgınım.", "Annelerin en iyisi Saliha anne." ifadeleri olumlu, olumsuz ve nötr düşüncelerini yansıtan örneklerdir.

Çocukların anneye karşı tavırlarının belirlendiği soruların geneli değerlendirildiğinde çocukların yarısından fazlasının anneleri hakkında olumlu düşünceye sahip olduğu görülürken anneleri hakkında olumsuz düşünceye sahip olan çocukların oranının da oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Kız çocuklarının üçte birinin anneyle ilgili olumsuz tavıra sahip olması bireysel sağlıkları açısından düşündürücüdür. Ergenlik döneminde kendi cinsi ile ilgili olumsuz tutumun olumluya dönüşmesi, gelecekteki annelik ve kadınlık kimliğinde annenin olumlu rol modeli olmasını temin eder. Bu durumun tersi olanların ruh sağlığını (1/3) tehdit edici olabileceğinden endişe edilmektedir.

3.2.5. Babaya Karşı Tavırlar: Testteki 19, 26, 36, 46 ve 53. sorular çocukların babalarna karşı tavırlarının değerlendirildiği sorulardır.

Çizelge 3.29. Babaya Karşı Tavırlar.

19. Bazen babam……..	**n**	**%**
Nötr	6	8,6
Eksi	34	48,6
Artı	23	32,9
Boş	7	10,0
Toplam	70	100,0
26. Babaların iyisi……..		
Nötr	9	12,9
Eksi	20	28,6
Artı	35	50,0
Boş	6	8,6
Toplam	70	100,0
36. Kötü bir baba……..		
Nötr	8	11,4
Eksi	29	41,4
Artı	24	34,3
Boş	9	12,9
Toplam	70	100,0
46. Eğer babam……..		
Nötr	7	10,0
Eksi	28	40,0
Artı	20	28,6
Boş	15	21,4
Toplam	70	100,0
53. Babam ve ben……..		
Nötr	3	4,3
Eksi	19	27,1
Artı	36	51,4
Boş	12	17,1
Toplam	70	100,0
Babaya Karşı Tavırlar (19, 26, 36, 46 ve 53. Sorular)		
Nötr	33	9,4
Eksi	130	37,1
Artı	138	39,5
Boş	49	14
Genel Toplam	350	100,0

Araştırmaya katılan çocukların 34'dü (%48,6) "Bazen babam" diye başlayan cümle tamamlama sorusuna olumsuz, 23'ü (%32,9) olumlu, 6'sı (%8,6) nötr cevap vermiştir. Çocuklardan 7'si (%10) soruya cevap vermemiştir. Çocukların 35'i (%50) "Babaların iyisi" diye başlayan cümle tamamlama sorusuna olumlu, 20'si (%28,6) olumsuz, 9'u (%12,9) nötr cevap vermiştir. Çocuklardan 6'sı (%8,6) soruya cevap vermemiştir. Araştırmaya katılan çocukların 29'u (%41,4) "Kötü bir baba" diye başlayan cümle tamamlama sorusuna olumsuz, 24'ü (%34,3) olumlu, 8'i (%11,4) nötr cevap vermiştir. Çocuklardan 9'u (%12,9) soruya cevap vermemiştir.

Çocukların 28'i (%40) "Eğer babam" diye başlayan cümle tamamlama sorusuna olumsuz, 20'si (%28,6) olumlu, 7'si (%10) nötr cevap vermiştir. Çocuklardan 15'i (%21,4) soruya cevap vermemiştir. Araştırmaya katılan çocukların 36'sı (%51,4) "Babam ve ben" diye başlayan cümle tamamlama sorusuna olumlu, 19'u (%27,1) olumsuz, 3'ü (%4,3) nötr cevap vermiştir. Çocuklardan 12'si (%17,1) soruya cevap vermemiştir.

Çocuklar "Babaya Karşı Tavırları"nın belirlenmesi amacı ile sorulan testteki 19, 26, 36, 46 ve 53. soruların toplamına, 138 (%39,5) olumlu, 130 (%37,1) olumsuz, 33 (%9,4) nötr cevap vermişlerdir. Sorulardan 49'u (%14) çocuklar tarafından boş bırakılmıştır. Çocukların, "Babaların iyisi benim babam.", "Eğer babam baba olsaydı şu an yurtta olmazdım.", "Babaların iyisi bilmem." ifadeleri olumlu, olumsuz ve nötr düşüncelerini yansıtan örneklerdir.

Çocukların babaya karşı tavırlarının belirlendiği soruların geneli değerlendirildiğinde; çocukların çoğunluğunun babaları hakkında olumlu düşünceye sahip olduğu görülürken olumsuz düşünceye sahip çocukların oranının da çok yüksek olduğu görülmektedir. Verilerden elde edilen bilgilere gore çocukların 30'unun (%83,3) anne ve babaları tarafından istismar edilmesi, 3'ünün (%8,8) babaları tarafından cinsel istismara maruz kalması nedeni ile baba kız çocuğu ilşikilerinin daha derinlemesine incelenmesi gerektiği düşünülmektedir.

3.2.6. Ev ve Aile İlişkilerine Karşı Tavırlar: Testteki 7, 16, 28, 39 ve 54. sorular çocukların ev ve aile ilişkilerine karşı tavırlarının değerlendirildiği sorulardır.

Çizelge 3.30. Ev ve Aile İlişkilerine Karşı Tavırlar.

7. Evimiz……..	**n**	**%**
Nötr	9	12,9
Eksi	8	11,4
Artı	50	71,4
Boş	3	4,3
Toplam	70	100,0
16. Ailem……..		
Nötr	4	5,7
Eksi	24	34,3
Artı	40	57,1
Boş	2	2,9
Toplam	70	100,0
28. Kardeşlerim……..		
Nötr	9	12,9
Eksi	3	4,3
Artı	54	77,1
Boş	4	5,7
Toplam	70	100,0
39. Evde her şey……..		
Nötr	6	8,6
Eksi	13	18,6
Artı	42	60,0
Boş	9	12,9
Toplam	70	100,0
54. Kendi evim olunca……..		
Nötr	1	1,4
Eksi	7	10,0
Artı	56	80,0
Boş	6	8,6
Toplam	70	100,0
Ev ve Aile İlişkilerine Karşı Tavırlar (7, 16, 28, 39 ve 54.Sorular)		
Nötr	29	8,3
Eksi	55	15,7
Artı	242	69,1
Boş	24	6,9
Genel Toplam	350	100,0

Veriler incelendiğinde çocukların 50'sinin (%71,4) "Evimiz" diye başlayan cümle tamamlama sorusuna olumlu, 8'i (%11,4) olumsuz, 9'u (%12,9) nötr cevap vermiştir. Çocuklardan 3'ü (%4,3) soruya cevap vermemiştir. Araştırmaya katılan çocukların 40'ı (%57,1) "Ailem" diye başlayan cümle tamamlama sorusuna olumlu, 24'ü (%34,3) olumsuz, 4'dü (%5,7) nötr cevap vermiştir. Çocuklardan 2'si (%2,9) soruya cevap vermemiştir.

Çocukların 54'dü (%77,1) "Kardeşlerim" diye başlayan cümle tamamlama sorusuna olumlu, 3'ü (%4,3) olumsuz, 9'u (%12,9) nötr cevap vermiştir. Çocuklardan 4'dü (%5,7) soruya cevap vermemiştir. "Evde her şey" diye başlayan cümle tamamlama sorusuna araştırmaya katılan çocukların 42'si (%60) olumlu, 13'ü (%18,6) olumsuz, 6'sı (%8,6) nötr cevap vermiştir. Çocuklardan 9'u (%12,9) soruya cevap vermemiştir. Araştırmaya katılan çocukların 56'sı (%80) "Kendi evim olunca" diye başlayan cümle tamamlama sorusuna olumlu, 7'si (%10) olumsuz, 6'sı (%8,6) nötr cevap vermiştir. Çocuklardan 9'u (%12,9) soruya cevap vermemiştir.

"Ev ve Aile İlişkilerine Karşı Tavırları"nın belirlenmesi amacı ile sorulan testteki 7, 16, 28, 39 ve 54. soruların toplamına, 242 (%69,1) olumlu, 55 (%15,7) olumsuz, 29 (%8,3) nötr cevap verilmiştir. Soruların 24'dü (%6,9) çocuklar tarafından boş bırakılmıştır. Çocukların "Ailemi çok seviyorum." olumlu, "Ailem kavga gürültü huzursuzluk." olumsuz, "Evimiz yok kira." nötr düşüncelerini yansıtan örneklerdir.

Çocukların ev ve aile ilişkilerine karşı tavırlarının belirlendiği soruların geneli değerlendirildiğinde; çocukların yarısından fazlasına ev, aile, kardeş kelimeleri olumlu çağrışımlar yapmaktadır. Araştırmaya katılan çocukların %80'i ise kendi evi olunca her şeyin daha iyi olacağını düşünmektedir. Bu bulgu çocukların geleceklerine ilişkin olumlu duygusal yanlarının olduğunu düşündürmektedir.Etkili rehabilitasyon ve destek hizmetleriyle, ergenlerin daha sağlıklı rol modellerine kavuşmaları temin edilebilir. Bu arada kendilerini de geliştirebilecekleri sanatsal, sportif yetenekleri de benlik algılarını olumlu etkiler.

3.2.7. Arkadaşlara Karşı Tavırlar: Testteki 2, 6, 18, 33 ve 45. sorular çocukların arkadaşlarına karşı tavırlarının değerlendirildiği sorulardır.

Çizelge 3.31. Arkadaşlara Karşı Tavırlar.

2. Arkadaşlar…….	**n**	**%**
Nötr	12	17,1
Eksi	24	34,3
Artı	29	41,4
Boş	5	7,1
Toplam	70	100,0
6.İyi arkadaşlar……..		
Nötr	6	8,6
Eksi	21	30,0
Artı	38	54,3
Boş	5	7,1
Toplam	70	100,0
18. Arkadaş olarak hoşlandığım kimseler……..		
Nötr	13	18,6
Eksi	27	38,6
Artı	25	35,7
Boş	5	7,1
Toplam	70	100,0
33. Sıkıntıda olduğum zaman arkadaşlarım……..		
Nötr	2	2,9
Eksi	23	32,9
Artı	41	58,6
Boş	4	5,7
Toplam	70	100,0
45. Çocuklar……..		
Nötr	3	4,3
Eksi	9	12,9
Artı	45	64,3
Boş	13	18,6
Toplam	70	100,0
Arkadaşlara Karşı Tavırlar (2, 6, 18, 33 ve 45. Sorular)		
Nötr	36	10,3
Eksi	104	29,8
Artı	178	50,8
Boş	32	9,1
Genel Toplam	350	100,0

Çizelge 3.31'de çocukların 29'unun (%41,4) "Arkadaşlar" diye başlayan cümle tamamlama sorusuna olumlu, 24'ünün (%34,3) olumsuz, 12'sinin (%17,1) nötr cevap verdiği görülmektedir. Çocuklardan 5'i (%7,1) soruya cevap vermemiştir. Araştırmaya katılan çocukların 38'i (%54,3) "İyi arkadaşlar" diye başlayan cümle tamamlama sorusuna olumlu, 21'i (%30) olumsuz, 6'sı (%8,6) nötr cevap vermiştir. Çocuklardan 5'i (%7,1) soruya cevap vermemiştir.

Çocukların 27'si (%38,6) "Arkadaş olarak hoşlandığım kimseler" diye başlayan cümle tamamlama sorusuna olumsuz, 25'i (%35,7) olumlu, 13'ü (%18,6) nötr cevap vermiştir. Çocuklardan 5'i (%7,1) soruya cevap vermemiştir. "Sıkıntıda olduğum zaman arkadaşlarım" diye başlayan cümle tamamlama sorusuna çocukların 41'i (%58,6) olumlu, 23'ü (%32,9) olumsuz, 2'si (%2,9) nötr cevap vermiştir. Çocuklardan 4'dü (%5,7) soruya cevap vermemiştir.

"Çocuklar" diye başlayan cümle tamamlama sorusuna araştırmaya katılan çocukların 45'i (%64,3) olumlu, 9'u (%12,9) olumsuz, 3'ü (%4,3) nötr cevap vermiştir. Çocuklardan 13'ü (%18,6) soruya cevap vermemiştir. Araştırmaya katılan çocuklar "Arkadaşlara Karşı Tavırları"nın belirlenmesi amacı ile sorulan testteki 2, 6, 18, 33 ve 45. soruların toplamına, 178 (%50,8) olumlu, 104 (%29,8) olumsuz, 36 (%10,3) nötr cevap vermişlerdir. Çocuklar tarafından 32 (%9,1) soru boş bırakılmıştır. Çocukların "Sıkıntıda olduğum zaman arkadaşlarım hep yanımda.", "Arkadaşlar kötüdür.", İyi arkadaşlarım var benim.", "Arkadaşlar bazen iyide olabiliyor, kötüde." ifadeleri olumlu, olumsuz ve nötr düşüncelerini yansıtan örneklerdir.

Soruların geneli değerlendirildiğinde; çocukların çoğunluğuna arkadaş, iyi arkadaş, çocuk kelimeleri olumlu çağrışımlar yapmaktadır. Sıkıntıda olduğu zaman arkadaşlarından destek gören, sıkıntısını arkadaşları ile paylaşan çocukların oranı ise 41'dir (%58,6). Bilindiği gibi ergenlik döneminde akran ve arkadaş grubu önemli bir referans kaynağıdır. Gençlerin bu alanda aldıkları destek ve övgüyü ailelerinden üstün tuttukları zamanlar da olabilmektedir. Bu doğrultuda zaman zaman olumsuz deneyimlere de (uyuşturucu, siddet, sigara vb.) başlamaktadırlar. Arkadaş çevresi, ailenin yaşadığı yer ve okul çevresine gore değişir ve etki alanı da ailenin desteğine gore değişim gösterir. Ailenin desteği ve olumlu gücü arttığında gencin arkadaş seçiminde büyük yanlışları olmayabilir.

3.2.8. Otoriteye Karşı Tavırlar: Testteki 3, 12, 23, 34 ve 49. sorular çocukların otoriteye karşı tavırlarının değerlendirildiği sorulardır.

Çizelge 3.32. Otoriteye Karşı Tavırlar.

3. Yaramazlık yaptığım zaman……..	**n**	**%**
Nötr	3	4,3
Eksi	32	45,7
Artı	33	47,1
Boş	2	2,9
Toplam	70	100,0
12. Öğretmenler……..		
Nötr	11	15,7
Eksi	12	17,1
Artı	45	64,3
Boş	2	2,9
Toplam	70	100,0
23. İşlerin başında ben olsaydım……..		
Nötr	4	5,7
Eksi	23	32,9
Artı	32	45,7
Boş	11	15,7
Toplam	70	100,0
34. Cezalar ve yasaklar……..		
Nötr	7	10,0
Eksi	37	52,9
Artı	22	31,4
Boş	4	5,7
Toplam	70	100,0
49. Büyükler……..		
Nötr	6	8,6
Eksi	34	48,6
Artı	23	32,9
Boş	7	10,0
Toplam	70	100,0
Otoriteye Karşı Tavırlar (3, 12, 23, 34 ve 49. Sorular)		
Nötr	31	8,8
Eksi	138	39,5
Artı	155	44,3
Boş	26	7,4
Toplam	350	100,0

Çizelge 3.32'de araştırmaya katılan çocukların 33'ünün (%47,1) "Yaramazlık yaptığım zaman" diye başlayan cümle tamamlama sorusuna olumlu, 32'sinin (%45,7) olumsuz, 3'ünün (%4,3) nötr cevap verdiği görülmektedir. Çocuklardan 2'si (%2,9) soruya cevap vermemiştir. Araştırmaya katılan çocukların 45'i (%64,3) "Öğretmenler" diye başlayan cümle tamamlama sorusuna olumlu, 12'si (%17,1) olumsuz, 11'i (%15,7) nötr cevap vermiştir. Çocuklardan 2'si (%2,9) soruya cevap vermemiştir.

"İşlerin başında ben olsaydım" diye başlayan cümle tamamlama sorusuna araştırmaya katılan çocukların 32'si (%45,7) olumlu, 23'ü (%32,9) olumsuz, 4'dü (%5,7) nötr cevap vermiştir. Soruya cevap vermeyen çocukların sayısı 11'dir (%15,7). Araştırmaya katılan çocukların 37'si (%52,9) "Cezalar ve yasaklar" diye başlayan cümle tamamlama sorusuna olumsuz, 22'si (%31,4) olumlu, 7'si (%10) nötr cevap vermiştir. Çocuklardan 4'dü (%5,7) soruya cevap vermemiştir. Çocukların 34'dü (%48,6) "Büyükler" diye başlayan cümle tamamlama sorusuna olumsuz, 23'ü (%32,9) olumlu, 6'sı (%8,6) nötr cevap vermiştir. Çocuklardan 7'si (%10) soruya cevap vermemiştir.

Araştırmaya katılan çocuklar "Otoriteye Karşı Tavırları"nın belirlenmesi amacı ile sorulan testteki 3, 12, 23, 34 ve 49. soruların toplamına, 155 (%44,3) olumlu, 138 (%39,5) olumsuz, 31 (%8,8) nötr cevap verilmiştir. Soruların 26'sı (%7,4) çocuklar tarafından boş bırakılmıştır. Çocukların "Büyükler deneyim sahibi olan insanlar.", "Cezalar ve yasaklar artık beni öldürdü yeter.", "Büyükler kocaman." ifadeleri olumlu, olumsuz ve nötr düşüncelerini yansıtan örneklerdir.

Çocukların otoriteye karşı tavırlarının belirlendiği soruların geneli değerlendirildiğinde; çocukların cezalar, yasaklar ve büyükler hakkında olumsuz, öğretmenleri hakkında olumlu duygulara sahip oldukları görülmektedir. Çocuklar işlerin başında kendilerinin olması durumunda işlerin daha iyi olacağını düşünmektedir.Gençlerin bu dönemde yaşadıkları ikilemler onların belirgin özelliklerindendir. Büyükler hakkında olumsuz düşünürken, kendileri işlerin başında olduğunda işlerin daha iyi olacağını düşünebilmektedir.

3.2.9. Korku ve Endişeler: Testteki 14, 24, 35, 42, ve 47. sorular çocukların korku ve endişelerinin değerlendirildiği sorulardır.

Çizelge 3.33. Korku ve Endişeler.

14. Canım sıkılınca……..	**n**	**%**
Nötr	4	5,7
Eksi	18	25,7
Artı	48	68,6
Boş		
Toplam	70	100,0
24. En büyük üzüntüm……..		
Nötr	3	4,3
Eksi	45	64,3
Artı	21	30,0
Boş	1	1,4
Toplam	70	100,0
35. Kurtulmak istediğim üzüntüm……..		
Nötr	8	11,4
Eksi	41	58,6
Artı	16	22,9
Boş	5	7,1
Toplam	70	100,0
42. Beni en çok endişelendiren şey……..		
Nötr	3	4,3
Eksi	47	67,1
Artı	15	21,4
Boş	5	7,1
Toplam	70	100,0
47. Korktuğum şey……..		
Nötr	4	5,7
Eksi	37	52,9
Artı	28	40,0
Boş	1	1,4
Toplam	70	100,0
Korku ve Endişeler (14, 24, 35, 42, ve 47. Sorular)		
Nötr	22	6,3
Eksi	188	53,8
Artı	128	36,5
Boş	12	3,4
Genel Toplam	350	100,0

Araştırmaya katılan çocukların 48'i (%68,6) "Canım sıkılınca" diye başlayan cümle tamamlama sorusuna olumlu, 18'i (%25,7) olumsuz, 4'dü (%5,7) nötr cevap vermiştir. Çocukların 45'i (%64,3) "En büyük üzüntüm" diye başlayan cümle tamamlama sorusuna olumsuz, 21'i (%30) olumlu, 3'ü (%4,3) nötr cevap vermiştir. Çocuklardan 1'i (%1,4) soruya cevap vermemiştir. "Kurtulmak istediğin üzüntüm" diye başlayan cümle tamamlama sorusuna araştırmaya katılan çocukların 41'i (%58,6) olumsuz, 16'sı (%22,9) olumlu, 8'i (%11,4) nötr cevap vermiştir. Çocuklardan 5'i (%7,1) soruya cevap vermemiştir.

Çocukların 47'si (%67,1) "Beni en çok endişelendiren şey" diye başlayan cümle tamamlama sorusuna olumsuz, 15'i (%21,4) olumlu, 3'ü (%4,3) nötr cevap verirken çocuklardan 5'i (%7,1) soruya cevap vermemiştir. "Korktuğum şey" diye başlayan cümle tamamlama sorusuna çocukların 37'si (%52,9) olumsuz, 28'i (%40) olumlu, 4'dü (%5,7) nötr cevap vermiştir. Çocuklardan 1'i (%1,4) soruya cevap vermemiştir.

Araştırmaya katılan çocuklar "Korku ve endişeleri"nin belirlenmesi amacı ile sorulan testteki 14, 24, 35, 42 ve 47. soruların toplamına, 188 (%53,8) olumsuz, 128 (%36,5) olumlu, 22 (%6,3) nötr cevap verilmiştir. Soruların çocuklar tarafından boş bırakılma sayısı ise 12'dir (%3,4). Çocukların "Canım sıkılınca müzik dinlerim.", "En büyük üzüntüm buraya gelmiş olmak.", "Beni en çok endişelendiren şey yok." ifadeleri olumlu, olumsuz ve nötr düşüncelerini yansıtan örneklerdir.

Çocukların korku ve endişelerinin belirlendiği soruların geneli değerlendirildiğinde; çocukların yarısından fazlasının korku ve endişelerinin olduğu görülmektedir. Çocukların canları sıkılınca sıkıntılarını gidermek için kitap okumak, uyumak, gibi dikkatlerini başka yöne yoğunlaştırdıkları, en büyük üzüntülerinin anne/babalarının ölümü ve yurda gelmek olduğu, bu üzüntülerinden kurtulmak istedikleri, kendilerini en çok endişelendiren ve korkutan şeyin ailelerinin yanına dönememek ve yurtta kalmak olduğunu belirtmektedirler. Çocukların aileleri yanına dönememeyi korkulu bir durum olarak, yurtta kalmayı endişe ve korku durumu olarak anlatmaları düşündürücüdür. Hem aile ile çalışmaların etkili hale getirilmesi, hem de çocukların eğitim ve rehabilitasyon çalışmalarının etkinliğinin artırılmasının önemli olduğu açıkça görülmektedir.

3.2.10. Suçluluk Hisleri: Testteki 5, 15, 27, 37 ve 50. sorular çocukların suçluluk hislerinin değerlendirildiği sorulardır.

Çizelge 3.34. Suçluluk Hisleri.

5. Bir türlü unutamadığım…….	**n**	**%**
Nötr	8	11,4
Eksi	35	50,0
Artı	21	30,0
Boş	6	8,6
Toplam	70	100,0
15.Pişman olduğum…….		
Nötr	3	4,3
Eksi	47	67,1
Artı	18	25,7
Boş	2	2,9
Toplam	70	100,0
27. Yapmamam gereken…….		
Nötr	7	10,0
Eksi	31	44,3
Artı	23	32,9
Boş	9	12,9
Toplam	70	100,0
37. Yaptığım en kötü şey …….		
Nötr	5	7,1
Eksi	53	75,7
Artı	10	14,3
Boş	2	2,9
Toplam	70	100,0
50. Vazgeçebilsem…….		
Nötr	8	11,4
Eksi	33	47,1
Artı	15	21,4
Boş	14	20,0
Toplam	70	100,0
Suçluluk Hisleri (5, 15, 27, 37 ve 50. Sorular)		
Nötr	31	8,8
Eksi	199	57
Artı	87	24,8
Boş	33	9,4
Genel Toplam	350	100,0

Çizelge 3.34'de yer alan veriler değerlendirildiğinde araştırmaya katılan çocukların 35'inin (%50) "Bir türlü unutamadığım" diye başlayan cümle tamamlama sorusuna olumsuz, 21'inin (%30) olumlu, 8'inin (%11,4) nötr cevap verdiği görülmektedir. Çocuklardan 6'sı (%8,6) soruya cevap vermemiştir. Araştırmaya katılan çocukların 47'si (%67,1) "Pişman olduğum" diye başlayan cümle tamamlama sorusuna olumsuz, 18'i (%25,7) olumlu, 3'ü (%4,3) nötr cevap vermiştir. Çocuklardan 2'si (%2,9) soruya cevap vermemiştir. Çocukların 31'i (%44,3) "Yapmamam gereken" diye başlayan cümle tamamlama sorusuna olumsuz, 23'ü (%32,9) olumlu, 7'si (%10) nötr cevap vermiştir. Çocuklardan 9'u (%12,9) soruya cevap vermemiştir.

"Yaptığım en kötü şey" diye başlayan cümle tamamlama sorusuna çocukların 53'ü (%75,7) olumsuz, 10'u (%14,3) olumlu, 5'i (%7,1) nötr cevap vermiştir. Çocuklardan 2'si (%2,9) soruya cevap vermemiştir. Araştırmaya katılan çocukların 33'ü (%47,1) "Vazgeçebilsem" diye başlayan cümle tamamlama sorusuna olumsuz, 15'i (%21,4) olumlu, 8'i (%11,4) nötr cevap vermiştir. Çocuklardan 14'dü (%20) soruya cevap vermemiştir.

Araştırmaya katılan çocuklar "Suçluluk Hisleri"nin belirlenmesi amacı ile sorulan testteki 5, 15, 27, 37 ve 50. soruların toplamına, 199 (%57) olumsuz, 87 (%24,8) olumlu, 31 (%8,8) nötr cevap vermişlerdir. Soruların çocuklar tarafından boş bırakılma oranı ise 33 %9,4'dür. Çocukların "Bir türlü unutamadığım vefat eden annem.", "Yaptığım en kötü şey 14 yıl boyunca bana bakan aileyi reddetmek.", "Yaptığım en kötü şey belki her şey belki hiçbir şey." ifadeleri olumlu, olumsuz ve nötr düşüncelerini yansıtan örneklerdir.

Çocukların suçluluk hislerinin belirlendiği soruların geneli değerlendirildiğinde; çocuklar anne ve babalarının sözünü dinlememelerinin ve aile ilişkilerinin bozulmasına neden olan davranışlarını yapmamaları gereken şeyler olarak değerlendirdikleri ve bununda bilincinde oldukları görülmektedir. Çocuklar evden kaçmaları, aileleri ile sürekli tartışmaları ve ailelerinin yanına gitmek istemeyip kuruluşa gelmek istemeleri nedeni ile pişmanlık duymakta ve bu durumu yaptıkları en kötü şey olarak düşünmektedirler. Çocukların vazgeçmek istedikleri şeyler arasında sigara ve erkek arkadaşları gelmektedir. Veriler değerlendirildiğinde çocukların yarısından fazlasının suçluluk hissine sahip olduğu görülmektedir.

3.2.11. Okul ve İşe Karşı Tavırlar: Testteki 4, 17, 25, 38 ve 51 sorular çocukların okul ve işe karşı tavırlarının değerlendirildiği sorulardır.

Çizelge 3.35. Okul ve İşe Karşı Tavırlar.

4. Okulda……..	**n**	**%**
Nötr	8	11,4
Eksi	17	24,3
Artı	36	51,4
Boş	9	12,9
Toplam	70	100,0
17. Bana göre okul……..		
Nötr	8	11,4
Eksi	9	12,9
Artı	50	71,4
Boş	3	4,3
Toplam	70	100,0
25. Tahsilimi bitirsem……..		
Nötr	5	7,1
Eksi	11	15,7
Artı	41	58,6
Boş	13	18,6
Toplam	70	100,0
38. İyi öğretmenlerin yapması gereken ……..		
Nötr	7	10,0
Eksi	8	11,4
Artı	43	61,4
Boş	12	17,1
Toplam	70	100,0
51.Ders kitaplarını kapatınca……..		
Nötr	13	18,6
Eksi	13	18,6
Artı	22	31,4
Boş	22	31,4
Toplam	70	100,0
Okul ve İşe Karşı Tavırlar(4, 17, 25, 38 ve 51. Sorular)		
Nötr	41	11,7
Eksi	58	16,5
Artı	192	54,9
Boş	59	16,9
Genel Toplam	350	100,0

Çizelge 3.35'de araştırmaya katılan çocukların 36'sının (%51,4) "Okulda" diye başlayan cümle tamamlama sorusuna olumlu, 17'sinin (%24,3) olumsuz, 8'inin (%11,4) nötr cevap verdiği görülmektedir. Çocuklardan 9'u (%12,9) soruya cevap vermemiştir. Araştırmaya katılan çocukların 50'si (%71,4) "Bana göre okul" diye başlayan cümle tamamlama sorusuna olumlu, 9'u (%12,9) olumsuz, 8'i (%11,4) nötr cevap vermiştir. Çocuklardan 3'ü (%4,3) soruya cevap vermemiştir. "Tahsilimi bitirsem" diye başlayan cümle tamamlama sorusuna çocukların 41'i (%58,6) olumlu, 11'i (%15,7) olumsuz, 5'i (%7,1) nötr cevap vermiştir. Çocuklardan 13'ü (%18,6) soruya cevap vermemiştir.

Araştırmaya katılan çocukların 43'ü (%61,4) "İyi öğretmenlerin yapması gereken" diye başlayan cümle tamamlama sorusuna olumlu, 8'i (%11,4) olumsuz, 7'si (%10) nötr cevap vermiştir. Çocuklardan 12'si (%17,1) soruya cevap vermemiştir. Ders kitaplarını kapatınca" diye başlayan cümle tamamlama sorusuna araştırmaya katılan çocukların 22'si (%31,4) olumlu, 13'ü (%18,6) olumsuz, 13'ü (%18,6) nötr cevap vermiştir. Çocuklardan 22'si (%31,4) soruya cevap vermemiştir.

Araştırmaya katılan çocuklar "Okul ve İşe Karşı Tavırları"nın belirlenmesi amacı ile sorulan testteki 4, 17, 25, 38 ve 51. soruların toplamına 192 (%54,9) olumlu, 58 (%16,5) olumsuz, 41'i (%11,7) nötr cevap vermişlerdir. Soruların 59'u (%16,9) çocuklar tarafından boş bırakılmıştır. Çocukların "Okulda hep başarılıydım.", "Okulda derse girdiğimde sıkılırdım.", "Bana göre okul var." ifadeleri olumlu, olumsuz ve nötr düşüncelerini yansıtan örneklerdir.

Çocukların okul ve işe karşı tavırlarının belirlendiği soruların geneli değerlendirildiğinde; çocukların okulda oldukları sürelerde kendilerini daha iyi hissettikleri ve okulu ileriki hayatları için gerekli gördükleri, tahsillerini bitirmeleri halinde bir meslek sahibi olmak istedikleri, kendilerine her konuda destek olan, sorunlarına çözüm önerileri sunan ve dertlerini dinleyen öğretmenleri iyi öğretmen olarak düşündükleri, ders kitaplarını kapatınca kendilerini daha iyi hissettikleri görülmektedir.

3.2.12. Karşı Cinse Karşı Tavırlar: Test B'deki 12, 25, 39, 46 ve 60. sorular çocukların karşı cinse karşı tavırlarının değerlendirildiği sorulardır.

Çizelge 3.36. Karşı Cinse Karşı Tavırlar.

12. Erkekler……..	**n**	**%**
Nötr	6	8,6
Eksi	52	74,3
Artı	7	10,0
Boş	5	7,1
Toplam	70	100,0
25. Cinsi münasebetler……..		
Nötr	8	11,4
Eksi	21	30,0
Artı	10	14,3
Boş	31	44,3
Toplam	70	100,0
39. Erkekle kadını bir arada görünce……..		
Nötr	14	20,0
Eksi	23	32,9
Artı	20	28,6
Boş	13	18,6
Toplam	70	100,0
46. Kadınlar……..		
Nötr	9	12,9
Eksi	25	35,7
Artı	27	38,6
Boş	9	12,9
Toplam	70	100,0
60. Cinsel hayatım……..		
Nötr	34	48,6
Eksi	10	14,3
Artı	11	15,7
Boş	15	21,4
Toplam	70	100,0
Karşı Cinse Karşı Tavırlar (12, 25, 39, 46 ve 60. Sorular)		
Nötr	70	20
Eksi	132	37,7
Artı	73	20,9
Boş	75	21,4
Toplam	350	100,0

Çizelge 3.36'da araştırmaya katılan çocukların 52'sinin (%74,3) "Erkekler" diye başlayan cümle tamamlama sorusuna olumsuz, 7'sinin (%10) olumlu, 6'sının (%8,6) nötr cevap verdiği görülmektedir. Çocuklardan 5'i (%7,1) soruya cevap vermemiştir. Çocukların 21'i (%30) "Cinsi münasebetler" diye başlayan cümle tamamlama sorusuna olumsuz, 10'u (%14,3) olumlu, 8'i (%11,4) nötr cevap vermiştir. Çocuklardan 31'i (%44,3) soruya cevap vermemiştir. "Erkekle kadını bir arada görünce" diye başlayan cümle tamamlama sorusuna çocukların 23'ü (%32,9) olumsuz, 20'si (%28,6) olumlu, 14'dü (%20) nötr cevap vermiştir. Çocuklardan 13'ü (%18,6) soruya cevap vermemiştir.

Çocukların 27'si (%38,6) "Kadınlar" diye başlayan cümle tamamlama sorusuna olumlu, 25'i (%35,7) olumsuz, 9'u (%12,9) nötr cevap vermiştir. Çocuklardan 9'u (%12,9) soruya cevap vermemiştir. "Cinsel hayatım" diye başlayan cümle tamamlama sorusuna çocukların 11'i (%15,7) olumlu, 10'u (%14,3) olumsuz, 34'dü (%48,6) nötr cevap vermiştir. Çocuklardan 15'i (%21,4) soruya cevap vermemiştir.

Araştırmaya katılan çocuklar "Karşı Cinse Karşı Tavırları"nın belirlenmesi amacı ile sorulan testteki 12, 25, 39, 46 ve 60. soruların toplamına 132 (%37,7) olumsuz, 72 (%20,9) olumlu, 70 (%20) nötr cevap vermişlerdir. Soruların çocuklar tarafından boş bırakılma sayısı ise 75'dir(%21,4). Çocukların "Kadınlar hep dayanandır.", "Erkekler çok kaba, sapık düşüncelere sahipolan ve sevmeyi bilmeyen varlıklardan ibaretler.", "Erkeklerle kadınları bir arada görünce başkalarının düşüncesi senin gibi olmuyor." ifadeleri olumlu, olumsuz ve nötr düşüncelerini yansıtan örneklerdir.

Çocukların karşı cinse karşı tavırlarının belirlendiği soruların geneli değerlendirildiğinde; çocukların yarısından fazlasının erkekler hakkında olumsuz düşüncelere sahip olduğu, kadınlarla erkekleri bir arada görmeyi en ayıp şey olarak düşündükleri görülmektedir. Çocukların büyük çoğunluğunun cinsi münasebetler ve cinsel hayatım ile başlayan sorulara cevap vermediği, kendi rızası ile birliktelik yaşayan çocukların cinsi münasebetler ve cinsel hayatları hakkında olumlu, kendi rızası dışında istismara maruz kalan çocukların olumsuz cevap verdiği görülmüştür. Çocukların erkeklerle kadınları bir arada görünce olumsuz duygulara sahip olma oranının daha yüksek olduğu görülmektedir.

3.3. Grup Çalışması Bulguları

Psikososyal grup çalışması, Ankara Atatürk Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezinde korunma ve bakım altında olan yaşları 15-16 arasında değişen, onbir kız çocuğu ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmacı tarafından çocukların kişisel dosyaları taranarak sosyal inceleme raporlarından kuruluşa gelme süreçleri hakkında gerekli bilgiler elde edilmiştir. Ankete katılan yetmiş çocuk içinden meslek elemanları ile birlikte yapılan mesleki çalışmalar, Beier Cümle Tamamlama Testinden elde edilen veriler ve çocuklarla yapılan görüşmeler sonucunda; Mental Retarde olmayan, kendini ifadede ve iletişimde sıkıntı yaşamayan büyük bölümü cinsel istismar mağduru olan çocuklardan oluşan çalışma grubu belirlenmiştir.

Çizelge 3.37. Grup Çalışmasına Katılan Çocukların Beier Cümle Tamamlam Testi Verileri.

Geçmişe Karşı Tavırlar (9, 20, 31, 40 ve 48. Sorular)	**n**	**%**
Nötr	6	11
Eksi	30	54,5
Artı	16	29
Boş	3	5,5
Toplam	55	100,0
Geleceğe Karşı Tavırlar (1, 10, 29, 43 ve 56. Sorular)	**n**	**%**
Nötr	2	3,6
Eksi	12	21,9
Artı	39	70,9
Boş	2	3,6
Toplam	55	100,0
Benlik Duygusu ve Kendi Kabiliyetine Karşı Tavırlar (11, 21, 30, 41, 52, ve 55. Sorular)	**n**	**%**
Nötr	4	6
Eksi	35	53
Artı	20	30,4
Boş	7	10,6
Toplam	66	100,0
Anneye Karşı Tavırlar (8, 13, 22, 32 ve 44. Sorular)	**n**	**%**
Nötr	6	11
Eksi	23	41,8
Artı	24	43,6
Boş	2	3,6
Toplam	55	100,0

Çizelge 3.37 (Devam). Grup Çalışmasına Katılan Çocukların Beier Cümle Tamamlam Testi Verileri.

Babaya Karşı Tavırlar (19, 26, 36, 46 ve 53.Sorular)	**n**	**%**
Nötr	9	16,3
Eksi	31	56,3
Artı	12	21,9
Boş	3	5,5
Toplam	55	100,0
Ev ve Aile İlişkilerine Karşı Tavırlar (7, 16, 28, 39 ve 54. Sorular)	**n**	**%**
Nötr	6	11
Eksi	12	21,9
Artı	34	61,6
Boş	3	5,5
Toplam	55	100,0
Arkadaşlara Karşı Tavırlar (2, 6, 18, 33 ve 45. Sorular)	**n**	**%**
Nötr	4	7,3
Eksi	20	36,3
Artı	25	45,4
Boş	6	11
Toplam	55	100,0
Otoriteye Karşı Tavırlar (3, 12, 23, 34 ve 49. Sorular)	**n**	**%**
Nötr	2	3,6
Eksi	26	47,2
Artı	21	38,2
Boş	6	11
Toplam	55	100,0
Korku ve Endişeler (14, 24, 35, 42, ve 47. Sorular)	**n**	**%**
Nötr	6	11
Eksi	34	61,6
Artı	15	27,4
Boş	0	0
Toplam	55	100,0
Suçluluk Hisleri (5, 15, 27, 37 ve 50. Sorular)	**n**	**%**
Nötr	3	5,5
Eksi	34	61,6
Artı	15	27,4
Boş	3	5,5
Toplam	55	100,0

Çizelge 3.37 (Devam). Grup Çalışmasına Katılan Çocukların Beier Cümle Tamamlam Testi Verileri.

Okul ve İşe Karşı Tavırlar(4, 17, 25, 38 ve 51. Sorular)	**n**	**%**
Nötr	5	9,1
Eksi	12	21,9
Artı	32	58
Boş	6	11
Toplam	55	100,0
Karşı Cinse Karşı Tavırlar (12, 25, 39, 46 ve 60. Sorular)	**n**	**%**
Nötr	3	5,5
Eksi	22	40
Artı	20	36,3
Boş	10	18,2
Toplam	55	100,0

Grup üyelerinin, geçmişe karşı tavırlarının belirlendiği soruların geneli değerlendirildiğinde; soruların 30'una (%54,5) olumsuz, 16'sına (%29) olumlu, 6'sına (%11) nötr cevap verildiği görülmüştür. Üyelerin 3(%5,5) soruya cevap vermediği görülmektedir. Çocukların geleceğe karşı tavırlarının belirlendiği soruların geneli değerlendirildiğinde; soruların 39'una (%70,9) olumlu, 12'sine (%21,9) olumsuz, 2'sine (%3,6) nötr cevap verdikleri görülmüştür. Çocukların 2 (%3,6) soruya cevap vermediği görülmektedir.

Çocukların, benlik duygusu ve kendi kabiliyetine karşı tavırlarının belirlendiği soruların geneli değerlendirildiğinde; soruların 35'ine (%53) olumsuz, 20'sin (%30,4) olumlu, 4'üne (%6) nötr cevap verildiği, çocukların 7 (%10,6) soruya cevap vermediği görülmektedir. Grup üyelerinin, anneye karşı tavırlarının belirlendiği soruların geneli değerlendirildiğinde; soruların 24'üne (%43,6) olumlu, 23'üne (%41,8) olumsuz, 6'sına (%11) nötr cevap verildiği görülmüştür. Üyelerin 2 (%3,6) soruya cevap vermediği görülmektedir.

Babaya karşı tavırlarının belirlendiği soruların geneli değerlendirildiğinde; üyelerin, soruların 31'ine (%56,3) olumsuz, 12'sine (%21,9) olumlu, 9'una (%16,3) nötr cevap verdikleri görülmüştür. Çocukların 3 (%5,5) soruyu boş bıraktığı görülmektedir. Çocukların, ev ve aile ilişkilerine karşı tavırlarının belirlendiği sorular

değerlendirildiğinde; soruların 34'üne (%61,6) olumlu, 12'sine (%21,9) olumsuz, 6'sına (%11) nötr cevap verildiği, 3'üne (%5,5) cevap vermediği görülmektedir.

Grup üyelerinin, arkadaşlara karşı tavırlarının belirlendiği soruların geneli değerlendirildiğinde; soruların 25'ine (%45,4) olumlu, 20'sine (%36,3) olumsuz, 4'üne (%7,3) nötr cevap verdikleri, 6 (%11) soruyu boş bıraktıkları görülmektedir. Çocukların, otoriteye karşı tavırlarının belirlendiği soruların geneli değerlendirildiğinde; 26'sına (%47,2) olumsuz, 21'ine (%38,2) olumlu, 2'sine (%3,6) nötr cevap verildiği, 6 (%11) soruya cevap verilmediği görülmektedir. Üyelerin, korku ve endişelerinin belirlenmesi amacı ile sorulan soruların geneli değerlendirildiğinde; soruların 34'üne (%61,6) olumsuz, 15'ine (%30,4) olumlu, 4'üne (%6) nötr cevap verildiği görülmüştür. Çocukların, suçluluk hislerinin belirlenmesi amacı ile sorulan 5, 15, 27, 37 ve 50. soruların geneli değerlendirildiğinde; 34'üne (%61,6) olumsuz, 15'ine (%30,4) olumlu, 3'üne (%5,5) nötr cevap verildiği, 3 (%5,5) soruya ise cevap vermediği görülmektedir.

Çocukların, okul ve işe karşı tavırlarının belirlendiği soruların geneli değerlendirildiğinde; soruların 32'sine (%58) olumlu, 12'sine (%21,9) olumsuz, 5'ine (%9,1) nötr cevap verildiği, 6 (%11) soruya cevap verilmediği görülmektedir. Grup üyelerinin, karşı cinse karşı tavırlarının belirlendiği 12, 25, 39, 46 ve 60. sorular değerlendirildiğinde; soruların 22'sine (%40) olumsuz, 20'sine (%36,3) olumlu, 3'üne (%5,5) nötr cevap verildiği görülmüştür. Çocukların 10 (%18,2) soruya cevap vermediği görülmektedir.

Çocukların, Beier Cümle Tamamlama Testinde yer alan sorulara verdikleri ve Çizelge 3.3.1'de yer alan bilgiler doğrultusunda çocukların anneleri, babaları, aile üyeleri, arkadaşları, yaşadıkları, yarım kalan işleri, geçmiş ve geleceğe karşı düşünceleri ile ilgili daha detaylı bilgilere ulaşmak için grup çalışması yapılmıştır. Psikososyal grup çalışması ile çocukların benlik algıları, empati geliştirmeleri, kendisini ifade edebilmeleri, farkındalık geliştirmeleri amaçlanmıştır. Psikososyal grup çalışması onbir oturumdan oluşmakta olup, oturumlar haftada bir kez düzenlenmiştir. Her oturumun yaklaşık olarak bir saat sürdüğü grup çalışmasında "empati kurma, geçmişten bir fotoğraf, geleceği yaşama, bir hediye ver, bitmemiş işler, grup ağacı, vücut resmi, zıtlıklar, kendini tanı, nasılsınız" adlı grup oyunları ile grup çalışması yapılmıştır.

3.3.1. Tanışma ve Isınma

Amaç: Grup üyelerinin birbirini daha iyi tanıması, grubun amaçlarının ve kurallarının anlaşılması, grup bilincini ve dinamiğinin oluşturulmasını sağlamak.

Süreç: Grubun belirlenebilmesi amacı ile grup çalışmasına katılmak isteyen çocukların çalışmanın yapılacağı odada toplanması istendi. BSRM'de çalışan Psikolog ile birlikte çocukların bulunduğu odaya gidildi. Odada bulunana ondört çocuğa araştırmacı kendisi ve yapmış olduğu araştırma hakkında kısa bir bilgi verip grup çalışması hakkında konuşarak kuralların belirlenmesi amacı ile toplanıldığını söyledi. Çocuklara grup çalışmalarının katılım ve istek esasına dayandığı, haftada bir gün, birer saatlik süreler ile on grup çalışması yapılacağı, grubun kapalı bir grup olacağı ve grup oluşturulduktan sonra gruba dışarıdan üye alınmayacağı, toplantıda konuşulan konuların tamamen gizli kalması gerektiği söylenerek katılmak istemeyen çocukların çıkabileceği bilgisi verildi. Toplantı odasına gelen üç çocuk katılmak istemediğini belirterek odadan çıktılar. Odada kalan onbir çocuk katılmayı istediklerini belirttiler. Toplantı odasında kalan çocuklara öncelikle çalışmaya katılım sağladıkları için teşekkür edilerek, grup toplantıları sürecinde üyelerin daha iyi iletişimde bulunması ve herkesin birbirini görmesi için oturma düzenin daire şeklinde olacağı ifade edildi. Çocuklara araştırma hakkında kısa bir bilgi verilerek grup çalışmalarında araştırmacı tarafından not tutulacağı, gizlilik ilkesi doğrultusunda isimlerinin kullanılmayacağı, bu nedenle en çok sevdikleri çiçeklerin adları ile kendilerini tanıtmalarının uygun olacağı ve o çiçeği seçme nedenlerini açıklamaları gerektiği bilgisi verildi. Kısa bir düşünme sürecinden sonra çocuklardan;

M.S. "Ben Beyaz Gül olmak istiyorum, beyazı ve gülleri çok sevdiğim için" cevabını verdi. M.S.'ye beyaz gülün bir anlamı olup olmadığı sorulduğunda "temizlik anlamına geliyor" diyerek cevap verdi. Ç.B. "Ben papatya olmak istiyorum. Çünkü papatya hep çocukların dikkatini çeker, hep çocuk olmak isterim. Gülü herkes kopartmak ister ama papatyaya kimse dokunmaz" dedi. Ç.T. "Karanfil olmak istiyorum çok nazik ve kibar bir çiçek karanfili çok seviyorum" dedi. A.H. "Ben lavantayı seçiyorum, çünkü lavanta dışarıdan bakıldığı zaman kendini belli eden ama zor bulunan bir çiçek" diyerek cevap verdi. Ü.B. "Nilüferi çok severim onun için seçtim benim için bir anlamı yok" diyerek cevap verdi. K.B. "Ben de

papatya olmak istiyorum . Papatyayı çocukluğumdan beri çok severim, ortası sarı ve kenarları beyaz ve kocaman bir çiçek, her yerde yetişiyor" diyerek cevap verdi. K.B.'ye Ç.B.'nin papatyayı seçtiği hatırlatıldı. Grup tarafından K.B.'ye papatya 2 olarak isim verildi. A.Z. "Ben lale olmak istiyorum ama ne anlama geldiğini bilmiyorum" diyerek cevap verdi. Ü.G. "Ben orkide diyorum çünkü orkide nazik bir çiçek" diyerek cevap verdi. Ş.G. "Ben sümbülü seçiyorum ama ne anlama geldiğini bilmiyorum" diyerek cevap verdi. İ.S. "Ben Parlak Mustafa olmak istiyorum" diye cevabını verince grup üyeleri arasında gülüşmeler oldu. İ.S. "gülüyorsunuz ama çok güzel bir çiçek" diyerek cevap verdi. H.E. "Bana zambak diyin benim için hiçbir anlamı yok" dedi.

Grubun dinamiği açısından, grubun oluşturulması aşamasında genel çerçevesi belirlenen konuların daha açık bir şekilde vurgulanması gerektiği belirtilerek grubun kendini değerlendirmesi için uygun ortam oluşturulmaya çalışıldı. Grup lideri grup üyelerine grup toplantılarında olmasını istedikleri bir kural olup olmadığını sorarak hep birlikte grup kurallarını belirleyeceklerini ifade etti. Bu süreçte grup üyelerinin sessiz kalmasının gözlemlenmesi sonucunda liderin yönlendirmesi ile aşağıda belirttiği konularla ilgili karar birliğine varılmıştır.

- "Grup üyelerinin hepsinin de uygun olacağı bir gün ve saat belirlenmelidir. Önemli bir mazeret olmadığı sürece belirlenen gün ve saatte grubun toplantı odasında olması gerekmektedir. Grup sürecinde devamlılık hem kişinin kendisini hem de grubu olumlu etkiler" bilgisi verildiğinde grup üyeleri Perşembe günü saat 09.00'un kendileri için uygun olduğunu ve katılım sağlama konusunda hassas davranacaklarını, gelememeleri durumunda haber vereceklerini belirttiler.

- "Grup çalışmaları sürecinde konuşulanlar ve paylaşılan bilgilerin grup içinde gizli kalması gerekir, gruba özeldir. Gizlilik ilkesi çerçevesinde bilgilerin grubun dışına çıkması üyelerin birbirine karşı güven duygusunu olumsuz olarak etkiler". Grup üyeleri bilgilerin gizli kalacağı konusunda karşılıklı olarak sözlü taahhütte bulundular.

- "Gruptaki herkes, üyeler ve lider demokratik ilişkiler çerçevesinde aynı eşit değer ve öneme sahiptir."

Grup üyeleriyle grubun yapısı ve kurallar konusunda paylaşımlar yapılırken, alınan kararları onayladıkları gözlemlendi. Lider, grup üyelerine grup çalışmasına katıldıklarından dolayı teşekkür ederek, "ilk toplantımız oldukça güzel geçti, sizlerle tanışmak ve birlikte bir grup oluşturmaktan, ilerleyen süreçte sizleri daha yakından tanıyacak olmaktan dolayı mutluluk duydum, bu günkü çalışmamızı sonlandırmadan duygu ve düşüncelerini paylaşmak isteyen var mı?" dedi. Grup üyeleri genel olarak arkadaşlarını tanıdıklarını ancak birlikte bir şeyler yapmış olmalarından dolayı mutlu olduklarını ve güzel vakit geçirdiklerini belirtmelerinden sonra çalışma sonlandırılmıştır.

Değerlendirme: Birinci grup çalışmasında birbirini tanıyan grup üyelerinin birbirlerine karşı ısınmaları, çalışma süresince kullanacakları isimleri ve grubun kuralları ile ilgili olarak çalışmalar yapılmıştır. Grup üyelerinin kendilerini rahatlıkla ifade edebildikleri gözlenmiştir. İsteklilik esasına göre başlayan grup çalışmasının bu ilk oturumunda grup üyelerinin genel olarak çalışmaya karşı ilgili oldukları görülmüştür. Bu noktada bilgi aldıkları çalışma içeriğinin yanı sıra grup üyelerinin her ne kadar kurum içinde aynı yaşam ortamında yaşasalar da belirli kurallar çerçevesinde ortak paylaşıma yönelik bir çalışma içinde yer alacak olmalarının da etkili olduğu değerlendirilmektedir. Genel olarak üyelerin birbirleriyle kaynaştıkları ve etkileşim kurdukları düşünülmektedir.

3.3.2. Empati Kurma

Amaç: Grupta empatinin gelişmesini ve aynı zamanda tüm grubu ilgilendiren konularda bireysel paylaşım yapabilmeleri, böylelikle grup üyelerinin kendilerini tanımalarını, diğer üyeleri daha yakından tanımalarını, kendileriyle ilgili olumlu-olumsuz düşünceleri ve duyguları fark etmelerini ve ifade etmelerini sağlamak.

Süreç: Grup lideri tarafından etkileşim şu şekilde başlatıldı: "Hepiniz hoşgeldiniz, bir haftanız nasıl geçti? Neler yaşadınız? Paylaşmak istediğiniz bir şey var mı?" Grup üyeleri üç arkadaşları il dışına nakil gittiği için üzgün olduklarını bu nedenle toparlanmada geç kaldıklarını belirttiler. Ayrıca arkadaşlarından Beyaz Gül'ün haftalık izinli olduğunu bu nedenle çalışmaya katılamadığını söylediler. Bunun dışında söyleyecekleri bir şey olmadığını belirttiler. Paylaşımlar sonrasında "Arkadaşlar bu günkü grup çalışmamızın adı empati kurma. Yaşadığınız yer olan

BSRM hakkındaki düşüncelerinizi öğrenmek istiyorum ama sizin yerinize düşüncelerinizi arkadaşlarınızdan almak istiyorum. Bu amaçla kendi seçtiğiniz eşlerinizle karşı karşıya oturmanız ve 5 dakika birbirinizin gözlerinin içine bakmanız gerekiyor. Süre sonunda her üye sırası ile arkadaşının neler düşündüğünü gruba anlatacak" diyerek grup çalışmasına başlandı. Orkide ile Parlak Mustafa , Zambak ile Sümbül, Lale ile Karanfil, Lavanta ile Nilüfer, Papatya ile Papatya 2 eşleşti.

Orkide "Parlak Mustafa demir parmaklıklar arkasında olması nedeni ile yurttan nefret ediyor. Burada çalışan A Hocayı sevmiyor, B, C ve D Hocaları ise seviyor" dedi. Parlak Mustafa ise Orkide nefret etse de yurdu sevmek zorunda çünkü burada kardeşleri var. Bıraksalar aslında yurtta kalmaz diyerek cevap verdi. Lider üyelerin birbirleri ile ilgili söyledikleri hakkında neler düşündüklerini sorduğunda Orkide "Parlak Mustafa'ın söylediklerinin hepsi doğru" diyerek cevap verdi. Parlak Mustafa ise "Orkide'nin söylediklerinde eksikler var ama hepsi doğru" diyerek cevap verdi. Zambak "Sümbül hiçbir şey düşünmüyor. Tek derdi sigara içmek sigara içmesine izin verseler yurtta kalmak ister" diyerek cevap verdi. Psikolog araya girerek "sigara ile ilgili olarak kriz anında çocukların sigara içmesine izin verdik ama şikayet edildiği için yurda polis geldi ve sigara içilen mekan kapatıldı. Konu ile ilgili Tütün Üst Kuruluna yazı yazdık, ama olumsuz cevap geldi. Bu nedenle kuruluşta sigara içmek yasak" diyerek cümlesini tamamladı. Sümbül "Zambak hiçbir şey düşünmüyor. Sadece babasının kendisini almak için dilekçe vermesini istiyor" dedi. Çocuklar karşılıklı olarak birbirlerinin söylediklerini onayladılar. Lale "Karanfil'in tek derdi sevdiğine kavuşmak. Buradan hem gitmek istiyor, hem de gitmek istemiyor" dedi. Karanfil ise "Lale burada kalmak istiyor" dedi. Lale "Evet doğru burada kalarak işe girmek istiyorum. Buradaki kızlar buradan çıkmak istiyorlar ben ise burada kalmak istiyorum" diyerek Karanfil'nın söylediklerini onayladı. Karanfil'de "Lale'nin söylediklerinin hepsi doğru A'yı çok seviyorum buradan çıkarak onunla evlenmek istiyorum" diyerek Lale'in söylediklerini onayladı. Lavanta "Nilüfer'in gözlerine hiç bakmamıştım. Göz bebeklerinin büyüyüp küçülmesini inceledim onun neler düşünebileceğini anlamaya çalıştım" dedi. Nilüfer "Lavanta'nın gözünün renk değiştirmesini istedim. Lavanta yurdu çok seviyor ama burada kalmak istemiyor" dedi. Nilüfer "Çok sevdiğim bir şey oluyor kalmak istiyorum. Hepimiz burada mutluyuz ama dışarıda özgürlük var rahatız" diyerek cevap verdi. Lavanta "Yurt müdürü olsaydım kızların gitmesi için kapıyı açardım

kim kalırdı merak ediyorum" diyerek sözlerini tamamladı. Papatya 2 "Papatya burayı çok seviyor ama ailesinin özlemini çekiyor" diye konuşmaya başlayınca Papatya "Evde dengem hemen bozuluyor" deyip kendi ailesi hakkındaki görüşlerini belirterek Papatya 2'ye destek verdi. Papatya ise "Papatya 2 okumak istiyor ve burayı çok seviyor. Yurtta sürekli çay içebileceği bir çay ocağı olmasını ve sürekli çay içmeyi istiyor. Çünkü çay içmeyi çok seviyor" dedi. Papatya ve Papatya 2 her ikisinin de söylediklerinin doğru olduğunu onayladılar ve "Burada yapacak hiçbir şeyimiz yok akşama kadar her şeyimizi paylaşıyor ve konuşuyoruz" dediler. Parlak Mustafa "Kapının dışına çıkınca hava gerçekten pis kuruluş ortamı daha güvenli. Zaten her izin istediğimde dışarıya çıkabiliyorum" dedi. Diğer üyelere de izinli çıkıp çıkamadıkları sorulduğunda Parlak Mustafa "Beyaz Gül'ün refakatçisiz izni açık ve bu günde izinli" dedi. Parlak Mustafa'ya refakatçisiz izinin ne olduğu sorulduğunda kuruluştan izinsiz ayrılmayacak kızlara yalnız başına dışarıya çıkmak için izin verildiği, güvenilmeyen çocuğun ise yalnız başına dışarıya çıkmasına izin verilmediği bu nedenle ihtiyaçlarını karşılamak amacı ile kuruluşta çalışan annelerden (bakım elemanı) biri ile dışarıya çıkabildiği bilgisi verildi. Orkide ayda bir gün, Zambak ailesinin yanına gitmek için her Pazartesi, Sümbül her Pazartesi, Lale her Çarşamba, Karanfil her Cuma, Lavanta babasının yanına gitmek için Perşembe veya Cuma günü, Nilüfer her Pazartesi, Papatya her Salı, Papatya 2 her Perşembe izinli olarak çıkabildiklerini belirttiler. Orkide toplantıya geç kalmamak için kahvaltı yapmadan geliğini söyledi. Çocuklara çalışmanın başlangıcında kahvaltı yapmadan gelmemelerini çünkü çalışma bitene kadar kendilerine kahvaltı kalmayabileceği söylendiğinde sabahları kahvaltı yapmak istemedikleri ama rahat rahat çay içemedikleri bilgisi elde edildi. Üyelere grup çalışmalarının sonunda hep birlikte dışarıda kahvaltı yapmak isteyip istemedikleri sorulduğunda hepsi bunu kabul etti ve harçlıklarından biriktirerek hep birlikte kahvaltıya gitme kararı alındı. Uygulama ve paylaşımlar tamamlandıktan sonra oturum sonlandırıldı.

Değerlendirme: Aynı yaşam ortamında kalan ve kuruluşun kuralları gereği günlük yaşamlarını genel olarak kuruluş kampüsü içinde bir arada geçiren üyelerin bu nedenle duygu ve düşüncelerini ifade etmekte ve arkadaşları ile paylaşmakta sıkıntı yaşamadıkları gözlenmiştir. Bu durumun grup içinde rahatlama ve güven duygusu yaşamalarına katkı sağladığı düşünülmektedir. Yapılan çalışmada üyelerin en önemli ortak noktası olarak kurum bakımındaki ortamları üzerine odaklaşarak ifade ve

paylaşımlarda bulundukları görülmüştür. Bu bağlamda ortak paylaşımları olan grup üyelerinin empati kurmada zorlanmadıkları, arkadaşlarının ifade edemediği veya etmek istemedikleri konularda onların düşüncelerini rahatlıkla ifade edebildikleri, birbirlerini geri bildirimlerle destekledikleri görülmüş olup; birbirleri ile ilgili olumlu ve olumsuz davranış ve düşüncelerine ilişkin farkındalık kazandıkları izlenimi edinilmiştir.

3.3.3. Geçmişten Bir Fotograf

Amaç: Grup üyelerinin özlemlerinin, geçmişte kalan saplantıları ve bugüne aktarmakta oldukları önemli duyguların ortaya çıkmasına ve üzerlerinde çalışılmasına olanak sağlamak.

Süreç: Grup lideri tarafından grup çalışması "Geçen haftanız nasıl geçti arkadaşlar? Benimle ve grupla paylaşmak istedikleriniz var mı? Lale'yi grupta göremiyorum?" şeklinde sorular sorularak başlatıldı. Grup üyeleri "her zamanki gibi" diyerek cevap verdiler ve Lale'nin hastaneye gittiği için grup çalışmasına katılamayacağını belirttiler. Söylenecek başka söz olmaması üzerine grup oyununa geçildi.

Lider, gruba gözlerini kapatmalarını ve mümkün olduğu kadar rahat bir pozisyon almalarını söyledi. Üyelerin rahat bir pozisyon almaları sağlandıktan sonra geçmişlerinden bir fotoğraf seçmeleri istendi ve fotoğrafını seçen üyenin gözünü açması söylendi. Grup üyelerinden Lavanta, Orkide, Lale geçmişle ilgili bir şey düşünmek istemediklerini söylediler. Tüm grup üyeleri fotoğraflarını seçtikten sonra sırayla yuvarlak şekildeki oturma düzeninin ortasında ki boşluğa gelerek hayalinde canlandırdıkları fotoğraflarındaki kişileri gruptan seçtiler. Daha sonra boş alanda fotoğraflarını oluşturarak, fotoğraftaki yerlerini adılar. Her üye kendi yerlerine seçtikleri üyeyi fotoğrafa yerleştirerek dışarıdan fotoğraftaki kişileri tanıttılar ve neler hissettiklerini dile getirdiler. Her üye çalışmanın sonlanması ile birlikte paylaşım aşamasına geçti. Üyeler fotoğraflarıyla ilgili duygularını paylaştılar ve oyun içinde yaşadıkları önemli şeyleri gruba aktardılar.

Orkide "Yanımda kimse yok, fotoğrafta tek başınayım. BSRM'de değil kız yetiştirme yurdundayım, üzerimde Galatasaray forması var. Saçlarım bağlı çok güzeldi. Çok mutluyum o zaman yurttaki hocalarımla aram gayet iyi, şu anda

hocalarımla aram açık" diyerek geçmişe karşı özlemini dile getirdi. Orkide'ye neden BSRM'ye geldiği sorulduğunda "yurttan kaçmaya ve dışarılarda kalmaya başlamıştım, yurtta iken gayet iyiydim ama buraya gelince her şey değişti eski günlerimi çok özlüyorum" diyerek cevap verdi. Lavanta grubun ortasına gelerek geçmişte kalan fotograf sahnesini canlandırdı. "Öz annemdi, ben balkonda bekliyordum bir kadın geçti, kapı çaldı. Kapıyı babaannem açtı, kadın bizim eve geldi. Ben dondum kaldım. Babaannem ile annem karşılıklı oturuyorlardı. Babaanneme "kız gerçekleri biliyor mu?" dedi. Önce anneme sarıldım ağladım. Daha sonra ise annemle hiç görüşmedim" dedi. "Peki şimdi görmek ister misin? diye sorunca " Bilmiyorum" dedi. Sümbül "Ben arkadaşım Y. ile okulda olan bir anımı anlatacağım" dedi. "Y. ile aynı sınıfta oturuyoruz. En önde oturuyoruz. Elimde stres topu var çektim, çektim top patladı. İçindeki kum her tarafa dağıldı ve her taraf kirlendi. Sonra Y. her tarafı temizledi" diyerek geçmişe ait komik bir anısını anlattı. Zambak "Çok küçüğüm 4 yaşlarındayım. Çok arkadaşım yok. Çok yaramazım hala arkadaşım olan bir erkek arkadaşım vardı, beni arkadaşları ile tanıştırdı. Sen kızsın bizimle yapamazsın dediler. Yapınca görüşürüz dedim. Beni aralarına aldılar aramızda 3 yaş vardı. Sonra çok iyi arkadaş olduk. Onlarla olduğum için mutluydum. Ama hata yapmaktan korkuyordum. Küçük bir kız olduğum için beni arkalarına atıyorlardı. Öne geçtim en sonunda korkuyu yendim. Mutlu olmaya başladım" dedi. Papatya "Küçüktüm. Anım annemin olduğunu öğrendiğim an. Üvey annem evde yatıyordu. Kaloriferci yanında iki kız getirdi. Ona yanındakilerin kim olduğunu sordum. Bunlar senin kız kardeşlerin dedi. Üvey anneme sarıldım ve ağladım üvey annem olduğunu öğrenmeme rağmen üvey annemden bir daha da ayrılmadım" dedi. Lider grup üyelerine "üvey annesi olan var mı? diye sorduğunda 6 kişi el kaldırdı. Karanfil "Benim fotoğrafım babam ile ilgili. Babam Fransa'daydı hiç görmemiştim. İlkokul 6. sınıfa geçmiştim. Babam Türkiye'ye dönmüştü. Babamı görünce ona doğru koştum ve sarıldım, babam beni itti. Yeğenimi de ilk kez görmüştüm o da beni itti. Onların yaptıkları davranışlara çok üzülmüştüm" dedi. Papatya 2 "Akşam havanın kararmasına az kalmıştı. Yanımda kız arkadaşım vardı. Dedikodu yapıyorduk, mahalledeki diğer arkadaşlar sürekli önümüze geçiyorlardı, mahallede mutluydum" diyerek eski günlerini mutlulukla anlattı. Beyaz Gül "Aşure günüydü, annem en küçük kardeşimi dünyaya getirmişti. Erkek bir bebek beklerken kız kardeşim olmuştu o günü hiç unutamam diyerek geçmişten güzel bir anısını anlattı. Nilüfer "Konser günüydü. Kerem Cem ilimize gelmişti ve konser verecekti. Biz

arkadaşlarla ona doğru koşacaktık. Yanımdaki arkadaşım B. ile ona doğru koştuk. Güvenlik abi bizi yere indirdi. Bütün herkese rezil olduk" ama mutlu bir gündü" dedi. Parlak Mustafa "Hiçbir şey düşünmedim. Ben hastaydım bir kere işe gitmedim. Fotoğrafçıya gitmek için yarım saat izin istedim. Biz akşama kadar gezdik akşam yurda geldik kötü bir şey yapmadık" dedi.

Grup üyelerine geçmişe ait kendi özellerinde yaşadıkları duygularını açık bir şekilde grup üyeleri ile paylaşmalarının grup bilinci ve güven açısından çok önemli olduğu hatırlatılarak paylaşımları için teşekkür edildi. Grup üyelerine paylaşmak istedikleri bir şey olup olmadığı sorulduktan sonra haftaya görüşmek üzere etkinlik sonlandırıldı.

Değerlendirme: Grubun genel ve özel amaçlarına ulaşıldığı düşünülmektedir. Grup üyelerinin geneli geçmişlerinde iz bırakan anları fotoğraflaştırmış olup; yapılan çalışma ile üyelerin hem geçmişteki durumları ile yüzleştikleri hem de grup içerisinde güzel anılarını paylaşma açısından deneyim yaşadıkları görülmüştür. Grup üyelerinin mevcut yaşamlarından memnun olmamalarının geçmişe olan özlemlerini arttırdığı, ayrıca grup üyelerinin BSRM sürecinde ilk kez kurum bakımına alınma yada BSRM'de kurum bakımına devam etme gerekçeleri dikkate alındığında üyelerde yalnızlık ve dışlanma düşüncelerinin hakim olduğu izlenimi edinilmiştir. Bu oturumdaki çalışma ile grup üyelerinin söz konusu düşüncelerinin duygularına olan etkileri üzerinde farkındalık kazandıkları düşünülmektedir.

Gruba katılan üyelerin, Beier Cümle Tamamlam Testinde babaya karşı tutumlarda % 56'sının olumsuz duyguya sahip olduğu gerçeğinin somut örneklerini dinledik. Üyelerin babayı hiç görmeme, itilme ve sevilmediğine ilişkin duyguları paylaşıldı. Geleceğe ilişkin korku ve endişelerinin de % 61,6'sının olumsuz olduğu, grup üyelerinin yalnızlık ve dışlanma duygularının olmasının etkilerinin olduğu düşünülmektedir.

3.3.4. Geleceği Yaşama

Amaç: Grup süreci içerisinde umut aşılama, yapılan seçimlerin sonuçlarını görme.

Süreç: Grup lideri, "Hepiniz hoşgeldiniz, nasılsınız? Bu görüşmemizde, Zambağı aramızda göremiyorum" diyince grup üyeleri arkadaşlarının izinli olduğunu

söylediler. Grup üyelerine geçen haftaki etkinliğe benzeyen başka bir etkinlik yapılacağı söylenerek çalışmaya geçildi. Grup üyelerinden bir daire içinde yavaş yavaş ileriye doğru yürümeleri, yılların birer birer geçtiği, nerede olduklarını, neler yaptıklarını ve kimlerle birlikte olduklarını düşünmeleri istendi. Uygun bir zaman dilimine gelindiğinde yürüyüş durduruldu ve üyelerin paylaşımlarına geçildi.

Orkide "Çocuk gelişimci olduğumu düşünüyorum kardeşlerimi yanıma alıyorum. Ben çalışıyorum ve kardeşlerime bakıyorum. Ama ailemi yanımda istemiyorum" dedi. "Evimi Keçiören'de yurda yakın bir yerden tutacağım. Bir sıkıntım olduğu anda yurda geleceğim" diyerek sözlerini tamamladı. Papatya "Şubata kadar beklemek ve yurtta kalmak zorundayım" dedi. Lider tarafından "neden Şubat" sorusu yöneltilince "Babam sözünden dönmezse dilekçe vereceğini ve beni tekrar yanına alacağını söyledi. Beni aldığını düşünüyorum. Eğer almazsa çok üzülürüm ve ağlarım. Babam yaşadığımız ilçeden her zaman gelemiyor" dedi. Papatya üvey annesinin kendisine iyi davrandığını, ağabeyi ve ablasının babası yanında olduğunu, üvey kardeşlerinin olduğunu belirterek "Ayrıca öz annemi bulacağım. Annemin yanına gitmek istiyorum" diyerek sözlerine devam etti. "Kuruluştan çıktıktan sonra kuaför olarak çalışmak istiyorum" diyerek sözlerini tamamladı. Sümbül "Kuruluşa gelmeyi hiç istemedim ama annem zorla beni ve ablalarımı yurda verdi. Gelecekte İstanbul'da babam ve babaanem ile birlikte mutlu bir şekilde yaşamak istiyorum" dedi. "Gerçi bu isteğim her an gerçekleşebilir naklimin İstanbul'a yapılması için işlemler başlatıldı. Babamın yanına gideceğim" diyerek duygularını ifade etti. Lavanta "Bir düşüncem olmadı önümdeki sınavı atlatmak istiyorum. Zekâmı kullanırsam iyi şeyler olur. Zekâmı kullanmazsam güvende olacağımı sanmıyorum" dedi. "Edebiyat veya psikoloji okumak istiyorum. Kendime bağlı hayatımı kuruyorum babamı ve babaannemi yanıma alıyorum" diyerek gelecek hakkında ki düşüncelerini söyledi. Beyaz Gül "Yurtta plan diye bir şey yok. Yedi ay sonra reşit olarak yurttan çıkacağım, biraz amcamın yanında kalacağım, sonra arkadaşım Merve'nin yanında kalacağım, kendi evimi kuracağım ve kardeşlerimle iletişim sağlayacağım tabi yolu sapıtmazsam" dedi. Beyaz Gül'e sapıtmazsam sözü ile ne kastettiği sorulduğunda "davranışlarım hakkında kendime güvenemiyorum" diyerek cevap verdi. Papatya 2 "Liseyi bitirdikten sonra Üniversitede Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesinin Sinoloji bölümünü okumak istiyorum" dedi. Kendisine Sineloji'nin ne olduğu sorulduğunda "Sinoloji Çin Dili ve

Edebiyatıdır. Çinliler ayrı bir ilgimi çekiyor. Kaldığım ülke ile kendimi sınırlandırmak istemiyorum" dedi. "2012 yılında işim olacak ayrı bir eve çıkmak istiyorum. Annem ile babam aynı evde olduğu için evime gitmek istemiyorum. Çalışırken üniversiteye de gidebilirim. 2020 yılında ise dünyayı dolaşmak istiyorum" diyerek sözlerini tamamladı. Nilüfer "Yurtta dört yıl kalmam lazım ama ben bir an önce yurttan çıkmak istiyorum. Ailemin beni yurttan almasını istiyorum" dedi. "Liseyi bitirip 2 yıllık turizm okumak istiyorum. Ağabeyim veya babamla yaşayabilirim. Ama ağabeyimi daha çok tercih ediyorum. Yaptığım hatalarımı tekrarlamak istemiyorum" diyerek sözlerini tamamladı. Karanfil "Gelecekle ilgili planım yok hiçbir şey belli değil" dedi. Kendisine "Ne belli değil? " diye sorunca "Babamın beni alıp almayacağı belli değil, hem gitmek istiyorum hem de gitmek istemiyorum" diyerek düşüncelerini paylaştı. Parlak Mustafa " Çok iyi bir kuaför olmak istiyorum. Erkek ve kadınlara aynı binada ayrı yerlerde, aynı anda hizmet veren bir kuaför sahibi olmak istiyorum. Yedi ay sonra ayrılacağım ve babamın yanına gideceğim" diyerek sözlerini tamamladı. Lale "Burada kalarak okuluma devam etmek istiyorum. Yurttan çıktıktan sonra aileme bakmak, ailemi Ankara'ya taşımak ve sürekli onların yanımda kalmalarını istiyorum" dedi.

Grup üyelerine gelecek ile ilgili düşüncelerinin gerçekleşmeyeceğini düşünen olup olmadığı sorulduğunda Nilüfer, Lavanta ve Beyaz Gül kendilerini kontrol etmede zorlandıklarını ve kuruluş dışına çıktıklarında kendilerini kontrol etmede sıkıntı yaşayacaklarını söylediler.

Paylaşımlar tamamlandıktan sonra grup lideri "Hepimiz kendimiz ve geleceğimizle ilgili hayallere ve düşüncelere sahibiz. Eminim herkes kendisi için iyi olanı ister fakat iyi olanı istememize rağmen bazen yanlış olduğunu bildiğimiz şeyleri yaparız. Ama bu yanlışlar özellikle yaşamımızda hayati öneme sahip olabilir. Görüyorum ki bazı arkadaşlar kendisi için iyi şeyler istemekle birlikte kendisini kontrol edememekten ve olumsuz davranışlar sergileyebileceklerinden endişeliler. Burada bence kendimizi tanımamız ve eleştirebilmemiz çok önemli bir gücümüz. Çünkü hatalarımızın farkında olmamız onları tekrarlamamızın önüne geçebilir. Nerde ne yapacağımıza, nasıl adımlar atacağımıza karar verirken geçmişte benzer davranışlarımızın sonucunda neler yaşadığımızı, zarar görüp görmediğimizi düşünmemiz doğru kararlar vermemizde bize yol gösterebilir. Ben buradaki

paylaşımlarımızdan hepinizin geçmişten dersler alarak doğru kararlar verebilecek güçte olduğunuzu görüyorum. Bir diğer gücünüz ise çok genç yaşta olmanız. Enerjinizi doğru kullanırsanız gelecek sizin için çok güzel olacaktır" dedi. Uygulama ve paylaşımlar tamamlandıktan sonra oturum sonlandırıldı.

Değerlendirme: Bu hafta grup üyelerine umut aşılama ve yapılan seçimlerin sonuçlarını görme amacı ile yapılan çalışmada grubun genel ve özel amaçlarına ulaşıldığı düşünülmektedir. Grubun ergenlerden oluşması ve içinde bulundukları kurum bakımı sürecinin özelliği itibariyle oturum amacının üyeler açısından işlevsel bir öneme sahip olduğu değerlendirilmektedir. Nitekim paylaşımlar da bu yöndedir. Grup üyelerinin her biri doğal olarak gelecek ve kendileri ile ilgili güzel şeyler olacağını düşünmektedir. Ancak diğer taraftan grupta BSRM' nin hizmet grubunun özelliği itibariyle kendilerini kontrol etme ve olumsuz davranışlar sergileme endişesinin de yaşandığı görülmüştür. Bu noktada üyelerin farkındalık kazandıkları ve hataları ile yüzleşme açısından çalışmanın yararlı olduğu düşünülmektedir. Ayrıca söz konusu oturumda güçlendirme ilkesi çerçevesinde de gerekli telkin ve geri bildirimlerde bulunulmuştur.

Öğrencilerin geleceğe ilişkin sinoloji, turizm gibi üniversite bölümlerinde okumak istemeleri olumlu ve beklenen bir durumdur. Grup çalışmasında grup lideri olarak geleceklerinde kendi seçimleri doğrultusunda olumlu adımlar atmaları desteklenmiştir. Nitekim cümle tamamlama testinde %61,6 gibi suçluluk duygularına sahip olan üyelerin, gelecekleri ile ilgili okuma, işe girme gibi ideallere sahip olduklarını görmek beklenen ve istenen bir sonuçtur.

3.3.5. Bir Hediye Ver

Amaç: Grup üyelerinin sevdikleri kişilere sembolik olarak hediye vermesi şekilinde gerçekleştirilecek çalışma ile üyelerin duygu ve düşüncelerini ortaya koyma, kendilerini uygun biçimde ifade etmelerini sağlama amaçlanmaktadır.

Süreç: Grup lideri, "Hepiniz hoşgeldiniz, nasılsınız? Papatya ve Parlak Mustafa aramızda göremiyorum" diyince grup üyeleri Papatya'nın izinli Parlak Mustafa'nın ise hastanede olduğunu söylediler. Çalışma ile ilgili olarak grup üyelerine, kendilerine bir süre zaman tanımalarını ve hediye vermek istedikleri bir kişiyi, vermek istedikleri

hediye ile birlikte hayal etmelerini istedi. Yeteri kadar bekledikten sonra hazır olan üyenin bu hediyeyi vermek istediği kişiyi gruptan seçmesini, hediyeyi vermek istediği mekanı oluşturması istendi. Kendi sahnesini oluşturan grup üyesinin sahneye çıkması ile birlikte süreç başladı.

Lale Nilüfer'i sahneye çağırdı ve "Annem olmanı istiyorum" dedi. Nilüfer sahneye çıktı, Lale devam etti. "Ben anneme hediye almak istiyorum ve hediyeyi kendi evimde vermek istiyorum. Annem Kur'an levhalarından hoşlanır ona hediye vermek istiyorum. Hediye annemin hoşuna gider beni daha çok sever" dedi. "Neden annene hediye aldın?" diye sorunca "annemi sevdiğim için, tek anneme hediye alacağım, annemin elini öpeceğim ve ona sımsıkı sarılacağım" diyerek duygularını ifade etti. Orkide Beyaz Gül'ü çağırdı ve "Sana plates topu almak istiyorum" dedi. Diğer grup üyeleri gülünce "Canı sıkıldıkça üzerine çıksın zıplasın, birde zayıflasın" dedi. Üyelerden biri "Neden Beyaz Gül'e top verdin" diye sorunca "çok fazla strese giriyor, onun sinirlenmesini istemiyorum" diyerek cevap verdi. Beyaz Gül "Erkek arkadaşıma hediye veriyorum. Hep aklımdaydı paralarımı biriktirerek ona hediye almak istiyorum, aslında aldım" dedi. Arkasından da "arkadışımın adı F. ona parlak gri bir takım elbise aldım. Onun evinde hediyeyi ona verdim. Ben mutlu olacağını düşünürken hediyeyi verince neden pahalı aldın diye bana kızdı" dedi. "Bende F.ye senin üzerinde görmek istediğim için aldım dedim" diyerek sözlerini tamamladı. Zambak "Babanneme hediye almak istiyorum, Nilüfer babaannem olsun" dedi ve sehpa üzerindeki çiçeği alarak hediye paketi olarak değerlendirdi. "Hediye paketi içerisinde fil biblosu var. Babaannem filin uğruna inanır, hediyeyi aldığım için de sevinir" dedi. "Neden babaannene aldın?" diye sorunca "Babaannemi çok fazla sevdiğim için" diyerek cevap verdi. Papatya 2 "Anneler gününde çok sevdiğim hocama hediye alacağım, şarap bardağının içine renkli taşları doldurarak içine balık koyacağım ve hediyemi Ş. Hocama vereceğim, hediyeyi verirken de yalnız olmak istiyorum" dedi. Nilüfer "Çok sevdiğim bir kafe var orada öz ağabeyime hediye vermek istiyorum" dedi. Ağabeyimin kız arkadaşı var. Annem olmadığı için ağabeyimin arkasında olduğumu göstermek için nişan yüzüklerini ben almak istiyorum. Ağabeyim sevgisini göstermez. Kızı niye sevdiğini de anlamıyorum" diyerek sözlerini tamamladı. Zambak "Lavanta ile evlenmek isteyen kişi benden yardım istiyor. Bir şişe şarap iki kadeh, hilalin olduğu bir akşam şehrin en yüksek tepesinde evlilik teklif ediyor" dedi. Sümbül "İstanbul'a babaannemin yanına

gittiğimde onun evine bir süs hediyesi almak istiyorum" dedi. Karanfil "Hediyeyi tam düşünmedim. Ömür boyu eşimde kalacak bir hediye almak istiyorum. Çok güzel manzarası olan bir akşam, güneşin batışından sabah doğuşuna kadar orda kalmak ve yıldızları seyretmek istiyorum" dedi. Lavanta "5. sınıftan beri aynı hayalim var. 2 tane bebek ayakkabısı içine iki tane alyans koyacağım, üzerine de seni seviyorum diye not yazacağım, erkek arkadaşımın kapısının önüne bırakacağım, bende aşağıdan zile basarak onun ne tepki vereceğini izleyeceğim" dedi.

Lider grup üyelerine hepsinin hayatında önemli bir yere sahip özel insanların olduğunu gördüğünü, kendileri için özel olan bu kişileri ve onlar hakkındaki duygularınızı açık bir şekilde grup üyeleri ile paylaşmalarının grup bilinci açısından önemli olduğunu ve aralarındaki güven ilişkisinin göstergesi olduğunu söyleyerek paylaşımları için teşekkür etti. Grup üyelerine paylaşmak istedikleri bir şey olup olmadığı sorulduktan sonra haftaya görüşmek üzere etkinlik sonlandırıldı.

Değerlendirme: Bu hafta yapılan çalışmada üyelerin hediye verme oyunu ile duygu ve düşüncelerini ortaya koyma ve kendilerini uygun biçimde ifade edebilmelerine katkı sağlama amaçlanmış olup; grubun genel ve özel amaçlarına ulaşıldığı düşünülmektedir. Üyeler hediye verme oyununda kendileri için öneme sahip kişilere hediye vermişler, bunu da bulunmak istedikleri mekanlarda gerçekleştirmişlerdir. Oyun sürecinde bazı üyelerin kendi özlemlerine yönelik kurgulama yaparken bazı üyelerin ise sevdikleri yakınlarının ihtiyaçlarını ön planda tuttuğu görülmüştür. Söz konusu oyun aracılığıyla grup üyelerinin özlem, istek gibi duygu ve düşüncelerini kendi kişilik yapılarına göre ortaya koyabilmelerinin yanı sıra üyelerin sevdikleri yakınlarından beklentileri ve bu beklentilerine ilişkin dikkat çekme durumlarını da ortaya koyabildikleri, ayrıca verilen hediyenin seçimi ve veriliş biçimi ile de kendilerini uygun biçimde ifade edebildikleri gözlenmiştir. Diğer taraftan üyelerin duygu ve düşüncelerine ilişkin farkındalıklarının arttırılmasına da katkı sağlanmıştır.

Bugünkü uygulamada grup üyelerinin okuldaki, kurumdaki, ailelerindeki sevdikleri kişilere hediye vermelerinin, Beier'deki olumsuz duygularının (%53) değişikliğe uğradığını düşündürmüştür. Bazı grup üyeleri grup içinden arkadaşlarına hediye vermek istemiştir. Yapılan cümle tamamlama testinde %36,3 gibi daha düşük bir oran, arkadaşlarına olumsuz duygulara sahiptir. Grup üyelerinden ailesine veya ailesinden sevdikleri (babaanne gibi) kişiye hediye vermiş olanlar çoğunluktadır.

Ancak öğretmen arkadaş gibi kişilerin de gençlerin yaşamındaki önemi büyüktür ve yaş dönemi özelliklerine göre beklenen bir sonuçtur.

3.3.6. Bitmemiş İşler

Amaç: Grup üyelerinin geçmişlerine yönelik tamamlamadıkları ve açığa çıkaramadıkları durumların üzerinde durularak kendilerini ortaya koymalarını engelleyen etmenlerin ve bu konudaki farkındalıklarının arttırılması amaçlanmaktadır.

Süreç: Grup lideri, "Paylaşmak istediğiniz bir şey var mı? Haftanız nasıl geçti?" sorularını gruba yönelterek etkileşimi başlattı. Grup üyeleri hayatlarında farklı bir şey olmadığını ve haftalarının her zamanki ile aynı şekilde geçtiğini belirttiler. Arkadaşlarından Papatya'nın izinli olduğunu belirterek çalışmaya geçebileceklerini söylediler. Bunun üzerine lider, grup üyelerinin gözlerini kapamalarını ve hayatlarında yarım kalan işlere bakmalarını istedi. Bunların açığa çıkmamış duygular, yapılmamış konuşmalar vb. olabileceği belirtildi. Bitmemiş işlerini belirleyen üyelerin gözlerini açabileceği söylendi.

Nilüfer "Benim yurda geliş nedenim çok farklı, aynı şeyi ailemi üzmeden tekrar yapardım, benim yüzümden bir kişi ceza evinde en büyük pişmanlığım bu" dedi. Orkide "Fotoğraf çekmeyi çok seviyordum, düğün salonunda fotograf çekiyordum, kendi hatam yüzünden buradayım, kendim yaptım pişmanım" dedi. Papatya 2 "Yanlış yapmasaydım derslerime çalışırdım şimdi üniversitede olurdum" diyerek düşüncelerini söyledi. Zambak "Çok yakın bir arkadaşıma iyi itiraflar yapmayı tercih ederdim, kendi hayatımla ilgili bilinmeyenler var" dedi. "Pişmanlığın var mı?" diye sorunca "baştan doğruyu söylememek en büyük pişmanlığım, hayatını yalanlar üzerine anlatınca yalan üzerinden yalanlar geliyor" dedi. Karanfil "Ömrümde iki pişmanlığım oldu. Annem ölünce amcam almak istedi gitmedim, birde babama her şeyi anlatmadığıma pişmanım. Buraya geldiğimde arkadaşım dediğim kişi her şeyi babama anlattı ve babam benimle görüşmek istemiyor" dedi. Sümbül "Küçüklük aklım olsaydı annemin peşine düşüp yurda gelmezdim" dedi. "Annenle görüşüyor musun?" diye sorunca "Ara sıra görüyorum" dedi. Lavanta "Hiçbir zaman pişman olmadım, keşkelerim oldu, 38 günlükken beni babaannem almış ve 12 yaşına kadar annemi hiç görmedim, benimle babamda ilgilenmemiş" dedi. "Annemi on kere görmüşümdür" diyerek sözlerini tamamladı. Lale "Hiçbir şeyden pişman olmadım.

Pişman olacağım şeyler yapmadım" dedi. Parlak Mustafa "Buraya gelince unutulmamış olmak çok güzel, Beyaz Gül ile arkadaşlığım çok güzel" diyerek grup çalışmasına farklı bir bakış açısı getirdi. Beyaz Gül "En büyük pişmanlığım kendimi zorla istettim. Aşırı derecede kendimi yıprattım. Çok yalan söyledim. Karşısına geçipte doğruyu söylemedim. O beni bitirdi" dedi.

Uygulama ve paylaşımların ardından lider tarafından grup üyelerine "bitmemiş işler konulu bu çalışmamız sonucunda bazı üyelerin kendilerine yönelik öz eleştirileri olup; pişmanlıklarını dile getirdiklerini bazı üyelerin ise kendisi dışındaki başka bireylerden kaynaklı olarak sıkıntılar yaşadıklarını görüyorum. Her iki durumda da kendimizi ortaya koyamadığımız – engellendiğimiz zamanlar olabilir. Konuyla ilgili paylaşımlarınız için teşekkür ediyorum. Haftaya görüşmek üzere…" denilerek çalışma sonlandırılmıştır.

Değerlendirme: Grup üyelerinin geçmişlerine yönelik tamamlamadıkları ve açığa çıkaramadıkları durumların üzerinde durularak kendilerini ortaya koymalarını engelleyen etmenlerin ve bu konudaki farkındalıklarının arttırılmasının amaçlandığı çalışmada üyelerin çoğunluğu yapmak istedikleri ama yapamadıkları durumlar olduğunu belirtirken iki üye çalışma konusu ile ilgili herhangi bir yarım kalmışlık – pişmanlık yaşamadığını belirtmiştir. Paylaşım sürecinin çalışmanın amacı ile uyumlu işlediği değerlendirilmektedir. Grup üyelerinin kendilerini ortaya koymalarını engelleyen yada etkileyen iç ve dış faktörlerin açığa çıkarılması, bu konudaki farkındalıklarının arttırılması sağlanmıştır. Kendilerini samimi bir şekilde ifade ettikleri gözlenen üyelerin kurum bakımı süreci gibi ortak bir noktalarının olması ve oturumdaki paylaşımların da kurum bakımı süreci ile bağlantılı olması nedeniyle grup içinde üyelerin birbirlerini dikkatli bir şekilde dinledikleri ve empati kurdukları izlenimi edinilmiştir.

Grup üyelerinin bitmemiş işlerle ilgili paylaşımlarında duygulanımlarının derinine inilmesine özen gösterilmiştir. Ancak Beier'de %61,6 gibi yüksek bir oranının suçluluk duygusuyla ilgili olumsuz düşünceye sahip olan çocukların bu düşüncelerinin değişmeye başlamış olabileceği izlenimi elde edilmiştir.

3.3.7. Grup Ağacı

Amaç: : Grup üyelerinin dahil oldukları gruplar içindeki ilişkilerini anlamak ve güven ilişkilerine bakmak, grup üyelerinin grup içinde aldıkları rolleri görmek.

Süreç: Grup lideri "Merhaba arkadaşlar hepinizin gayet iyi olduğunu görüyorum, her zamanki gibi yerlerinizi almışsınız. Zambağı aranızda göremiyorum. Galiba babasının yanına izinli gitti" diyerek etkileşimi başlattı. Lider grup üyelerine bu hafta bütün üyelerin katılımı ile bir çalışma yapılacağı bilgisini vererek, üyelerin sahneye gelerek bir grup ağacı oluşturmalarını istedi. Her üye ağacın hangi parçası olmak istediğine bağımsız olarak karar verdi. Aynı parçayı birden fazla üyenin seçebileceği bilgisi verildi. Üyelere seçtikleri bu parçanın rollerine geçmesi ve ağacı somut olarak oluşturmaları istendi. Her üye rolüne geçtiği parçanın ne olduğunu söyledi. Lale "ağacın gövdesi" Nilüfer "ağacın dalları", Sümbül "ağacın yaprağı", Orkide "ağacın gövdesi", Karanfil "ağacın en üstü", Papatya "ağacın kökü", Papatya 2 "ağacın meyvası", Lavanta "ağaçta yaşayan sincap", Beyaz Gül "ağacın en tepesi", Parlak Mustafa "ağacın dalları" olmak istediklerini belirtti. Grup üyeleri ağacın hangi parçası olacaklarına karar verdikten sonra ağacın şeklini oluşturdular. Ağacın bazı parçalarının yıkılmamak için birbirlerinden destek aldıkları görüldü. Oldukça eğlenceli geçen grup ağacı oluşturulması çalışmasından sonra grup, grup üyelerinin seçmiş oldukları ağaç parçası ile ilgili düşüncelerinin paylaşımına geçildi.

Lale "Ağacın gövdesi olmak daha güzel her şeye göğüs gerebilirsiniz" dedi. Lider "gövde olduğunda göğüs germek daha mı kolay? diye sorunca "ağacın gövdesi olursa derdi kederi sorumluluğu olmaz" dedi. Nilüfer "Ağacın dallarının kırılması çok kolaydır, çok çabuk kırılan bir şey olduğu için bende çok çabuk kırılabilirim, bu nedenle dal oldum" dedi. Sümbül "Ağacın düşen yaprağı olmak istiyorum" dedi. "Neden düşen yaprak" diyince "Yapraklar son baharda düşüp gidiyorlar" dedi. "Kendinle ne bağlantı kurdun?" sorusuna "Düşen yaprak olmak daha kolay" dedi. Orkide "Dalları tutmak için, gövde ana olduğu için gövde gibi güçlüyüm. Bu nedenle gövde olmak istiyorum" dedi. Karanfil "Ağacın en üste olmak istiyorum her yeri görüyor. Seçmemin hiçbir nedeni yok" dedi. Papatya "Ağacın üzerinde hiçbir yeri kalmadı, her şeyi kaptılar" dedi. Papatya 2 "İnsan hayatta büyürken süreç geçirir. Herşeyi öğrenince başkalarına faydalı olur. Bende başkalarına faydalı olmak

istiyorum bunun için ağacın meyvası olmak istedim" dedi. Lavanta "Ağaçta yaşayan hayvanlar vardır. Ağacı sömüren kurutan insanlar vardır. Onları anlatmak için ağaçta yaşayan hayvan olmak istedim. Sincap tatlı bir hayvan olduğu için de sincap olmak istedim" dedi. Beyaz Gül "Kendimi her zaman yüksekte gördüğüm için kıyıları köşeleri daha iyi net görmek için ağacın en tepesi oldum" dedi. Parlak Mustafa "Ailemin dallarını hep kırdım, hem de çok o yüzden dal oldum" dedi. Grup paylaşımını tamamladıktan sonra Lale "Gövde olmak yinede çok güzel" dedi. Karanfil "Ağacın en üstü tuzak kuranları görebilir. Gerçek hayatta göremediğim için öyle olmak istedim" dedi. Papatya "Ağacın kökü ağacı besler. Ne istediğimi bilmiyorum. Aslında biliyorum da çıkınca ne olduğumu bilmiyorum. Orada arkadaşlarım yok" diyince Parlak Mustafa "Arkadaş önemli mi, aile daha önemli ben gidersem evden çıkmayacağım" dedi. Papatya "kimseye güvenmiyorum" diyerek çevresine karşı güvensizliğini dile getirdi. Lavanta gerilen ortamı yumuşatarak "ağaca baktım her şey dolmuştu. Ağaçta kovuğunda yaşayan hayvanı eksikti, ben de neşeliyim sincapta neşeli hayvan" dedi. "iki türlü düşündüm. Hayvanın üzerinde düşündüğümde ağacı sömürüyor ama kendinede yuva sağlıyor" diyerek sözlerini tamamladı. Nilüfer "ah kendimi resetleyebilsem. 1 senemi resetlesem, gerisi güzeldi" dedi. Parlak Mustafa "babamın dallarını çok kırdım. Babamı ağaç kendimi dal olarak düşündüm" dedi.

Grup çalışmasının neşeli geçmesi üzerine grup üyeleri çalışmaya devam etmek istediler. Grup üyelerine birer adet boş sayfa verildi. Bu sayfaya bir insan vücudu çizmeleri, kendileri ve aile üyelerini hangi organlar olarak değerlendirdiklerini göstermeleri istendi. Çizimler tamamlandıktan sonra paylaşım sürecine geçildi. Parlak Mustafa "Babam beyin; çünkü evin bütün idaresini o yapıyor. Ben ve kardeşlerim babamızın kalbiyiz çünkü bizi seviyor ve sahip çıkıyor" dedi. Sümbül "Beyin babam, benim peşimde koşan, şuanda beni birtek düşünen o, ondaki düşünceleri gerçekten çok merak ediyorum. Annem ve babaannem kalp; annem hani ne bileyim beni gerçekten seviyor mu? Onu öğrenmek istiyorum. Babaannem beni gerçekten sevdiği için kalp. Dedem ailemin nefes almasını sağladığı için akciğer, ablalarım ise insan vücudunda ki hiçbir yeri alamazlar" dedi. Orkide "Babamı beyin olarak görüyorum, çünkü her şeyi o yönetirdi, beyinin görevi her şeyi yönetmek. Halam kollar çünkü her işi her yemeği halam yapar. Kardeşlerim ayak çünkü hep yürüyen, hep gezen oldukları için" dedi. Lale "Annemin arkadaşı beyin

akıl, onu çok seviyorum, çünkü bana verdiği aklı hiçbir yakınım vermedi. Annem kol; çünkü elini herkese uzatır, her kese yardım eder ve çok sevilir. Ağabeyim ayak; eğerki bana gelipte beni karşısına alıp konuşup dinleseydi ona olan sevgim azalmazdı. Babamla ilgili hiçbir şey yapmadım çünkü benim artık babam yok, ondan nefret ediyorum, benim hayatımı kararttı, onun için onu vücudun hiçbir yerine koyma gereği duymadım" dedi. Papatya 2 "Babam beyin evi yönetir, yapılması gerekenleri söyler. Annem evdeki her şeyle ilgilenir ve beynin verdiği emirleri yerine getirir. Ablam ayak; evdeki işlere karışmaz sadece işe gider gelir. Ben kollarım; evdeki tüm işleri ben yaparım. Büyük erkek kardeşim vücudun ağzı dili; sürekli kimseyi takmaz, sürekli laf yer ve nasihat edilir. Küçük erkek kardeşim vücudun ciğerleri; annem babam yaşlandığında sesleri nefesleri olabileceğine inanıyorum" dedi. Nilüfer "Ağabeyim beyin; beynimiz durduğu yada çalışmadığı anda ölüm gerçekleşir, ağabeyim de benim için böyle, olmadığı anda yaşayamam. Annem kalbim; kalp vücudun en önemli yeri kalp pompalar annemde bana yaşam sağlıyor, ölü olsada benim için bir destek. Ben böbreğim; böbrek vücutta önemli bir yerdir hemen hemen. Ben de babam için olmasa da ağabeyim için önemli biriyim. Babam ise ayak altın da beni başkalarına değiştiği için" dedi. Papatya "sağ göz üvey annem, sol göz babam olsun, annemle babamın göz nuru olayım, kollar ağabeyim olsun beni sarsın, ağzı ablam olsun bana çene yapsın, burnu da kardeşim olsun ki kokumuzu hiç unutmasın, kalpte ben olayım ben olmadan yaşamasınlar, öz annem vücudun papucu bile olmasın" dedi. Beyaz Gül "Babam akılsızlığı yüzünden beyin. Amcam göz, hep kolluyor gözleri üzerimde. Kardeşlerim kalp, onları çok seviyorum. Ben ağızım, çok konuşuyorum kaybediyorum. Annem elleri, elleriyle kaybetti beni eliyle yaktı. Yengem ayak, koşuyorum onlara ne olursa olsun adam ol diyor" dedi. Lavanta "Babam ve annem ailemin beyni sadece o ikisiydi aslında. Amcam kalp, 15 yaşındayken almış beni kollarının arasına, babamdan ve ailemden farklı olan tek insan benim için. Babaannem eli koludur ailenin o olmasaydı bu durumda olmazdım, kötü olurdum galiba. Yengem diğer eli her şeye rağmen amcamın eşi. Annem sol, babam sağ ayak zamanında birleşipte beni ortada bıraktıkları için hala benim gözümde ayaklar altındalar. Onlar ayağın tabanı benim için. Ben de kemerim ailemdeki kopuklukları bağlamak isterdim. Belki o zaman kopuk bir ailem olmazdı. Karanfil "Ailede babam ne derse o olur bu yüzden ailenin başını çekiyor. Annem kalp, vefat ettiği için babam onu şimdi sadece kalbinde yaşatıyor. Kolların ikisi de ablalarım babam ne zaman isterse yanında olurlar. Vücut üvey annem öz annemden

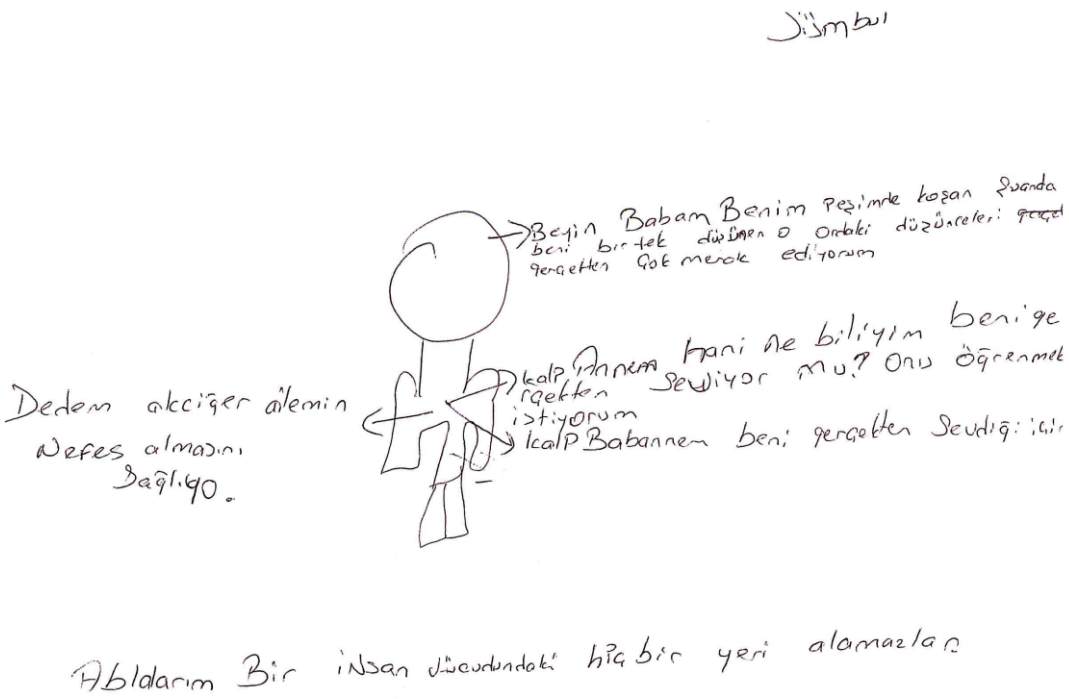
sonra en önemli kişi üvey annem her zaman babamın yanında olur. Bacaklar ağabeyim, ağabeyim hep kendi ayakları üstünde durmaya çalışıyor ama babamında desteği olması gerekiyor. Babam destek versin ki bacakları kırılmadan durabilsin. Ben ağızım babamın her zaman ağazındayım. Ne zaman isterse kolayca bir kelimeyle atabiliyor" dedi.

Lider grup üyelerine çalışmanın çok güzel ve verimli geçtiğini belirterek samimi katılımlarından dolayı teşekkür etti. Paylaşmak istedikleri bir şey olup olmadığı sorulduktan sonra haftaya görüşmek üzere etkinlik sonlandırıldı.

Değerlendirme: Grup içi ilişkiler ağını anlamak, güven ilişkilerine bakmak ve gruptaki rolleri görmek amacıyla çalışma yapılmıştır. Bu süreçte kendisini ağacın bir bölümü olarak tanımlayan üyelerin bir araya gelerek ağacı oluşturmaları şeklinde gerçekleştirilen fiziksel aktivite çalışma sürecinin daha eğlenceli geçmesini sağlamıştır. Üyelerin kendi kişilik özellikleri, beklentileri, dahil oldukları gruplarda üstlendikleri rolleri bir arada değerlendirerek buna uygun ağaç bölümünü seçtikleri gözlenmiş olup, bu bağlamda çalışmanın amacına ulaşıldığı değerlendirilmektedir. Yapılan çalışma ile üyelerin kendilerini tanıma ve ifade etme becerileri desteklenmiştir. Ayrıca paylaşım aşamasında geçmişe dönük yüzleşmeler de yaşanmış olup; bu durumun farkındalığın artmasına da etki ettiği düşünülmektedir. Gruptaki motivasyonun yüksek olması ve grup sürecinin devamını istemeleri üzerine bu haftaki oturumun amacı doğrultusunda bir diğer aktivite olarak çizilen bir insan resmini analitik olarak yorumlamak ve kişiyi tanıma amaçlı uygulan "bir insan çiz" oyunu oynanmıştır. Üyeler aile imgeleri olarak insan bedeni çizmişlerdir. Ancak travma nedeni aile içi istismar olan (baba tacizi, üvey baba veya üvey anne istismarı olan, anneye güvenmeyen vb.) grubun aile şekillerinde organ eksikliklerinin olduğu görülmüştür. Çocuklar yaptıkları şekillerde yakından ilgilendikleri ya da endişe duydukları beden kısımlarını eksik bırakabilirler. Ellerin çizilmemesi güvensizliği, çevreye uyumda güçlük çekilmesini simgelemektedir. Kolların şekilde olmayışı, güvensizliği dile getirmektedir. Kollar güç ve kuvvetin simgesi olduğu için, kolların çizilmemesi güç ve kuvvetin azlığını belirler. Bacaklar bedeni destekleyen, güçlendiren organlardır. Çocuk resminde bunların bulunmaması, çocuğun kendini desteksiz ve hareketsiz olarak algılamasıyla eşanlamlıdır. Şekilde ayakların yokluğu çocuğun kendini güvensiz ve yardımsız hissetmesi anlamına gelir. Burun güç

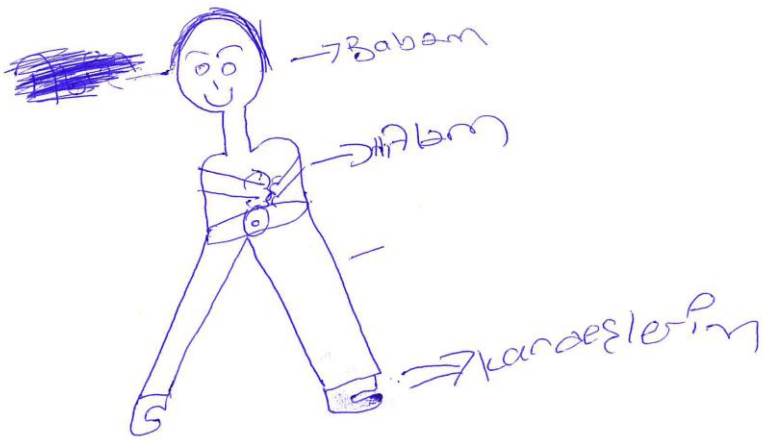
savaşımının simgesi olup yokluğu çocuğun güçsüzlüğünü gösterir. Ağız bir iletişim organı olup şekilde çizilmemesi başkalarıyla ilişki kurmakta zorluk çekildiğini gösterebilir. Nitekim insan bedeninde göz, kulak, burun, ağaz gibi organların olmadığı çizimleri olan grup üyelerinin olduğu görülmektedir. Bunlar bu üyelerle daha derinlikli çalışmaların devamının gerektiğini düşündürmüştür. İlk aktivitedeki gibi üyeler kendilerine uygun bölümleri seçmiş, buna ek olarak ailelerindeki diğer kişilere bakış açılarının ve değerlendirmelerinin açığa çıkarıldığı bu çalışmada üyelerin ailelerine karşı olumlu ve olumsuz duyguları ile yüzleşmesi, kendisini ifade ederek rahatlaması sağlanmıştır.

“Bir İnsan Çiz” Çalışmasında Grup Üyelerinin Çizmiş Olduğu Şekiller

Şekil 3.1. Sümbülün Ailesi.

Orkide

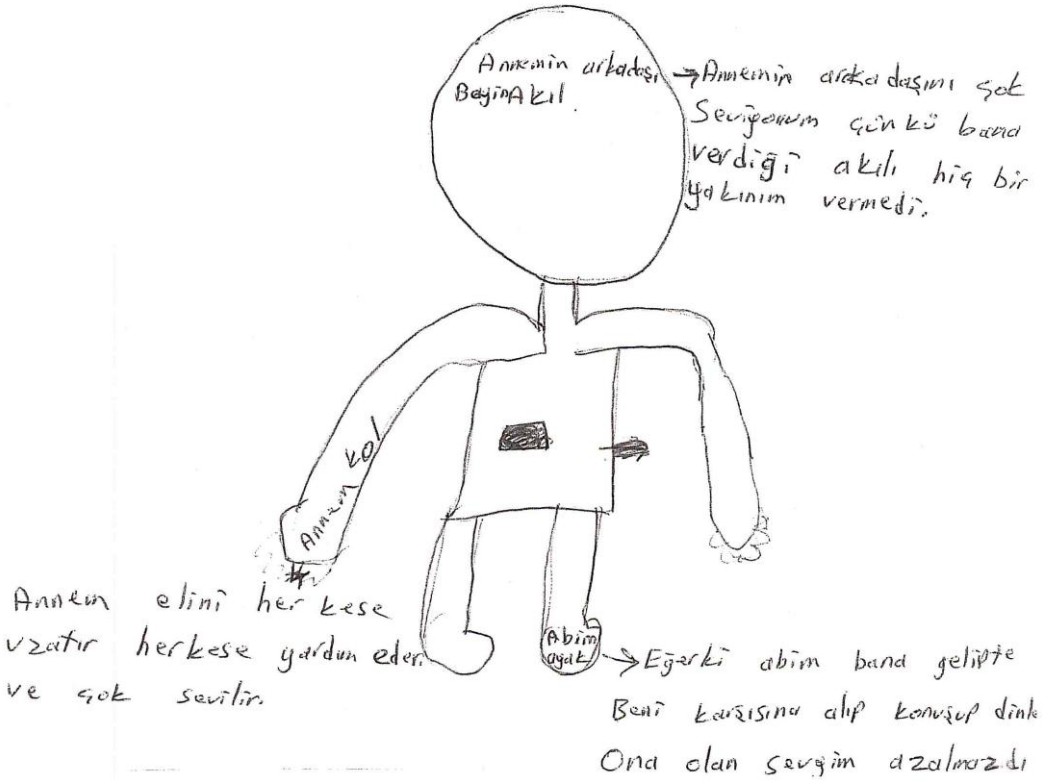
Babam = Beyin olarak görüyorum çünkü herşeyi o yönetiri beynin görevi herşeyi yönetmek

Halam = Kollar çünkü her işi her yemeği halam yapar

Karadeşlerim = Ayak çünkü hep yürüyen hep gezen dolaşan için

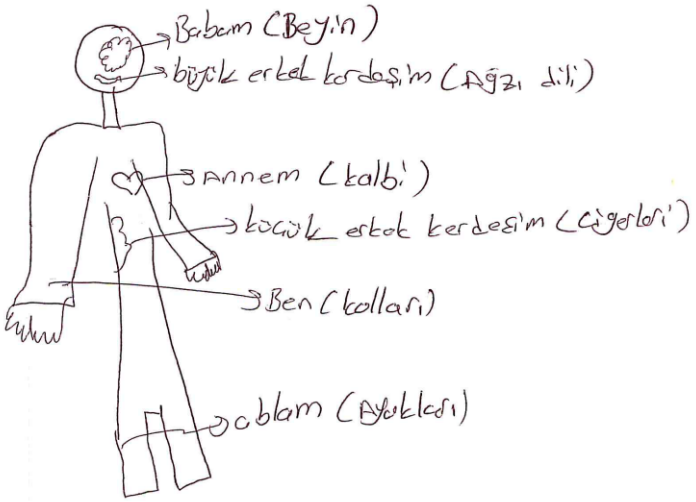
Şekil 3.2. Orkidenin Ailesi.

LALE

Şekil 3.3. Lalenin Ailesi.

Papatya ②

Babam: Evi yöneten yapılması gerekenleri söyler

Annem: Evdeki herşeyle ilgilenen ve beynin verdiği emirleri yerine getirir

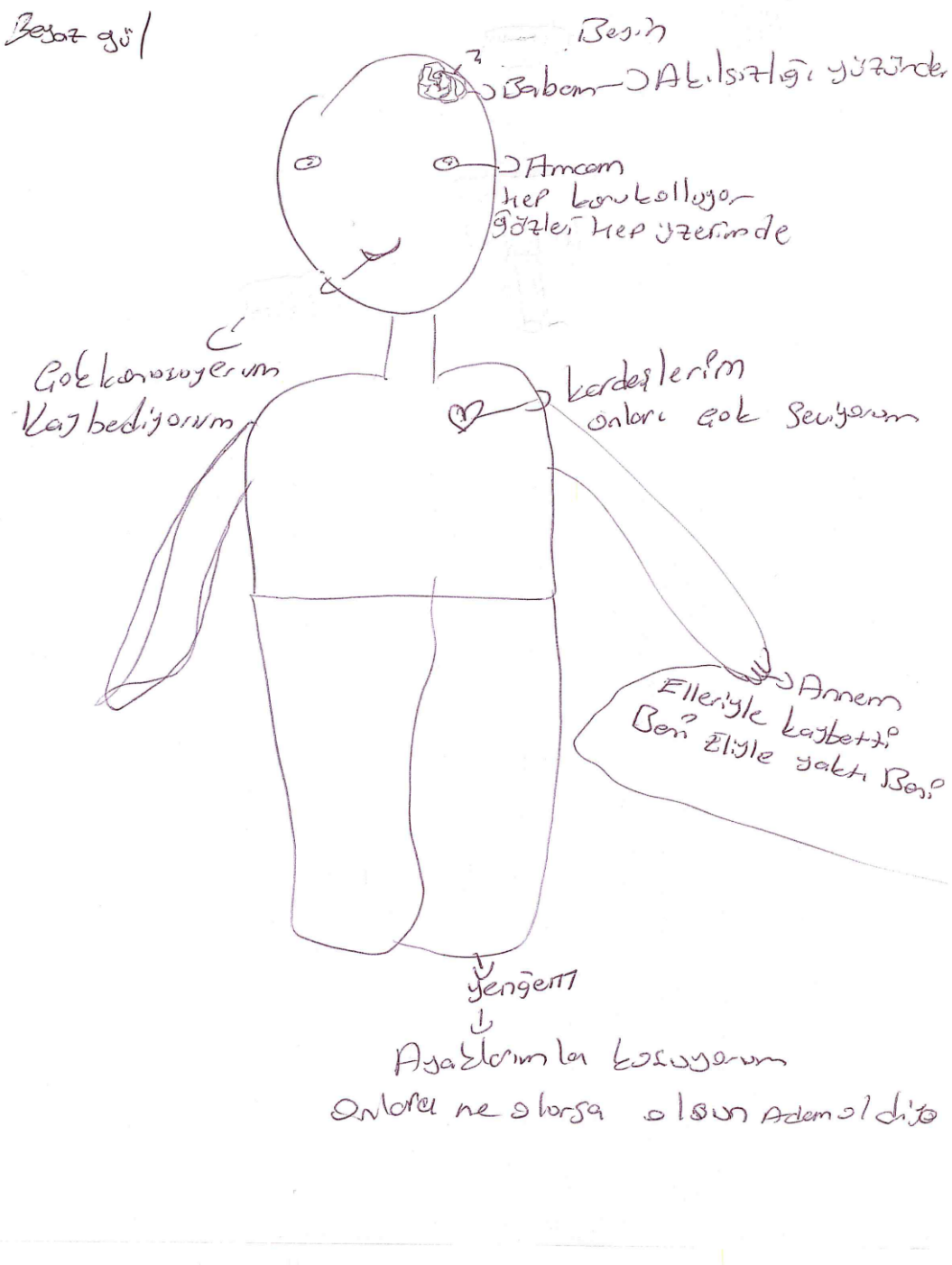
Ablam: Evdeki işlere karışmaz sadece işe gidip gelir

Ben: Evdeki tüm işleri ben yaparım

Büyük Ek: Sürekli kimseyi tutmaz ve sürekli laf yer ve nasihat

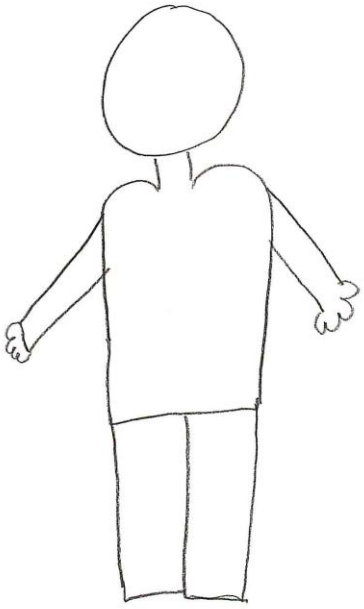
Küçük Ek: Annem babam yaşlandığında sesleri nefesleri (Edilir olabileceğine inanıyorum

Şekil 3.4. Papatya 2'nin Ailesi.

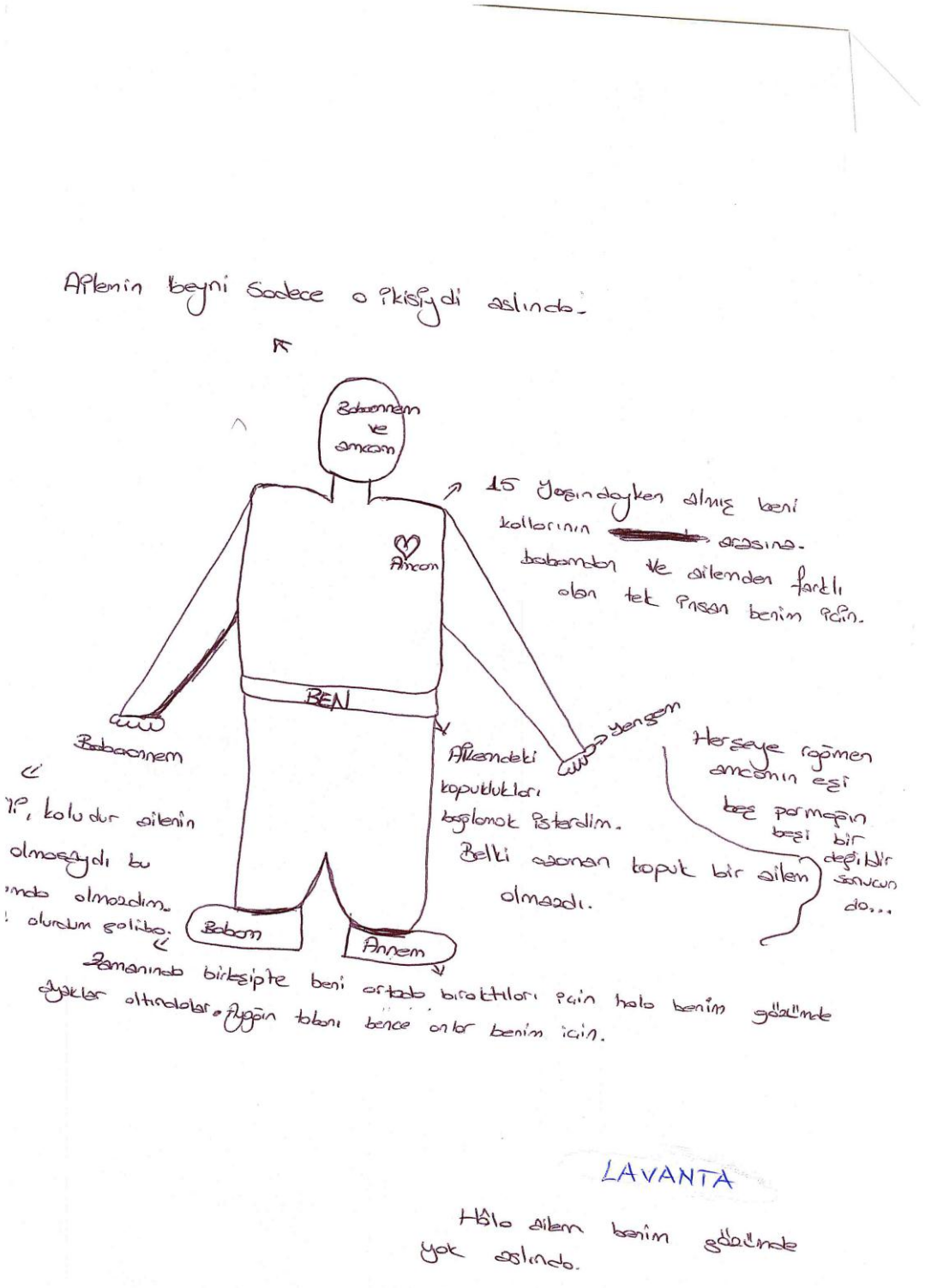
Şekil 3.5. Beyazgül'ün Ailesi.

Papatya

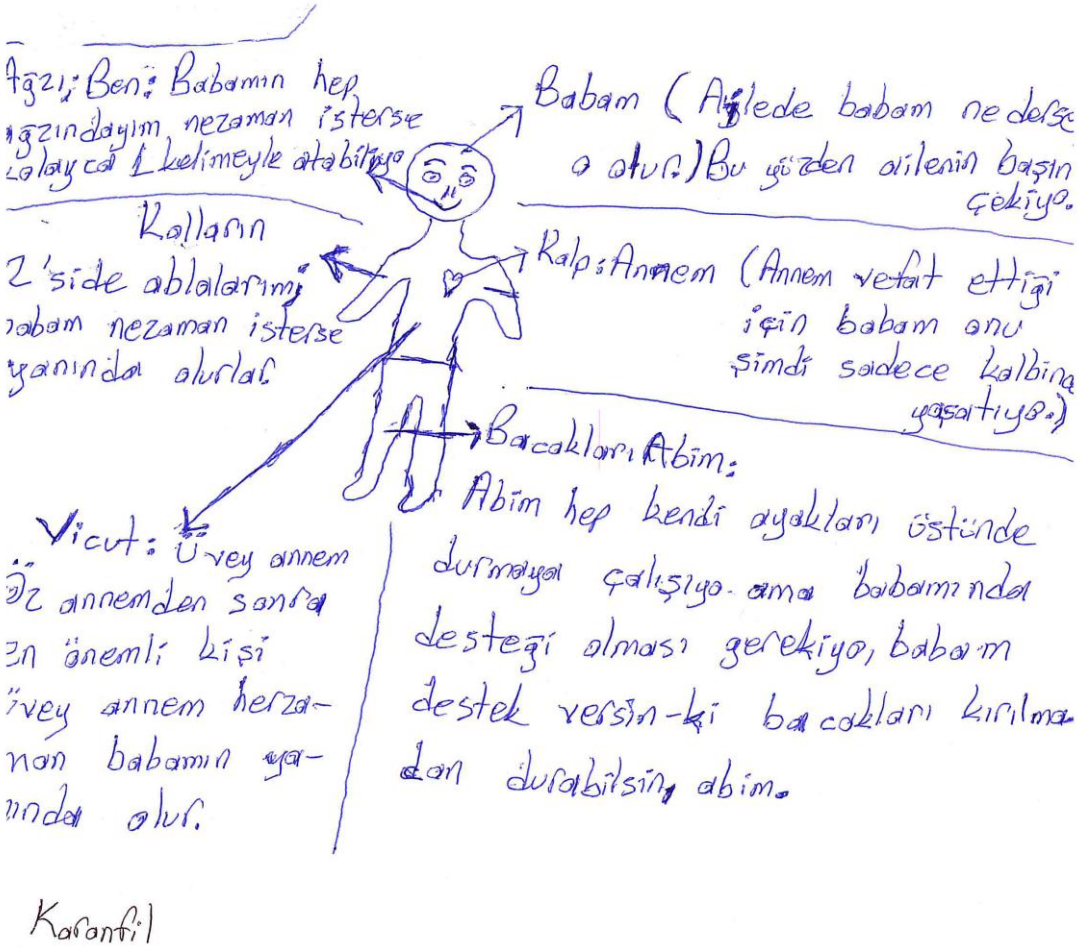

Sağ gözü Annem olsun (üvey Annem) } Anneamle babamın
Sol gözü de babam olsun } göz nuru olayım
Kolları Abim olsun } Abim kollarıyla beni sarsın
Ağzı Ablam olsun } Ablam ağzıyla bana gene yazsın
burnuda kardeşim olsun } kardeşim burun olsunki
kokumuzu hiç unutmasın
Kalpte ben olayım. } kalpte ben olayım
Ben olmadan yaşamasınlar
öz annem vücudun
Papucu bile olmasın.

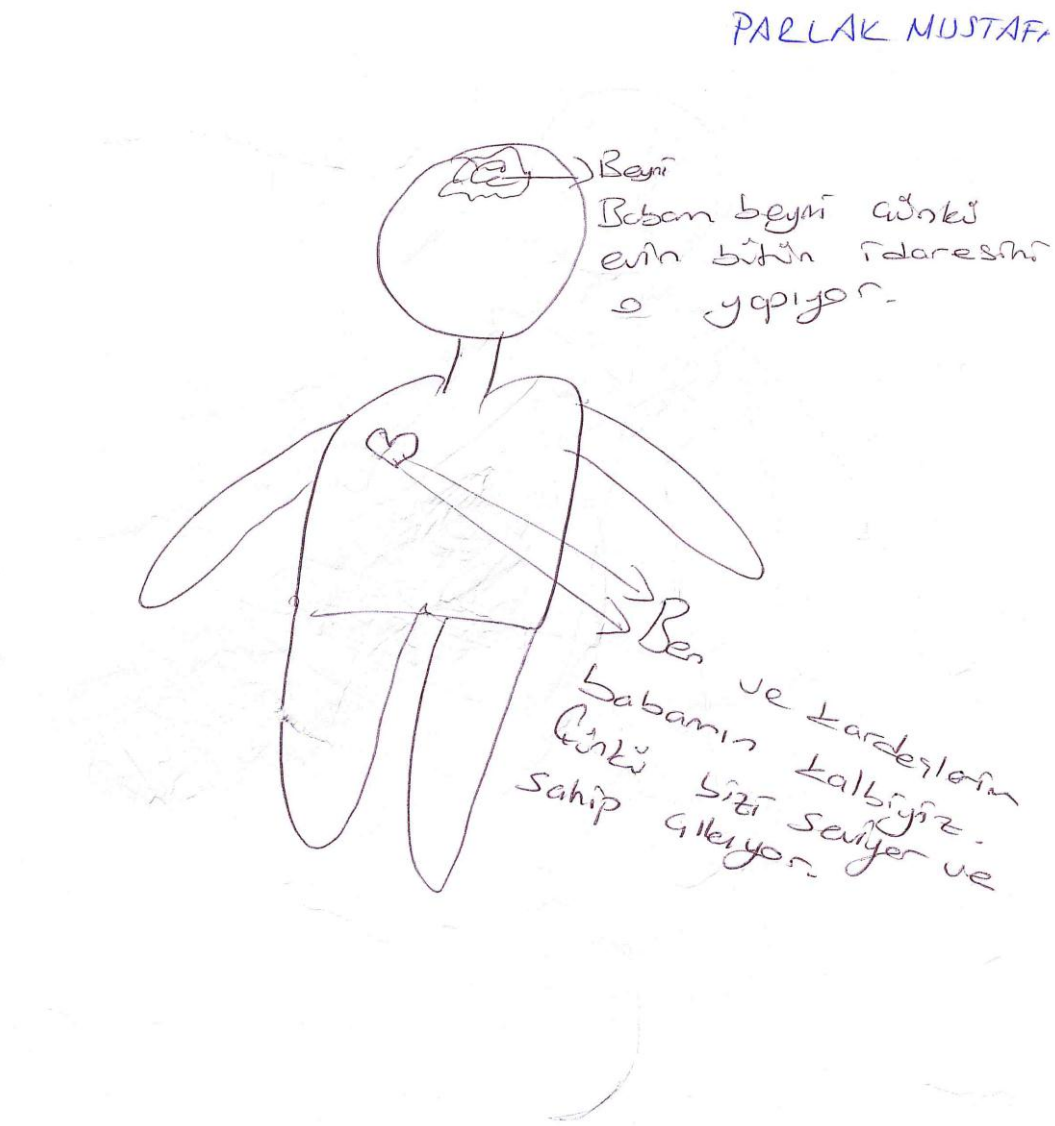
Şekil 3.6. Papatya'nın Ailesi.

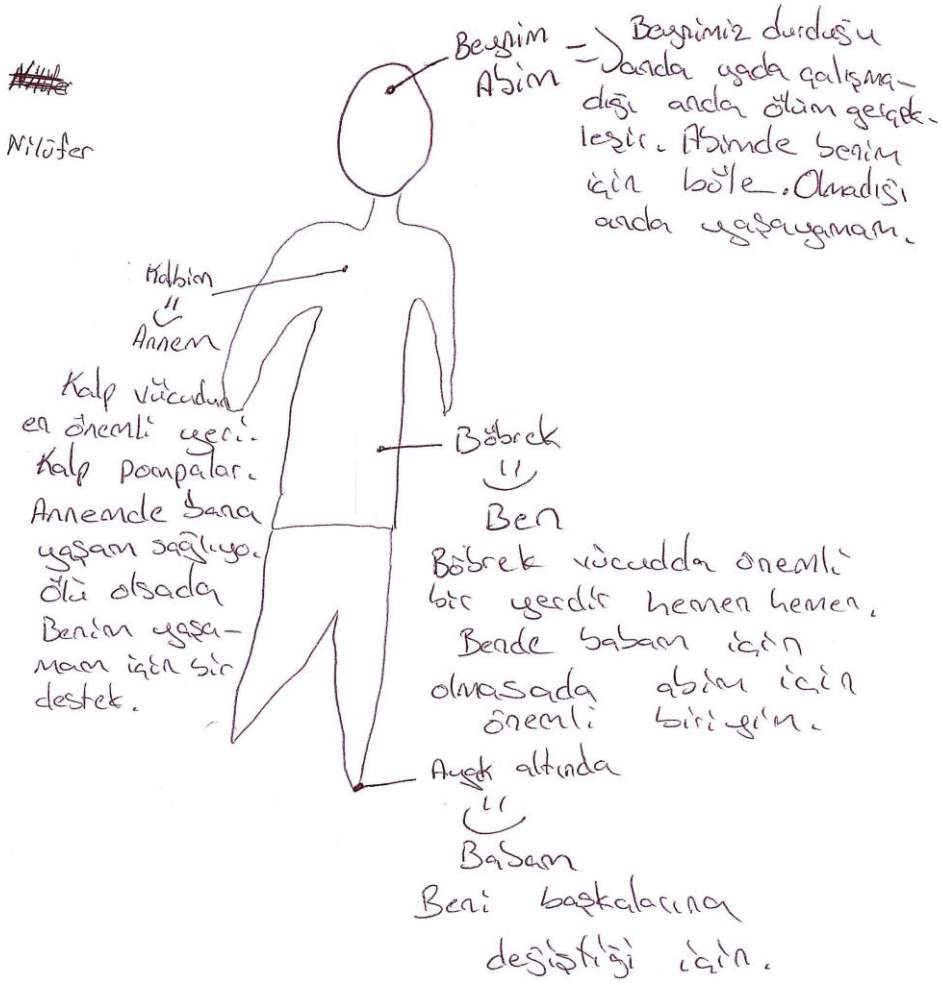
Şekil 3.7. Lavantanın Ailesi.

Şekil 3.8. Karanfil'in Ailesi.

Şekil 3.9. Parlak Mustafa'nın Ailesi.

Şekil 3.10. Nilüfer'in Ailesi.

3.3.8. Zıtlıklar

Amaç: Grup üyelerinin çatışma yaşadıkları durum ve davranışlarının açığa çıkması ve buna yönelik farkındalığın artmasını sağlamak.

Süreç: Grup lideri tarafından grup çalışması "Geçen haftanız nasıl geçti arkadaşlar? Benimle ve grupla paylaşmak istedikleriniz var mı? Bu hafta eksik sayımız fazla mı?" şeklinde sorular sorularak başlatıldı. Grup üyeleri "Zambak izinli, Orkide hasta, Sümbül görüşmede, Lale ise hastanede" diyerek gruba katılamayan üyeler hakkında bilgi alındıktan sonra süreçe geçildi. Lider, grup üyelerinin kendi içlerinde çatışma yaratan zıt taraflarını düşünmelerini ve bu zıtlıklardan onları en çok zorlayanları seçmelerini söyledi. Üyeler sahnede bu zıtlıklarını tanımlayarak karşılıklı konan birer sandalyeyle somutlaştırıldı. Her sandalyede tanımlanan kişilik bölümü eşleme yolu ile tanıtıldı. Çalışmanın tamamlanması ile birlikte paylaşım aşamasına geçildi.

Papatya 2 "Ayrı eve çıkıp üniversiteyi okumak istiyorum. Bir taraftan da dünyayı gezmek istiyorum. Çalışıyorum evimde oturuyorum. Dışarıdan üniversiteyi okuyorum. 3413 sayılı yasadan işe girdim. Masa başı bir işte çalışıyorum. Hastanede danışmada iş yapıyorum. Hayallerim vardı gerçek oldu. Eski Papatya 2'ye bakıyorum hayaller boş geliyor" dedi. "İki Papatya 2 arasında ne fark var?" sorusu üzerine "Birincisi sürekli bir şeyler istiyor, ikisi de hayalci. Ama buradan gidersem isteklerim olmaz" dedi. Parlak Mustafa "Buradan gitmek istiyorum ama buradan gidince burayı özlüyorum. İşe giderken kızlar aklıma geliyor. Burayı sevmiyorum nefret ediyorum ama özlüyorum. Burada olunca da kardeşlerimi özlüyorum. Pişmanım hakimin kararını vermesini bekleyen bir Parlak Mustafa var" dedi. Beyaz Gül "Buradan çıkıp tertemiz bir sayfa açmak istiyorum. İşini gücünü kurmak ve evlenmek istiyorum. Aynı zamanda özgürde olmak istiyorum. Ama Beyaz Gül'ün aynı zamanda korkuları endişeleri var kendine güvenmiyor. Engeller çıkarsa kötü şeyler olursa diye korkuları var. Ankara'dan çıkarsam öleceğim yaşayamayacağım. Çıkarım tertemiz bir sayfa açarım. Ayaklarımın üzerinde dururum. Endişelerim var" dedi. Papatya "Evime gidince kuaför olmak ve saz çalmak istiyorum. Ama evime gidemiyorum. Şubatı bekliyorum, babam emekli olacak onu bekliyorum" dedi. Nilüfer "Aileme gitmek istiyorum. Ama sevgili üvey annem yüzünden gidemiyorum. Babam çalıştığı yer yüzünden beni alamıyor. Ağabeyim askerde babamla ilişkisi iyi değil. Ancak ağabeyimin yanına gidebilirim" dedikten sonra "ama 3 sene burada

kalmak istemiyorum gitmek istiyorum, kaçmak istemiyorum" diyerek yaşadığı zıtlıkları ifade etti. Karanfil "Babam ve sevdiğim arasında kalıyorum. Babamla barışmak istiyorum ama sevdiğimlede evlenmek istiyorum ama babamı razı edemiyorum" dedi. Lavanta "Sıkıntım yok, çözemediğim sorunum babam. Bir taraftan gitmek istiyorum. 5-6 aydır babamla görüşüyorum. Sorumsuzluklarından korktuğum için gitmek istemiyorum" dedi.

Uygulama ve paylaşımların ardından lider tarafından grup üyelerine kendilerinden veya ailelerinden kaynaklanan sorunlar nedeni ile zıtlıklar yaşamalarının normal olduğu, ama hepsininde çok akıllı olduklarını düşündüğüm için geçmişte yaşamış oldukları olumsuzlukları tekrar yaşamamaları için en doğru kararı verebilmeleri için meslek elemanlarından her zaman yardım alabilecekleri ve en doğru kararı verebilecekleri konusunda kendilerine güvendiğimiz bilgisi verilerek çalışma sonlandırılmıştır.

Değerlendirme: Grup üyelerinin zıt yönlerini karşılıklı iki sandalye ile somutlaştırarak ifade ettiği bu haftaki oturumda üyelerin çatışma yaşadıkları durumların açığa çıkması sağlanmıştır. Çatışma yaşanan bu durumların bazı üyelerde duygu durumu ile ilgili olduğu bazı üyelerde ise kendileri dışındaki dış faktörlerin etkisinden kaynaklı olduğu izlenimi edinilmiştir. Üyelerde olmasını arzu ettikleri bir durum olmakla birlikte genel olarak arzu edilen durumun sonucunun muhtemel olumsuzluğunun tahmin edilmesi; ancak buna rağmen arzu edilen durumun düşünülmeye devam etmesi çatışmaya neden olmaktadır. Nitekim bazı üyeler geçmiş oturumlarda olduğu gibi bu noktada kendilerini kontrol edememek ile ilgili ifadeler kullanmışlardır. Yapılan çalışma ve paylaşımlar neticesinde üyelerin yaşadıkları çatışmaları daha iyi tanımaları ve ortaya koymaları sağlanmış olup; çatışma yaşadıkları konularda özellikle kontrol güçlüğü karşısında yaşanabilecek olumsuzluklar ile yüzleşerek farkındalıklarının arttığı düşünülmektedir.

3.3.9. Kendini Tanı

Amaç: Grup üyelerinin eylem yolu ile tanıma becerilerinin geliştirilmesini hedef almak ve bu yolla grup üyelerinin kendilerine ulaşmalarının yollarını açmak, aynı zamanda grup üyelerinin birbirlerine geribildirim vermelerini de olanaklı kılmak.

Süreç: Grup lideri tarafından çalışma şu şekilde başlatıldı: "Hepiniz hoşgeldiniz, arkadaşlar nasılsınız?" diyerek süreç başlatıldı. Grup üyelerinin iyi olduklarını söylemelerinden sonra lider "arkadaşlardan çalışmaya gelmeyenler olduğunu görüyorum, geçen haftadan beri neler yaşadınız? Paylaşmak istediğiniz bir şey var mı?" diye sorunca Parlak Mustafa'nın babasının yanına izinli gittiği, Lavanta'nın hasta olduğu ve odasında dinlendiği, Sümbül ile Nilüfer'in ise kuruluştan izinsiz ayrıldıkları bilgisi elde edildi. Grup üyelerine arkadaşlarının kuruluşu izinsiz terk etmeleri hakkında neler düşündükleri sorulunca "yanlış yaptıklarını ve kuruluştan kaçmanın çözüm olmadığı, her ikisinin de polis tarafından yakalandığı ve kuruluşa getirilecekleri bilgisi elde edildi.

Grup üyelerinin kendilerini tanımalarına uygun bir ortam oluşturmak amacıyla "kendini tanı oyunu" oynayacağımız söylenerek oyuna geçilmiştir. Lider grup üyelerini grupta istedikleri bir üyeyi seçmeye ve onun birçok özelliğini gözden geçirmeye davet ederek, seçtikleri üyenin karakteristik olan başının duruşu, çenesi, omuzları, mimikleri, yürüyüşü, bakışları gibi özelliklerini gözden geçirdikten sonra üyelerin sıra ile ortaya gelerek seçtikleri kişiyi söz kullanmadan sahnede hareketleri ile canlandırmalarını istenmiştir. Seçilen üyeler kendilerini bilmemektedirler. Kendisinin canlandırıldığını anlayan üyeden ise bunu anladığında söylemesi istenmiştir.

İlk olarak papatya kalkarak başını arkaya atarak hızlı hızlı yürüdü bu süreçtede yüzüne değişik mimikler vermeye çalıştı. Papatya 2 canlandırma yapılan kişinin kendisi olduğunu anlayarak "bu benim" dedi. Papatyaya 2'ye neler hissettiği sorulduğunda "düzgün yapmış olabilir" diyerek cevap verdi. Papatya 2 "ben kalkmak istiyorum" dedi. Papatya 2 elini yüzüne vurarak hızlı hızlı odada dolaşmaya başladı. Beyaz Gül taklidi yapılan kişinin kendisi olduğunu anladı ve "ilk başta şaşırdım, ama tahmin ettim. En kolay benim hareketlerim, yüzüne vurması, sinirli kaş kaldırması, yürüyüşü, mutlu olması, ağız hareketleri ile çok güzel yaptı" dedi. Beyaz Gül hareketleri ile karanfili anlatmaya çalıştı ama karanfil "hiçbir şey hissetmedim, anlamadım" diyerek cevap verdi. Karanfil Lalenin hareketlerini taklit etmeye çalıştı. Lale "anlaşılmadı, benim çok dikkat çeken ve belli olan yapılacak hareketim yok o yüzden de anlamadım diyerek cevap verdi. Orkide ayağa kalkarak, kaşlarını kaldırarak ve sinirli hareketlerle dolaşmaya başladı. Beyaz Gül kendisi olduğunu

anladı Beyaz Güle Orkide'nin yaptığı hareketlerin düzgün yapılıp yapılmadığı sorulduğunda "kaş kaldırması, sinirli hareketleri beni anlatıyordu" diyerek bu davranışlara sahip olduğunu kabul etti. Zambağa arkadaşlarından birini anlatması istendiğinde "taklit konusunda yeteneksizim. Yapabileceğim bir şey olsaydı, yapardım" diyerek oyuna katkı sağlayamayacağı bilgisini verdi. Lale kalkarak orkidenin hareket ve mimiklerini taklit etmeye çalıştı. Orkide " kendimi ne kadar kötü hissettim. Lale hareketlerimi farklı yaptı, daha doğrusu yapmaya çalıştı, anne baba diyince üzülüyorum ailem aklıma geliyor " diyerek taklidini yapan arkadaşına karşı olumsuz geri bildirimde bulunarak tepkisini gösterdi.

Grup lideri paylaşımlar sonucunda üyelerin kendileri ile özdeşleştirilen davranışlarını bilmeleri ve tanımaları halinde davranışı yapan üyeye tepki göstermediklerini ve canlandırmayı normal karşıladıklarını, ama düzgün yapılmayan ve kabul edilmeyen davranışların yapılması halinde ise davranışı yapan kişilere karşı tepkiler gösterilmesinin normal olduğunu ama süreç içerisinde birbirlerini daha iyi tanımları ile birlikte birbirlerine karşı geri bildirimlerinin daha pozitif karşılanabileceği ve davranışlarının farkındalığına varabilecekleri bilgisini verdikten sonra grup çalışmasını sonlandırdı.

Değerlendirme: Gruptaki her bir üyenin farklı bir üye tarafından belirgin özellikleri ile canlandırılması şeklinde gerçekleştirilen çalışmada üyelerin tanıma becerilerinin geliştirilmesi ve kendilerine ulaşmasının sağlanması amaçlanmış olup; çalışma amacının gerçekleştiği düşünülmektedir. Söz konusu çalışma birbirini yeterli düzeyde tanıyabilen üyelerle gerçekleştirilebilecek bir çalışmadır. Bu noktada aynı yaşam ortamında kalan ve birbirlerini sürekli gözlemleme fırsatı bulan üyeler açısından uygun olduğu düşünülerek uygulanmıştır.

Canlandırma oyununda üyelerin kendilerini farklı bir bakış açısı ile tanımaları ve değerlendirmelerine, böylelikle sergiledikleri davranışlarına olumlu-olumsuz eleştirel bakabilmelerine yönelik ortam oluşturulmuştur. Diğer taraftan kendileri tarafından sergilenen bir davranışın başkası tarafından da sergilendiğinde yaşanan duygu ve düşünceler paylaşılarak kendilerini ifade etme ve kendilerini daha iyi tanıyarak farkındalığı arttırmada çalışmanın yararlı olduğu gözlenmiştir. Çalışma sırasında ortaya çıkan önemli bir nokta da canlandırmanın uygun olmadığında verilen tepkilerdir. Burada hem karşıdaki kişiyi yeterince tanıyabildikten sonra o kişi

hakkında değerlendirme yapılabileceği, insan ilişkilerinde yeterli tanıma olmadan olumlu-olumsuz hükümler verilememesi gerektiği hem de doğru anlaşılmak için kendimizi doğru ifade etme ve ortaya koymanın önemi ortaya çıkmıştır. Her ne kadar oturumun ana amacı olmasa da bu noktanın ergenlerden oluşan grup üyeleri açısından önemli olduğu düşünülmekte olup; BSRM' den hizmet alan ve özellikle yeterince tanımadıkları kişilere güvenerek zarar gören grup üyelerine bu yönde de telkinlerde bulunularak farkındalıklarının artması hedeflenmiştir. Yapılan çalışma ile grup içinde geri bildirim yolu ile iletişimin artması sağlanmış olup, ayrıca beden dilinin iletişimdeki etkisi ile ilgili becerilerin ve etkin dinleme becerisinin geliştirildiği düşünülmektedir.

Grup üyelerinin bazılarının kurumdan kaçmaları, dışarıdaki arkadaşları yada aile üyelerine gitmelerinin olumsuzluklarıda bu çalışmada görülmüştür. Uygulama sırasında grup arkadaşlarıyla ilgili olumlu aktarımlar kadar, olumsuz aktarımların da olduğu dikkat çekicidir. Aile beden imgesinde görülen bazı tezatların "akılsızlık yapan babanın beyin olarak tanımlanması" gibi, arkadaşları tanıtırken ve taklit yaparken de kendini tanımayan yada taklidi kendine yakıştıramayan üyelerin olması, yaş dönemlerine özgü ve travmatik geçmişlerine göre beklenen bir durumdur. Grup üyelerinin esnek olmayan yanları, yaşamda olumlular ve olumsuzların hep var olabileceğini, iyi, kötü, güzel, çirkin ayrımlarının sağlıklı özdeşim kişilerinin varlığıyla daha esnek algılanabileceğini biliriz. Grup üyelerinin bu alandaki sıkıntılarında daha derinlikli grup uygulamaları ve destek görüşmelerine ihtiyaç duyduklarını düşündürmüştür.

3.3.10. Nasılsınız

Amaç: Grup içinde konuşmayı aktifleştirip üyelerin kendisinin nasıl olduğunu kolaylıkla anlatmalarını sağlamanın yanı sıra diğer üyelerin nasıl olduğunu anlamalarını sağlayarak kendini ifade etme ve empati becerisini geliştirebilmek

Süreç: Grup lideri tarafından "Merhaba arkadaşlar nasılsınız? Bugünkü çalışmamızın konusu bu kelimeden oluşuyor" diyerek etkileşim başlatıldı. Grup üyeleri Nilüfer ve Sümbül'ün yakalandıklarını ve Nilüferin kuruluşa getirildiğini ama Sümbül'ün İstanbul'da kalacağını öğrendiklerini zaten Sümbül'ün babasının yanına gitmek için kuruluştan izinsiz ayrıldığını, Papatya'nın da babasına izinli gittiğini

söylediler. Nilüferin grup çalışmasına katılabileceği üyeler tarafından söylenince çalışmaya katıldı.

Lider tıpkı bir arkadaş toplantısında olduğu gibi grup üyelerine "Nasılsın?" sorusunu teker teker yönelterek çalışmayı başlattı. "Papatya nasılsın?" "Ben iyiyim, ama uykum var". "Geç yattığın için mi?" "Hayır ilaç aldığım için, depresyondayım. Dayanamıyorum, artık korkuyorum". "Neden korkuyorsun?". "Herkes peş peşe ölüyor, ailemi özledim annemi kardeşlerimi özledim, psikolojim iyice bozuldu. Ama kardeşlerimi bulamıyorum, onları çok özlüyorum" dedi. "Annemi bulsam kardeşlerimi getirse, rüyama giriyorlar. En son 4-5 yıl önce gördüm onları" diyerek sözlerini tamamladı. "Lavanta sen nasılsın?" "İyiyim". "Ne kadar iyisin?". "Bedenim iyi ruhum değil. Size göre iyiyim kendime göre değilim". "Niye ruhun iyi değil?". "İşte". Lider gruba dönerek "Arkadaşınızın ne sıkıntısı var?"diyince. Beyaz Gül "Arkadaşı veya babası ile arası kötüdür" dedi. "Hangisi?" diye sorunca. "Hiç biri değil" diyerek cevap verdi. Parlak Mustafa "İsyan edecek gibi ama edemiyor" dedi. "Lavanta ney seni daha iyi hissettirir" sorusuna "Son 30 günüm var. Zoraki günlerimin geçmesini istiyorum dedi. "30 gün sonra ne olacak?" diye sorunca. "Raporum geldikten sonra gideceğim" dedi. "Gidince iyi olacak mısın?" sorusuna " İyi olacağım, yüzleşmem gereken şeylerle yüzleşeceğim. Öz annemle, yengemle. Yengem benim olduğum evime giremeyecek, babaannemin evine de giremez" dedi. "Annenle nasıl yüzleşeceksin?" diye sorunca "Benden duymasını istediğim sözler, beklemediği bir anda yalnız kalacak" dedi. "Beyaz Gül nasılsın?". "Şu anlık iyi sayılırım. Bazan çok durulduğum anlar oluyor. Bazan halk eğitime gitmek istemiyorum, düşüp bayılıyorum. Kavga falan olmasın diye sakinleştirici kullanıyorum" dedi. "Zambak sen nasılsın?". "Ben gayet iyiyim". Lavanta "Bununda sorunu yoksa" diyince Parlak Mustafa "Sorunları yok görüyor" dedi. Zambak "Ben halimden memnunum, iyiyim, huzurluyum. Çok hızlı değişiyorum bir bakıyorsunuz Zambak sakin, bir bakıyorsunuz Zambak sinirli" dedi. Nilüfer "Zambak her şeyi içinde yaşıyor aslında, tutunacak dalı yok" dedi. Zambak "Tek sıkıntım erkek arkadaşımla, o da benim gibi deli" diyerek sözlerini tamamladı. "Papatya 2 nasılsın?". "İyiyim başka bir şey yok. Papatya 2 hayalleri içerisinde yaşayan biri. Buraya gelmekten mutlu. Saldım çayıra Mevlam kayıra" diyerek içinde yaşadığı duyguları hakkında bilgi verdi. "Karanfil sen nasılsın". "Anlık değişiyorum, bir ağlıyorum, bir gülüyorum" dedi. "Arkadaşlar bu herkesin ortak özelliğimi?" diye

sorunca Beyaz Gül "dengesiziz" diyerek cevap verdi. Karanfil konuşmasına devam ederek "Son dört ayımı bekliyorum, çıkınca iyi olacağımı umuyorum ama babam rahat bırakmayacak" dedi. "Parlak Mustafa nasılsın?". " Ben iyiyim. Orkide beni sabaha kadar uyutmadı. Sıkıntım yoktu ama yurtta kalan Özlem abla kanserden öldüğünden beri korkuyorum" dedi. "Lale nasılsın?". "Hiç iyi değilim. Kafamda çok soru işareti var. Ailem ne yapıyor, onlara bir şey olacak diye çok üzülüyorum. Dört kardeşiz biriyle görüşmüyorum. Hayatında beni istemedi, bende onu istemiyorum. Gereksiz yere yaptı" dedi. "Nilüfer sen nasılsın?". "İyiyim, burada ne kadar iyi olunursa o kadar iyiyim. "Kuruluştan izinsiz ayrıldığında nasıldın?". "Orada da iyiydim. En kötü olay babamı uzaktan gördüm ama yanına gidemedim" dedi.

Bütün üyelerin görüş ve düşünceleri alındıktan sonra üyelere gerçek düşüncelerini söyledikleri için teşekkür edildi. Haftaya son çalışma için bir araya geleceğimiz, kapanış toplantısını yapacağımız söylendi. Üyelere grup çalışmasının başında kararlaştırmış olduğumuz şeyi hatırlayan olup olmadığı soruldu. Üyeler "kahvaltı yapacaktık" diyerek hareketlendiler. Son toplantıda kahvaltı planlayabileceğimiz bilgisi verilerek görüşmek üzere çalışma sonlandırıldı.

Değerlendirme: Grup içinde konuşmayı aktifleştirip üyelerin kendisinin "nasıl" olduğunu kolaylıkla anlatmalarını sağlamanın yanı sıra diğer üyelerin "nasıl" olduğunu anlamalarını sağlayarak kendini ifade etme ve empati becerisini geliştirebilmek amacıyla gerçekleştirilen oturumda "nasılsınız" sorusu ile başlayan süreç verilen kısa cevapların ardından yöneltilen diğer sorularla cevapların daha genişletilerek "nasılsınız" sorusunun gerçek cevabına ulaşılması şeklinde gerçekleştirilmiştir. Bu süreçte ilk önce yüzeysel ve kısa cevaplarla konuşan üyelerin sonrasında durumlarını daha uygun biçimde belirtebildikleri gözlenmiş olup; böylelikle üyelerin kendilerini ifade etme becerilerinin geliştirilmesine katkı sağlanmıştır. Diğer taraftan karşıdaki kişinin "nasıl" olduğunu uygun soruları sorup durumunu anlayabilmek için üyelerin empati kurma becerisinin geliştirildiği, burada dinlemenin iletişim üzerindeki etkisinden hareketle etkili düşünme becerisine de katkı sağlandığı düşünülmektedir. Yapılan diğer çalışmalarda olduğu gibi bu haftaki oturumda da çalışmayla uyumlu olarak üyelerin farkındalıklarının arttığı izlenimi edinilmiştir.

Beier Cümle Tamamlama sorusundaki korku ve endişelerle ilgili %61,6'lık olumsuzluğun grubun sonunda daha olumluya dönüştüğüne ilişkin paylaşımların yapıldığı dikkati çekmektedir. Kurumdaki günlerin biteceği, yeni iş ve eğitim bağlantılarına ilişkin umutlar ile aileye ilişkin özlem duygularının olumlu olduğu söylenebilir.

3.3.11. Sonlandırma

Amaç: Grup üyelerinin, grup yaşantılarındaki davranış deneyimlerinin kalıcılığına katkı sağlamak ve grup yaşantısından olumlu duygularla ayrılmaları için uygun koşulları oluşturmak.

Süreç: Grup çalışmasının sonlandırılması amacı ile toplantı salonunda toplandığında Zambak, Papatya ve Parlak Mustafa'nın izinli olduğu, Sümbül'ün İstanbul'dan gelmediği diğer üyelerin ise toplantı salonunda hazır oldukları görüldü. Grup üyelerinin başlayabilecekleri konusunda fikir belirtmelerinden sonra lider güzel ve başarılı bir grup çalışmasının son oturumu olması nedeni ile buruk bir mutluluk yaşadığını belirterek üyelerin 10 çalışmalık bir süreçten sonra düşüncelerinin neler olduğunu öğrenmek istediğini belirtti. Üyelerin düşüncelerini şu şekilde ifade etti.

Orkide "Bu güne kadar grup çalışmalarında çok güzel şeyler yaptık. Ağaç olduk, gruptaki arkadaşlarım hakkında çok güzel şeyler düşünüyorum, onları seviyorum, çalışmalarımız bitsin istemiyorum" diyerek görüşlerini belirtti. Lale "Grup çalışmasına başladığında biraz canım sıkıldı ama zamanla alıştım ve grup çalışmasında çok güzel konular işledik. Çok eğlendim, güldük eğlendik çok güzel geçti" dedi. Nilüfer "Buraya ilk geldiğimde böyle etkinliklerin olduğunu bilmiyordum. Bir grup oluşturduk, birlik olduk. Tek bir şey biliyorduk burada ne konuşursak konuşalım buradan dışarıya çıkmayacağını biliyorduk. Değişik şeyler yaptık. Hayatımızı belkide bu kadar rahat anlattık. Bazen konuşmak işe yaramıyor. Düşüncelerimizi kağıda döktük, şekillerle anlatmaya çalıştık. Çalışmalarımızı hepimizin anlayacağı dilden yaptık. Düşüncelerimizi özgürce anlattık, insanlara güvenmeyi, inanmayı öğrendik. Liderimiz rahat olmamız için elinden geleni yaptı. Bazen sıkılsakta, girmek istemesekte aslında grup çalışmasını seviyorduk. En azından ben kendimi burada özgür hissediyordum. Yurtta düşüncelerimiz, davranışlarımız bu kadar özgür değil ama burada özgürleşiyoruz. Hayata bakış

açımız değişiyor, bizi hayata kazandırmaya çalışıyor" dedi. Papatya 2 "Evet kabul ediyorum sabahları kalkmak zoruma gidiyordu. Bitse de gitsem diye düşündüklerim de oluyordu ama yapılan etkinliklerden dolayı kendimi daha iyi tanımayı öğrendim. Kendimi grup ağacında olduğu gibi bir meyva olarak görüyorum. Her zaman insanlara yardımcı olmayı hayal ediyorum. Hayatta kimsenin karşısında yapamayacağım taklitleri, konuşmaları yaptım, kendime daha da güveniyorum. Çalışma da anlattığınız hayatı tanıma konusunda daha çok bilgi edindim ve bu bilgileri uygulayabileceğimden emin olabilirsiniz. Burada olmak bana mutluluk veriyor. Her şeyi seviyorum. En çokta yaşamayı" dedi. Karanfil "Burada olmak istemiyorum ama bazende iyikide gelmişim diyorum"dedi. Lavanta "Şu an çok uykum var o yüzden şu an beynimde düşüncelerim yok. Burada kalmak güzeldi" dedi. Beyaz Gül "Sabahları kalkmak zor olsa da grup çalışmasında gerçekten çok mutlu oldum" dedi.

Grup üyelerinin paylaşımlarını tamamlamasından sonra lider yapılan çalışmalarla ilgili kısa ve genel bir tekrar yaparak grup çalışmalarının güzel, eğlenceli ve öğretici olmasından dolayı yapmış oldukları geri bildirimlerini çok güzel bulduğunu belirterek çalışmanın amacına ulaştığı konusunda üyelere geri bildirimde bulundu, teşekkür edilerek grup çalışması sonlandırıldı.

Değerlendirme: Çalışmalarla üyelerin kendilerini farklı bir bakış açısı ile tanımaları ve değerlendirmelerine, böylelikle sergiledikleri davranışlarına olumlu-olumsuz eleştirel bakabilmelerine yönelik ortam oluşturuldu düşünülmektedir. Kendileri tarafından sergilenen bir davranışın başkası tarafından da sergilendiğinde, yaşanan duygu ve düşünceler paylaşılarak kendilerini ifade ettikleri, kendilerini daha iyi tanımaları açısından yapılan çalışmaların yararlı olduğu gözlenmiştir. Grup üyelerinin gerçek yaşamlarında yaşadıkları travma sonrasında, yaşantılarında yeniden "insanlara güvenmeyi ve inanmayı öğrendik", "lider olarak bizim rahat olmamız için elinden geleni yaptınız" gibi ifadelerin oldukça önemli olduğu düşünülmektedir. Böylesi ağır travma deyiminden sonra, grup çalışmasıyla, güvenilir ilişki ve insan bulduklarına ilişkin geri bildirimin değerli yanları olduğu düşünülmektedir. Bu tür deneyimleri onlar istemedi bilinmekte olup, bununla baş etmek için desteklenmeleri ve güçlenmeleri gerekmektedir. Grup çalışması da sosyal

hizmet alanının önemli uygulamalarından birisi olarak beklenen olumlu sonuçları vermiştir. Bu durum, son kapanış toplantısındaki paylaşımlarla açıkça görülmüştür.

4.TARTIŞMA

Çocuk ihmal ve istismarı ülkemizde giderek artan bir olgudur. Ülkemizde bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru olarak tanımlanan korunmaya ihtiyacı olan çocuklar alternatif olarak kurum bakımına alınmakta, Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğüne bağlı olarak hizmet veren Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezlerine yerleştirilmektedir. Bu uygulama ülkemizde yeni bir uygulamadır. 2012 yılı Aralık ayı verilerine göre Türkiye genelinde 34 kuruluş bulunmaktadır.

Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezleri (BSRM); duygusal, cinsel ve/veya fiziksel istismara uğramış çocukların olumsuz yaşam deneyimlerinden kaynaklanan travma yaşantısına ve/veya davranış bozukluklarına yönelik çalışmalar yapılması amacıyla rehabilitasyon süreci tamamlanıncaya kadar geçici süre bakım ve korunmalarının sağlandığı; bu süre içerisinde aile, yakın çevre ve toplum ile ilişkilerinin düzenlenmesine yönelik çalışmaların yürütüldüğü kız ve erkek çocuklara yönelik ayrı ayrı yapılandırılan yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır. Cinsel, duygusal, fiziksel istismara maruz kalmış çocukların, söz konusu kuruluşlarda rehabilitasyonları sağlanarak ailesine (ailesi tarafından istismar edilmemişse) veya diğer sosyal hizmet kuruluşlarına yerleştirilmesi öngörülmektedir.

Yapılan araştırma ile genel olarak Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezlerine yerleştirilen çocukların kuruluşa yerleşmelerine neden olan süreçler, sosyo-demoğrafik özellikleri, eğitimleri, ailelerin sosyo-kültürel yapısı, arkadaşları, geçmiş ve geleceğe karşı tutumları vb konulara ilişkin temel bir bilgi birikimine katkı sağlanması amaçlanmıştır. Bu kuruluşlarda verilen rehabilitasyon hizmetleri, ülkemizde istismara maruz kalan çocuklara yönelik verilen hizmetler açısından yeni bir model olduğundan, bu alandaki veriler açısından ilk olması nedeniyle araştırma sonucunda elde edilen verilerin sunulan hizmetin gelişmesine, çeşitlenmesine ve planlanmasına yön verebileceği, BSRM ile ilgili yapılacak olan çalışmalara da bilimsel anlamda katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

İstismar mağduru olması nedeni ile BSRM' ye yerleştirilen kız çocuklarının eğitimleri, aileleri, psiko-sosyal ve ekonomik durumları ile kuruluşa gelme süreçleri hakkında bilgiler elde etmek, Beier Cümle Tamamlama Testi uygulayarak belirlenen

konular hakkında bilgi toplamak ve gönüllü çocukların benlik algısı, empati geliştirme, kendisini ifade edebilme, farkındalık geliştirmek düzeylerini geliştirmek amacı ile yapılan grup çalışması sonucunda elde edilen bulgular aşağıda yer alan beş ana başlık altında tartışılmıştır.

4.1. Çocukların yaşı, korunma altına alınma yaşı, öğrenim durumu, okul başarısı, kuruluşa gelmeden önce okula devam durumu, özür durumu, kişilik özelliği, kuruluşa gelmeden önce evden kaçma davranışı, boş zamanlarını nasıl değerlendirdiği, çalışıp çalışmadığı, alkol, sigara, madde kullanımı ve kendine kesi atarak zarar verme alışkanlığı olup olmadığına yönelik bilgilerin değerlendirilmesine ilişkin verilerin tartışılması.

Atatürk Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezinde bakım altında bulunan çocukların, yaş aralığının 15-18 yaş grubunda yoğunlaştığı görülmektedir. Çocukların korunma altına alınma/hakkında tedbir kararı verilme yaşlarının 14-17 yaş arasında yoğunlaştığı, bu çocukların sayısının 53 (%78,2) olduğu görülmektedir. Dağılım oranının 14-17 yaş arasında yoğunlaşmasına rağmen 12 yaş altı, 12 yaş ve 13 yaş arasındaki çocuklar ise 15 (%21,7) gibi küçümsenmeyecek bir sayı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Genellikle hızlı fiziksel ve duygusal değişimlerin yaşandığı bu dönem yavaş yavaş aileden kopmaya hazırlanan gencin ev içinde verdiği bağımsızlık mücadelesine başlanan dönem olması itibariyle aile ile en sert çatışmalann da yaşanmaya başladığı dönemdir. Ericson'un psiko-sosyal kuramına göre çocukların korunma altına alınma yaşları ergenlik dönemine (13-18) denk gelmektedir. Bu dönemin temel işlevi ve önemi kimliğe karşı rol karışıklığının geliştiği dönem olmasıdır. Çocuk aileyi yansıtır. Aile içindeki bireylerin kişilik yapısı çocuğun kişiliğinin şekillenmesini sağlamaktadır. Ailenin çocuk ile iyi bir iletişim kuramaması çocuğun ailesi ve sosyal çevresi ile çatışma yaşamasına neden olmaktadır.

BSRM kabul edilen çocukların ergenlik dönemi yaş grubunda yoğunlaşması çocukların aileleri ile iletişimde sıkıntı yaşamaları ve yaşanan sıkıntılara çözüm bulunamaması nedeni ile kuruluş bakımına alındıkları sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Aile ve çocuklar arasında yaşanan sıkıntıların çözülebilmesi için çocuğun aile içerisinde desteklenerek sıkıntıların çözülmesine yönelik danışmanlık

hizmeti modelinin yaygınlaştırılması ve Aile Danışma Merkezleri, sivil toplum kuruluşları, yerel yönetimler, dernekler gibi kurum veya kuruluşlar tarafından verilen ana-baba okulu, aile içi iletişim, sorun çözme becerileri gibi aileyi destekleyici eğitimlerin yaygınlaştırılması ve verilen bu hizmete karşı toplumun bilinçlendirilmesi gerekmektedir.

Araştırmaya konu olan çocukların öğrenim durumlarına ilişkin veriler incelendiğinde; 11'inin (%15,7) ilköğretim terk olduğu, 16'sının (%22,9) ilköğretim mezunu, 5'inin (%7,1) okur-yazar, 21'inin (% 30) ortaöğretim terk olduğu ve 6'sının (%8,6) ortaöğretim mezunu görülmüştür. Araştırmaya konu olan çocukların 42'si (%60) gibi yüksek bir oranının korunma altına alınmadan önce okul devamsızlığı olduğu görülmektedir. Çocukların büyük bir oranının ülkemizde zorunlu olan ilköğretimi tamamlayamamış olması, çoğunluğunun düşük öğretim seviyesine sahip oldukları, öğrenime devam eden çocukların okul başarısızlığı ve devamsızlığının ortak bir sorun olduğu saptanmıştır.

Yapılan araştırmalar, baba çocuk ilişkisinin çocuğun bilişsel gelişimi ve okul başarısını büyük ölçüde etkilediğini vurgulamakta, babasıyla yakın ve nitelikli bir ilişkiye sahip olan çocukların okul başarılarıyla, bilişsel gelişimlerinin olumlu açıdan etkilendiği belirtilmektedir. Bütün bunların ötesinde baba, çocuğun kişiliğinin gelişiminde özdeşim modeli olması sebebiyle büyük bir önem taşır. Babanın yokluğu, pasifliği yada ilgisizliği çocuğun kişilik yapısını, ruh ve beden sağlığını büyük ölçüde olumsuz etkileyebilir ve bazı uyum ve davranış bozukluklarının nedeni olabilir (Yavuzer 1999).

Haklarında bakım/ tedbir kararı verilen çocuklar kuruluş bakımına alındıktan sonra da eğitimlerine kaldıkları yerden devam etmektedirler. Devamsızlıktan dolayı okul ile ilişiği kesilen çocuğun açık liseye gidebilmesi için gerekli süreç kuruluşlarda çalışan öğretmenler tarafından başlatılmaktadır. Kuruluş dışına çıkmasında sıkıntı olmayan veya can güvenliği tehlikede olmayan çocuklar kuruluşa yakın yerlerdeki okullara kaydettirilmekte ve çocuklar kendileri okullarına gidip gelmektedirler.

Araştırmaya konu olan çocuklardan 9'unun (%12,9) özürlü olduğu belirlenmiştir. Bir başka çarpıcı sonuç ise özürlü olan çocukları tümünün zihinsel özürlü olmasıdır. Özürlü çocukların, çocuksu halleri, fiillerinin sonuçlarını tahmin

edememeleri, iç tepkilerini kontrol etmede yetersizlikleri, istismara müsait olmalarına yol açan nedenler arasında sayılmaktadır (Topçu 1997).

Çocukların 35'i (%54,7) kendilerini içe dönük kişilik özelliğine sahip olarak tanımlamış olup içe dönük kişilik özelliklerine sahip olanların daha fazla istismara maruz kaldığı görülmüştür. Veriler incelendiğinde araştırmaya konu olan çocukların 36'sının (%52,2) korunma altına alınmadan önce evden kaçma davranışı gösterdiği görülmüştür. Aile içi ilişkiler bağlamında bir diğer önemli sorun da çocukların evden kaçmasıdır. Evden kaçma, çocuğun yetersiz toplumsallaşmasına yol açan ana baba davranışlarına karşı anti sosyal olarak nitelendirilebilecek bir tepkidir. Araştırmalarda, reddeden, ihmal eden aşırı kısıtlayan, ilgisiz ana baba davranışlarıyla evden kaçma arasında ilişkiler bulunmuştur (Uluğtekin 1991).

BSRM'ye yerleştirilen çocukların yarısından fazlasının evden kaçma davranışı sergiledikleri, evden kaçtıkları süre içerisinde sokakta ve uygun olmayan arkadaş çevrelerinde kaldıkları, ailelerinin kaçaklıklarını polise ihbar ettikleri ve her defasında çocukların polis tarafından bulunarak ailelerine teslim edildikleri ancak ailelerin çocuklarının evden kaçma davranışları ile başa çıkamadıkları, bu durumun aile ilişkilerinin iyice bozulmasına neden olduğu ve ailelerin çocuklarının dışarıda kalarak zarar görmemeleri amacı ile çocuklarının kuruluş ortamına yerleştirilmelerini istedikleri sosyal inceleme raporlarından tespit edilmiştir. Bu bağlamda; evden kaçma davranışı gösteren ve kaçaklık kaydı bulunan çocukların aile dışı ortamlarda kalmaları halinde başlarına gelebilecek olumsuzluklar hakkında bilinçlendirilmeleri ve aile ilişkilerinin kuvvetlendirilebilmesi için aile ve çocuklara danışmanlık hizmetlerinin zorunlu hale getirilmesi gerekmektedir.

Çocukların büyük çoğunluğunun kuruluşa gelmeden önce televizyon seyrederek veya internete girerek boş zamanlarını değerlendirdikleri görülmektedir. Televizyon seyreden çocukların büyük çoğunluğunun komedi ve eğlence programları izledikleri görülmektedir. Fakat 11kişi (%15,9) gibi azımsanmayacak bir bölümünün de şiddet içerikli programlar izledikleri göz ardı edilmemelidir. Boş zamanlarını dışarıda gezerek geçiren çocukların oranı da küçümsenemeyecek düzeydedir. Çocukların boş zamanlarını sokaklarda geçirmeleri dışarıdan gelebilecek her türlü istismarla karşı karşıya gelme ihtimallerini artırmaktadır.

Çocukların yarısının korunma altına alınmadan önce okul yerine çalışma hayatına atılması, kısa bir süre dahi olsa çalışmış olması çocukların ekonomik istismarla karşı karşıya olduklarının göstergesidir. Boş zamanlarını çalışarak geçirdiklerini söyleyen çocuk grubu da ekonomik istismara maruz kalmaktadır. Yasalara göre, 18 yaşına kadar çocuk kabul edilen bireylerin özellikle 15-18 yaş grubunda, sadece %50'si eğitimden yararlanmakta %50'si ise okul dışında kalmaktadır. Bunun yanında okul dışında kalan ve yasal olmaması nedeniyle resmi istatistiklere girmeyen zorunlu eğitim çağındaki pek çok çocuk değişik iş alanlarında çalışmaktadır (Senemoğlu 2001). Araştırmamızdan elde edilen verilerde bu bilgileri doğrulamaktadır. Çalışan 37 (52,9) çocuğun da bütün istismar türlerine açık olabileceği düşünülmektedir.

Veriler incelendiğinde çocukların, 22'si (%31,4) gibi önemli bir bölümünün yaşlarının küçük olmasına rağmen alkol kullandığı, 41'i (%58,6) gibi yüksek bir sayının sigara kullandığı, 10'unun (%14,3) ise uyuşturucu madde bağımlılığının olduğu görülmektedir. Bu sayılar çocukların yaşlarının küçük olması nedeni ile oldukça yüksektir. Sigara, alkol özelliklede madde bağımlısı olan bu çocuklar için mutlaka önlem alınmalı özel rehabilitasyon programları ile tedavi süreçleri takip edilmelidir. Çocukların 33'ünün (%47,1) kendine kesi atarak zarar verme davranışının olduğu görülmüştür. Çocuklarla yapılan görüşmelerde çocukların kızgınlık anında öfkelerini kendilerine yönlendirdiği ve kızgınlıklarını yön değiştirerek kendilerinden çıkardığı bilgileri elde edilmiştir.

4.2. Çocukların aile yapıları, anne ve babaları hakkında demografik bilgiler, ailenin yaşadığı sosyo-kültürel çevre, yaşam koşulları hakkında elde edilen bilgilerin değerlendirilmesine ilişkin verilerin tartışılması.

Kuruluşa kabul edilen çocuğu ve ailesini içinde bulunduğu çevre içerisinde değerlendirerek en uygun hizmet modelinin belirlenebilmesi için ailenin yaşadığı yerde yapılan sosyal incelemeler önem taşımaktadır. Çocuklar çoğu zaman Acil Valilik Oluru/Acil Korunma Kararı alınarak kuruluşa yerleştirilmektedirler. Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezlerinde bakım altına alınan çocuklar hakkında alınacak tedbir ile ilgili en doğru kararın verilebilmesi amacı ile ailelerinin ikamet adreslerinde sosyal inceleme yapılıp yapılmadığı değerlendirilmiştir. Veriler incelendiğinde araştırmaya konu olan, kuruluşta kalan çocukların 44'ü (%62,9) gibi

büyük çoğunluğunun aile ortamında sosyal incelemesinin yapıldığı sosyal incelemesi yapılmayan çocukların ise son bir ay içerisinde kuruluşa geldiği veya ailelerin il dışında olması nedeni ile ikamet edilen ilden sosyal inceleme raporu istendiği tespit edilmiştir.

Aile tipine bakıldığında suç mağduru çocukların 30'unun (%42,9) yani yarıya yakın bir oranının parçalanmış aile, 28'inin (%40) çekirdek aileye sahip olması aileyi destekleyen ve koruyan mekanizmaların büyük şehirlerde yetersiz kalması, ekonomik sıkıntılar nedeni ile kontrol mekanizmalarının işlevinin azalması ve ailenin pek çok soruna açık olmasıyla açıklanabilir. Aile çocuğuna şehir ortamında sahip çıkamamakta, çocuğuyla iletişim sorunları yaşamaktadır.

Ülkemiz diğer ülkelere kıyasla boşanmada en düşük orana sahip ülkelerden biridir. Avrupa Birliği ülkelerinde boşanma oranı yaklaşık binde 2.1 iken, Türkiye'de 2007 yılında boşanma oranının binde 1.3 ile dünyanın birçok ülkesinden daha düşük olması dikkat çekicidir. Ancak, araştırmacılar son 30 yılda dünyada boşanma oranlarında dramatik bir artış olduğunu, Amerika'da yeni ve ilk evliliklerin en az yarısının boşanma ile sonuçlandığını belirtmektedirler. Türkiye'de özellikle son on yıldaki oranlar, boşanmanın toplumumuz için de sosyal problem olabilecek bir düzeyde seyrettiğini göstermektedir. 90'lı yıllarda yavaş artış gösteren boşanma oranı, 2000 ile 2010 tarihleri arasında önemli bir artış göstermiş ve toplumu tehdit eder hale gelmiştir.

Boşanmanın hızla artmasının birçok nedeni vardır. Toplumsal ve kültürel tüm değişmeler ve bunların aileye yansıması, boşanmaların artısından sorumlu tutulabilir. Kentleşme hızına bağlı olarak boşanmalar artmıştır. Kırsal kesimde boşanmalar daha azdır. Çünkü kadının ekonomik özgürlüğü yoktur. Kentleşmeye bağlı olarak kadın haklarının gelişmesi, eğitim düzeyinin yükselmesi ve kadının toplumsal yasama katılım beklenenin tersine evlilikte uyumu artırmamıştır. Ailenin yasam düzeyi yükselmiş ama aileye rol çatışması girmiştir. Bunun sonucu olarak ta boşanma kentlerde daha da artmıştır. Boşanmaların artması, evlenme çağına gelen gençler için de kötü örnek olmaktadır. İstatistikler, boşanmış eşlerin çocuklarının kurdukları evliliklerin de boşanma ile sonuçlanma olasılığının yüksek olduğunu göstermektedir. Böyle gençler evliliklerinde de en ufak bir anlaşmazlık olduğu zaman en kolay

çözümü, ana babalarının yolundan giderek ayrılmada bulmaktadırlar (Yörükoğlu 1994).

Ebeveynleri boşanan ergenlerde çok degişik tepki gösterenlere rastlanmaktadır. Kimi ergen boşanmanın yasını tutmakta, kimisi duygusal destege gereksinim duymakta, kimisi bağlılık çatışması yaşamakta, kimisi çekilmeyi yeğlemekte, kimisi de ailede önemli sorumluluk almanın tadını çıkarmaktadır. Boşanma, çocukların ergenlik dönemine değişik biçimde yansımaktadır. Anne ve babası, kendisi iki yaşına girmeden önce ayrılmış olan çocuklar, ergenlikte önemli sorunlar yaşamamaktadır. Anne ve babası, kendisi üç-bes yasında iken ayrılmıs olan erkek çocuklar, ergenlikte saldırganlık, kızlar ise hem saldırganlık hem de okulda başarısızlık sorunlarını yaşamaktadır. Altı-on iki yaslarında iken anne ve babaları ayrılan erkek çocukları ergenlikte okulu reddetmektedir. Çocukları delikanlılık çağında boşanan anne ve babanın çocuklarında suçluluk oranı yüksek oluyor. (Bakırcıoğlu 2002).

Boşanma çocukların benlik kavramlarını da olumsuz yönde etkilemektedir. Okul çağındaki çocuklarda boşanmadan sonra tek ebeveynle birlikte kalma durumundaki çocukta okul başarısızlığı, yalan söyleme, çalma ve cinsel rol zedelenmeleri gibi olumsuz davranıslar izlenebilmektedir. Yapılan araştırmalara göre çocukluk yıllarında bosanmanın meydana getirdiği sonuçlar çocuğu yetişkinlikte de etkileyebilmektedir. Yetişkinlikteki kişilik bozukluğu, nevroz, suçluluk ve intihar girisimleri ile dağılmıs bir aileden gelmiş olmak arasında ilişki olduğu saptanmıştır (Tezcan 1996). Boşanma, çocuğun aidiyet ve mutluluk duygusunuda olumsuz etkileme özelliğine sahiptir. Çocuğun yeterli destek ve güvenle büyüdüğü aile ortamının çocuğun kendini gerçekleştirme ve yeteneklerini geliştirmeyi temin etmede nedenli etkili olduğu Aktaş (2013) tarafından vurgulanmaktadır.

Eşler arası çatışma ve boşanmanın çocukların davranış ve uyum problemleri üzerindeki yaş ve cinsiyete bağlı etkilerini belirlemek amacıyla 196'sı erkek 225'i kız toplam 421 Türk denek üzerinde çalışma yapılmıştır. Bu çalışmanın sonucunda çatışmalı ve boşanmış anne-babaların çocuklarının psikolojik problem düzeylerinin, çatışmasızlara oranla daha yüksek olduğu ve anne-baba arasındaki evlilik uyumunun azalmasıyla çocuklardaki uyum problemlerinin arttığı saptanmıştır (Şirvanlı 1999). Yapılan araştırmalar, boşanmış aile çocuklarında ruhsal uyumsuzluk oranının yüksek

olduğunu ortaya koyuyor. En sık görülen ruhsal uyumsuzluklar arasında okul başarısızlığı, çeşitli davranış bozuklukları ve duygusal çökkünlük sayılmaktadır (Yörükoğlu 2000).

Araştırmaya konu olan çocukların büyük çoğunluğunun hem annesinin hem de babasının hayatta olması ancak ayrı yaşamaları ve çocuğun ilk evlilikten dünyaya gelmesi çarpıcı bir sonuçtur. Sağlıklı bir gelişim için nitelikli ebeveyne sahip olmanın ne derece önemli olduğunu göstermektedir. Çocukların sağlıklı psiko-sosyal gelişim için anne ve babanın birlikte yaşamasının önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır. Anne ve babası birlikte yaşamayan çocukların 15'inin (%30) babasının yanında kalması üvey anneye sahip olan ailenin ve çocukların yaşamış olduğu sıkıntıları ortaya çıkarmıştır. Çocukların 22'sinin (%44) anne yanında kalması ise ergenlik döneminde baba eksikliğinin yaratığı sorunları ortaya koymuştur. Anne-babası boşanmış çocuklar psikolojik sorunlar açısından diğer çocuklardan daha fazla risk altındadırlar. Yeniden yapılan evliliklerde ikinci eşin birinci evlilikten olan çocuğu istememesi ve çocuğun ihmal ve istismar edilmesi olası bir durumdur. Veriler incelendiğinde anne babaların 8'inin (%11,6) sadece dini nikâh ile evli olması dikkat çekicidir.

Geçmişte alt TED'e sahip ailelerin ekonomik yetersizlik nedeni ile çocuklarını kuruluş bakımına yerleştirildiği bilinmektedir. Ancak değişen toplumsal şartlar ve sosyal sorunlarla birlikte orta TED'e sahip ailelerin çocuklarının istismara daha fazla maruz kaldığı ve daha fazla risk grubunda olduğu düşük olsa da üst TED'e sahip olan ailelerin çocuklarının da istismara maruz kalarak kuruluş bakımına yerleştirildiği görülmektedir.

Araştırmaya konu olan çocukların ailelerinin yerleşim yerleri göz önüne alındığında köylerde yaşayan ve istismar mağduru olarak kuruluşa yerleştirilen çocukların oranının dikkat çekici olduğu görülmektedir. Veriler araştırmaya konu olan çocukların ailelerinin 17'sinin (%24,3) göç ettiğini göstermektedir. Göç etme sonucunda uyum zorluğu yaşayan ailelerin çocukları da bu süreçten olumsuz etkilenebilmektedir.

Araştırmaya konu olan çocukların büyük çoğunluğunun apartmanda yaşadığı, üç ve daha fazla çocuklu aileye sahip oldukları belirlenmiştir. Konutta kişi başına

düşen oda sayısının en yüksek oranla bir kişiye bir oda şeklinde olması ailede yaşayan birey sayısı azaldıkça çocukların kendilerine ait odasının olmasının sonucu olduğu görülmektedir. Çocukların anne profiline bakıldığında, annelerin 56'sının (%80) 45 yaş ve üzerinde oldukları, çocukları ile aralarında yaklaşık 30-35 yaş farkı olduğu, alt düzeyde eğitim olanaklarından yararlandığı, 3'ünün (% 4,3) ise yüksekokul mezunu olduğu görülmektedir.

Zeytinoğlu (1999) yaptığı çalışmada sağlık, sosyal hizmet, hukuk ve eğitim alanında meslek uzmanlarının çocuk istismarı ve ihmalinin nedenleri konusunda görüşlerini almıştır. Bu araştırmaya göre; eğitim eksikliği (%71.66) çocuk istismarı ve ihmalinin nedenleri arasında birinci sırada yer almaktadır. Ebeveynlerin eğitim düzeyi önemli sosyo-demografik göstergelerdendir.

Ailedeki eğitim ve kültür seviyesi, çocuğa karşı ilgisizlik, aile içi uyumsuzluk ve olumsuz alışkanlıklarla birleştiğinde çocuğun aile dışında daha çok vakit geçirmesine ve olumsuz arkadaş gruplarına yönelmesine ve istismara maruz kalmaya açık hale gelmesine neden olmaktadır. BSRM'de kalmakta olan çocukların annelerinin eğitim profilinin çeşitlilik göstermesi (okuryazar olmaması-yüksekokul mezunu olması) dikkat çekmekte olup yüksekokul mezunu olan ailelerin çocuklarının da kuruluşa yerleştirilmesi önemli ve üzerinde durulması gereken bir veri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Annelerin çoğunun çalışmadığı, çalışanlarında 5'inin (%20,8) sigortalı ve sürekli işlerde, diğerlerinin tamamının ise sigortasız ve marjinal işlerde çalıştığı görülmektedir. Çocuklardan 4'ünün (%16,7) ise annesinin nerede çalıştığını bilmemesi, anne ile çocuklar arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi açısından önem taşımaktadır. Annelerin 11'inin (%15,9) alkol kullanma, 2'sinin (%2,9) ise uyuşturucu madde kullanma alışkanlığı olduğu görülmektedir. Bu durumun, çocukların alkol ve madde kullanımında etkisi olduğu düşünülmektedir.

Araştırmaya konu olan çocukların baba profiline bakıldığında, çoğunluğunun 45 yaş ve üzerinde olduğu, babaların yarısını ilkokul mezunu olduğu annelere göre daha iyi bir düzeyde olsa da babaların eğitim seviyelerinin de düşük olduğu, 3'ünün (%4,3) ise yüksekokul mezunu olduğu görülmektedir. Babaların eğitim seviyesi

annelere göre daha iyi bir düzeyde olsada ebeveynlerin eğitim seviyelerinin düşük olduğu görülmektedir.

Eğitim durumu hakkında bilgi sahibi olunan babaların da anneler gibi daha çok alt düzeyde eğitim ve öğretim olanaklarından yararlandığı görülmektedir. BSRM'de kalmakta olan çocukların babalarının da annelerinin eğitim profili gibi çeşitlilik göstermesi aileler ile çocukları arasındaki ilişkilerde eğitim seviyesi ne olursa olsun sıkıntı yaşanma olasılığının olduğunun ve aileye aile içinde destek vererek aile içi ilişkilerin kuvvetlendirilmesi gerektiğinin ve konunun ivedilikle ele alınması gerekliliğinin açık ve net göstergesidir.

Babaların çoğunun sigortalı ve sürekli işlerde çalıştığı, anneler ile babaların alkol ve uyuşturucu madde kullanma alışkanlığı karşılaştırıldığında oranların birbirine paralel olduğu görülmektedir. Veriler incelendiğinde, çocukların 20'sinin (%28,6) ailesinde suç işleyen bireyler olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Veriler genel olarak değerlendirildiğinde ailenin özelliklerinin çocuğun suç mağduru olmasında etkili olduğu görülmektedir.

Bulgular Beyazova ve Şahin'in (2011) "Anne babanın yaşının çok genç olması, işsizlik, ekonomik sıkıntılar, aile içi geçimsizlik, alkol ya da uyuşturucu kullanımı, çok çocuklu aile, anne babada ruhsal bozukluk ve anne babanın eğitimsizliği gibi etmenler aile içinde çocuğun istismar ve ihmale maruz kalmasını artırmaktadır" görüşünü de kuvvetlendirmektedir. BSRM'de kalan kız çocuklarının anne ve babasının yaşları orta yaş ve üzeri olarak karşımıza çıkmakta olup araştırmada belirtilen yaş bulgusundan farklı sonuç elde edilmiştir. Anne ve babanın yaşının küçük olması yanında yaş farkının artmasının da çocukların istismar ve ihmale yol açtığı düşünülmektedir.

4.3.Çocukların korunma altına alınma süreci, yaşadığı sorunları, çocukların özelliklerine ilişkin bilgiler ile çocuk ve aile açısından son duruma ilişkin bilgilerin değerlendirilmesine ilişkin verilerin tartışılması.

Araştırmaya konu olan çocukların 34'ünün (%48,5) cinsel istismara, 16'sının (%22,9) duygusal istismara, 11'inin (%15,7) ekonomik istismara, 9'unun (%12,9) hem duygusal hem de fiziksel istismara maruz kaldıkları görülmektedir. Gökler ve

Taner'e (2004) göre, duygusal istismar ve ihmal oldukça sık olmakla birlikte, fark edilmesinde, tanımlanmasında, anlaşılmasında ve yasal olarak kanıtlanmasında güçlük yaşanan bir ihmal türüdür.

Fiziksel ve cinsel istismar türlerinin çoğunda duygusal istismar ve ihmal de yer almaktadır. Fiziksel istismar ve ihmal olgularının %90'ında duygusal istismar ve ihmal olduğu saptanmıştır. Fiziksel ve cinsel istismarın olmadığı durumlarda da duygusal istismar ve ihmal gerçekleşebilir. Bu şekliyle, duygusal istismar ve ihmalin çocuğun yaşadığı en sık görülen istismar ve ihmal tipi olduğu söylenebilir. Çocuklardan elde edilen veriler değerlendirildiğinde cinsel istismardan sonra en fazla maruz kalınan istismar türü %35,8 ile duygusal ve fiziksel istismardır.

Araştırmaya konu olan çocukların verileri incelendiğinde, çocukların 37'sinin (%52,9) korunma altına alınmadan önce çalıştığı öğrenilmiştir. Buna rağmen, çocukların 11 (%15,7) ekonomik istismara maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. Yasalara göre 18 yaşına kadar çocuk kabul edilen bireylerin özellikle 15-18 yaş grubunda, sadece %50'si eğitimden yararlanmakta %50'si ise okul dışında kalmaktadır. Bunun yanında okul dışında kalan ve yasal olmaması nedeniyle resmi istatistiklere girmeyen zorunlu eğitim çağındaki pek çok çocuk değişik iş alanlarında çalışmaktadır (Senemoğlu 2001).

Duygusal, fiziksel ve ekonomik istismarı maruz kalan çocukların 30'u (%83,3) gibi büyük bir oranının anne veya babası tarafından istismar edildiği görülmektedirler. Üvey anne ve üvey baba istismarına uğrayan çocukların sayısı 5'dir (%13,9). Ailede "sevgisizlik, iletişim kopukluğu, eşler arası çatışma" gibi nedenler ebeveynde depresyon ve mental hastalıklara sebep olmaktadır. Bu da çocuk istismar ve ihmalinin tetikleyicileri arasındadır. Çocuğa uygulanan aile içi şiddetin kısa süreli etkileri arasında; yaralanmalar ve emosyonel hasarlar yer alırken, uzun süreli etkileri arasında; kendini ihmal, kendine zarar verme, depresyon, anksiyete, panik atak, uyku bozuklukları, alkol-madde kullanımı, saldırgan kişilik yapısı, yeme bozuklukları, intihar eğilimleri yer almaktadır (Ünal, 2005).

Araştırmaya konu olan çocuklardan elde edilen veriler değerlendirildiğinde çocukların 36'sının (%52,2) korunma altına alınmadan önce evden kaçma davranışı gösterdiği, 35'inin (%54,7) içe dönük, 5'inin (%7,8) ise saldırgan kişilik özelliğine

sahip olduğu, 22'si (%31,4) gibi azımsanmayacak bir bölümünün alkol kullanma, 41'i (%58,6) gibi yüksek bir sayının sigara kullanma alışkanlığının olduğu, 10'unun (%14,3) uyuşturucu madde bağımlılığının, 33'ünün (%47,1) kendine kesi atarak zarar verme davranışının olduğu görülmektedir. Bu bağlamda; çocukların aile içi şiddete maruz kalmaları ile veriler arasında bağlantı kurulması mümkündür.

Cinsel istismara maruz kalan çocukların 17'si (%50) arkadaş olarak tanımladığı kişiler tarafından, 7'si (%20,7) tanımadığı veya tanımasına rağmen arkadaş olarak görmediği kişilerin istismarına maruz kalmışlardır. Çocukların 8 (%23,5) gibi azımsanmayacak bir bölümünü de baba, ağabey, amca gibi birinci derecede akrabası olan kişiler tarafından ensest istismara maruz kalmışlardır.

Topçu (1997), cinsel istismar olaylarında istismarcının ya da faillerin genellikle çocuğun tanıdığı ve güvendiği kişiler arasından çıktığını belirtmektedir. İstismara uğrayan çocukların ise genellikle sorunlu ailelerin çocukları olduğu kanısı vurgulanmaktadır. Cinsel istismarın herhangi bir sosyo-demografik grupla bağlantısı saptanmamış olup, her sosyo-ekonomik düzeyde görülebileceği belirtilmektedir. Araştırmamız sonucunda elde edilen veriler daha önceden yapılan araştırmalarla paralellik göstermektedir.

Boşanma, şiddet, alkol ve madde kullanımı olan ailelerde cinsel istismar daha sık görülmektedir. Çocuğun bakımıyla doğrudan ilgilenen babaların daha az istismar uyguladığı saptanmıştır (Gökler ve Taner 2004). %50 oranında ki grubun arkadaşı tarafından cinsel istismara maruz kalması dikkate değer bir bulgudur. Bu yaş grubunun bireysel sınırlarını öğrenme sorumluluklarına vakıf olması (denetimler…vb.) istenilen bir durumdur. Okullar, medya, etkili spor tesislerinin varlığı önemlidir.

Çocukların 46'sı (%65,7) gibi büyük bir oranı adli makamlar ve emniyet güçlerince kuruluşa teslim edilmektedir. Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlükleri 2828 Sayılı Sosyal Hizmetler Kanuna istinaden çocukların korunma altına alınmasında birinci sırada yer alırken, 5395 sayılı ÇKK ile birlikte ilk işlemi başlatan kurum olarak yarıdan fazlasının adli makamlar ile kolluk kuvvetleri olduğu görülmektedir. Bunun nedeni çocukların suç mağduru olması ve olayın adli makamlara intikal etmesinden kaynaklanmaktadır. Aile ve Sosyal Politikalar İl

Müdürlüğünün işlem başlattığı çocuklar; ÇKK'dan önce kuruluş bakımına alınarak çocuk yuvasına veya yetiştirme yurduna yerleştirilen, kuruluş bakımında bulunduğu süre içerisinde, aile yanına izinli verildiği süre içerisinde veya kuruluş dışında istismara maruz kalarak BSRM'ye nakil edilen çocuklardan oluşturmaktadır.

Araştırmaya konu olan çocuklara ilişkin veriler incelendiğinde çocukların 33'ünün (%47,1) korunma kararının olduğu, diğer çocuklar hakkında yasal işlemlerin devam ettiğini göstermektedir. Çocuk Koruma Kanununun yürürlüğe girmesiyle, çocuk hakkında Kanun'un 5. maddesi gereği koruyucu ve destekleyici tedbirler (bakım, sağlık, eğitim, barınma, danışmanlık) verilmekte, acil durumlarda ise sonradan uygun tedbir verilmek üzere 9. maddede acil korunma kararı alınmakta ve yapılan sosyal inceleme raporuna göre uygun tedbir kararı verilmekte olup işlemleri devam etmektedir.

Çocukların kesin kabullerinin yapılacağı kuruluşlara yerleştirilene kadar çocuk yuvasında büyük bir kısmının ise çocuklar için uygun olmadığı düşünülen karakollarda kaldığı, ilk kabullerinde ise büyük çoğunluğunun BSRM'ye yerleştirildiği belirlenmiştir. Çocukların büyük çoğunluğunun ailesi ile aynı ilde korunma altına alındığı belirlenmiştir.

Araştırmaya konu olan çocukların büyük bir oranının kuruluştaki diğer çocuklar ile zaman zaman uyum sorunları yaşadığı, 22'sinin (%31,4) ise oldukça sağlıklı ilişkiler kurduğu görülmektedir. Çocukların 35'inin (%50) kuruluş personeli ile olumlu ilişkiler içinde olduğu, 32'sinin (%45,7) ise zaman zaman kuruluştaki personelle kuruluş kurallarına uyma konusunda sorunlar yaşadığı belirlenmiştir. Kuruluşta kalan çocukların daha rahat olması, kuruluştan izinsiz olarak ayrılan, alkol ve madde kullanma alışkanlığı olan, kendine kesi atan, intihar eğilimi olan, eğitimine devam etmeyen çocuklar olması personelle sorunlar yaşamalarına neden olmaktadır.

Araştırmaya konu olan çocukların kuruluş ortamında eğitimlerine devam etmesi için gerekli mesleki çalışmalar yapılmaktadır. Çocukların 42'sinin (%60) eğitimine devam ettiği halde başarısız olduğu, 22'sinin (%31,4) ise devamsız olduğu görülmektedir. Kuruluşta kalan çocukların kendilerine yeni bir yaşam kurma sürecinde daha bilinçli, özgüveni gelişmiş, çalışma hayatına hazır bireyler olarak

yetiştirilebilmesi için eğitimlerini tamamlamaları gerekmektedir.Bu çocuklar yaşadıkları olumsuzluklardan dolayı özel ilgilenilmesi gereken uyum sıkıntısı yaşayan çocuklar olduğu için normal eğitim ve öğretim programları dışında, kuruluş ve çocukların şartlarına uygun olan eğitim programlarına ihtiyaç duyulmaktadır.

Araştırmaya konu olan çocuklar kuruluşa uyum sürecinde sıkıntı yaşamakta ve kuruluştan izinsiz ayrılma girişimlerinde bulunmaktadırlar. Bu çocuklar kurum bakımını reddetmek, kuruluşun kurallı ortamından uzaklaşmak, alışmış oldukları ortama ve ailelerine geri dönmek gibi pek çok nedenlerle kuruluştan izinsiz olarak ayrılmaktadırlar. Kuruluştan izinsiz ayrılmak isteyen çocuk başka çocukları da etkileyerek diğer çocuklarla birlikte kuruluşu izinsiz terk edebilmektedir. Veriler incelendiğinde çocukların kuruluşa uyum sağlayarak izinsiz ayrılma davranışının azaltılabilmesi amacı ile çocuklarla bireysel çalışmalara ihtiyaç duyulduğu görülmektedir.

Çocukların 30'unun (%42,9) kuruluştan izinsiz ayrıldığı, bu çocukların ise 14'ünün (%20) üç ve daha fazla olmak üzere kuruluştan izinsiz ayrıldığı belirlenmiştir. Çocukların 15'inin (%50) izinsiz ayrıldığında ailesinin, 11'inin (%36,7) tanıdığı kişilerin yanına gittiği belirlenmiştir. Kuruluştan izinsiz olarak ayrılan çocuklar hakkında mevzuat doğrultusunda kolluk güçlerine bilgi verilmektedir.

Çocukların sağlık, eğitim, uyum sorunları veya aile durumu v.b. nedenlerden dolayı il dışındaki başka bir kuruluşlara gönderilmesi işlemine nakil denilmektedir. Araştırmaya konu olan çocukların 3'ü (%4,3) için nakil istendiği belirlenmiştir. Uyum sorunları nedeniyle çocukların 47'si (%67,1) ile kuruluş meslek elemanlarının mesleki çalışmalar yaptığı belirlenmiştir. Çocukların 20'sinin (%28,6) mesleki çalışmaların yanı sıra devlet ve üniversite hastaneleri ile işbirliği içerisinde tedavisinindevam ettiği görülmektedir. Çocuklar hakkında davranış bozukluğu, davranış ve dürtü kontrol bozukluğu, travma sonrası stres bozukluğu, Orta MR ve depresyon teşhisi konulmuş olması, istismara maruz kalan çocukların yaşadıkları süreç açısından önemli bir bulgu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çocukların aileleri ile ilişkilerindeki son duruma bakıldığında, araştırmaya konu olan çocukların yarısına yakınının aileleri ile sağlıklı sosyal ilişkileri olduğu,

çocukların ailelerinin 44'üne (%62,9) danışmanlık, ayni ve nakdi yardım ile ekonomik destek hizmeti verildiği belirlenmiştir. Çocukların yarısından fazlasının parçalanmış aile olması nedeni ile ailesi yanına dönmek istememesi, kendi rızası ile cinsel birliktelik yaşadığından dolayı ailesi tarafından kabul edilmemesi, ailelerinin çocuk yetiştirme konusunda yetersiz olması ve cinsel istismara maruz kalması nedeni ile kuruluşta kalmaya devam etmesi uygun görülmektedir.

Çocuklarla ve aileleri ile yapılan mesleki çalışmalar sonucunda çocukların 20'sinin (%25,7) aile yanına döndürülebilmesi için işlem başlatılmış olup, bu durum ailelere verilen danışmanlık hizmetinin çocuğun ailesine döndürülmesindeki önemini ortaya çıkarmaktadır. Çocukların kurumda kalışı sırasında ailesi ile yapılan çalışmaların etkinleştirilerek, güçlendirilmesi önemlidir. Çocuğun yalnızca ensest ilişkiye maruz kalma durumunda da varsa ailedeki diğer çocuğun/çocukların korunmasının temininin önemli olduğu düşünülmektedir.

4.4.Beier Cümle Tamamlama Testi sonucunda çocukların geçmişe, geleceğe, kendine güven ve kabiliyetlerine, annesine, babasına, ev ve ailesine, arkadaşlarına, otoriteye karşı davranışları ile korku ve kaygıları, suçluluk duygusu, iş veya okul ile karşı cinse karşı takındığı tavırların verilerinin değerlendirilmesine ilişkin durumun tartışılması.

Çocukların geçmişe karşı tavırlarının belirlendiği soruların geneli değerlendirildiğinde çocukların küçüklüklerini yaramaz olarak hatırladığı, bir çoğunun geçen sene kuruluş ortamında olmadıkları için daha mutlu olduğu, anne ve ya babası ölen çocukların anne ve babalarına özlem duymaları nedeni ile eskiden daha mutlu olduklarını ifade ettikleri, yurda gelmelerini hayatın en kötü tarafı olarak değerlendirdikleri, hatırımda kalan ben sorusuna ise cevap vermeyenlerin oranının yüksek olduğu görülmektedir.

Çocukların geleceğe karşı tavırlarının belirlendiği soruların geneli değerlendirildiğinde; çocukların büyüdükleri zaman hayatlarını yeniden düzenlemeyi düşündükleri, bir meslek sahibi olmak istedikleri, ellerinden gelseydi kuruluşa gelmemek için çaba sarfedecekleri, kuruluştan en kısa sürede ayrılmayı diledikleri ve aileleri ile bir arada olmayı istedikleri bilgisi elde edilmiştir.

Çocukların benlik duygusu ve kendi kabiliyetine karşı tavırlarının belirlendiği soruların geneli değerlendirildiğinde; çocukların yarısından fazlası başkalarının kendisi hakkında olumsuz duygulara sahip olduğunu düşünmelerine rağmen, kendilerinin iyi özelliklerinin olduğunu ve kendileri hakkında iyi düşüncelere sahip olduklarını belirtmektedirler. Çocukların çoğunluğu kendi evi olunca hayatlarının daha düzenli ve iyi olacağını düşünmektedirler. Araştırmaya katılan çocukların yarısından fazlası ise yalnız kaldıklarında olumsuz şeyler düşündüklerini ve korktuklarını belirtmektedirler.

Çocukların anneye karşı tavırlarının belirlendiği soruların geneli değerlendirildiğinde çocukların yarısından fazlasının anneleri hakkında olumlu düşünceye sahip olduğu görülürken anneleri hakkında olumsuz düşünceye sahip olan çocukların oranının da oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Çocukların babaya karşı tavırlarının belirlendiği soruların geneli değerlendirildiğinde; çocukların çoğunluğunun babaları hakkında olumlu düşünceye sahip olduğu görülürken olumsuz düşünceye sahip çocukların oranının da çok yüksek olduğu görülmektedir. Verilerden elde edilen bilgilere gore çocukların %83,3'nün anne ve babaları tarafından istismar edilmesi %8,8'inin babaları tarafından cinsel istismara maruz kalması nedeni ile baba kız çocuğu ilşikilerinin daha derinlemesine incelenmesi gerektiği düşünülmektedir.

Çocukların ev ve aile ilişkilerine karşı tavırlarının belirlendiği soruların geneli değerlendirildiğinde; çocukların yarısından fazlasına ev, aile, kardeş kelimeleri olumlu çağrışımlar yapmaktadır. Araştırmaya katılan çocukların %80'i ise kendi evi olunca her şeyin daha iyi olacağını düşünmektedir.

Çocukların arkadaşlarına karşı tavırlarının belirlendiği soruların geneli değerlendirildiğinde; çocukların çoğunluğuna arkadaş, iyi arkadaş, çocuk kelimeleri olumlu çağrışımlar yapmaktadır. Sıkıntıda olduğu zaman arkadaşlarından destek gören, sıkıntısını arkadaşları ile paylaşan çocukların oranı ise %58,6'dır. Çocukların otoriteye karşı tavırlarının belirlendiği soruların geneli değerlendirildiğinde; çocukların cezalar, yasaklar ve büyükler hakkında olumsuz, öğretmenleri hakkında olumlu duygulara sahip oldukları görülmektedir. Çocuklar işlerin başında kendilerinin olması durumunda işlerin daha iyi olacağını düşünmektedir.

Çocukların korku ve endişelerinin belirlendiği soruların geneli değerlendirildiğinde; yarısından fazlasının korku ve endişelerinin olduğu görülmektedir. Çocukların canları sıkılınca sıkıntılarını gidermek için kitap okumak, uyumak, gibi dikkatlerini başka yöne yoğunlaştırdıkları, en büyük üzüntülerinin anne/babalarının ölümü ve yurda gelmek olduğu, bu üzüntülerinden kurtulmak istedikleri, kendilerini en çok endişelendiren ve korkutan şeyin ailelerinin yanına dönememek ve yurtta kalmak olduğunu belirtmektedirler.

Çocukların suçluluk hislerinin belirlendiği soruların geneli değerlendirildiğinde; çocuklar anne ve babalarının sözünü dinlememelerinin ve aile ilişkilerinin bozulmasına neden olan davranışlarını yapmamaları gereken şeyler olarak değerlendirdikleri ve bununda bilincinde oldukları görülmektedir. Çocuklar evden kaçmaları, aileleri ile sürekli tartışmaları ve ailelerinin yanına gitmek istemeyip kuruluşa gelmek istemeleri nedeni ile pişmanlık duymakta ve bu durumu yaptıkları en kötü şey olarak düşünmektedirler. Çocukların vazgeçmek istedikleri şeyler arasında sigara ve erkek arkadaşları gelmektedir. Veriler değerlendirildiğinde çocukların yarısından fazlasının suçluluk hissine sahip olduğu görülmektedir.

Çocukların okul ve işe karşı tavırlarının belirlendiği soruların geneli değerlendirildiğinde; çocukların okulda oldukları sürelerde kendilerini daha iyi hissettikleri ve okulu ileriki hayatları için gerekli gördükleri, tahsillerini bitirmeleri halinde bir meslek sahibi olmak istedikleri, kendilerine her konuda destek olan, sorunlarına çözüm önerileri sunan ve dertlerini dinleyen öğretmenleri iyi öğretmen olarak düşündükleri, ders kitaplarını kapatınca kendilerini daha iyi hissettikleri görülmektedir.

Çocukların karşı cinse karşı tavırlarının belirlendiği soruların geneli değerlendirildiğinde; çocukların yarısından fazlasının erkekler hakkında olumsuz düşüncelere sahip olduğu, kadınlarla erkekleri bir arada görmeyi en ayıp şey olarak düşündükleri görülmektedir. Çocukların büyük çoğunluğunun cinsi münasebetler ve cinsel hayatım ile başlayan sorulara cevap vermediği, kendi rızası ile birliktelik yaşayan çocukların cinsi münasebetler ve cinsel hayatları hakkında olumlu, kendi rızası dışında istismara maruz kalan çocukların olumsuz cevap verdiği görülmüştür. Çocukların erkeklerle kadınları bir arada görünce olumsuz duygulara sahip olma oranının daha yüksek olduğu görülmektedir.

4.5. Beier Cümle Tamamlama Testi sonucunda elde edilen bilgiler doğrultusunda oluşturulan ve çocukların benlik algısı, empati geliştirme, kendisini ifade edebilme, farkındalık geliştirmek amacı ile yapılan psikososyal grup çalışması sonuçlarının değerlendirilmesine ilişkin verilerin tartışılması.

Grup çalışmasına katılan çocukların testte yer alan, geçmişe karşı tavırlarının belirlendiği soruların yarısından fazlasına olumsuz cevap verdiği görülmüştür. Bu bilgiler doğrultusunda psiko-sosyal grup çalışmasında geçmişten bir fotoğraf etkinliği yapılmıştır. Üyelerinin geneli geçmişlerinde iz bırakan anları fotoğraflaştırmış olup; yapılan çalışma ile üyelerin hem geçmişteki durumları ile yüzleştikleri hem de grup içerisinde güzel anılarını paylaşma açısından deneyim yaşamaları sağlanmıştır. Grup üyelerinin mevcut yaşamlarından memnun olmamalarının geçmişe olan özlemlerini arttırdığı görülmüştür. Ayrıca grup üyelerinin kurum bakımına alınma ya da kurum bakımına devam etme gerekçeleri dikkate alındığında **yalnızlık ve dışlanma** düşüncelerine sahip oldukları izlenimi elde edilmiştir.

Çocukların, geleceğe karşı tavırlarını belirlemeye yardımcı olan soruların 39'una (%70,9) olumlu cevap verdiği belirlenmiştir. Çocukların, okul ve işe karşıda olumlu tavırlara sahip oldukları görülmüştür. Bu doğrultuda, grup üyelerine **umut aşılama** ve yapılan seçimlerin sonuçlarını görme amacı ile grup çalışması yapılmıştır. Yapılan çalışmada grup üyelerinin her biri doğal olarak gelecek ve kendileri ile ilgili güzel şeyler olacağını düşünmektedir.İşe girerek kuruluştan ayrılmayı, kendilerine yeni bir hayat kurmayı planladıkları görülmüştür. Ancak diğer taraftan grupta BSRM'nin hizmet grubunun özelliği itibariyle **kendilerini kontrol etme ve olumsuz davranışlar sergileme** endişesinin de yaşandığı görülmüştür. Bu noktada üyelerin **farkındalık kazandıkları ve hataları ile yüzleşme** açısından çalışmanın yararlı olduğu düşünülmektedir. Ayrıca söz konusu oturumda **güçlendirme ilkesi** çerçevesinde de gerekli telkin ve geri bildirimlerde bulunulmuştur.

Çocukların, anneye karşı tavırlarının belirlendiği soruların geneli değerlendirildiğinde olumlu ve olumsuz düşüncelerinin oranlarının birbirine çok yakın olduğu görülmektedir. Çocukların babaya karşı tavırlarının belirlendiği soruların geneli değerlendirildiğinde ise soruların yarısından fazlasına olumsuz cevap verildiği görülmüştür. Çocuklar aileleri ile ilgili daha derinlemesine bilgi elde edilebilmesi amacı ile yapılan çalışmada, aile imgeleri olarak insan bedeni çizmişlerdir. **Travma**

nedeni aile içi istismar olan (baba tacizi, üvey baba veya üvey anne istismarı olan, anneye güvenmeyen vb.) grubun aile şekillerinde organ eksikliklerinin olduğu görülmüştür. Çocuklar yaptıkları şekillerde yakından ilgilendikleri ya da endişe duydukları beden kısımlarını eksik bırakmışlardır.

Ellerin çizilmemesi güvensizliği, çevreye uyumda güçlük çekilmesini simgelemektedir. Kolların şekilde olmayışı, güvensizliği dile getirmektedir. Kollar güç ve kuvvetin simgesi olduğu için, kolların çizilmemesi güç ve kuvvetin azlığını belirler. Bacaklar bedeni destekleyen, güçlendiren organlardır. Çocuk resminde bunların bulunmaması, çocuğun kendini desteksiz ve hareketsiz olarak algılamasıyla eşanlamlıdır. Şekilde ayakların yokluğu çocuğun kendini güvensiz ve yardımsız hissetmesi anlamına gelir. Burun güç savaşımının simgesi olup yokluğu çocuğun güçsüzlüğünü gösterir. Ağız bir iletişim organı olup şekilde çizilmemesi başkalarıyla ilişki kurmakta zorluk çekildiğini gösterebilir. Üyeler vücut üzerinde kendilerine uygun bölümleri seçmiştir. Üyelerin ailelerindeki diğer kişilere bakış açılarının ve değerlendirmelerinin açığa çıkarıldığı bu çalışmada üyelerin, **ailelerine karşı olumlu ve olumsuz duyguları ile yüzleşmesi**, kendisini ifade ederek rahatlaması sağlanmıştır.

Çocukların, ev ve aile ilişkilerine karşı tavırlarının belirlendiği soruların geneli değerlendirildiğinde; çocukların ev ve ailelerine karşı özlem duydukları görülmektedir. Bir hediye verme oyunu ile çocukların duygu ve düşüncelerini ortaya koyma ve kendilerini uygun biçimde ifade edebilmelerine katkı sağlama amaçlanmıştır. Üyeler hediye verme oyununda kendileri için öneme sahip kişilere hediye vermişler, bunu da bulunmak istedikleri mekanlarda gerçekleştirmişlerdir. Oyun sürecinde bazı üyelerin kendi özlemlerine yönelik kurgulama yaparken bazı üyelerin ise sevdikleri yakınlarının ihtiyaçlarını ön planda tuttuğu görülmüştür.

Söz konusu oyun aracılığıyla grup üyelerinin özlem, istek gibi duygu ve düşüncelerini kendi kişilik yapılarına göre ortaya koyabilmelerinin yanı sıra üyelerin **sevdikleri yakınlarından beklentileri** ve bu beklentilerine ilişkin dikkat çekme durumlarını da ortaya koyabildikleri, ayrıca verilen hediyenin seçimi ve veriliş biçimi ile de kendilerini uygun biçimde ifade edebildikleri gözlenmiştir. Diğer taraftan üyelerin duygu ve düşüncelerine ilişkin **farkındalıklarının arttırılmasına** da katkı sağlanmıştır.

Grup üyelerinin arkadaşlara karşı tavırlarının belirlendiği soruların çoğunluğuna olumlu cevap verdiği görülmüştür. Aynı yaşam ortamında kalan ve kuruluşun kuralları gereği günlük yaşamlarını genel olarak kuruluş kampüsü içinde bir arada geçiren üyelerin bu nedenle duygu ve düşüncelerini ifade etmekte ve arkadaşları ile paylaşmakta sıkıntı yaşamadıkları gözlenmiştir. Bu durumun grup içinde rahatlama ve güven duygusu yaşamalarına katkı sağladığı düşünülmektedir.

Yapılan çalışmada üyelerin en önemli ortak noktası olarak kurum bakımındaki ortamları üzerine odaklaşarak ifade ve paylaşımlarda bulundukları görülmüştür. Bu bağlamda ortak paylaşımları olan grup üyelerinin empati kurmada zorlanmadıkları, arkadaşlarının ifade edemediği veya etmek istemedikleri konularda onların düşüncelerini rahatlıkla ifade edebildikleri, birbirlerini geri bildirimlerle destekledikleri görülmüş olup; birbirleri ile ilgili olumlu ve olumsuz davranış ve düşüncelerine ilişkin farkındalık kazandıkları izlenimi edinilmiştir.

Grup içi ilişkiler ağını anlamak, güven ilişkilerine bakmak ve gruptaki rolleri görmek amacıyla grup ağacı çalışması yapılmıştır. Bu süreçte kendisini ağacın bir bölümü olarak tanımlayan üyelerin bir araya gelerek ağacı oluşturmaları şeklinde gerçekleştirilen fiziksel aktivite çalışma sürecinin daha eğlenceli geçmesini sağlamıştır. Üyelerin kendi kişilik özellikleri, beklentileri, dahil oldukları gruplarda üstlendikleri rolleri bir arada değerlendirerek buna uygun ağaç bölümünü seçtikleri gözlenmiş olup, bu bağlamda çalışmanın amacına ulaşıldığı değerlendirilmektedir. Yapılan çalışma ile üyelerin **kendilerini tanıma ve ifade etme becerileri** desteklenmiştir.

Çocukların, korku ve endişelerinin belirlenmesi amacı ile sorulan soruların geneline olumsuz cevap verdikleri görülmüştür. Çocukların kuruluş ortamında kalmak, ailesi yanına dönememek, aynı hataları yeniden yapmak gibi korku ve endişeler taşıdıkları görülmektedir. Grup üyelerinin zıt yönlerini karşılıklı iki sandalye ile somutlaştırarak ifade ettiği çalışmada, üyelerin çatışma yaşadıkları durumların açığa çıkması sağlanmıştır. Çatışma yaşanan bu durumların bazı üyelerde duygu durumu ile ilgili olduğu bazı üyelerde ise kendileri dışındaki dış faktörlerin etkisinden kaynaklı olduğu izlenimi edinilmiştir.

Üyelerde olmasını arzu ettikleri bir durum olmakla birlikte, genel olarak arzu edilen durumun sonucunun muhtemel olumsuzluğunun tahmin edilmesi; ancak buna rağmen arzu edilen durumun düşünülmeye devam etmesi çatışmaya neden olmaktadır. Nitekim bazı üyeler geçmiş oturumlarda olduğu gibi bu noktada **kendilerini kontrol edememek** ile ilgili ifadeler kullanmışlardır. Yapılan çalışma ve paylaşımlar neticesinde üyelerin yaşadıkları çatışmaları daha iyi tanımaları ve ortaya koymaları sağlanmış olup; çatışma yaşadıkları konularda özellikle **kontrol güçlüğü karşısında yaşanabilecek olumsuzluklar** ile yüzleşerek farkındalıklarının arttığı düşünülmektedir.

Çocukların suçluluk hislerinin belirlenmesi amacı ile sorulan soruların geneline, olumsuz cevap vererek geçmiş ile ilgili suçluluk düşüncelerini ifade etmişlerdir. Bu doğrultuda üyelerin geçmişlerine yönelik tamamlamadıkları ve açığa çıkaramadıkları durumların üzerinde durularak kendilerini ortaya koymalarını engelleyen etmenlerin ve bu konudaki farkındalıklarının arttırılmasının amaçlandığı çalışma yapılmıştır. Üyelerin çoğunluğu yapmak istedikleri ama yapamadıkları durumlar olduğunu belirtirken iki üye çalışma konusu ile ilgili herhangi bir yarım kalmışlık–pişmanlık yaşamadığını belirtmiştir.

Grup üyelerinin kendilerini ortaya koymalarını engelleyen yada etkileyen iç ve dış faktörlerin açığa çıkarılması, bu konudaki farkındalıklarının arttırılması sağlanmıştır. Kendilerini samimi bir şekilde ifade ettikleri gözlenen üyelerin kurum bakımı süreci gibi ortak bir noktalarının olması ve oturumdaki paylaşımların da kurum bakımı süreci ile bağlantılı olması nedeniyle grup içinde üyelerin birbirlerini dikkatli bir şekilde dinledikleri ve empati kurdukları izlenimi edinilmiştir.

Çocukların, benlik duygusu ve kendi kabiliyetine karşı tavırlarının belirlendiği soruların geneline olumsuz cevap verdikleri görülmektedir. Gruptaki her bir üyenin farklı bir üye tarafından belirgin özellikleri ile canlandırılması şeklinde gerçekleştirilen çalışmada üyelerin tanıma becerilerinin geliştirilmesi ve kendilerine ulaşmasının sağlanması amaçlanmış olup; çalışma amacının gerçekleştiği düşünülmektedir. Söz konusu çalışma birbirini yeterli düzeyde tanıyabilen üyelerle gerçekleştirilebilecek bir çalışmadır. Bu noktada aynı yaşam ortamında kalan ve birbirlerini sürekli gözlemleme fırsatı bulan üyeler açısından uygun olduğu düşünülerek uygulanmıştır.

Canlandırma oyununda üyelerin kendilerini farklı bir bakış açısı ile tanımaları ve değerlendirmelerine, böylelikle sergiledikleri davranışlarına **olumlu-olumsuz eleştirel bakabilmelerine** yönelik ortam oluşturulmuştur. Diğer taraftan kendileri tarafından sergilenen bir davranışın başkası tarafından da sergilendiğinde yaşanan duygu ve düşünceler paylaşılarak **kendilerini ifade etme ve kendilerini daha iyi tanıyarak farkındalığı arttırmada** çalışmanın yararlı olduğu gözlenmiştir. Yapılan çalışma ile grup içinde geri bildirim yolu ile iletişimin artması sağlanmış olup, ayrıca beden dilinin iletişimdeki etkisi ile ilgili becerilerin ve etkin dinleme becerisinin geliştirildiği düşünülmektedir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuçlar

Araştırmada elde edilen bulgular doğrultusunda aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

- Atatürk Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezinde bakım altında bulunan çocukların yaş aralığının 15-18 yaş grubunda, korunma altına alınma/hakkında tedbir kararı verilme yaşlarının 14-17 yaş arasında yoğunlaştığı görülmektedir.

- İstismara maruz kalması nedeni ile 13 yaş altı çocuklarda BSRM'ye yerleştirilmektedir. Çocukların büyük bir kısmının eğitimlerini yarıda bıraktıkları ve eğitim seviyesinin düşük olduğu, çocukların yüksek bir oranının korunma altına alınmadan önce okul devamsızlığı olduğu, çocukların yarısından fazlasının kuruluşa alındıktan sonra yarıda bıraktıkları eğitimlerine devam ettiği görülmektedir.

- Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezine yerleştirilen çocukların azımsanmayacak bir oranının zihinsel özürlü olduğu belirlenmiştir.

- Çocukların yarısının korunma altına alınmadan önce de evden kaçma davranışı gösterdiği, içe dönük kişilik özelliğine sahip olduğu, azımsanmayacak bir bölümünün alkol kullanma alışkanlığı olduğu, yüksek bir oranının sigara kullandığı ayrıca madde bağımlılığı olan çocuklar ile suç mağduru olan çocukların aynı merkezde kaldığı, yarıya yakın bir oranının kendine kesi atarak zarar verme davranışının olduğu görülmektedir.

- Boş zamanlarını dışarıda gezerek geçiren çocukların bulunduğu, çocukların büyük çoğunluğunun kuruluşa gelmeden önce televizyonda komedi ve eğlence programları izledikleri veya internete girerek boş zamanlarını değerlendirdikleri görülmektedir.

- Çocukların yarısının korunma altına alınmadan önce okul yerine çalışma hayatına atılması, kısa bir süre dahi olsa çalışmış olması çocukların ekonomik istismarla karşı karşıya oldukları görülmektedir.

- Kuruluşa kabul edilen çocukların büyük çoğunluğunun aile ortamında sosyal incelemesinin yapıldığı sosyal incelemesi yapılmayan çocukların ise son bir ay

içerisinde kuruluşa geldiği belirlenmiştir. Çocukların büyük çoğunluğunun parçalanmış aileye sahip olduğu, hem annesinin hem de babasının hayatta olduğu ve çocuğun ilk evlilikten dünyaya geldiği görülmüştür. Parçalanmış aileye sahip olan çocukların ebeveynlerinin yarıya yakınının yeniden evlendiği ve çocukların çoğunluğun anne yanında kalmayı tercih ettiği belirlenmiştir.

- Değişen toplumsal şartlar ve sosyal sorunlarla birlikte orta TED'e sahip ailelerin çocuklarının istismara daha fazla maruz kalarak kuruluş bakımına yerleştirildiği görülmektedir. Köylerde yaşayan ve istismar mağduru olarak kuruluşa yerleştirilen çocukların oranının dikkat çekici olduğu görülmektedir. Göç etme sonucunda uyum zorluğu yaşayan ailelerin çocukları da bu süreçten olumsuz etkilenebilmektedir. Araştırmaya konu olan çocukların büyük çoğunluğunun apartmanda yaşadığı, üç ve daha fazla çocuklu aileye sahip oldukları ve yaşadıkları konutta ihtiyaçlarını karşılayacak beyaz eşyaların olduğu görülmüştür.

- Çocukların anne profiline bakıldığında, annelerin çoğunun 45 yaş ve üzerinde oldukları çocukları ile aralarında yaklaşık 30-35 yaş farkı olduğu, düşük eğitim seviyesine sahip oldukları, sayıları azda olsa yüksekokul mezunu olan ailelerin çocuklarının da kuruluşa yerleştirildiği, annelerin çoğunun çalışmadığı, çalışanların çoğununda sigortasız ve marjinal işlerde çalıştığı, annelerin alkol ve düşük oranda da olsa uyuşturucu madde kullanma alışkanlığı olduğu belirlenmiştir.

- Çocukların baba profiline bakıldığında, çoğunluğunun 45 yaş ve üzerinde olduğu, annelere göre daha iyi bir düzeyde olsa da babaların eğitim seviyelerinin de düşük olduğu, çoğunun sigortalı ve sürekli işlerde çalıştığı, babaların alkol ve uyuşturucu madde kullanma alışkanlığının anneler ile paralel olduğu görülmektedir.

- Araştırmaya konu olan çocukların yarıya yakınının cinsel istismara maruz kaldığı bunu duygusal istismar, ekonomik istismar ve hem duygusal hem de fiziksel istismarın takip ettiği belirlenmiştir. Duygusal, fiziksel ve ekonomik istismarı maruz kalan çocukların yarısından fazlasının anne veya babası tarafından istismar edildiği, cinsel istismara maruz kalan çocukların yarısının arkadaş olarak tanımladığı kişiler tarafından, azımsanmayacak bir bölümünü de baba, ağabey, amca gibi birinci derecede akrabası olan kişiler tarafından ensest istismara maruz kaldığı görülmektedir.

- Araştırmaya konu olan çocukların büyük bir oranının kuruluştaki diğer çocuklar ile zaman zaman uyum sorunları yaşadığı ancak kuruluş personeli ile olumlu ilişkiler içinde olduğu görülmüştür. Uyum sorunu yaşamaları nedeni ile çocukların yarıya yakınının kuruluştan izinsiz ayrıldığı ve aileleri ile tanıdığı kişilerin yanına gittiği belirlenmiştir. Çocukların uyum sorunları nedeni ile mesleki çalışmaların yanı sıra devlet ve üniversite hastaneleri psikiyatri klinikleri ile işbirliği yapıldığı ve uyum sorunu yaşayan çocuklara değişik teşhisler konulduğu ve tedavi süreçlerinin devam ettiği, ailelerine danışmanlık, ayni ve nakdi yardım ile ekonomik destek hizmeti verildiği belirlenmiştir.

- Çocukların yarısından fazlasının parçalanmış aile olması nedeni ile ailesi yanına dönmek istememesi, kendi rızası ile cinsel birliktelik yaşadığından dolayı ailesi tarafından kabul edilmemesi, ailelerinin çocuk yetiştirme konusunda yetersiz olması ve cinsel istismara maruz kalması nedeni ile kuruluşta kalmaya devam etmesi uygun görülmektedir.

- Çocukların geçmişe karşı özlem duydukları ve kuruluş ortamından hoşlanmadıkları ve ayrılmak istedikleri, ailelerine özlem duydukları ve bir arada olmayı istedikleri, bir meslek sahibi olarak kendilerine yeni bir hayat kurmak istedikleri, başkalarının kendisi hakkında olumsuz duygulara sahip olduğunu düşünmelerine rağmen, kendilerinin iyi özelliklerinin olduğunu ve kendileri hakkında iyi düşüncelere sahip oldukları, yalnız kaldıklarında olumsuz şeyler düşündüklerini ve korktukları bilgisi elde edilmiştir.

- Çocukların yarısından fazlasının anneleri ve babaları hakkında olumlu düşünceye sahip olduğu, ev, aile, kardeş kelimeleri hakkında olumlu düşündükleri görülmektedir. Çocukların büyük bir kısımı arkadaşları hakkında olumlu şeyler düşünmekte, sıkıntıda olduğu zaman arkadaşlarından destek görmekte ve sıkıntısını arkadaşları ile paylaşmaktadır.

- Çocukların cezalar, yasaklar ve büyükler hakkında olumsuz, kuruluştaki personel ve öğretmenleri hakkında olumlu duygulara sahip oldukları, tahsillerini bitirmeleri halinde bir meslek sahibi olmak istedikleri, kendilerine her konuda destek olan, sorunlarına çözüm önerileri sunan ve dertlerini dinleyen öğretmenleri iyi öğretmen olarak düşündükleri, görülmektedir.

- Çocukların en büyük üzüntülerinin anne/babalarının ölümü ve yurda gelmek olduğu, bu üzüntülerinden kurtulmak istedikleri, kendilerini en çok endişelendiren ve korkutan şeyin ailelerinin yanına dönememek ve yurtta kalmak olduğu görülmektedir.

- Çocukların anne ve babalarının sözünü dinlememelerinin ve aile ilişkilerinin bozulmasına neden olan davranışları yaptıklarının bilincinde olduğu görülmektedir. Çocuklar evden kaçmaları, aileleri ile sürekli tartışmaları ve ailelerinin yanına gitmek istemeyip kuruluşa gelmek istemeleri nedeni ile pişmanlık duymakta ve bu durumu yaptıkları en kötü şey olarak düşünmektedirler. Çocukların vazgeçmek istedikleri şeyler arasında sigara ve erkek arkadaşları gelmektedir.

- Çocukların yarısından fazlasının erkekler hakkında olumsuz düşüncelere sahip olduğu, kendi rızası ile birliktelik yaşayan çocukların cinsi münasebetler ve cinsel hayatları hakkında olumlu, kendi rızası dışında istismara maruz kalan çocukların olumsuz cevap verdiği görülmüştür.

- Beier Cümle Tamamlama Testi sonucunda elde edilen bilgilerin, psikososyal grup çalışması ile daha belirgin hale geldiği ve bulguların birbirini destekleyici nitelikte olduğu görülmüştür.

5. 2. Öneriler

Araştırmada elde edilen sonuçlara göre;

- Hakkında tedbir kararı verilen her çocuğun değil gerçekten istismar mağduru olan çocuklar BSRM'ye yerleştirilmelidir.

- Çocukların, istismar türüne göre farklı, küçük kapasiteli kuruluş modellerinde (cinsel istismar mağduru, çocuk anne, ensest istismar mağduru, madde bağımlısı v.b.) psiko-sosoyal rehabilitasyon programlarının uygulandığı, bu konuda uzmanlaşmış personellerin olduğu paydaş kurumlarla (sağlık, emniyet, milli eğitim v.b.) eşgüdümlü olarak çalışılan kuruluşlarda bakımı sağlanmalıdır.

- Suç mağduru çocukların, psiko-sosyal durumları göz önünde bulundurularak; sosyal uyumları, rehabilite edilebilmeleri ve toplumla yeniden bütünleşebilmeleri için merkezlerde gerçekleştirilen mesleki çalışma yanında üniversite veya devlet hastanelerinin psikiyatri servislerinden destek alınarak çocukların rehabilitasyonunun sağlanması gerekmektedir.

- Madde bağımlısı olan çocuklara bakım tedbiri yanında sağlık tedbiri de uygulanmaktadır. Sağlık tedbiri uygulanan çocukların Bakanlıklar arasında koordinasyon sağlanarak özel birimlerde tedavi ve rehabilitasyon hizmetlerinin eş zamanlı olarak sürdürülmesi gerekmektedir.

- Çocuk istismarına neden olabilecek kişisel, ailesel ve çevresel faktörlerin diğer kamu kurumları (aile hekimleri, okul ve öğretmenler, yerel yönetimler v.b.) ile irtibata geçilerek önceden tespit edilmesi için erken uyarı sistemi oluşturulmalıdır.

- Çocukların eğitimine önem verilmeli, okul devamsızlıkları, başarısızlıkları ve evden kaçmalarının nedenleri belirlenerek gerekli mesleki çalışmalar gerçekleştirilmelidir. Bu amaç kapsamında okullarda okul sosyal hizmet programları oluşturulmalı, çocuk, aile ve okul işbirliği içerisinde gerekli müdahale yöntemleri ile koruyucu ve önleyici çalışmalar yapılarak ailenin gerekli danışmanlık hizmetlerine yönlendirilmesi sağlanmalıdır.

- Kuruluşta kalan çocukların kendilerine yeni bir yaşam kurma sürecinde daha bilinçli, özgüveni gelişmiş, çalışma hayatına hazır bireyler olarak yetiştirilebilmesi

için eğitimlerini tamamlamaları gerekmektedir. Bu çocuklar yaşadıkları olumsuzluklardan dolayı özel ilgilenilmesi gereken uyum sıkıntısı yaşayan çocuklar olduğu için normal eğitim ve öğretim programları dışında, kuruluş ve çocukların şartlarına uygun olan eğitim programlarına ihtiyaç duyulmaktadır.

- Hak temelli çocuk yetiştirme yöntem ve usullerinin aile üyeleri tarafından benimsenmesinin temini önemlidir.

- Çocuklar çoğunlukla ergenlik döneminde korunma altına alınmaktadırlar. Hızlı fiziksel ve duygusal değişimlerin yaşandığı bu döneme ait özellikler, aile ve çocuklar arasında yaşanan sıkıntıların çözülebilmesi için çocuğun aile içerisinde desteklenerek sıkıntıların çözülmesine yönelik danışmanlık hizmeti modelinin yaygınlaştırılması ve Aile Danışma Merkezleri, sivil toplum kuruluşları, yerel yönetimler, dernekler gibi kurum veya kuruluşlar tarafından verilen ana-baba okulu, aile içi iletişim, sorun çözme becerileri gibi aileyi destekleyici eğitimlerin yaygınlaştırılması ve verilen bu hizmete karşı toplumun bilinçlendirilmesi amacıyla yeni hizmet ve politikalar geliştirilmelidir.

- Evden kaçma davranışı gösteren ve kaçaklık kaydı bulunan çocukların aile dışı ortamlarda kalmaları halinde başlarına gelebilecek olumsuzluklar hakkında bilinçlendirilmeleri ve aile ilişkilerinin kuvvetlendirilebilmesi için aile ve çocuklara danışmanlık hizmetlerinin zorunlu hale getirilmesi gerekmektedir.

- Çocuklar aileleri ile yaşadıkları sıkıntılar sonucunda kuruluş ortamını rahat edebilecekleri sorumluluk ve kontrolün olmadığı yerler olarak düşünmekte olup düşündükleri gibi bir ortam bulamamaları, alıştıkları ortamdan, ailelerinden ayrılarak, tanımadığı birçok çocukla ve çalışanla yaşamak zorunda olmaları sonucunda kuruluşta çalışanlar ve kuruluşta yaşayan çocuklarla uyum sorunları yaşamaktadırlar. Bu nedenle kuruluşa geliş bilgileri doğrultusunda her çocuğa özel yaşam programları hazırlanmalı, programların takibi yapılmalı ve yaşanan sıkıntılara göre programlar revize edilmelidir.

- Çocukların çoğunluğunun bir kez dahi olsa kuruluşlardan izinsiz olarak ayrıldığı belirlenmiş olup kuruluş dışında istismara maruz kalma olasılığının yüksek olması nedeni ile kuruluştan ayrılma nedenleri tespit edilerek gerekli önlemler alınmalıdır.

- Çocukların kuruluşa uyum sağlaması ve izinsiz ayrılma davranışının azaltılabilmesi amacı ile çocuklarla bireysel çalışmalar yapılmalıdır.

- Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesini ve Avrupa Sosyal Şartını onaylayan bir ülke olarak yasal sistemimizde yaptığımız düzenlemelerin, kuruluşlarımızda da çocukların benlik algılarının olumlu gelişimini temin edecek profesyonel çalışmaların (bireysel, aile, grup, toplum ve medya düzeyindeki) yaygın ve etkili hale getirilmesine önem verilmesi beklenendir.

- BSRM'ler ağır travmalar yaşayan çocukların rehabilitasyon sürecinin yaşandığı yerler olduğu için, kuruluşta çalışan meslek elemanlarının ekip anlayışı içinde çalışılması ve personelin konu hakkında eğitim almış olması gerekmektedir.

- BSRM gibi kuruluşlarda çalışan ve çalışacak personelin araç-gereç, sekreterya ihtiyaçlarına ek olarak klinik eğitim donanımlarının güçlendirilmesi için de eğitim programlarına katılmaları teşvik edilmelisine, bu süreçte izin ve maddi destek imkanlarının sağlanmasına önem verilmelidir.

- Ülke genelinde BSRM sayısının az olması nedeni ile kapasite üzerinde hizmet verilmekte ve bazı çocuklar ailelerinin bulunduğu ilde kuruluş olmaması nedeni ile ailelerinden farklı bir ile gönderilmektedir. Çocukların aile bağlarının sürdürülebilmesi ve rehabilitasyon sürecinin başarıyla sonuçlanması için çocuğun ailesinin bulunduğu ilde yaşaması sağlanmalı, bu çocuklar için oluşturulan hizmet modeli ülke genelinde yaygınlaştırılmalıdır.

- Çocukların rehabilitasyon sürecinde ailenin önemi unutulmamalı ve aileyi destekleyici programlar geliştirilerek rehabilitasyon sürecine ailenin dahil edilmesi zorunluluk haline getirilmeli aile ortamında bakılmasına sakınca görülmeyen çocuklara aileleri yanında hizmet verilmeli ve çocukların aile yanında takibi yapılmalıdır.

- Ailelere özellikle çocuklara yönelik gruplar oluşturularak yaşanan sorunlar baş etme yolları, benlik gelişimi, iletişim gibi konularda eğitici, destekleyici ve davranış değiştirici çalışmalar yapılmalıdır. Bu bağlamda çocukların kendileri ve aileleri gibi benzer sıkıntıları yaşayan başka bireyler ve ailelerinde olduğunu bilmesi, bu tür durumların tek kendilerinin yaşamadığını görmesi ve değişik çözüm yollarını

anlamalarının rehabilitasyon sürecini hızlı ve güçlü bir şekilde tamamlamaları açısından yararlı olacağı düşünülmektedir.

- Olumlu benlik algısı ve kişilik gelişiminde aile içi ilişki ve iletişim düzeyinin önemli etkisi vardır. Bu bağlamda anne, baba ve diğer aile üyelerine, aile içi iletişimin beklenilen düzeyde doyumlu olması için üst düzeyde destek verilmesi düşünülebilir.

- Suç mağduru olan çocukların benlik algılarını geliştirmeye yönelik olarak geliştirilen psikososyal grup çalışmalarının yaygınlaştırılması gerekmektedir.

- BSRM kalan çocukların genelinin istismar mağduru olması nedeni ile klinik odaklı derinlemesine tedavi edici grup çalışmaları yapılması gerekmektedir.

- Beier Cümle Tamamlama Testi sonuçlarında ortaya çıkan kimi olumsuz algıların, küçük bir bölümünüde olsa olumluya dönüştüren grup çalışmalarının, sürekli ve gerektiğinde de derinlikli yapılması önemlidir. Çocukların aksamış bireyselleştirme süreçlerinin daha sağlıklı tamamlaması böylece mümkün olabilir.

6.ÖZET

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

İstismar ve İhmale Uğrayan Çocukların Psiko-Sosyal Özellikleri

Diğdem Pişi

Sosyal Hizmet Anabilim Dalı

YÜKSEK LİSANS TEZİ / KONYA-2013

Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezleri duygusal, cinsel ve/veya fiziksel istismara uğramış çocukların olumsuz yaşam deneyimlerinden kaynaklanan travma yaşantısına ve/veya davranış bozukluklarına yönelik çalışmalar yapılması amacıyla rehabilitasyon süreci tamamlanıncaya kadar geçici süre bakım ve korunmalarının sağlandığı; bu süre içerisinde aile, yakın çevre ve toplum ile ilişkilerinin düzenlenmesine yönelik çalışmaların yürütüldüğü kız ve erkek çocuklara yönelik ayrı ayrı yapılandırılan yatılı sosyal hizmet kuruluşlardır. Çocukların rehabilitasyonu açısında önem arz eden bu kuruluşlarda kalan çocuklar ve ailelerinin sosyo-demoğrafik özelliklerine yönelik veri tabanı bulunmamaktadır.

Genel tarama modeli içinde yapılan araştırmada çocukların sosyo-demografik özellikleri ile bakım tedbiri altına alınmalarına neden olan sürecin öyküsünü değerlendirmek için araştırmacı tarafından geliştirilen bir anket formu, Beıer Cümle Tamamlama Testi ve 11 çocuğun katılımı ile gerçekleşen psikososyal grup çalışması yapılmıştır. Veriler Ankara Atatürk Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezinde fiilen kalan 70 kız çocuk ile yüz yüze görüşmeler yapılarak toplanmıştır. Toplanan veriler, SPSS For Windows 13.0 Version paket programı ile analiz edilip değerlendirilmiştir. Bulgulara göre, daha çok ergenlik dönemindeki içe kapanık kişilik özelliği sergileyen çocukların korunma altına alındıkları, eğitimlerini yarıda bırakma ve evden kaçma, çalışma, alkol, sigara ve madde kullanım ve parçalanmış aile oranının yüksek olduğu, anne ve babaların demografik bilgilerinin paralellik gösterdiği, çocukların çoğunluğunun cinsel istismar sonrası kuruluşa yerleştirildiği bilgileri elde edilmiştir. Ayrıca çocukların geçmişe karşı özlem duydukları, gelecekten ümitli oldukları, anne, baba, arkadaşları, kuruluş personeline karşı olumlu duygulara sahip oldukları, ancak yaşadıkları ve içinde bulundukları durumdan dolayı korku ve kaygılarının olduğu, suçluluk duygusu taşıdıkları ve çoğunluğunun ise karşı cinse karşı olumsuz duygulara sahip oldukları görülmüştür. Yapılan grup çalışmalarının çocukların benlik algıları, empati geliştirme yetenekleri, kendilerini ifade edebilmeleri ve farkındalık geliştirmeleri konusunda katkısı olduğu düşünülmektedir.

Sonuç olarak; kuruluşların paydaş kurumlarla koordineli bir şekilde çalışılarak ihtiyaca ve uygulanacak olan rehabilitasyon hizmeti modeline göre çeşitlendirilmesi, çocuk istismarına neden olabilecek faktörlerin diğer kamu kurumları ile irtibata geçilerek önceden tespit edilmesi için erken uyarı sisteminin oluşturulması, çocuğun aile içerisinde desteklenerek sıkıntıların çözülmesine yönelik danışmanlık hizmeti modelinin yaygınlaştırılması, istismara karşı toplumun bilinçlendirilmesi amacıyla yeni hizmet ve politikalar geliştirilmesi, çocukların rehabilitasyon sürecine ailenin dahil edilmesinin zorunluluk haline getirilmesi, ailelere ve çocuklara yönelik grup çalışmalarının yapılması önerilmiştir.

Anahtar Sözcük: Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi; çocuk; istismar.

7. SUMMARY

Psycho-Social Characteristics Of The Abused And Neglected Children

Care and Social Rehabilitation Centers are the social service organizations, are the residential social service organizations which make studies until the completion of the rehabilitation process and during this period provided the temporary care and protection for carrying out the studies about family, clos erelations with the environment and the organization of society about emotional, sexual and / or physically abused children caused by negative life experiences intend to life of trauma and / or behavioral disturbances. These centers are configured separately for boys and girls. There has been no data base about socio-demographic characteristics of the children remaining in these organizations and of their families and which are important for the children being rehabilitated and to give back to society and their family.

A questionnaire developed by the researcher, Beier Sentence Completion Test, has been made with the participation of 11 children and which is a psycho social group work to evaluate the socio-demographic characteristics of children and the story of the process of result in recruitment under care measures on the survey in general screening model. Data were conducted by face to face interviews with the 70 girls who are remaining on Ankara Atatürk Care and Social Rehabilitation Center. The collected data has been analyzed and evaluated by using SPSS software package for Windows Version 13.0. According to the findings, it has been observed that, the adolescent children who are exhibiting mostly introverted personality traits have been received under protection and they have the behavior of education abortion, running away from home, to work, alcohol and cigarette consumption, a high proportion of broken families, the parents' demographic information is shown to correlated with each other, majority of the children who have been placed in the organization are that of the sexual abused children. Also, it has been observed that, these children wish against the past, they are hopeful that the future, they have positive feelings against their mother, their father, their friends and the staff on the organization, however, it also observed that they have fear and anxiety because of the situationin which they live, they carry a sense of guilt, they have mostly negative feelings towards the opposite sex. It has been thought that the group work has the contribution on the developing of the children's self-perceptions, empathy development capabilities, to express themselves and to develop awareness.

As a result, it has been suggested that the organizations must be diversified according to the needs and applied rehabilitation model by working in a coordinated manner with stakeholder organizations, there must be an early warning system to predetermined the factors that may cause child abuse, the counseling model must be promoted to solve the problems of children by supporting family, the new services and policies must be developed for public awareness against abuse, the families must be included to the process of rehabilitation of children and the group studies must be done for children and their families.

Key Words: Care and Social Rehabilitation Centers;Thechild; abuse.

8. KAYNAKLAR

1. Aktaş Mavili A. Aile İçi Şiddet, 1. Baskı, Ankara, Elma Yayınevi, 2006, 13-14.
2. Aktaş Mavili A. Ben ve Ailem, 1. Baskı, Konya, Atlas Akademi Yayınevi, 2013, 15.
3. Aktaş Arnas Y. Sokakta Çalışan Çocukların Öz Kavram Düzeylerinin İncelenmesi. Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 2004; 1:4.
4. Akyüz E. Çocuğun Haklarının ve Güvenliğinin Korunması. Ankara, Milli Eğitim Basımevi, 2000, 559-560.
5. Akyüz E. Medenî Kanun'a Göre Çocuğun Ana Babasına Karşı Korunması Aile ve Toplum. Aile Araştırma Kurumu Dergisi, 1991; 1:15.
6. Akyüz Y. Çocukların Televizyon Reklâmlarına Karşı Korunması. Eğitim Fakültesi Dergisi,1979;12:1-4.
7. Altınay D. Psikodrama 400 Isınma Oyunu ve Yardımcı Teknikler, 4.Basım, İstanbul, Sistem Yayıncılık, 2003, 47-100.
8. Aral N, Gürsoy F. Çocuk Hakları Çerçevesinde Çocuk İhmal ve İstismarı. Milli Eğitim Dergisi, 2001; 151:36-39.
9. Attar H. Eğitim ve Çocuk Suçluluğu. İzmir, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1993.
10. Aydın S. Eğitimde Uygulamalı Rehberlik. 1. Basım, Ankara, Barış Yayın Dağıtım, 1998, 149-159.
11. Bahçecik N, Kavaklı A. Çocuk İstismarı ve İhmali. Hemşirelik Bülteni, 1993; 7: 23-32.
12. Bakırcıoğlu R. Çocuk Ruh Sağlığı ve Uyum Bozuklukları, 1. Baskı, Ankara, Anı Yayıncılık, 2002, 85-94.
13. Byers J. Çocuk İstismarını Önleme: Önleyici Programlar ve Halk Eğitimi, Çocuk İstismarı ve İhmali, İlo, Ankara, 1991, 279-286.
14. Beyazova U, Şahin F. Çocuğun Şiddetten Korunma Hakkı. Milli Eğitim Dergisi, 2001;3:151.
15. Canat S. Ergenlerde Cinsel Taciz. Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi, 1994;1:18-22.
16. Cüceloğlu D. İçimizdeki Çocuk. Remzi Kitapevi, İstanbul, 1995.
17. Cüceloğlu D. İnsan ve Davranısı. Remzi Kitabevi, İstanbul, 2003.
18. Çocuk Hakları Avrupa Sözleşmesi, 1995.
19. Çocuk Hakları Avrupa Sözleşmesi, 1996.
20. Dölek N, Özdemir N. Yanlış İnanışlar, 1.Baskı, İstanbul, Ofset Yapımevi, 2005,45-47.
21. Erermiş S. Çocuk İhmali Nedir. İzmir Atatürk Eğitim Hastanesi Tıp Dergisi, 2001;39:7-10.
22. Erkman F. Çocukların Duygusal Ezimi, Çocuk İstismarı ve İhmali 1. Ulusal Kongresi, 1991:108-111.
23. Gökler B, Taner Y. Çocuk İstismarı ve İhmali: Psikiyatrik Yönleri. Hacettepe Tıp Dergisi, 2004; 35: 83-85.
24. Günçe G. Çocuğun Cinsel İstismarı. Çocukların Kötü Muameleden Korunması 1. Ulusal Kongresi, 1991:126-134.

25. İnanç B, Bilgin M, Kılıç M. Gelisim Psikolojisi. Çocuk ve Ergen Gelisimi, 1. Baskı, Adana, Nobel Kitabevi, 2004, 89-91.

26. Johnson, C.F. Abuse and Neglect of Children. In: Behrman RE, Kliegman RM, Arvin AM (eds). Nelson Textbook of Pediatrics (16th ed), Philadelphia: WB Saunders, 1990, 110-114.

27. Kağıtçıbaşı Ç. Kültürel Psikoloji-Kültür Bağlamında İnsan ve Aile, 1. Baskı, İstanbul, Evrim Yayınevi, 2000, 105-111.

28. Kara B, Biçer Ü, Gökalp SA. Çocuk İstismarı. Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi, 2004;47: 140-151.

29. Karasar N. Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler. 9. Basım, Ankara, Nobel Kitabevi, 2009, 77-78.

30. Kepenekci Karaman Y. Hukuksal Açıdan Çocuk İstismarı ve İhmali. Katkı Pediatri Dergisi, 2001; 22:262-276.

31. Kepenekci Karaman Y. Öğrenci ve Şiddet, AÜ Dergisi, 2004;7:12-13.

32. Keskin Çam G. Çocuk Cinsel İstismarına Psikodinamik Hemşirelik Yaklaşımı. Psikiyatri, Nöroloji ve Davranış Bilimleri Dergisi, 2005;43:118-125.

33. Kozcu Ş. Çocuk İstismarı ve İhmali. E.Ü. Edebiyat Fakültesi Seminer Dergisi, 1988;6:5.

34. Kulaksızoğlu A. Ergenlik Psikolojisi, 2. Baskı, İstanbul, Remzi Kitabevi, 2005, 89-91.

35. Kurtay D. Çocuk İhmal ve İstismarının Önlenmesi. Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi, 2004;3:12-15.

36. Kurtuluş K. Pazarlama Araştırmaları, 7.Basım, İstanbul, Literatür Yayıncılık, 2004;251-253.

37. Mian M. World Report on Vıolence and Health: What It Means For Children and Pediatricians, The Journal of Pediatrics, 2005;145: 14-19.

38. Oktay A. Yaşamın Sihirli Yılları, 1. Baskı, İstanbul, Epsilon Yayıncılık, 2004, 35-40.

39. Oral G, İnanıcı MK. Risk Altındaki Çocukların Saptanmasında Öğretmenin Rolü, 1. Baskı, İstanbul, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 2004, 78-93.

40. Özdoğan B. Çocuk ve Oyun: Çocuğa Oyunla Yardım, 1. Baskı, Ankara, Ertem Yayın, 1997, 119.

41. Özmen SK. Aile İçinde Öfke ve Saldırganlığın Yansımaları. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 2004; 37: 27-39.

42. Özgüven İE. Psikolojik Testler, 1. Baskı, Ankara, Pdrem Yayınları, 2007, 336-337.

43. Polat O. Çocuk ve Şiddet, 1. Baskı, İstanbul, Der Yayınevi, 2001, 151-257.

44. Resmi Gazete. 6284 sayılı "Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun". 20.03.2012: 28239.

45. Resmi Gazete. 5395 sayılı "Çocuk Koruma Kanunu". 15.7.2005:25876.

46. Resmi Gazete. 2012/20 sayılı "Başbakanlık Genelgesi Çocuk İzlem Merkezi", 04.10.2012:28431.

47. Resmi Gazete. 4857 sayılı "İş Kanunu". 10.06.2003: 25134.

48. Resmi Gazete. 2828 sayılı "Sosyal Hizmetler Kanunu". 27.05.1983: 18059.

49. Resmi Gazete. 5237 sayılı "Türk Ceza Kanunu". 12.10.2004: 25611.

50. Resmi Gazete. 4721 sayılı "Türk Medeni Kanunu". 08.12.2001:24607.

51. Senemoğlu N. Çocuk Hakları, Çalışan Çocuklar ve Eğitim Sorunları. Milli Eğitim Dergisi, 2001;151: 25-35.

52. Şirvanlı D. Eşler Arası Çatışma ve Boşanmanın Çocuklar Üzerinde Etkileri: I. Davranış ve Uyum Problemleri. Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi, 1999; 6:19-29.

53. Tezcan M. Eğitim Sosyolojisi, 1. Baskı, Ankara, Kibele Yayınevi, 1996, 63-67.

54. Topçu S. Çocuk ve Gençlerin Cinsel İstismarı, 1. Baskı, Ankara, Doruk Yayıncılık, 1997, 36-80.

55. TUİK. Aile Yapısı Araştırması, Ankara, 2006, 23.

56. Uluğtekin S. Hükümlü Çocuk ve Yeniden Toplumsallaşma, 1. Baskı, Ankara, Bizim Büro Yayınevi, 1991, 55-63.

57. Ünal G, Bilge A. Ev İçi Şiddetin Yönetiminde Acil Servis Hemşiresinin Rolü. Ege Üniversitesi Hemşirelik YO Dergisi, 2004;20 (1): 127-137.

58. Ünal G. Aile İçi Şiddet. Aile ve Toplum Dergisi, 2005;2 (8):77-85.

59. Vahip I. Evdeki Şiddet ve Gelişimsel Boyutu: Farklı Bir Açıdan Bakış. Türk Psikiyatri Dergisi, 2002;13:15-25.

60. Yates A. Legal issues in psychological abuse of children. Clin Pediatr (Phila), 1982; 21: 587-590.

61. Yavuz R, SAVRUN M, Kocabaşoğlu N, Tarhan N. Biyolojik, Sosyolojik, Psikolojik Açıdan Siddet, 1. Baskı, İstanbul, Yüce Yayım, 2000, 55.

62. Yavuzer H. Aile ve Çocuk, 1.Baskı, İstanbul, Ak Yayınları, 1986, 88-91.

63. Yavuzer H. Anne Baba ve Çocuk, 17. Baskı, İstanbul, Remzi Kitapevi, 2003, 97-103.

64. Yavuzer H. Ana-Baba ve Çocuk. 10. Baskı, İstanbul, Remzi Kitapevi, 1999, 113-117.

65. Yavuzer H, Aydoğmuş K, Batlaş A, Batlaş Z, Davaslıgil Ü, Güngörmüş O, Konuk E, Korkmazlar Ü, Köknel Ö, Navaro L, Oktay A. Ana – Baba Okulu, 15. Basım, İstanbul, Remzi Kitabevi, 1999, 47-60.

66. Yörükoglu A. Çocuk Ruh Sağlığı, 29. Baskı, İstanbul, Özgür Yayıncılık, 2000, 157-165.

67. Yörükoglu A. Çocuk Ruh Sağlığı, 19. Baskı, İstanbul, Özgür Yayıncılık, 1994, 308-310.

68. Yurdakök K. Çocuk İstismarı ve İhmali. Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi, 1999;42:262-270.

69. Zeytinoğlu S. Sağlık, sosyal hizmet, hukuk ve eğitim alanlarında çalışanların Türkiye'de çocuk istismarı ve ihmali sorunu ile ilgili görüşleri. Çocuk İstismarı ve İhmali. Çocuk İstismarı ve İhmalini Önleme Derneği, Ankara,1999.

70. http://www.cocukhizmetleri.gov.tr/tr/html/10610/2828. Erişim tarihi Şubat 2013a.

71. http://www.cocukhizmetleri.gov.tr/tr/html/10608/Kanunlar. Erişim tarihi Şubat 2013b.

72. http://www.cocukhizmetleri.gov.tr/upload/cocukhizmetleri.gov.tr/mce/yonetmelikler/koruma_bakim_ve_rehabilitasyon_merkezleri_ile_bakim_ve_sosyal_rehabilitasyon_merkezleri_yonetmeligi.pdf. Erişim tarihi Şubat 2013c.

73. http://www.cocukhizmetleri.gov.tr/upload/cocukhizmetleri.gov.tr/mce/istatistikler/2012/aralik.pdf. Erişim tarihi Şubat 2013d.

74. http://megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/modul_pdf/761CBG033.pdf. Erişim tarihi Şubat 2013.

9. EKLER

EK-A

ANKET

Kuruluş:

Atatürk Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi ( )

Atatürk Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi İlk Müdahale Birimi ( )

A- ÇOCUĞA İLİŞKİN BİLGİLER

1.Doğum tarihiniz nedir?.....**..**

2.Korunma altına alınma/ tedbir verilme yaşınız nedir?.....

3.Eğittim durumunuz nedir?

1.Okur-Yazar Değil ( )

2.Okur-Yazar ( )

3.İlköğretim terk ( )

4.İlköğretim Mezunu ( )

5.Ortaöğretim Terk ( )

6.Ortaöğretim Mezunu ( )

7.Diğer.....

4. Kuruluşa gelmeden önce okul başarı durumu nasıldı?

1.Çok iyi ( ) 2.İyi ( ) 3.Normal ( ) 4.Başarısız ( )

5. Kuruluşa gelmeden önce okul devamsızlığı var mıydı?

1.Var ( ) 2.Yok ( ) 3.Bilgi yok ( ) 4.Diğer.....

6.Herhangi bir özrünüz var mı?

1.Evet ( )

2.Hayır ( )

7.Var ise özür türü nedir?

1.Zihinsel ( )

2.Bedensel ( )

3.Hem bedensel hem zihinsel( )

8.Kuruluşa gelmeden önceki kişilik özelliğinizi hangisi daha iyi yansıtmaktadır?

1.İçe dönük ( )

2.Dışa dönük ( )

3.Saldırgan ( )

4.Diğer.....

9. Kuruluşa gelmeden önce evden kaçma davranışın var mıydı?

1.Var ( ) 2.Yok ( )

10. Kuruluşa gelmeden önce boş zamanlarını nasıl değerlendiriyordun?

1.Sosyal, kültürel ve sportif faaliyetler ( )

2.Televizyon ve internet ( )

3.Kitap okuma ( )

4.Diğer.....

11.Kuruluşa gelmeden önce TV'de izlediği programlar nelerdi?

1.Şiddet içerikli programlar ( )

2.Cinsel içerikli programlar ( )

3.Sosyal-Kültürel ve Spor içerikli programlar ( )

4.Belgesel programları ( )

5.Komedi ve eğlence programları ( )

6.Diğer.....

12. Kuruluşa gelmeden önce çalışıyor muydun? Çalıştıysan ne tür işlerde çalıştın?

1.Çalışmış ( )

.....

2.Çalışmamış ( )

13. Alkol, sigara ve madde kullanımına ilişkin alışkanlığın var mı?

1.Alkol kullanımı Var( ) Yok( )

2.Uçucu Madde kullanımı Var( ) Yok( )

3.Sigara kullanımı Var( ) Yok( )

4.Diğer.....

15. Kendine kesi atarak zarar verme davranışın var mı?

1.Var ( )

.....

2.Yok ( )

B.ÇOCUĞUN AİLE VE ÇEVRESİNE İLİŞKİN BİLGİLER

16.Sosyal inceleme amacıyla çocuğun yaşadığı ortamda aile ziyareti gerçekleştiril mişmidir?

1.Gerçekleştirilmiş ( )

2.Gerçekleştirilmemiş ( )

3.Diğer.....

17.Ailenin Yapısı Aşağıdakilerden hangisidir?

1.Çekirdek aile ( )

2.Geniş Aile ( )

3.Parçalanmış aile ( )

4.Bilgi Yok ( )

5.Diğer .....

18.Anne ve/veya babanın hayatta olmalarına ilişkin durum aşağıdakilerden hangisidir?

1.Her ikisi de sağ ( )

2.Anne ölü-baba sağ ( ) 20.soruya geç

3.Baba ölü-anne sağ ( ) 20.soruya geç

4.Her ikiside ölü ( ) 20.soruya geç

5.Bilgi yok ( ) 20.soruya geç

19.Anne ve babanın birliktelik durumları aşağıdakilerden hangisidir?

1.Birlikte yaşıyorlar ( )21.soruya geç

2.Ayrı yaşıyorlar ( )

20.Anne-baba ayrı yaşıyorsa/ebeveynlerden biri veya ikisi de ölüyse çocuğun kimin yanında kaldığı?

1.Annenin ( )

2.Babanın ( )

3.Ağabey/abla ( )

4.Büyük anne/büyük baba ( )

5.Yakın akraba ( )

6.Komşu ( )

7.Diğer.....

21.Anne –babanın evlilik şekli nedir?

1.Resmi Nikah ( )

2.İmam Nikahı ( )

3.Diğer.....

22.Çocuğun ebeveynlerin her ikisinin de ilk evliliklerinden dünyaya gelme durumu nedir?

1.İlk evliliklerinden dünyaya gelmiş ( )

2.İlk evliliklerinden dünyaya gelmemiş ( )

3.Diğer.....

23. Anne baba boşanmışlarsa / biri ölmüşse yeni evlilikler yapma durumları nedir?

1.Her ikisi de yeni evlenmişler ( )
2.Her ikisi de yeniden evlenmemişler ( )
3.Anne evlenmiş baba evlenmemiş ( )
4.Baba evlenmiş anne evlenmemiş ( )
5.Diğer.....

24.Çocuğun kardeş sayısı kaçtır?

1.Bir ( )
2.İki ( )
3.Üç ( )
4.Dört ( )
5.Beş ( )
6.Altı ( )
7.Yedi ( )
8.Yediden fazla ( )

25.Ailenin Toplumsal Ekonomik Düzeyi (TED) nedir?

1.Alt TED ( )
2.Orta TED ( )
3.Üst TED ( )

26.Çocuğun ailesinin yaşadığı yaşam birimi aşağıdakilerden hangisidir?

1.Köy ( )
2.İlçe ( )
3.İl ( )

27.Çocuğun Ailesinin bulunduğu yerleşim bölgesine göç var mı?

1.Var ( )
2.Yok ( ) 30.soruya geç

28.Göç etmişse nerden göç ettikleri?

1.Aynı il içinde köyden il/ilçe merkezine ( )
2.Karadeniz bölgesinden ( )
3.Doğu Anadolu Bölgesinden ( )
4.Güneydoğu Anadolu Bölgesinden ( )

29.Göç etmişse ne kadar süre önce göç ettikleri?

1.Bir yıldan az ( )

2.1-3 yıl arası ( )

3.3 yıl ve fazla ( )

30.Ailenin yaşadığı konut tipi aşağıdakilerden hangisidir?

1.Köy evi ( )

2.Gecekondu ( )

3.Apartman ( )

4.Diğer.....

31.Yaşadıkları konutu kaç kişi paylaşmaktadır?

.....

32.Yaşanılan konutta kaç kişiye bir oda düşmektedir?

1.Bir kişiye bir oda ( )

2.İki kişiye bir oda ( )

3.Üç kişiye bir oda ( )

4.Dört kişiye bir oda ( )

5.Dörtten fazla kişiye bir oda ( )

33. Annenin yaşı kaçtır?

.....

34.Babanın yaşı kaçtır?

.....

35.Annenin öğrenim durumu nedir?

1.Okur yazar değil ( )

2.Okur yazar ( )

3.İlkokul mezunu ( )

4.İlkokul terk ( )

5.Ortaokul mezunu ( )

6.Ortaokul terk ( )

7.Lise terk ( )

8.Lise Mezunu ( )

9.Yüksekokul ( )

10.Diğer.....

36.Babanın öğrenim durumu nedir?

1.Okur yazar değil ( )

2.Okur yazar ( )

3.İlkokul mezunu ( )

4.İlkokul terk ( )

5.Ortaokul mezunu ( )

6.Ortaokul terk ( )

7.Lise terk ( )

8.Lise Mezunu ( )

9.Yüksekokul ( )

10.Diğer.....

37.Annenin çalışıp/çalışmadığı?

1.Çalışıyor ( )

2.Çalışmıyor ( )

38.Babanın çalışıp çalışmadığı?

1.Çalışıyor ( )

2.Çalışmıyor ( )

39. Anne çalışıyor ise çalıştığı işin niteliği nedir?

1.Ev temizliği, tarım işçiliği gibi marjinal işlerde ( )

2.Sigortasız sürekli işlerde ( )

3.Sigortasız geçici işlerde ( )

4.Sigortalı ve sürekli işlerde ( )

5.Diğer.....

40.Baba Çalışıyor ise çalıştığı işin niteliği nedir?

1.Marjinal işlerde ( )

2.Sigortasız sürekli işlerde ( )

3.Sigortasız geçici işlerde ( )

4.Sigortalı ve sürekli işlerde ( )

5.Diğer.....

41.Annenin alkol ve madde kullanımına ilişkin alışkanlıkları nedir?

1.Alkol kullanımı Var( ) Yok( )

2.Uçucu Madde kullanımı Var( ) Yok( )

3.Diğer.....

42.Babanın alkol ve madde kullanımına ilişkin alışkanlıkları nedir?

1.Alkol kullanımı Var( ) Yok( )

2.Uçucu Madde kullanımı Var( ) Yok( )

3.Diğer.....

43.Çocuğun ailesinde suç davranışı gösteren bireyler var mı?

1. Var ( )

2.Yok ( )

C) ÇOCUĞUN ÇOCUK KORUMA SİSTEMİNDE YAŞADIKLARINA İLİŞKİN

44.Çocuğun korunma altına alınmasına hangi istismar türü neden olmuştur.?

1.Duygusal İstismar ( )

2.Fiziksel İstismar ( )

3.Cinsel İstismar ( ) 47. soruya geçiniz

4.Ekonomik İstismar ( )

45.Kim tarafından istismara maruz kalmıştır?

……..

46. Kim tarafından cinsel istismara maruz kalmıştır?

1.Baba / Büyükbaba

2.Ağabey / Kardeş

3.Dayı / Amca / Enişte

4.Komşu

5.Arkadaş

6.Diğer……..

47.Korunma altına alınma sürecini başlatan kurum aşağıdakilerden hangisidir?

1. Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü ( )

2.İl Emniyet Müdürlüğü ( )

3.Küçükleri Koruma ( )

4.Cumhuriyet Başsavcılığı ( )

5.Diğer.....

48.Korunma altına alınmak için yapılan ilk işlem nedir?

1.Acil Valilik Onayı ( )

2.Acil Korunma Kararı ( )

3.Tedbir Kararı ( )

4.Korunma Kararı ( )

5.Diğer.....

49.Çocuğun uygun kuruluşa yerleştirilinceye kadar kaldığı birim ve kuruluşlar aşağıdakilerden hangisidir?

1.Karakol ( )

2.Çocuk Yuvası ( )

3.Huzurevi ( )

4.Diğer.....

50.Çocuğun İlk kabulünün yapıldığı kuruluş aşağıdakilerden hangisidir?

1.Çocuk Yuvası ( )

2.Yetiştirme Yurdu ( )

3.Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi ( )

4.Diğer.....

51.Çocuğun ailesi ile aynı ilde korunma altında olup olmadığı?

1.Aynı ilde ( )

2.Aynı ilde değil ( )

52.Çocuğun kuruluşta yaşayan çocuklarla ilişki düzeyi nedir?

1.Oldukça sağlıklı ilişkiler içinde ( )

2.Zaman zaman uyum sorunları yaşıyor ( )

3.Sık sık uyum sorunları yaşıyor ( )

4.Diğer.....

53.Çocuğun kuruluşta çalışanlarla ilişki düzeyi nedir?

1.Oldukça sağlıklı ilişkiler içinde ( )

2.Zaman zaman uyum sorunları yaşıyor ( )

3.Sık sık uyum sorunları yaşıyor ( )

4.Diğer.....

54.Çocuğun kabul edildiği kuruluşlarda yararlandırıldığı eğitim-öğretim kurumlarına devam ve başarı durumu?

1.Devam ediyor,başarılı ( )

2.Devam ediyor, başarısız ( )

3.Devamsız, başarılı ( )

4.Devamsız, başarısız ( )

5.Bilgi yok ( )

6. Diğer.....

55.Çocuğun kabul edildiği kuruluşlardan izinsiz ayrılma girişiminin olup olmadığı?

1.İzinsiz ayrılmış ( )

2.İzinsiz ayrılmamış ( )

56. Korunma altına alındıktan sonra kaç kez kuruluştan izinsiz ayrıldığı?

.....

57.Kuruluştan izinsiz ayrıldığında gittiği yer neresidir?

1.Ailesinin yanına ( )

2.Tanıdığı kişilerin yanına ( )

3.Tanımadığı kişilerle ( )

4.Diğer.....

58.Çocuğun kuruluşta yaşadığı uyum sorunları nedeniyle başka kuruluşa nakil isteme ve yapılma durumu nedir?

1.Nakli istenmiş ve yapılmış ( )

2.Nakli istenmiş ama yapılmamış ( )

3.Nakli istenmemiş ( )

4.Diğer.....

59.Çocuğun uyum sorunlarının çözümü amacıyla hangi çalışmaların yapıldığı?

1.Kuruluş meslek elemanlarınca mesleki çalışmalar yapılmış( )

2.Mesleki çalışmalara ek olarak devlet ve üniversite hastanelerinin psikiyatri bölümlerinden yardım alınmış ( )

3.Amatem kliniklerinden yardım alınmış ( )

4.Diğer.....

60.Psikiyatrik tedavisini gören çocuğun teşhisi nedir?

……..

61.Çocuğun ailesi ile ilişkilerinde son durum nedir?

1.Ailesi ile sağlıklı sosyal ilişkileri var ( )

2.Ailesi ile nadiren görüşüyor ( )

3.Ailesi ile görüşmüyor ( )

4.Diğer.....

62.Çocuğun ailesinin desteklenmesine ilişkin hizmet verilip verilmediği? Veriliyorsa nedir?

1.Veriliyor ( )

.....

2.Verilmiyor ( )

3.Diğer.....

63.Çocuğun resmi işlemlerindeki son durum nedir?

1.Mahkeme süreci devam ediyor ( )

2.Aileye döndürülme işlemleri devam ediyor ( )

3.Nakil süreci devam ediyor ( )

4.Kuruluşta kalması uygun ( )

5.Diğer……

TEŞEKKÜRLER

EK-B

BEİER CÜMLE TAMAMLAMA TESTİ

FORM A

Sevgili arkadaşlar,

Aşağıda eksik cümleler verilmiştir. Lütfen bunları sırasıyla okuyun ve eksikleri tamamlayın. Cümleleri elinizden geldiği kadar çabuk tamamlamaya çalışın. Eksik cümleleri istediğiniz gibi tamamlayabilirsiniz.

1. Büyüdüğüm zaman
2. Arkadaşlar
3. Yaramazlık yaptığım zaman
4. Okulda
5. Bir türlü unutmadığım
6. İyi arkadaşlar
7. Evimiz
8. Annelerin en iyisi
9. Geçen sene
10. Elimden gelseydi
11. Benim en iyi
12. Öğretmenler
13. Annemi severim ama
14. Canım sıkılınca
15. Pişman olduğum
16. Ailem
17. Bana göre okul
18. Arkadaş olarak hoşlandığım kimseler

19. Bazen babam
20. Eskiden
21. Başkalarına göre
22. Keşke annem
23. İşlerin başında ben olsaydım
24. En büyük üzüntüm
25. Tahsilimi bitirsem
26. Babaların iyisi
27. Yapmamam gereken
28. Kardeşlerim
29. En çok istediğim
30. Beceremediğim şey
31. Hayatın en kötü tarafı
32. Eğer annem
33. Sıkıntıda olduğum zaman arkadaşlarım
34. Cezalar ve yasaklar
35. Kurtulmak istediğim üzüntü
36. Kötü bir baba
37. Yaptığım en köyü şey
38. İyi öğretmenlerin yapması gereken
39. Evde her şey
40. Hatırımda kalan Ben
41. Ben
42. Beni en çok endişelendiren şey

43. Dileğim
44. Annem
45. Çocuklar
46. Eğer babam
47. Korktuğum şey
48. Ben küçükken
49. Büyükler
50. Vazgeçebilsem
51. Ders kitaplarını kapatınca
52. Vücudum
53. Babam ve ben
54. Kendi evim olunca
55. Yalnız kalınca
56. Hayatta olmak istediğim şey

BEİER CÜMLE TAMAMLAMA TESTİ

FORM B

12. Erkekler.....

.....

25. Cinsi münasebetler.....

.....

39. Erkekle kadını bir arada görünce .....

.....

46. Kadınlar.....

.....

60. Cinsel hayatım .....

10. ÖZGEÇMİŞ

1972 yılında Ankara'da doğdu. İlköğretim ve Lise eğitimini Ankara'da tamamladı. 1991 yılında Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksek Okulunu kazandı ve 1995 yılında mezun oldu. 2002 yılında Adana Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü emrine Sosyal Çalışmacı olarak atandı. 2003 yılında Kırıkkale 2004 Yılında ise Ankara Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğüne bağlı kuruluşlarda çalıştı. 2008 yılında SHÇEK Genel Müdürlüğüne tain edildi. Halen Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü Bakım Hizmetleri Daire Başkanlığında Birim Yöneticisi olarak görev yapmaktadır. Evli, biri kız ikisi erkek olmak üzere üç çocuk annesidir.